

Obreuss.
Detmold 1862.

Die vorliegende Abhandlung gehört zu den drei berühmten anonymen Schriften des 17. Jahrh., welche die Frage nach dem Charakter der Verfassung des deutschen Reichs und der Rechtsstellung der Reichsglieder untersuchen und so verschieden beantworten. Sie erschienen in dieser Reihe:

1640. Hippolytus a Lapide (Bogisl. Phil. v. Chemnitz), de ratione status in imperio nostro Romano-Germanico.

1667. Severinus de Monzambano (Sam. v. Pufendorf), de statu imperii Germanici.

1677. Caesarinus Fürstenerius (Gfr. Wlh. v. Leibnitz), tractatus de jure suprematus ac legationis principum Germaniae.

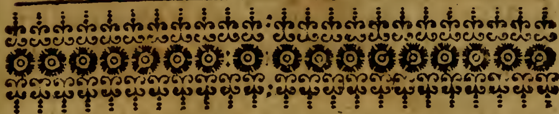
CÆSARINI
FÜRSTENERII
TRACTATUS
DE
JURE SUPREMATUS
AC
LEGATIONIS
PRINCIPUM GERMANIÆ.

EDITIO SECUNDA.

LONDINI.

M. DC. LXXVIII.

AD LECTOREM.

QUicunque vulgò controverſias ad Rempublicam pertinentes tractant, plerumque affectu non minùs quàm ratione feruntur, quod non improbo: & prudenter arbitror facere Principes, qui Advocatis ſtudio ardentibus cauſam commendant ſuam. Nam & Lectores multi non tam judicio, quàm excitatis arte motibus animi rapiuntur; affectus autem quos volumus in aliis non tam exquiſitis argumentis quàm vivida ipſorummet affectuum pictura excitamus, quos nemo facilius exprimit, quam qui ſentit. Itaque vereor, ne mihi, extra ſtudia partium poſito, & nihil ab eventu expectanti, frigidior extiterit oratio: Spero tamen quanto minus afficiet Lectorem plebejum, tanto viris prudentibus gra-

tiorem fore, quibus Eloquentia suspecta est, nudaque veritas amatur. Iidemque intelligent non me ita cæco impetu in hanc causam ferri, ut in alios impingere nihil pensi habeam: contrà enim illud curavi studiosè, ut cum dignitatem Ordinum extollo, Cæsaris Majestatem conservem, & cum Principum magnitudinem assero, Electorum splendori faveam. Quia verò in ipso dicendi calore verba excidere solent, quæ in alterutram partem nimia apparent, & totam dicentis sententiam exprimere non possunt, ne cursus ratiocinationis intempestiva explicatione interrumpatur: Ideò consultum videtur hoc loco paucis vera animi sensa in ipsa tractatione dispersa complecti, quæ viro bono, &, ut aliquid fortiùs dicam, Germano digna, credo, judicabuntur. Cæsareum itaque fastigium paulò sublimius esse arbitror, quàm vulgò sibi persuadent, Cæsarem esse Advocatum, vel potiùs Caput, aut, si mavis Brachium seculare Ecclesiæ universalis. Totam

Chri

Christianitatem unam velut Rempublicam componere, in qua Cæsari autoritas aliqua competit. Hinc Sacri Imperii nomen, quod æquè latè ac Ecclesia Catholica quodamodo porrigi debet. Cæsarem esse Imperatorem; id est, Ducem natum Christianorum contra infideles: ipsius esse ante cæteros Schismata componere, Concilia & procurare & moderari & denique ipsa sui muneris autoritate operam dare, nequid Ecclesia & Respublica Christiana detrimenti capiant. Multos Principes constat aut Imperij Romani, aut certè Ecclesiæ Romanæ beneficiarios sive Vasallos esse, à Cæsare aut Pontifice Reges vel Duces appellatos; & reliquos etiam non prius regno, quàm Christo inaugurari, cujus Ecclesiæ fidelitatem spondent, cùm ab Episcopo unguntur. Sic enim Christus regnat, vincit, imperat: cùm plerosque Occidentis populos studiosa pietate se Ecclesiæ summisisse historiæ ostendant. Nec disputo, an hæc juris divini sint; illud constat, omnium voluntate facta

esse, & fieri rectè potuisse, & à communi Christianæ rei utilitate non abhorrere: Nam eadem sæpe est salutis animarum & boni publici cura, ut nesciam, an non cum conscientia Regum, Ecclesiæ universali etiam sceptra subjiciantur, non ut minuatur dignatio eorum, aut ut ligentur manus Principibus, quæ ad justitiam administrandam, regendosque feliciter populos expeditæ esse debent; sed ut homines turbulentos ultra jus fasque exorbitantes & ambitionem privatam Innocentium sanguine placaturos, qui sæpe Principes ad prava impellunt, major autoritas contineat, quæ in Ecclesia universali sive Sacro Imperio & Capitibus ejus Cæsare ac Pontifice legitimo & potestate rectè utente quodammodo residere debet. Itaque si jure agendum est, Cæsari in magna parte Europæ aliqua autoritas & quasi Primatus quidam Ecclesiastico respondens, tribuendus est: & quemadmodum in Imperio nostro de Pace Publica tuenda, subsidiis contra infideles conferendis,

rendis, justitia inter ipsos Principes administranda, cautum est, ita scimus Ecclesiam universalem de causis Principum judicasse, Principes ad Concilia appellasse, in Conciliis de ordine ac sessione pronuntiatum fuisse; Concilia Christianorum nomine bella in Christiani nominis hostes indixisse. Et, si perpetuum esset Concilium, vel constitutus à Concilio communis rei Christianæ Senatus exstaret, tunc quod nunc fœderibus, &, ut vocant, Mediationibus atque garantiis fit, id interposita autoritate publica à capitibus Christianitatis Pontifice ac Cæsare profecta, amica quidem compositione, efficaciùs tamen quam nunc fit, transfigeretur. Quod itaque Principes nostri Cæsari ac sacro Imperio se propiùs jungere, in eo aliis quibusdam Principibus ac Rebuspublicis exemplum monstrant, quæ melius securitati suæ consulerent, si se Imperio unirent, ut olim Burgundia, quæ sponte corpori nostro accessit. Quod autem nostri exemplum usurpationis quorun-

rundam, inprimis in Italia, ſequi nolunt; ideo præmium conſtantis erga Sacrum Imperium obſequii hoc tulere ab Eccleſia & Orbe Chriſtiano, ut ex eorum numero & ab ipſis Imperator eligeretur, Chriſtianæ Reipublicæ Caput. Itaque quod Imperium agnoſcunt, ad ipſorum potius honorem ac dignitatem pertinet: & nihilo alii quidam liberiores cenſendi ſunt, qui exemtionem exercent, quæ nec ipſis prodeſt, & publico nocet. *Nocet*, inquam, quia disſolvit illam Chriſtianorum unitatem, quæ publicam tranquillitatem ſtabiliret; *non prodeſt* uſurpantibus, quia nihilo ipſi nunc plus poſſunt, quàm Principes noſtri; neque enim vel Eccleſiæ poteſtas in conſcientias, vel Sacri Imperii, (Eccleſiæ conjuncti) auctoritas in Principes vel Privatorum libertatem vel Principum Suprematum minuit. Hæc enim non eò dico, quaſi Principes, etiam exteri, ſint Cæſaris ſubditi, ſine diſcrimine ac modo, quod abſurdum foret: ſed quòd ſentiam eos, *ſalvo Su-*

prematu

prematu suo, autoritati ejus reverentiam efficacem debere; illos tamen maximè, qui peculiaribus vinculis Imperio obligantur, Itali Germanique. Quod ut appareat, intelligendum est, quid *Suprematum* vocem. Nimirum vulgò multa de juribus Majestatis & formis Rerumpublicarum & summa potestate dicuntur, quæ abhorrent ab usu. Ego Majestatis vocabulum hinc ablego, quod Cæsari olim in Germania proprium, hodie in aliis quoque Regibus receptum est. Summa autem potestas ambiguum est quiddam. Nam si *jus* tantùm spectamus, æquè maximum Principem ac abjectissimum quemque de plebe obligatum esse constat, ad actiones omnes ex justitiæ præscripto moderandas; si verò potentiæ tantùm, quæ ipso *facto* competit, rationem habemus, Tyrannus aut Dux latronum, non minus ac Rex, summa potestate præditus videbitur: itaque medium quoddam tenendum est, & jus facto contemperandum. Nempè tria

maxima vincula homines continent: conſcientia, reverentia, vis ipſa. *Conſcientia* omnes Deo ſubijcit, *reverentia* Principes Eccleſiæ Sacro Imperio ac Cæſari; deniq; *vis* præſens ſubditos Principi aut Superiori; Itaque Majeſtas Cæſaris, cui cultus debetur maximus, nihil Ordinum Superioritati detrahit, quamdiu nondum illuc rediit eorum conditio, ut Cæſar ipſorum oppida præſidiis, recepto atque ordinario jure, teneat. *Jus* ergò *Superioritatis* uniuscujusque Principis ſive civitatis in eo conſiſtit, ut ſuum territorium ipſemet, confeſſo jure, militari manu obtineat, & ſubditos præſenti poteſtate continere in officio poſſit, in quo Dominus territorii eminet ſupra Dominum jurisdictionis, Domino territorii ſubditum. Nam *Dominus territorii* jus habet comparandi ſibi vires, quibus totam ſubditorum univerſitatem in poteſtate retineat militari manu; at *Dominus Jurisdictionis* jus habet tantùm Miniſtros habendi executionis contra privatos Juſtitiæ refractarios.

Ex

Ex quibus utique manifestè patet, quæ sit Vera definitio tum *Jurisdictionis* (quæ hodierno loquendi JCtorum more non coërcitionem tantùm levem, sed & merum Imperium significare potest, tum *Superioritatis*, de qua tam diu juris publici autores digladiantur. At verò, quia territorium potest esse exiguum, quale est Reipublicæ Sanmarinianæ aut Regni imaginarii Ivetotiani, hinc superioritatem territorialem adhuc distinguo, ab eo quod appello *Suprematum*: ut sit vox quæ illi rei respondeat, quàm exteri vocant *la Souveraineté*. Scio quidem & Gallos JCtos nonnunquam ea voce intelligere exiguum etiam territorium, quale est *la Souveraineté de Bidache* aut similis; sed cum de publicis negotiis sermo est, eos vocare solent *Souverains*, quos aliàs appellant *Potentats*, qui scilicet majus territorium tenent. *Suprematum* ergo illi tribuo, qui non tantum domi subditos manu militari regit, sed & qui exercitum extra

fines

fines ducere, & armis, fœderibus, legationibus, ac cæteris juris gentium functionibus aliquid momenti ad rerum Europæ generalium summam conferre potest. Undè sequitur talium nunquam magnum nimis numerum fore. Ipsis ergò, vel Ministris eorum, inter cæteras Europæ potestates locus datur; exempli causa in Conciliis, expeditionibus contra infideles, Tractatibus de pace generali, fœderibus, Mediationibus, ut vocant, ac garantiis; Et, si reverentiam Deo hominibusque debitam exuerent, honoremque ac conscientiam insuper haberent; non nisi bello illato coërceri possunt: Personæ tamen eorum sacræ & inviolabiles habentur. Quæ omnia Electoribus ac Principibus nostris non minus ac Regibus competere, à me ostenditur: & in hoc magni Principes aut Respublicæ potentes differunt à Civitatibus aut Dynastis minoribus, qui, ut explicui, Superioritatem habent, Suprematum non habent;

bent; quia se quidem tuentur contra seditiones domesticas, non verò satis apud exteros possunt. Porrò quia in congressibus Legatorum & tractatibus ferè Suprematûs tantùm functiones exercentur, in quibus Reges, & Principes Suprematum habentes, non differunt; hinc in istis congressibus Regii Legati à Legatis Ducum Serenissimorum vix distinguuntur: nam Excellentiæ Titulus hodie receptus omnibus communis est, & novissimè adventanti honor visitationis habetur, & visitans apud visitatum potiorem Incessus ac Sessionis locum habet. De cætero tamen est haud dubiè inter Reges ac Duces Serenissimos discrimen dignitatis. Quod etiam in Legatis aliquo modo apparet, non Romæ tantùm, ubi in visitationibus audientiisque multum interest; & Regum Legatis honor habetur, *della Sala regia*, cæteris tantùm locus datur *nella Sala Ducale*; sed & alibi. Equidem Veneti obtinuisse creduntur Regnorum Cypri ac

Cretæ

Cretæ causa, ut Legati ipsorum Regiis per omnia ubique æquarentur: Cumque Electores Sacri Imperii nihilo Venetis inferiores jure merito existimentur, hinc jam præclara offertur nobis ratio inter ipsos Electores Principesque nostros transigendi. Nam si Electores obtinere possunt, ut Regibus comparentur, id nostris non ingratum erit, modo nostri honorem Principum liberorum tueantur. Esto enim ita, sint Electores Regibus pares: favemus eorum dignitati, quæ cum dignitate Imperii conjuncta est, modò ne Germaniæ Principes infra Duces Italiæ deprimantur: quasi scilicet Electores sine Principum injuria attolli non possint? cum contra potius nihil futurum sit justius, nihil congruentius, quàm ut idem inter Electores & Principes eorumve Legatos intervallum sit, quod inter Venetos, (vel Regios) & cæteros Italiæ Principum Legatos receptum est; si modo Venetorum jus extra controversiam positum est, quod nos

suo

ſuo loco relinquimus, & ſi Reges huic Electorum honori aſſentiuntur. Jam verò non circa Excellentiæ appellationem, aut viſitationum æqualitatem, cæteraque, à Suprematum habente venientibus, communia, Legati Regii à Ducalibus hodie diſtinguuntur; ſed circa alia quæ enumerare nihil attinet; In quibus etiam Collegium Electorale eminere facilè Principes patientur, (præſertim cùm Regem Bohemiæ ex Electorum numero eſſe conſtet) non vero in illis quæ communia eſſe debent. Hæc autem *tranſactio* utrique parti lucroſa futura eſt, raro exemplo, & in univerſum ad Imperii dignitatem pertinebit, & verò ſummam habet æquitatem. Nam ut oſtendam uberiùs in ipſa tractatione, Itali Principes, non minùs ac Germani, Imperio ſubſunt, & Germani non minùs quàm Itali Suprematus jure ampliſſimas ditiones tenent, & noſtri dignitate familiarum atque originum fortaſſe ipſis ſuperiores habendi ſunt, ut compa-

rati

rati cum illis Itali planè novi & nuper nati haberi poſſint. Nec verò aſſignare poſſunt Electores diſcrimen inter noſtros atque Italos Principes, quod non in ipſosmet torqueri poſſit : æquè enim Electores ac cæteri Principes Imperio obſtringuntur. Et verò neminem etiam exterorum iniquum ita & præjudiciis occupatum fore arbitror, qui Principibus noſtris ſuadere velit, ut ab Italis eſſentiale diſcrimen patiantur, quibus ne cedere quidem vellent. Equidem ſi *Excellentia*, & cætera quæ diximus, tantùm Legatis Regiis ac Venetis tribuerentur, facilius paterentur noſtri Electoralium prærogativam : quos Regiis ac Venetis æquari, ipſis non invitis fiet: ſed quoniam hæc jam Ducibus quoque liberis Italiæ, quorum Legati longo infra Venetos intervallo habentur, nec ullo jure noſtris præferri poſſunt, communicata ſunt, non poſſunt noſtri renunciare notis libertatis, niſi & libertati renuntient, quam cum Electoribus com-

munem habent. Cætera parati & Cæſarem colere, & Electoribus multum deferre. Nec refert, quod noſtri Principes in Weſtphalicis congreſſibus *Excellentiam* ſuis Miniſtris non aſſeruerint: equidem in hac ipſa diſſertatione plenè ni fallor, huic objectioni ſatisfaciam, hoc loco verò dicere ſatis erit, Principes noſtros judicaſſe Miniſtros ſuos atque Electorales tunc non fuiſſe Legatos ad congreſſum exterorum, ſed Deputatos ad Conventum Imperii, tametſi in eodem loco haberentur congreſſus & conventus. In Conventibus autem Imperii inauditum erat *Excellentiam* Miniſtris tribui quæ alioqui in Imperio nova erat, nec æquum videbatur in Conventibus noſtris titulos reformari ad exterorum normam: & hinc factum eſt ut Principes noſtri non ſuis Miniſtris *Excellentiam* tunc poſtulaverint, ſed tantùm Electoralibus negaverint; velut rem novam & in Deputatis ordinum inſolitam, quod notandum videtur. Quanquam

 quam

quam infra oſtenſurus ſim, Deputatos iſtos nihilo eſſe Plenipotentiariis inferiores. Præterea tunc Monaſterii ne quidem Sabaudo & Mantuano à Nuntio ac Cæſareis Hiſpanicisq; Miniſtris ea tribuebatur. Quam tamen (non exſpectato, ut nunc facere videri volunt, Cæſare) Gallici Legati jam tunc iis dederant & omnino paucis abhinc annis pleraque iſta diſcrimina ſatis adhuc incerta fluctuabant. Hodie verò quoniam hæ velut Suprematus notæ in omnibus Italiæ Ducibus à Coronis, & in Electoribus à Cæſare quoque agnoſcuntur; manifeſtum eſt, pari noſtrorum Principum juri nec Imperii nexum, nec Regum ſupra Principes eminentiam, nec Majeſtatem Cæſaris, nec Electorum prærogativam obſtare videri poſſe: rationem autem & exempla & actus, quos ut in ipſa diſſertatione oſtendam, exercuêre noſtri multos, prorſus favere. Hæc qui expendent, & candidè æſtimabunt, me moderatius

erga

erga omnes, ad Cæſarem ſubmiſſiùs, ad Electores reverentius, de Principibus noſtris juſtiùs, loqui non potuiſſe, credo, fatebuntur.

Coronæ verò non habent cur noſtros nimia petere putent, poſtquam erga Italos tam liberales fuere. Agnovêre ipſæ libertatem noſtrorum, & ſubinde ſe ejus aſſertores tulere, quòd ſi nunc reſiliant, affectibus ſe agi, non ratione, fatebuntur; præſertim cum non erga omnes, & non minus erga Electores affectuum cauſas habeant. Quàm magnificè olim Galli ſenſerint de noſtrorum Principum libertate, intelligi poteſt ex Apollogia, quam pro Electore Trevirenſi Philippo Chriſtòphoro, qui ſe in ipſorum clientelam dederat, edidere, unde excerpta huic libro inſerui. Nunc verò ſcio, nonnullos eorum paulo audaciùs, quâm par ſit, paſſim jactare, non mereri Principes noſtros tractari velut liberos, quod ſe hodie à Cæſare pro lubitu circũagi patiantur. Quod tamen falſum eſt.

Nam etſi non negem, liberrimos etiam Principes interdum bello flagrante aliorum motu abripi; illud tamen conſiderari volo, quoſdam è potentioribus Germaniæ Principibus ſuis quibuſdam rationibus motos, non coactos, ſed ſponte Cæſari acceſſiſſe, *peculiaribus fœderibus initis*; quod eorum libertati nihil nocere poteſt, cùm eam potius ipſa Cæſaris confeſſione ſtabiliat. Sunt tamen, qui tuiti ſunt, quam vocant, Neutralitatem. Et quoad cæteros, Galli ipſi habent, quòd ſibi nonnihil imputent, cum ſub initium hujus belli, Electorum ac Principum quorundam pacifica officia miſſis miniſtris oblata declinârint. Nec vereri Coronæ debent nimiam *Principum* multitudinem, quo terriculamento nonnulli moventur: nam Suprematum illi demum exercent, qui magnum territorium habent & belli ac pacis non appendices, ſed ſocii cenſentur, nec parum conferunt ad rerum ſummam. Talibus certe Principibus (quorum nunquam nimis magnus eſt numerus) annexa Supremitui

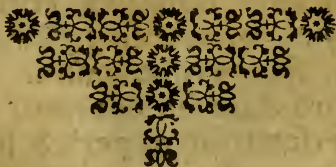
tui negare, contemtus & animi à pa-
ce alieni demonſtratio eſt. Iniquum
etiam eſt, cum Batavorum, Sabaudi,
Mantuani, imò & in Electorum gra-
tiam cæremonialia mutata ſint, ut
in hac diſſertatione paſſim oſtendi,
erga ſolos Principes noſtros veterem
ſtylum ſervari: cum tamen cæremo-
nialia, ſicut nummi, uſu exiſtimen-
tur: & perinde ſit ac ſi veterem mo-
netam ubiq; alias valore im̃inutam,
nobis tantùm ſecundum priscam
æſtimationem obtrudere vellent.
Nec eſt, cur Cæſaris exemplo præ-
fractè inſiſtere velint, nam hoc ipſum
rude eſt & otioſum, exteros ab eo ex-
gere velle, quod ab ipſis facilius in-
cipitur. Nam Principes noſtri quo-
dammodo ſunt propinqui Cæſaris,
& inciviles eſſent, qui patri-famili-
as denuntiarent, nullum ſe ejus li-
beris, fratribus, propinquis, hono-
rem habituros, quàm quem ipſe ex-
hiberet. Nam nec *Rex Chriſtianisſi-
mus* probaret, Ducem Aurelianẽſem
aut Principem Condæum ab aliis ni-
hilo liberalius, quam ab ipſo fit, tra-
ctari. Denique aliàs Legati Regis

Christianisſimi, ut ſupra dixi, in Monaſterienſi congreſſu Miniſtris Sabaudis & Mantuanis *Excellentiam* dedere, quanquam tunc à Cæſareis conſtanter negatam. Quod ſi ergo nunc noſtris exemplum Cæſaris objicere pergunt, & hoc ſubterfugio cùm volunt modò utuntur, modò non utuntur; ut qui larvam nunc ſumunt, nunc recondunt; quid aliud quàm animum à Germanis averſum oſtendent, & majorem dabunt ſpeciem ſermonibus ſuſpicantium, Galliam odium erga noſtros, & contemtum in animis conditum gerere, erepturū, cùm occaſio erit, eiq; jam nunc præludi, dum ſe parum curare oſtendat, quæ ſit l bertas dignitasq; Principum, quam ipſa olim tam ſtudioſè defendebat; perinde ac ſi jam eo usque excreverit ejus magnitudo, ut omnibus majorum conſiliis neglectis, vicinos Principes, velut miſellos clientes, & aliquando ſubditos futuros, tractare poſſit. Quæ ab inimicis Galliæ jactata, ego à Magni Regis ſapientia alienisſima eſſe

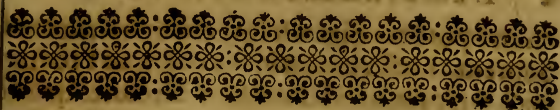
judi

udico, nec ipſius rebus prorſus con-
grua, ſi Principes noſtros indignis
nodis habitos ad Domus Auſtriacæ
idem ſine exceptione confugere po-
iùs, quàm exterorum contumelias
pati cogeret. Quod ſi contrà Rex
Chriſtianiſſimus laudabilibus ma-
orum exemplis inſiſtens etiam me-
dio in bello dignitatis Principum no-
ſtrorum rationem habebit; & ſin-
ceræ pacis & redintegrandæ amici-
tiæ ſpem oſtendet. *Magnæ Britan-
niæ Regem* nobis favere non poſſum
dubitare: Sapientia ejus atque æ-
quitas ubique celebratur & notum
illi propiùs eſt, quæ ſit in Germa-
nis Principibus animi magnitudo,
& ſtudium erga ipſum. Sed & a-
micitia cum nonnulis eorum ſin-
gularis ei intercedit; dudum fun-
data, ſemperque culta. Itaque
cum præclara illi offeratur occaſio
pro perſona quam gerit & jure Me-
diatoris, teſtandi animum in no-
ſtros pronum, nihil mediocre no-
bis ab ejus officiis promittimus,
certè nihil minus veremur, quàm
ut

ut ipſo autore dignitati eorum quicquam detrahatur. Saltem ad dignitatem ejus pertinet oſtendere, ſe propriis motibus hac in re dare aliquid, nec velut Gallicæ ſententiæ appendicem, alienas opiniónes ſequi. Idē nobis de aliis Regibus, Principibus ac Rebus publicis ſpondeo, quorum prolixa erga noſtros voluntas, fœderibus, arctioribus vinculis, & reciproco cultu ſæpè teſtata, jus noſtrum extra omnem dubitationem collocavit. Hæc præfari operæ pretium duxi, ut præparentur animi, & ex ipſo libelli veſtibulo ſententia autoris & rationum pondus intelligatur.

CÆSARINI FÜRSTENERII,

De
Jure Supematûs ac Legationis Principum Germaniæ.

Cap. I.

Introductio & conspectus Controversiæ de jure Legationis ac Suprematûs Principum & prærogativa Electorum.

Nobilis hodie Controversia agitatur de Jure mittendi Legatos, quod sibi Principes Germaniæ meritò vindicant, de quo nemo quondam jure dubitavit non magis quam de libertate ac illa potestate, quam Galli vocant *la Souverianeté*, mihi *Suprematum* dicere fas sit. Hunc enim magno consensu dudum illis tota tribuit Europa. Nunc verò reperti sunt aliqui usque ideò subtiles, ut in ipso Suprematu formas sibi fingant diversas, & Electores ac cæteros Imperii Principes specie *bujus facultatis* discerni arbitrentur, quo nihil fingi potest, ut mollissimè dicam, ab omni veritatis specie alienius. Quid

 enim?

enim? potestas eligendi Imperatorem, augetne Suprematum Principis in sua cujusque Provincia? An plus in subditos suos Electores quàm cæteri Principes possunt, faciliusne illi quàm isti armantur, justiusne aut efficacius copias educunt, quibus tamen ni fallor maximè Suprematûs vis continetur? Si Imperii nexus Suprematui ac libertati obstat, communis Electores ruina involvet: quod si Magni Reges Imperio salva dignitate obligantur, quid est, quod Principibus imputemus? At verò tantum in Imperio possunt Electores septem, quantum Principes simul omnes? ita ajunt vulgò, quamquam neque id sit omninò verum, neque ad rem pertineat. Nam potissima quæque in Imperio, quæ nimirum jus Suprematûs propiùs attingunt; suffragiorum numero non subjiciuntur, quemadmodum Religio, Libertas, & multa id genus cætera, ad communia potiùs unionis, quàm singularum provinciarum domesticas rationes spectantia, Conventui Imperii generali rectè submittuntur. Nam qui Reservata & Regalia Cæsaris & Comitialium quoque deliberationum materiam examinabit, facilè agnoscet, Principum in suis ditionibus potestatem minus tangi, sed ea maximè, quæ ad generalem totius Imperii administrationem pertinent, deliberationibus committi. Itaque Electorum prærogativa non in jure Suprematûs, sed in certis functionibus consistit, quæ circa communia Imperii negotia exercent, & à paucis

cis fieri Reipublicæ intererat, qualis est electio Imperatoris, & quæ huic connectuntur, quamvis latius ea aliqui extendant, quàm par sit: sed & in Comitiis interest publici boni, quasi sanctius quoddam consilium Imperatori esse additum, in quo facilius quæstiones præparentur. Neque illud abnuo, extracomitiali tempore super quibusdam Imperii negotiis à Cæsare Electores consuli, quando, omnes cõvocari Status, non patitur ratio rerum. Hæc scilicet omnia Electores non jure proprio, sed perpetua quadam Imperii commissione exercent, non ut incrementum Suprematûs, sed ut functionem sibi delegatam, circa rerum Imperii generalium administrationem. Dudum hæc annotata etiam exteris, ex quibus Renatum Choppinum infra cap. 44. producam. Neque Electorum minuunt dignitatem, nam & honores illis tribuimus, qui publica in Imperio munera obeuntibus maximi debentur, & prærogativam in controversiam non vocamus, modo illud teneatur; ipsos Electores magis haud dubiè jure Suprematûs domestico, quàm functionib9 illis gloriari, quas in Imperio exercent, & quas profectò Imperium olim cõmittere poterat, quibuscunq; libuisset, etiam privatis. Quæ cum ita sint, ego pro certo habeo, sapientiores esse tantos Principes, quàm ut jura Principum Imperii in controversiam vocent; nam nisi ipsimet liberi essent Imperii Principes, ditionesque cum superiori potestate possiderent, profectò neque

ob eligendi munus, neque ob alias functiones, hunc, qui meritò illis conceditur, obtinerent dignitatis gradum. Quare non cum ipsis, quantum judico, sed cum exteris quibusdam, rerum Germanicarum parum peritis æstimatoribus, ineunda nobis disputatio est, ut appareat, cedere Principes Electoribus, separari ab illis, & toto Suprematûs genere distingui non posse. Quod si tamen constiterit, Electores Venetorum exemplo Regibus esse æquandos, nihil gratius fiet Principibus, quàm simul & Electoribus præeminentiam & sibi dignitatem Suprematûs salvam esse posse. Facilè enim patientur, tantum intra suos Electoralesque Ministros discrimen haberi, quale inter Venetos (id est Regios) & Sabaudos (id est Ducales) esse fertur; si Reges Electoribus locum apud se dare volunt.

Cap. II.

Historia Controversiæ. Occasio à Lotharingo, quem Galli ægrè Noviomagi admittebant, & in literis Salvi Conductus (Passeports) *ejus Ministris nomen Legatorum negabant, causati exemplum non exstare. Brandeburgico & Neoburgico concessere, quod exempla haberent. Sed posteà pœnitentia ducti Tabulas Neoburgico destinatas revocavere; nomen* Ambassadeurs) *errore irrepsisse causati, & professi, id nomen Ministris Principum Germaniæ non deberi. Quod tamen Cæsarei & Hispani ipsis concessere.*

Con-

COntroversiam tractare aggressus, quæ in aulis maximorum Regum, & nunc Noviomagi in publico Europæ consessu agitatur, operæ pretium esse judico, exponere occasionem ejus & progressum, quo facilius intelligatur status quæstionis. Notum est in Congressu Coloniensi Legatos Regis Christianissimi querelas Caroli Senioris Lotharingiæ Ducis admittere aliquamdiu recusasse, quod dicerent, Lotharingiæ ante mota in Batavos arma occupatæ negotium, nihil cum præsenti bello commune habere: cum verò Dux inito fœdere à Cæsare & Fœderatis Belgii Ordinibus stipulatus esset solenniter, ut Pace generali comprehenderetur, neque salvis pactis incipi posset tractatio de Pace, nisi Lotharingo quoq; admisso; cessêre Galli sanè, sed intervenit casus inopinatus, qui sive colorem sive causam illis dedit negotiationem Coloniensem abrumpendi: is fuit captivitas Guilielmi Principis Furstenbergii è media urbe ministerio Graniani militis abrepti: ita tunc dissolutus est conventus, ægrèque postea Noviomagi multis conciliatorum pacis sive *Mediatorum* hortationibus instauratus. Interea obiit Carolus Senior Lotharingiæ Dux, variæ Princeps fortunæ, & hoc uno novissimè solatus exilium, quod jam post Trevirensem victoriam mutari rerum faciem speraret: succes[s]it illi Carolus, è fratre Nepos, egregia Princeps [f]ama. Huic in patrui jura subeunti, & conc[e]ssa illi à Gallis tractatibus generalibus interve-

niendi facultate utenti, objecta est difficultas nova. Nam cum Ministris suis salvum conductum per Mediatores postularet, non abnuit Gallia, quod negari non poterat, sed adjectis quibusdam clausulis beneficium corrupit: primum enim in literis Salvi Conductûs non Ducem sed Principem Lotharingiæ vocavit, perinde ac si non pleno jure successisset in Ducatum, sed pari cum illis, quos habet Gallia, Lotharingiæ familiæ Principibus, conditione esset; qui sola succedendi spe nituntur. Intolerabile id Carolo fuit, hanc sibi in ipso limine velut status quæstionem moveri, itaque per Cæsarem, per Hispanos, per Batavos, summa vi apud Mediatores actum ac denique effectum est, ut intolerabilis formula à Gallis reformaretur. Altera erat clausula harum literarum satis gravis, quod Ministri Lotharingici, paci tractandæ destinati, non Legati, sed Deputati (*Ministres deputés*) dicebantur, perinde ac si ab urbe aliqua aut Principe alteri subjecto venirent, aut ad Conventum aliquē Imperii missi essent. Quod cum etiam reprehenderent Fœderati, Gallia se exemplis tuita est, negans à Principibus Germaniæ, quibus pari conditione esse Lotharingiæ Ducem censebat, alios quàm Deputatos à se agnitos esse. Visum est nonnullis, iratam Galliam, cladem à Principibus Germaniæ rebus suis illatam inani vindictæ cupiditate fateri. Ego, ut apud nonnullos plus odia ratione valuisse concessero; ita Regem Christianissimum,
qua

qua est animi magnitudine, tantum affectibus dedisse, credere non possum, cum videam, concessisse Electori Brandenburgico, cui multò majori juris specie indignabatur, ut Ministri ejus pro Legatis plenó jure haberentur. Cujus discriminis causam ego sanè conjicere non possum, nisi fortè eò tendit, ut in Imperio discordiarum semina spargantur. Diu dubitatum est, an, quod Brandenburgico datum est, ipsi soli, an toti Electorum ordini concederetur. Nam Galli atque Angli hoc uno se clypeo tutabantur: in rebus cæremonialibus non rationem, non potentiam, non dignitatem, sed solam possessionem valere: Brandenburgicum eam nactum: exstare enim legationes extraordinarias ab eo missas & haberi Olivenses tractatus, in quibus Ministri ejus pleno Legatorum jure sunt usi. Præterea visi sunt Galli non tantum Electores, sed & Principes cæteros inter se committere atque separare velle. Nam eodem possessionis principio insistentes Duci Neoburgico destinavere Salvi Conductûs literas, in quibus Ministri ejus Legati (*Ambassadeurs*) dicebantur, quoniam intellexerant, Legatos ab eo in Poloniam binis, imò ternis vicibus missos, & in eodem, quo Regii solent, honore habitos esse. Sed hujus consilii postea pœnituit Gallos, agnovere enim, ridiculam omnibus & ineptam videri distinctionem: quid enim? credibilene est, Polonos fuisse parciùs excepturos Legatos Brunsvicenses, aut Würtenbergicos, si quid,

quod illic agerent, habuissent, quàm Neoburgicos? Quis ergò arbitretur fraudi illis esse debere, quod illuc non misêre, ubi nihil, quod agerent, habebant: præsertim cum nemo mortalium dubitaret, quin eodem, quo Neoburgicus, jure uti possent. His itaque Galli consideratis, mutato consilio, literas Salvi Conductûs Neoburgico destinatas, jamque in Legati Angli potestate existentes, inopinatò revocavere, errore id factum causati, ut Legatorum nomen irrepserit, quod Neoburgicis Ministris minimè deberetur. Eodemque tempore declaravere, neque se Brandeburgicum à cæteris Electoribus, neque Neoburgicum à cæteris Principibus velle separare, sed à solis Electoribus, non à cæteris Imperii Principibus Legatos esse agnituros, quoniam haud dubiè & facilius, & rebus suis convenientius videbant, totum Collegium Principum toti Collegio Electorum committere, quàm Principes Principibus, Electores Electoribus opponere in communi causa. Neoburgicus hoc intellecto, ut par est, commotus, datis ad Regem Magnæ Britanniæ literis de injuria graviter conquestus est, rationibusque atque exemplis adjectis demonstravit sibi ac cæteris Imperii Principibus indubitatum esse jus Legationis, eodem quo Electoribus gradu: illud tamen animadvertendum est, dum hæc agitantur, nihil ab Electoribus factum dictumve esse, quo appareret, eos jus cæterorum in controversiam vocare, ac sibi prærogativam alieno

loco

loco quærere, in quo haud dubiè sapientia tantorum Principum enituit. Facilè enim vident, eos, qui injusta ac dubia super alios affectant, sæpè certa ac justa amittere.

Cap. III.

Qui pro Electoribus scripsere, professi sunt ab ipsis Jus Legationis Principum in controversiam non vocari. Et facilis concordiæ ratio est, si Electores Venetis seu Regibus, Principes Ducibus Italis & Sabaudis & Mantuanis æquales habeantur.

Prodiit interea libellus lingua Gallica, cui titulus est: *Lettre d' un des intereßé à un sien amy,* &c. Autor ait, se partium studio vacare, sed cùm totus sit in recensendis Electorum privilegiis, quorum pars non satis explorata certaque est, satis ostendit, quo animo ad scribendum accesserit: illud tamen laudo, quod testatur, Electores huic liti non misceri, neque de pleno Principum jure mittendi Legatos controversiam moveri. *La France* (dit il pag. 10.) *s' est avisée pour en decliner la haine & pour faire en même temps encor un autre coup à son avantage, de debiter que les Electeurs étoient les auteurs de cette dispute & que c' estoient eux qui ne vouloient point qu'on donnât aux Ministres des Princes le titre d' Ambassadeurs.* Addit pag. 27. *Et peut-estre que pour donner d' autant plus de feu aux dits Princes, on leur a fait accroire que c' estoient les*

 Ele-

Electeurs qui travailloient pour l' empecher qu'on ne leur accordast point le dit titre d' Ambassadeur, quoyque je ne pense pas qu' aucun de tous les Electeurs y aye songé. Multus est in eo, ut hortetur Principes, ne artificiis Gallorum se patiantur committi cum Electoribus; queritur præterea à Principibus dignitates ac Prærogativas Electorum in dubium vocari, quasi nihil ipsis competat præter eligendi facultatem. Ego, ut dicam, quod res est, illos non probo, qui de Electorum magnitudine parum ex Imperii dignitate sentiunt: sint illis sua jura, usu atque ratione firmata & Dignitas propè Regali par; sed ut Principes circa ea quæ non ex Imperii functionibus, sed jure Suprematûs pendent, quod in utrisque par est, ab Electoribus se distingui patiantur, nemo prudens suaserit: Et hortandi sunt potiùs Electores, si quidem, ut credere par est, affectus sui atque animi ad concordiam propensi dare documenta volent, ut Principes in communi causa juvent, ne scil. legatis eorum minus quàm Mantuanis Sabaudisq; concedatur: vicissim spondebunt Principes immota Electorũ jura fore, quæ neq; cum libertate, neq; cum pace Publica pugnãt. Quod si Electores, pravis quorundam consiliis impulsi, iniquos se præbebunt Principibus, credibile est, accensos animos in mutua damna grato exteris spectaculo fore. Nam satis virium animorumque est Principibus ad tuendam dignitatemq; & distinctiones, quas ambitio potius invenit,

quàm

uàm natura fundavit, plerumque tractu emporis evanescunt, quemadmodum Urbes, n quas magnam hominum vim casus aliquis otius quàm ratio coëgit, paulatim deseruntur. Quod si concordiam utraque pars æmulationi tque invidiæ præferet, utriusque non libertas antum, sed & dignitas salva erit. Et gratissimum erit Principibus Regiæ parem haberi Electorum dignitatem, modo ipsis eadem, quæ taliæ Ducibus, tribuantur.

Cap. IV.

Brunsvicensis ac Lunæburgensis domus se Lotharingorum ac Neoburgicorum postulatis junxit. Resolutio sive Decretum Ordinum Fœderatorum ad Ministros, quos habent Noviomagi, ut hanc Principum causam, quippe æquissimam, commendent. Cæsar in Ministris Principum qualitatem Legatorum agnovit. Galli declaraverant se Cæsaris exemplum secuturos. Etsi non satis fidem liberaverint.

SEd ut absolvamus Controversiæ totius Historiam, quousque nunc producta est, sciendum, Lotharingi primum, deinde Neoburgici, interpositis pro communi causa officiis, mox sese Duces Brunsvicenses ac Lunæburgenses validissimis rationibus conjunxisse & apud Fœderati Belgii Ordines autoritate sua effecisse, ut deliberatione habita in publico Consessu 31. Oct. 1676. decerneretur, dandam esse operam ut

ut æquissimis Principum Germaniæ postulatis satis fiat. Vidi *Decretum*, sive ut vocant *Reso-*
„ *lutionem*, cujus ille est sensus: Deputatos
„ Ordinum, quibus rerum extranearum cura
„ commissa est, exposuisse Ministris Confœde-
„ ratorum Principum: exspirare jam tempus,
„ in cujus exitum dilata fuerat Tractatuum in-
„ choatio: & tamen Legatos Confœderato-
„ rum nondum comparere; itaque hoc unum
„ superesse Ordinibus, ut ipsi per suos curent
„ interea negotium inchoari, certa spe, fore ut
„ mox cæterorum quoq; Legati superveniant.
„ His auditis responsum esse à Ministris Cæsa-
„ reis & Brandenburgicis Hagæ degentibus, jam
„ in itinere esse Dominorum suorum Legatos
„ Noviomagum destinatos: idem Danos di-
„ xisse, ac Lotharingos atque Lunæburgicos es-
„ se testatos, per se non stare, quò minus com-
„ pareant, sed à Gallis Svecisque iniquissimam
„ injici moram, negatis Salvi Conductûs lite-
„ ris, in debita forma conceptis, quibus à Depu-
„ tatis rerum extranearum causa, ad Ordines
„ Generales relatis, deliberatione habita decre-
„ tum, ut Legati extraordinarii Ordinum No-
„ viomagi degentes jubeantur apud Legatos
„ Mediatores efficacissimis Officiis interpositis
„ id agere, ut autoritate Mediatorum Galli Sveci-
„ que perpellantur, ne in negandis literis Salvi
„ Conductûs, quales Legatis Principum deben-
„ tur, ultra persistant: *Neq; enim rationi consenta-*
„ *neum videri, ut Coronæ præscribant Principibus,*
qua-

uales ab illis Miniſtros mitti velint. Nam “
uibus Jus Legationis in ſolidum competat, “
uemadmodum de Principibus Germaniæ negari “
on poſſit, his etiam electionem competere, pri- “
nine an ſecundi ordinis Miniſtrum mittere re- “
us ſuis convenientius ducant. Suprematum “
'rincipum non magis in controverſiam ve- “
iire poſſe, quàm ipſorum Regum Galliæ & “
veciæ, Suprematui autem plenum jus Le- “
ationis indiſſolubili nexu cohærere. Hoc “
Cæſare, imò ab ipſis Gallis, aliquoties agni- “
um, hoc multis actibus poſſeſſoriis eſſe ſta- “
ilitum, neque fraudi eſſe debere Principibus, “
uod ſæpe inferioribus Miniſtris uſi ſunt, cùm “
a res arbitraria ſit. Præterea hæc, quæ nunc “
iunt diſcrimina, inter Miniſtrorum Publico- “
um gradus, ea hoc ſeculo nata paulatimque “
tabilita, ſuperioribusque temporibus propè “
gnota fuiſſe, ideòque eò minus imputari poſ- “
e Principibus, quod jure ſuo mittendi Legatos “
um ſummi characteris honore non ſemper “
int uſi. “

Hæc ideo fuſius excerpere placuit, quoniam
Ordinum Fœderatorum judicium magni apud
omnes ponderis eſſe debet. Equidem Legati
Ordinum apud Mediatores magno ſtudio ege-
e, ut Principibus ſatisfieret; ſed pertinacia quo-
undam expugnari non potuit, & Galli, neſcio
quibus artibus, etiam Anglos Mediatores in ſen-
entiam traxiſſe dicebantur, quod non credunt
Principes, qui uberiora à Sereniſſimi Regis Ma-
gnæ

gnæ Britanniæ æquitate officia exſpectant. Secuta eſt Regis Chriſtianiſſimi declaratio, qua ſ Imperatoris exemplum ſequi velle ſpopondit. Mirantibus omnibus, unde tam ſubita Gallis erga Cæſarem reverentia, ut velut primi Chriſtianorum Principum decretis ſe ſtare velle profiterentur. Cæterum Principes Germani animadverſo eorum artificio, qui eos cum Cæſare committi poſſe ſperabant, repoſuere, jus Legationis Principum in Aula Cæſarea eſſe in confeſſo, ſed ſe Cæſari dudum conjunctiſſimos, non jam ab ipſo Salvi Conductûs literas, quod minimè neceſſarium futurum erat, ſed à Gallis Suecisque poſtulare, neque Cæſaris autoritatem defugere, illud tamen non poſſe ferre, ut de jure ſuo, velut re dubia, cujuſquam judicium exſpectaretur. Neque Principes in concepta de Cæſare ſententia falſos fuiſſe eventus declaravit. Nam cum Neoburgicus ac Lotharingus, quorum intererat Noviomagenſibus Tractatibus maturè intereſſe, pertæſi morarum, quæ à Gallis nectebantur, interim Miniſtros inferioris gradus, quos Ablegatos vocant, mittere decreviſſent, Cæſar Salvi Conductûs literis Lotharingo datis declaravit, indubium illi jus eſſe mittendi primi ordinis Legatos, quamvis nunc Ablegatis contentus eſſe maluerit. Etiam Gubernator Fœderati Belgii in literis Salvi Cõductûs Lotharingos vocat *Ambaſſadeurs;* ſed & Legatus Cæſareus Lunæburgenſibus Miniſtris ſignificavit, Legati titulum à ſe minimè in contro-

ver-

versiam vocatum iri. Itaque invitis Gallis primaria quæstio à plerisque omnibus ex Principum Germaniæ sententiâ, etiam ipso Cæsare annitente, definita est.

CAP. V.

Concessa Legati qualitate, faciliùs concedentur annexa cæremonialia: Excellentiæ titulus, Visitatio novissimè advenientis, locus potior visitantis apud visitatum. *Atque hæc est* historia Controversiæ, *ex qua patet, aliquos in Imperium* pomum Eridos *projicere voluisse. Sed ab æquitate Cæsaris, Coronarum, & Electorum jus atque æqvum expectari.*

Supersunt quædam de cæremoniis lites. Quæritur enim, an Legatis Principum, ubi more solito adventum significaverint, primæ Visitationis honor debeatur. Scilicet illud hodie receptum est, ut novissimum advenientum, & reliquos de adventu certiores reddentem, illi, qui ante eum affuére, invisant primi; nullo magnitudinis Dominorum discrimine. Neque enim hîc quæritur, quis alteri præferatur, sed an Dominus utriusque gaudeat Suprematu, & an uterque sit Minister primi ordinis, seu personam repræsentans? Quis enim non videt, quantum inter Cæsarem & Electorem intersit? Hujus tamen Legatis ille honor à Cæsareis ex pacto habebitur. Cumque *Analogia quædam intelligi possit inter eminentiam Cæsaris super alios Reges, & præ-*

& prærogativam Electoris supra Principem: quod Cæsar Brandenburgicis concedit, hoc profectò Rex Galliæ nostris Principibus denegare non potest. Et quemadmodum Imperator à Regibus non specie Suprematûs, sed ordine loci tantum differt, quem ille habet sine controversia primum; ita certum est, Electorem à Principe non exercitio jurium summæ potestatis, sed Sessionis tantum prærogativa, quæ illi ob eminentes in Imperio functiones concessa est, distingui. Et ab æquitate Cæsaris speratur, eundem Electorum pariter & cæterorum Principum Legatis, qui Italis, honorem habitum iri, quanquam non abnuant Principes debitis reverentiæ signis testari, quantum Cæsari deferant. Par est ratio de cæteris cæremoniis atque honoribus, qui Legatis pleno characteris jure vestitis habentur. Nam & Excellentiæ titulo appellantur & in aliorum Legatorum ædibus civilitate prærogativæ fruuntur & apud Reges Principesque se tegunt dignitatis Dominorum tuendæ causa, aliaque exercent, quæ à jure repræsentationis pendere manifestum est, quod illis Dominus unà cum Legati Charactere concessit. Hæc ergo Principes Germaniæ, concesso semel Legatis charactere, sine dignitatis detrimento negligere non possunt. Atque hæc tota Controversiæ historia est: unde manifestum arbitror, *pomum Eridos* ab exteris in Imperium projectum esse, qui prodigos se erga Electores ostendunt, cæteris iniquos, non alio consilio, quàm

ut ani-

it animorum harmoniam turbent, quæ rebus
ipsorum maximè contraria est: sed sperandum
est, ipsosmet Electores, qua sunt sapientia, di-
gnitatis Principum rationem habituros, quæ
cum propria ipsorum conjuncta est; *cum Supre-
matum, non ut Electores, sed ut Principes, habere
sit manifestum.* Hoc ubi facient ingenuè & libe-
raliter, profecto mirificè sibi animos omnium
conciliabunt: Cæsar quoque nolet Electoribus
cum cæterorum Principum injuria favere, de-
nique exteri, re maturius expensa, Principibus,
quos pari Suprematûs jure gaudere sciunt, de-
bitos honores deferre minimè dubitabunt.

Cap. VI.

1 *Status Controversiæ. Explicatio nominum: quid Minister publicus in genere. De ejus inviolabilitate etiamsi à rebellibus veniret. Ejus jurisdictio in suos, quemadmodum & Principis in alieno versantis.*

2 *Discrimen Ministrorum.* Plenipotentiarius, *cujus acta Dominum obligant.* Ambassadeurs *seu* Legati. Envoyez *seu* Ablegati. Ordinarii *Extraordinariis inferiores, non tamen qualitate distincti.* Residens *est Ablegatus ordinarius.* Agens *habet non tam Credentiales quam Commendatitias.* Commissarius *ab habente jurisdictionem aliquam missus.* Deputati *propriè qui ad Conventum vel à Conventu.*

a OPeræ pretium mihi visum est hactenus
totam controversiæ historiam fusius

B per-

perſequi ac ſubinde aliquem rationum noſtra-rum guſtum adſpergere, quo lectores de facto pariter & jure eadem opera inſtruerentur, nun ipſam quæſtionem, ventilatis utriusque ratic nibus, tractare aggrediemur, quæ huc redit *Utrum Principibus Germaniæ jus ſit mittendi Legatos charactere repræſentatitio veſtitos, quibus idé qui Regum, Italorum Principum, ac Electorum Legatis communis eſt, honos debeatur.* Quoc ut accuratè definiamus, ante omnia explican-dum eſt, quam character Legatorum repræſen-tatitius vim habeat. Cum verò in rebus civili-bus, quarum magna pars ab humano arbitric pendet, ipſa nomina ipſique tituli in reale quid-dam abierint, explicanda eſt vis appellationum, ut intelligatur, quid ſit Legatus, *(Ambaſſadeur)* quid Deputatus, *(Deputé)* quid Miſſus ſive Ab-legatus, *(Envoyé)* quid Commiſſarius, Plenipo-tentiarius, Legatus ordinarius, Extraordina-rius, Reſidens, Agens. *Legati* vox generalius ſumitur pro omni illo, qui miſſus eſt publico no-mine. Hoc ſane ſenſu generali Legatum (ex uſu recepto) demonſtrant mandati tabulæ, quas vocant *Literas Credentiales*. Hoc eodem ſenſu dici ſolet, Legatos eſſe inviolabiles. Nam quisquis tractandi cauſa miſſus eſt, immunita-te fruitur, quæ jure gentium recepta & natura-li ratione introducta eſt, ut ne quacunque de cauſa violetur: quod adeò verum eſt, ut etiam ad eos porrigi poſſe arbitrer, qui ſubditorum nomine ad Principem mittuntur, ſive, ut vo-

cant,

ant, deputantur; quanquam dissentiat ille, qui nuper de Legatis exquisita sane Collectanea Gallico sermone edidit. Nam ratio naturalis jubet, ut libera sit communicandi facultas, alioqui, sublata hac fiducia, remedia non poterunt afferri gliscentibus malis animisque exulceratis. Omnium ergo, qui negotiandi causa mittuntur, securitas bona fide & tacito pacto nititur, etiamsi nullus datus sit Salvus Conductus; itaque severitas illa, qua Philippus II. in Ordinum Belgii Deputatos usus est, probari non potest. Fingamus & rebelles milites tubicinem mittere ad Ducem suum, tractandi causa, certè injustè faciet Dux, si tubicinem jubeat suspendi. Porrò Legatus neque ob debita spoliari, neque ob crimina puniri potest, Domino enim suo stat caditque: contrario semel admisso, parata erit seges prætextuum, ut vario juris colore violari possint Legati. Unum hoc cavere fas est, ne noceant; itaque quòd summum licet in Legatos, hoc est, ut in honestam dentur custodiam, quæ securitati eorum atque dignitati consulat, atque in Republica malarum artium semina spargendi facultatem adimat. Poterunt etiam è ditionibus nostris educi, quando suspecta eorum commoratio est vel dignitati Principis contraria. Scimus Regem Christianissimum semel in Nuntium Pontificium hac facultate usum esse, cum injuriæ Legato suo duci Crequio in Romana aula factæ indignaretur: Nuntium enim addita custodia ad Regni

fines duci jussit. Cumque contumeliam ulcisci vellet, quam à Battevillio Legato Hispano passus erat in Anglia Legatus Regius Comes d'Estrade, Vensaldagnium Hispanum in Gallia Oratorem regno statim excedere jussit. Itaque Imperator eodem postea in Gallicos Ministros jure uti voluit, cum periculosa eorum commoratio esse videretur. Domesticorum quoque Legati arbitrium Legato ipsi permittendum est, quod sapienter judicavit Heinricus IV. Cùm enim Secretarius Legati Hispanici conspirationi cuidam se miscuisset deprehensusque esset, plerisque etiam ex Parisiensi Senatu puniendum hominem velut proditorem censentibus Rex juris gentium intelligentior judicavit, satis esse nocendi facultatem sublatam, at pœnam à Domino irrogandam videri; itaque Secretarium Legato puniendum dedi jussit. Quod mihi non tàm quodam generositatis motu, quàm certa juris ratione factum videtur; quanquam illi ipsi, quem paulò antè cum laude allegavi, Collectaneorum de Legatis autori secus videatur. At Cromwellius, pro solita sua violentia vel hypocrysi, fratrem Legati Lusitani, inexcusabilis sanè homicidii reum, publicè securi percuti jussit, ut plebi satisfieret, zelumq; suum ostentaret; in quo jus gentium violasse mihi dubium nullum est. Quod si ergò nullum in Legati Domesticos jus est Principi, ad quem mittitur, sequitur, ipsi Legato, vel saltem Domino ejus relictam in eos jurisdictionem; quanquam

uam contumeliam faciant ei, ad quem mittun-ur, si commissa apud eum à suis crimina im-unita esse patiantur. Quod si ergò salva est 'rincipi vel Domino jurisdictio, etiam in suæ .egationis comites, alieno in territorio exi-entes, multò magis ipsi Principi in alieno a-enti, illibata erit summa jurisdictio in suos, ieque proindè Regina Christina jure suo abusa st, cum de Marchione Monaldeschio, quem nortis reum judicaverat, supplicium sumi jus-it; facilè enim judicatu est, eam fuisse negotii iaturam; ut aliis judicibus commodè commit-i non posset. Et ridiculum erat, postulare à Re-ina, ut alieno arbitrio permitteret ea, quæ sal-â dignitate negligere non poterat. Quod 'erò Galli rem ægrè ferre visi sunt, non aliun-le, quàm ab averso aulę animo, profectum arbi-ror: accedebat loci conditio, in quo cædes fa-ta erat, huic enim aliqua certè reverentia de-ebatur: idque unum credo Reginæ exprobra-i potuisse, quam tamen fortè necessitas festi-iandæ ultionis absolvit. Sed invitante argu-nento ad aliena dilabor. Itaque redeundum st in viam atque illud concludendum, *Lega-um* generali appellatione illum esse, qui man-lati tabulas publico nomine habet atque inco-umitate fruitur, quam illi Jus gentium ex ra-ionis naturalis dictato concessit.

b Distinguuntur *Legati* vel *Ministri* publico iomine missi *tum intrinseca potestate*, *tum adje-titio honore*. *Intrinseca potestas* vel in obeundis

 qui-

quibusdam cæremoniarum ſolennibus, vel in negotii cujusdam tractatione conſiſtit. Et poteſtas tractandi vel imperfecta eſt, cùm ad Dominum referri debet, antequam concludi poſſit: vel plena perfectaque eſt poteſtas, cum concludendi negotii jus eſt, quod *mandatum cum libera* vocant. Miniſtros autem hujusmodi *Plenipotentiarios* appellant, Verum eſt ſanè, ſignatis licet per Plenipotentiarios tabulis, Dominorum ratihabitionem exſpectari, antequam toti negotio finis impoſitus cenſeatur: illud tamen certum eſt, Dominum, vi *Literarum Credentialium*, ad rata habenda Plenipotentiarii acta obligari; ſi ſecus faxit ſine extrema neceſſitate, eum exiſtimationi ſuæ labem inferre. Hinc verò intelligi poteſt, Plenipotentiarii nomen non eſſe honoris ſed poteſtatis; neque, ut quidam faciunt, Plenipotentiarium Legato characterem habenti opponi poſſe. Nam vel Legatus primi gradus, vel etiam ſecundi ordinis Miniſter mandatum tractandi liberrimum habere poteſt. *Adjectitio honore* diſtinguuntur Miniſtri publico nomine miſſi, in *Legatos* & *Ablegatos*. Illos vocant *Amba ſſadeurs*, hos *Envoyés*. Ambo rurſus *Ordinarii vel Extraordinarii* habentur. *Ordinarii*, quibus nullum certum negotium præfixum, neque breve tempus conceſſum eſt: *Extraordinarii*, qui certæ rei occaſionisque cauſa mittuntur. Unde ſæpe fit, ut ordinario extraordinarius Miniſter ſuperveniat. Errant verò, (ſi quid judico) qui ordinarium ab extraor-

dina-

linario ſpecie dignitatis differre arbitrantur. Videntur in eum errorem inducti, quod ordiiario extraordinarius præfertur: Idque verum ane, ſed ea credo occaſione introductum, quod plerumque etiam ordinario extraordinarius upervenit, & uſu receptum eſt, ut ex duobus ejusdem Domini Miniſtris cætera paribus, ille præferatur, qui noviſſimus venit; unde mirum non fuit, extraordinarios plerumque prælatos, quod denique in jus abiit; præſertim cùm extraordinarii plerumque & majoris eſſe ſoleant dignitatis homines & abſolvendis magni monenti negotiis vel obeundis publicis honoribus leſtinati; ac vel ideo plùs ſplendoris oſtentare poſſint, quod exiguo tempore ferè curſum abolvunt. Sed etſi Legatus extraordinarius ordinario ejusdem Domini ſemper præferatur, non ideo diverſa conſtituitur dignitatis ſpecies, niſi extraordinarium Domini majoris ordinario minoris præponamus, quod credo non concedetur. *Reſidentem* infra Ablegatum ponunt & inter Miniſtros publicos recenſent: & videtur ſanè *Reſidens* nihil aliud eſſe quàm Ablegatus ordinarius, *Envoyé ordinaire;* alioqui fruſtra alios vocabimus *Envoyés Extraordinaires*, ſi nulli ſunt ordinarii, qui illis opponuntur. At *Agentem* non item inter Miniſtros habent, hic enim literas *credentiales* nullas fert, ſed ad ſummum *recommendatitias*; neque enim cum Principe ejusque Miniſtris de Republica tractat, ſed cum Judicibus, aliisque Magiſtratibus aut

etiam privatis, de aliis planè rebus agit tantum; nec aliud agit, quàm quod Mercator quivis facilè præstet. *Consules* Mercatorum alterius sunt naturæ. Nam præterquam, quòd Agentes censeri possunt, sive negotiorum gestores; habent quandam permissu Principis jurisdictionis speciem in suæ nationis mercatores. *Commissarii* sunt Ministri publici jurisdictionem ejus, à quo missi sunt, non egredientes. Hæc ratio est, cur Cæsaris Ministri in Germania *Commissarii* appellantur. Certum est enim, aliquam Cæsari in toto imperio jurisdictionem competere, quam nihil pugnare cum Principum Suprematu infra ostendemus. Tales olim erant Missi Dominici & Apostolici: illi à Cæsare vel Rege, hi à Papa. *Deputati* appellari solent Ministri ab illis missi, qui unum constituunt corpus; ita Provinciæ singulæ Belgii Fœderati mittunt Deputatos salvo jure libertatis sive Suprematûs, quod unaquæque Provincia sibi vindicat, ita missi ab Imperii Ordinibus ad Conventus publicos, Deputati vocari solent, de quo pluribus infra. Et videntur olim Deputati fuisse dicti illi omnes, qui ad aliquem congressum sive conventum destinantur, unde Legatos etiam Regios, Gallos, Anglosque Deputatorum nomen æquo animo tulisse certum est, quemadmodum patet ex Præsidis Johannini Negotiationibus, ubi duorum Regum & quorundam Principum Legati ideò missi, ut pacis vel induciarum inter Hispanos & Fœderatos tractationi assisterent, sæpis-

sæpissimè appellantur Deputati; idque haud dubiè, quoniam unum inter se corpus formabant & communi consilio ac nomine literas expediebant. Nonnunquam & Deputati dici solent non qui ad conventum aliquem, sed qui ex Corpore aliquo sive Conventu deputantur; unde hodieque in Urbibus & Rebuspublicis frequentius nomen Deputatorum, & in Gallia Ablegati Hansæ Teutonicæ vocantur *Ambassadeurs Deputez*. Ex quo judicari potest, quam parum constans horum nominum usus fuerit.

CAP. VII.

Legatus (primi Ordinis scilicet) seu Ambasciator, qui habet characterem repræsentatitium. *Hujus ea est vis, ut iisdem (proportione) honoribus gaudeat, Domino qui habentur, in quantum Legatum Domino succedere usus ac ratio patitur.*

EXplicatis in summa Ministrorum publico nomine missorum discriminibus, insistendum est illi potissimum, quo constituitur Legatus primi ordinis sive Ambasciator, quem charactere repræsentatitio instructum dicunt. *Character repræsentatitius* quid rei sit, paulò altius repeti debet. Qui ad obeunda solennia funebria, nuptialia, baptismalia, ad præstandum homagium, ad coronationes aliasque publicas cæremonias veniunt, ut illum, ad quem, aut à quo mit-

tuntur, præsentia sua honorent, actuique interveniant: illos personam Domini repræsentare consentaneum est, id est eo in loco collocari, qui Domini esset; & illis honoribus affici, qui Domino haberentur, quousque scilicet ratio ministrum Domino succedere patitur. Quam sanè exceptionem addi debere mox patebit. Hinc jam intelligi potest, in hoc negotio non haberi rationem mediocritatis ejus, qui missus est, sed dignitatis ejus, qui misit. Quare ridicula fuit Legati Gallici querela, qui sub Francisco I. Romam missus Domino suo suadebat, ut imposterum Legatos mitteret Marchiones aliosque propria dignitate splendentes, ne scilicet Legatus Regius non sine Domini contumelia longo post Hispanicos intervallo in multitudine velut lateret: unde rectè colligitur ab autore Collectaneorum de Legatis, vel parum eo tempore stabilitum fuisse jus repræsentationis, vel Legatum sui juris mirè ignarum fuisse. Hoc tamen ita intelligendum est, ut Legationis honor Legato addat quidem, non tamen adimat dignitatem: constat enim & Legatis, natu Principibus, Celsitudinem (*Altesse*) & Cardinalibus *Eminentiam* & quicquid inde honoris fluit, conservari. *Legatus* ergo *primi Ordinis* est, qui missus est ab habente Suprematum cum charactere repræsentatitio. *Character repræsentatitius* est jus fruendi iisdem honoribus, quibus frueretur is, qui repræsentatur, si præsens esset, in quantum fert ratio aut consuetudo. Dico, is, *qui repræsentatur;*

tur; non is, qui misit. Neque enim character repræsentatitius est in Legatis tantum, sed & in vicariis, quales illi sunt, quos hodie *Vice-Reges* vocant, aut in illis quos, Germani vocant Stadthalter/ Ungari *Palatinos*, Sueci Drotsetz seu Drost/id est Regis Sedem(Sitz) locumve tenentes: Drot enim vetere lingua etiam Germanica regem esse judicari potest, quoniam hodieque Drotning Suecis Regina est.

Cap. VIII.

a *Itaque non per omnia succedit; exempli causa cedit aliis præsentibus, Domino suo quoad Suprematum saltem æqualibus: Exceptis actibus curialibus, cùm Domini nomine aliquas functiones exercet, ubi non cedet. Et hoc sensu aliquando verū, Legatos Electorales præcedere ipsos Principes. Quamquam autem Legati Regii aliquando nec loco in tertio cedere voluerint Electoribus, (ut Nuntius & Hispanus Francofurti;) hoc tamen non probatur, cum nec Principes illis cedant in domo sua.*

b *Legati charactere vestiti habent Excellentiæ titulum: is olim Principibus tribuebatur. Nuntius eum negat Legatis Ecclesiasticis. Minus debet & solet esse discrimen inter missos quàm mittentes. Legatis competit jus se tegendi coram Regibus, etsi nondum id concessum in Gallia Electoralibus.*

Addo

a ADdo repræſentationem non ultra valere, quam in quantum fert *ratio aut conſvetudo*. Nimirum ſi quis miſſus ſit, ut alicui actui ſolenni nomine Principis interſit, iisdem, quibus Princeps, honoribus excipietur, niſi quid obſtet: exempli cauſa, niſi alius adſit Domino æqualis, aut aliæ inde abſurditates naſcantur. Itaque nunquam auditum eſt Generalem Regis locum tenentem, (qualis in Gallia eſſe volebat Dux Meduanus tempore fœderis, quod Ligam vocabant, aut qualis poſtea Aurelianenſis Regis nunc regnantis patruus fuit,) locum Regis in Senatu capere voluiſſe, quem vocant, *Lit de juſtice*; & conſtat, Ligæ tempore Cardinalem Cajetanum, Legatum à latere, ad ſedem Regiam euntem, à Præſide Briſſonio fuiſſe retentum. Ipſi Cardinali Barberino, Legato à latere, negatum eſt in Hiſpania jus Uranisci ſeu portatilis cœli, *(le Daqui pis)* qui profecto non fuiſſet negatus ipſi Papæ: unde intelligitur, nullum Principem Legatis dare poſſe perfectæ Repræſentationis characterem, neq; Legatum unquam eodem per omnia, quo Princeps, honore affectum; ita Legati Regii aliis Regibus ubique cedunt: ubique inquam, id eſt non tantum in loco tertio, ſed & in domo ipſorum Regum, ad quos mittuntur; & Legati à latere, licet à majore Regibus, ſcilicet à Pontifice, miſſi, ipſis Regibus quodammodo faſces ſubmittunt. Unde in Gallia non poſſunt ſibi præferri jubere crucem erectam, jurisdictionis notam, eo in loco, ubi

co, ubi

co, ubi Rex præſens eſt. Manifeſta autem ratio eſt, cur Legatus Regius exigere nequeat, ut Rex, ad quem miſſus eſt ei in domo ſua honoratiorem locum concedat: nam hoc grave futurum erat Regibus ipſis mittentibus, ſi Legati eorum adeò dignitatem Regiam vilem haberent, licet in alio Rege. Ejusdem rei illuſtre exemplum habemus in Electione Imperatoris. Videmus enim Legatum Electoris intervenire Confeſſui quidem, cum Imperator nominandus eſt, aliosque ſolennes actus exercere, ſed cæteris Electoribus cedere. Idem eſt in Conventu Ordinum. Cum enim in Comitiis Ratisbonenſibus anni 1653. ſolus Electorum Carolus Ludovicus Palatinus præſens eſſet, Legati cæterorum in Electorali Collegio dubitabant, an noviſſimo Electorum cedere deberent? ſed re deliberata Dominisque conſultis concluſum eſt, ut Legati cederent Electori præſenti & in Collegio Principum non niſi de novis Principibus dubitatum eſt, an non Legatis aliorum cedere deberent. Neque dubium eſt, Legatos Electorum cedere Principibus debere, ac ne quidem in Domo Principum honoratiorem exigere locum poſſe: nam quod in coronatione Caroli V. controverſia fuit inter Guilielmum Ducem Clivienſem & Legatos Electoris Saxoniæ, quæ pompam in multam noctem produxit, id tunc ſane, cum tota actus ſolennitas ad Electores pertineret, minùs mirum videri debuit, Legatos Electorum à cæteris Electoribus

avelli

avelli ac ſeparari noluiſſe, neque enim ſingulorum per ſe, ſed totius Electorum Corporis ratio habenda erat. Cæteroquin tantùm abeſt, ut Legati Electorum Principibus in loco tertio præferantur, ut ne apud ipſos quidem Principes honoratiorem obtineant locum, quanquam hæc olim parum certa ac definita eſſent: civilitati enim arbitrariæ potius quam certo juri dabantur, donec ab exteris artem hanc cæremonialem didicimus. Conſtat enim, eundem Principem, quem Electorum Legatis negaverat honoratiorem apud ſe locum, aliquando alterius Principis Legatis dediſſe; idemque de Regiis Legatis dicendum eſt, quibus Electores ac Principes Germaniæ nihil ultra imposterum quàm Reges alii dabunt, ubi civilitates ſæpe nimis effuſas in jus trahi, nec viciſſim à Regibus dignitatis Principum rationem haberi intelligent. Cùm Carolus V. Aquisgrani coronaretur, Nuntius Pontificis & Legatus Regis Angliæ ſolemnibus abſtinuere, ne Electoribus cedere cogerentur; quinimò in nupera Leopoldi coronatione *la matina del primo di Agoſto 1658. à buon hora ſi trasferirono alla chieſa il Nuntio e li due Ambaſciatori di Spagna per ſfuggire le Competenze con gli Elettori*, ut ait autor Hiſtoriæ Leopoldi; quæ ideò adduco, ut appareat, falli eos, qui putant in eo Electores à Principibus diſtingui, quod illis cedat Nuntius Apoſtolicus aut Regius Legatus, his non cedat. Quanquam ridiculum ſit, Legatos Re-

gios

gios tale quiddam apud Electores & Sereniſſimos Principes Germaniæ moliri: quomodo enim illis præferri poſtulant, quorum *Legatis* non ubique præferuntur, aut potiùs quorum Legatis præferuntur quidem in loco tertio, ſed in domo ſua cedunt. Regula ergo certa ſtabilienda eſt, *Legatum habentis Suprematum Principi ipſi Suprematum habenti ubique cedere debere*, velut *fratri* Domini ſui, non qualitate, ſed ad ſummum quodam, ut ita dicam, majoratus tantum ſive primogenituræ jure diſtincti. Certum eſt, Electores & Principes ejusdem ſpeciei poſſidere Suprematum, quemadmodum jam ſupra demonſtratum eſt, & infra oſtendetur uberius: certum eſt rurſus, Electores à Regibus non differre ſpecie Suprematûs (ex confeſſione ipſorum Regum, qui nuper *Legatos* Electorales & Italos ſuis æquavere:) Ergo concluditur, nec Principes à Regibus ea re diſtingui poſſe: quamquam alioqui Dignitas Regia à Ducali, & Electoralis à Principali differat. Hinc porrò intelligi poteſt, quantopere character repræſentatitius uſu arctetur, & quam non ſit in poteſtate Regis ullius, talem Legato ſuo characterem dare, quo inſtructus etiam perſonaliſſima Domini ſui privilegia repræſentet, alterique Suprematum habenti, ſed Domino ſuo cedenti, ullo in loco præferatur. Neque enim video, quo jure poſſit aliquis vindicare ſibi poteſtatem transferendi in alium, quæ ſunt merè perſonalia, honores ſcilicet, qui non niſi præ-

ſenti

ſenti habentur; cum enim onerôſum ſit & plenum incommodis, Principes præſentes colere, utique multiplicare hoc onus alteri poteſt nemo: quid enim futurum eſſet importunius, quàm tot imaginarios Reges, quibus omnia deferre oporteat, videre in aula noſtra, quod ad nos Legatos cum ſummo charactere Regibus quibusdam mittere placuerit? Ergò neceſſe erat arctari characterem repræſentatitium, & ad ea tantum referri, quæ neque oneroſa aliis, neq; ipſi dignitati communi mittentis atque recipientis gravia eſſent. Idque jam tacito uſu introductum eſt, egregio temperamento, ut ſcilicet Legatus primi licet Ordinis, Domini ſui æqualibus ubique cedat, aliis pleriſque præferatur. Æquales autem intelligendos dixi licet non dignitate, attamen dignitatis qualitate, qui ſcilicet jure Suprematûs fruuntur, & in Chriſtiano orbe rerum ſummæ præſunt, in ſuis quisque terris. Hi enim, ut dixi, omnes *fratres* habendi ſunt, quanquam ordine honoris diſtinguantur. Quemadmodum fratres ſibi cedunt ordine ætatis, etiamſi jure familiæ pares habeantur. Aliis autem pleriſque anteferri Legatum dixi. Pleriſque, inquam, licet non omnibus: nam variæ rationes alios ſubinde limites præſcribunt; ſcimus enim Legatos ſæpe ſolitos peculiarem habere honorem cognatis ſuorum Dominorum, unde ortæ aliquando perplexitates, quando ille ipſe cognatus aliis cedit, quemadmodum Legatus Anglus cedit

Prin-

Principi Auraico, Gallus non cedit, nec Anglus Gallo. Cedere autem atque præferri, cùm absolutè ponuntur, intelligi debent *in loco, quem tertium vocant*, id est, qui ad neutrum eorum, de quibus agitur, pertinet; nam alioqui sæpe fit, ut, quibus Legatus in loco tertio cederet, eis præferatur apud ipsos, & qui Legato cederent alibi, apud ipsum honoris ergo primo sint loco, quemadmodum videmus inter Legatos duorum Dominorum etiam sibi cedentium observari: idemque semper locum habere debet, quoties duo illi, de quibus agitur, non specie sive quantitate, sed gradu tantum dignitatis distinguuntur. Quòd autem dixi, Legatos Domini etiam minoris, modo Suprematum habeat, apud alterius Domini Legatos honorationem locum (*la place d'honneur*) habere, generale esse debet: nam scimus Legatos olim Regis Galliæ apud Venetos, Avauxium *& la* Tuillerium, etiam cum *Excellentiam* Fœderatorum Ordinum Legatis negarent, locum dedisse, nec video, quo juris colore Gallici Hispanicique Legati, quod alibi concedunt Legatis non Regum, Romæ tantùm negent, sed in talibus recepta semel, atque ab omnibus tolerata consvetudo pro ratione est.

Ex his ergo intelligi posse arbitror, quæ sit vis & natura Repræsentationis, quam character Legato confert. Nimirum ut non nisi illis ubique cedat, qui eandem dignitatis speciem habent, quam Dominus, qui misit, nempe Supre-

matum; utque aliis *Legatis* à Domino majore vel minore, sed eandem dignitatis speciem habente, missis in loco tertio præferatur aut postponatur, prout Domini facerent, cedat domi suæ, apud ipsos præferatur. Item ut alia *Legati* illi inter se observent, quæ qualitate sive specie dignitatis æquales decent; ex quibus illud est, ut novissimo venienti adventumque significanti honor primæ visitationis à cæteris habeatur, ut qui alterum invisit, in aditu ædium excipiatur: denique ut titulis quoque iisdem decorentur. Receptus est autem *Excellentiæ titulus* inter Legatos sub initium hujus seculi. Res enim in Pace Monasteriensi nova videbatur Germanis, & olim titulum fuisse Regium scimus aut summis Principibus datum; nam & Angli hodieque Regi eum tribuunt suo, *(The Kings most excellent Majesty)* & Regibus Galliæ atque Hispaniæ datur in Tractatibus Pacis Pyrenææ, & in titulis Principum veteri stylo scriptis, hoc legetur: *Illustrissimo & Excellentissimo Principi*; quæ hodie usus in Serenitatem ac Celsitudinem commutavit. Idem titulus etiam Exercituum Ducibus hodie datur, & primariis Status Ministris. Sed in Italia major ejus habetur ratio: nam dabatur Principum regnantium cognatis, quibus in Gallia Celsitudo *(Altesse)* non negata. Nuntius Apostolicus Excellentiæ titulum non tribuit Ecclesiasticis, & frustra fuere Colonienses *Legati*, qui in Comitiis Electoralibus Francofurtensibus

bus Illustrissimos se tantum ab eo vocari ægrius ferebant, quo exemplo mirum non fuisset, si Legati Cæsarei Electoralibus Excellentiam negassent. Excellentiæ tamen titulum omnibus sine discrimine Legatis primi ordinis dari, hodie rationi consentaneum est; tametsi Domini eorum titulis distinguantur, aliisque Majestas, aliis tantum Serenitas detur. Neque enim putandum est, summo quodam rigore eam inter Legatos analogiam servari, quæ Dominis proportione intercedit. Nam si hoc ita esset, qua rationis specie concessisset Cæsar, ut Brandenburgicis Legatis apud suos honoratior locus esset, quem certè non concederet Brandenburgico apud se: quare falluntur, qui ab illis honoribus, quos Electores vel Principes Cæsari aut Regibus deferunt, eadem plane Legatorum discrimina moliuntur, solent enim esse minora quàm Dominorum. Cæterum aliud quoque receptum est *Legati repræsentantis jus, ut se tegat coram Regibus.* Hoc Gallia dudum non Venetis tantùm, sed & Sabaudis, Florentinis & quibus non aliis Italorum Principum Legatis concessit; Principibus vero & Electoribus Germaniæ, quibus cedit ipse Sabaudus, aut pari jure est, negavit, nulla certè rationis specie. Cùm enim Elector Bavariæ Maximilianus in Galliam Legatos cùm summo charactere misisset, negatus est illis non tantum introitus honor, sed & potestas se tegendi coram Rege, nullo alio juris colore, quàm quod hoc

non esset concessurus Imperator: quod parum validum erat argumentum. Nam Legati Gallici Monasterii *Legato* Sabaudo Excellentiæ appellationem dedere, quam Cæsarei constanter negaverant. Cæteras Legatorum repræsentantium minutiores prærogativas cæremoniasque attingere nihil attinet, neque enim libellum cæremonialem scribimus, & qui *primæ visitationis honorem, Excellentiæ titulum* &, cùm acceptum visitationis honorem reddet, *honoratiorem locum* habebit, huic cætera usu recepta non negabuntur.

Cap. IX.

Jus Principum nostrorum mittendi Legatos cum charactere probatur primum ratione sumta ex natura Suprematûs *ipsis competentis. Nec Jurisconsulti nec Philosophi satis explicuere Suprematum, quia Scriptores eruditi plerumque vetera magis quam hodierna tractant.*

INtellecto jam, quid Legatis suis cum summo charactere missis tribui velint Germaniæ Principes, discutiendum est accuratius, & quo jure postulent, & an possessione nitantur; nam in his rebus fatendum est, partim juris facere ipsam possessionem, *Principes Germaniæ habere jus Legationis in solidum*, ostendemus & ratione & exemplo. *Ratione*, quia habent Suprematum in suis ditionibus; *Exemplo*, tum *alieno* Electorum scilicet & Italiæ Principum, *tum proprio*,

prio, quod ad possessionem pertinet, quam novissime subtexere satis erit, ut appareat, etsi incuriosiores sæpe juris sui Principes nostros, quàm par sit, non tamen semper dignitatis oblitos, & nunc, ubi facilitas eorum pristina controversiam nasci fecit, tuendo juri pares esse. A rationibus autem ordiemur, quas apud omnes prudentes valere maximè arbitror, cum vulgus tantùm exemplis ducatur. Omnes autem ab uno fluunt fonte Suprematûs, cujus explicanda primum natura est, deinde Principibus Germaniæ rectè tribui demonstrandum. In explicando *Suprematu* difficilem me Provinciam suscepisse fateor, &, quod quis miretur, in re tàm vulgata propè intactam. Cujus rei ratio est, quòd illi, qui ad scribendum plerumque animum appellunt, miserabili ingeniorum morbo non nisi vetera crepant, quorum nostris temporibus vix apparent vestigia, recentium incuriosi: de quibusdam Jurisperitis vulgaribus hoc non miror; illis enim omnis sapientia in uno Romani Juris Corpore conclusa videtur; experientia autem rerum humanarum, si quam habent, forensis auditorii cancellos non egreditur: unde nonnunquam de Publico & Gentium Jure miserà sunt eorum judicia. Hos ergò Cæsarem pro Domino Mundi; Principes nostros pro Præsidibus Provinciarum, licet perpetuis & hæreditariis, habere, mirum non est: neque ab his aliquid magnoperè exspectes illustrando publico juri, quod nunc viget. Sed

illud semper miratus sum, illustres dignitate & rebus gestis & eruditione viros, cùm ad scribendum accessêre, maluisse eruditionis suæ documenta dare, quàm experientiæ atque judicii. Nam quæ paululum à RomanisGræcisq; formulis abeunt, ea vix nominare audent; videas documenta & præcepta tradi non alia, quàm quæ alicujus Poëtæ aut Oratoris autoritate firmari possint; & exempla adhiberi ex sola vetere historia anquisita: quæ res facit, ut libri ejusmodi à viris pragmaticis (quicunque nondum juvenes hoc velut gustu antiquitatis imbuti sunt) velut inutiles, aut certè steriles, spernantur. Quid eruditius aut elegantius, quàm quæ egregius sanè vir, Carolus Pascalius reliquit in libro de Legato; sed fallitur profectò, qui Legatum aliquem inde multum luminis haurire posse putet, quo rectius munere suo fungatur, aut difficultates oblatas superet. Nec tamen deerat illi viro notitia rerum, quæ in usu versantur, nam & legatione Rhætica functum ipsummet scimus; quare nihil aliud, quod accusem, habeo, quàm illius temporis morbum, qui frigidam hanc eruditionis affectationem exigebat. Fatendum est, Hugonem Grotium, Eximium virum, majorem usûs rationem habuisse, & quæ ex omni historia ac veterum monumentis selegit, præclarè accommodasse ad regulas constituendas, quæ nunc quoque vim habent. Poterat tamen utilior esse seculo, si seposita aliquando gravitate, qua semper ad illud eruditionis

ionis culmen assurgit, quo pauci, fateor, acce-
ere possunt, familiariorem se reddidisset no-
is, atque ea subinde tractasset, quæ Magnis illis
iris pro minutiis habentur; at nobis, (ut nunc
unt, credoque semper erunt res humanæ) gra-
es sæpe difficultates pariunt: quemadmo-
um faciunt cæremoniæ, tituli, receptæ quæ-
lam consuetudines, & observationes nonnul-
æ viles in speciem, effectu magnæ. Nimirum
unt multa, quorum scientia à nemine lauda-
ur, ab omnibus tamen requiritur. Talia non
olent attingere autores, qui gloriæ potiùs suæ,
uàm lectoris utilitati velificantur. Scilicet
ruditio plerumque ad splendorem dirigitur,
ion ad usum: præclara præcepta moralia, pul-
chra dicta, apophthegmata egregia, tùm ele-
gantissima exempla frequentantur, quæ scilicet
dicenti scribentique aliquam gratiam conci-
iant: de illis verò, quæ magis in vivendo pro-
futura, quàm in dicendo pulchra sunt, altum
silentium. Quare ego sæpe dicere sum solitus,
plus in aliquo libro vulgari, quem magni illi ho-
mines nostri, velut mechanicum, damnant,
qualis est Oeconomicæ, aut artis sellulariæ
scriptor quispiam abjectus, veræ utilisque do-
ctrinæ esse, quàm in Theatro vitæ humanæ, ne
dicam in integra sæpe Bibliotheca. Hoc ergò
eruditorum vitio factum est, ut hodie plus pene
utilitatis hauriatur ex libris, vernaculo varia-
rum gentium sermone à mediocribus admo-
dum autoribus conscriptis, quàm ex doctissi-

mis lucubrationibus. Et plus ex Novellarum publicarum unius decennii collectaneis discetur, quàm ex centum auctoribus classicis. Quare mirum non est, si de Suprematu dicturo, quem vulgò vocant *la Souveraineté*, auxilia bonorum autorum desunt: dum interea de civitate, de Majestate, de formis Rerum publicarum mille voluminibus omnia perstrepunt.

Cap. X.

Civitas *est, ubi securitatis causa cohabitatio atque administratio communis est.* Ditio, *terræ tractus, qui, si major*, Regio *vocatur.* Territorium, *nomen his commune.* Dominus Jurisdictionis *est, qui potestatem habet coërcendi privatos.* Dominus Territorii *verò etiam totam communitatem militari manu in officio continere potest. Tametsi autem quædam in territorio jura vel regalia alteri sint* Reservata, *nihilominus* Superioritas Territorialis *salva manet, modo Domino supersit potestas manûs militaris & reditus sufficiens ad alendos potentiæ Ministros. Quod si territorium tàm sit amplum aut potens, ut aliquid momenti conferat ad rerum summam*, Suprematus *à me vocatur, &, qui eum tenent*, Souverains *vel* Potentats, *quorum* personæ *ac* familia inviolabilis, & ditio *privatorum* commercio *ferè* exempta *censetur.*

DE

DE *Suprematu* dicturus cogor attingere, quid
sit Civitas, quid Respublica, quid Libertas,
uid summa Potestas, quid Regalia, quid jus
uperioritatis territorialis, quid Reservata, quid
nio plurium Rerumpublicarum. *Civitas* esse
idetur cœtus hominum satis magnus ad spem
efensionis mutuæ contra vim magnam, qua-
s metui solet, animo cohabitandi, certa qua-
am rerum communium administratione
onstituta, initus. Familiæ, imò & vico, sive
ago, ex aliquot familiis composito deest ma-
nitudo; Exercitibus, vel magnæ cuidam so-
ietati casu conflatæ, quales sunt Caravanæ in
ineribus Asiaticis, deest animus cohabitandi.
lli, qui Aristotelis lingua hodieque loqui so-
ent, integra regna appellant Civitates; quod
nescio, an satis consentaneum sit ipsi Aristoteli,
qui Regnum Persarum, credo, non appellasset
όλιν, & Babylonem ob magnitudinem non ci-
itatem esse dixit, sed gentem. Civitas vide-
ur requirere cohabitationem, ita ut cives faci-
è congregari possint signo dato. Civitas au-
em aut sui aut alieni juris est. *Ditio* est quidam
erræ habitatæ tractus, communi quâdam ad-
ninistratione utens; major ditio *Regio* voca-
ur, & Regio, cùm alterius ditionis adhuc ma-
oris pars est, *Provincia* dicitur. *Territorium*
ommune est nomen civitati, vel ditioni, sive
erræ tractui; sed præter rem subjectam, etiam
urium aggregatum exprimit, ita ut quemad-
nodum hæreditas & patrimonium quandam

rerum juriumque in familia aliqua sive domicilio universitatem continent, ita Territorium universitatem jurium, quæ in portionem terræ habitatam competere potest, significet. Hinc illud oritur, quod Jurisconsulti Germani vocant *Superioritatem territorialem*, vel *sublime territorii jus*; sed & ante eos Itali: & memoratur Baldi dictum, qui ajebat, Superioritatem inhærere territorio, ut nebulam paludi. Porro in hoc Jure præter *Jurisdictionem & levem coërcendi potestatem* etiam *Jus manus militaris* continetur. Quæ omnia quo crebrius confunduntur, hoc distinguenda sunt accuratius. Aliud enim est *Dominus jurisdictionis*, aliud *Dominus territorii*. Jurisdictionem voco *potestatem de causis statuendi, sive Jus dicendi & contumaces Privatos coërcendi*. Coërcendi potestatem (Jurisconsulti veteres *Imperium* vocabant) esse dico, cum, ubi opus, vim in refractarios adhibere licet. At *Jus manus militaris* est aliquid longè sublimius simplici coërcendi potestate; coërcere enim refractarios Privatos licet, adhibitis paucis Justitiæ Ministris, vel etiam, ubi opus, convocatis in opem civibus. At jus manus militaris voco, cum in potestate est hoc jus habenti, colligere manum militum, quæ ad totam ditionem in officio continendam sit satis. Itaque alicujus Vici vel Burgi Dominus potest omnem habere jurisdictionem, potest capitis supplicio punire, potest per lictores, & si opus, collectam civium vel rusticorum manum, pri-

vatos

itos aliquot contumaces redigere in ordinem; id conſcribere militem, tormenta majora ducere, aliaque facere, quibus totum illum tractum ad imperata cogere queat, non poteſt; taque eo caſu, quo non contra paucos quosdam refractarios, ſed totam aliquam communitatem expedienda vis erit, Dominum territorii implorabit. Hæc qui accuratè conſideravit, Superioritatem territorialem in ſummo coërcendi ſive coërcendi jure conſiſtere videbit, quæ tantùm à ſimplici coërcendi facultate differt, quantùm in legibus Romanis *vis publica privata*. Ubi tamen illud notari debet, etiam ſine milite hoc jus retineri poſſe, ſola hominum opinione, id eſt obſequio, cultu, autoritate, quæ tantundem, ac ſæpè plus ipſa vi, poſſunt, quoties ſcilicet communis ſubditorum fert opinio, parendum eſſe: tunc enim ſufficit, exiguam adeſſe manum, quæ primis ſaltem paucorum turbatorum motibus opponi poſſit. nterea ſufficit adhibendæ vis majoris confeſſam eſſe poteſtatem, ubi opus ſit. Hoc porrò us non Principibus tantùm Imperii, ſed & Comitibus competit. De Urbibus liberis diu fuit olim dubitatum, ſed noviſſimè, Pace imprimis Monaſterienſi, definita quæſtio videtur. Et hoc, quod nos vocamus *Superioritatem territorialem*, idem cum eo eſſe videtur, quod Galli etiam vocant *la Souveraineté*, laxiore nonnihil ſenſu: quales ſunt *la Souveraineté de Neuf-caſtel de M. de Longueville, la Souveraineté de Dombes qui ap-*

pax-

partient à la maison de Montpensier, la Souveraineté de Sedan de Messieurs de Bovillon, la Souveraineté de Bidache qui est aut Mareschal de Grammont. Intellecto autem semel, Superioritatem territorialem in summo subditos coërcendi jure consistere, patet primùm, in ea contineri plenum omnia alia imperandi arbitrium, quatenus ea non expresse excipiuntur, alterive *reservantur*, unde dixi supra, territoriale jus in quadam Jurium Universitate consistere. Patet deinde, multa, ut vocant, *Regalia* excipi vel pactis expressis ac sæpe juratis, vel Provinciæ consuetudine, & nihilominus Superioritatem territorialem salvam manere. Itaque potest fieri, ut alius in territorio nostro habeat Jus Venationis, jus fodinarum, jus aperturæ, jus conducendi, jus vectigalium, quinimò jus altæ jurisdictionis, sive jus statuendi de criminibus capitalibus atque supplicium sumendi de condemnatis; sed & jus supremæ, ut vocant, instantiæ, seu ad ipsum ab eo, qui Superioritatem territorialem habet, provocari possit; sed & Dominus territorii potest carere jure signandæ monetæ, jure indicendi tributa pro arbitrio, jure struendi munimenta aliisque multis. Modo id qualecunque jus, quod habet reliquum, vel auctoritate, vel, ubi opus, vi majore à subditis obtinere ipsi in promptu sit. Etsi autem omnia alia adimantur jura vel Regalia, sufficit tantum remanere jurisdictionis, quantum satis est ad tuendam in subditos auctoritatem, & tan-

tantum reditus, quantum opus eſt ad ſuſten-
ndam pro dignitate familiam alendosque po-
ntiæ Miniſtros. Porrò quanquam hujus-
odi minora territoria appellari ſoleant *Sou-*
rainetés; communiore tamen ſenſu vocabu-
m hoc paulo *arctius* adſtringitur, & illi tan-
m vocantur *Souverains ou Potentats*, qui ter-
torium majus habent, exercitumque educere
oſſunt; atque hoc demum illud eſt, quod ego
oco *Suprematum*, & Gallos quoque arbitror,
um de rebus ad jus gentium ſpectantibus, pa-
, bello, fœderibus ſermo eſt, & ipſi aliquos
ocant *Souverains*, eos non de urbibus liberis
qui, nec exiguorum territoriorum, Dominis
uæ facile etiam dives Mercator ſibi emere po-
ſt, ſed de majoribus illis poteſtatibus, quę bellū
ferre, bellum ſuſtinere, propria quodammo-
o vi ſtare, fœdera pangere, rebus aliarum gen-
um cum auctoritate intervenire poſſunt, quæ
uodammodo commercio privatorum exem-
tæ ſunt, & ut nunc ſunt, &, ut nunc ſunt res
umanæ, ad homines inferiores & minoris
onditionis, (exceptis Principum Eccleſiaſti-
orum Electionibus) non facilè perveniunt.
nde fit, ut, qui in hoc ſunt culmine, à cæteris
oteſtatibus Majoribus, terrarumque & gen-
um Dominis, & rerum humanarum arbitris,
uodammodo ut fratres & conditione æqua-
s (licet mangno potentiæ intervallo inferio-
es) honorentur, & ab illis non ſpecie, ſed gra-
u tantùm dignitatis differre intelligantur.
Jam

Jam & ubi in familia quadam jus illud hære[...] fit, ut ea quodammodo cæterorum hominu[...] sortem supergressa videatur; & personæ sacr[...] atque inviolabiles censeantur, quod person[...] Privilegium non illi tantum proprium est, q[...] caput est domus, & quem regnantem vocant[...] sed & reliquis aliqua ratione communicatu[...] qui solam spem habent successionis, & qui di[...]cuntur *Princes d'une Maison Souveraine.*

CAP. XI.

Unio plurium territoriorum in unm corpus. Supprematus singulorum non obstat unitati Reipublicæ. Comparatio Belgii Fœderati & Imperii quatenus procedat. Hobbii sententia examinatur; nullibi exstat Respublica qualem ill[e] definit; secundum ipsum nostræ omnes sunt A[...]narchiæ meræ. Nec Galliæ Rex imo nec Turcarum Sultanus revera plane absolutus.

CÆterum plura territoria *uniri* possunt i[n] unum corpus, salva singulorum superioritate territoriali, cujus rei manifesta in Imperio, in Helvetico Corpore & in Unitis Provinciis exempla habemus; nam si singulis regionibus jus sit proprium habendi militis, quo continere subditos in officio possit, territorii jus sibi constat. Quod si præterea & cum exteris inire fœdera possunt singulæ, & exercitus conscribere, armaque expedire, quibus sibi apud vicinos quoque autoritatem parent, quod possunt Germaniæ Principes; manifestum est, non

ob-

ſtante *unione*, in unaquaque Regione ſuper-
e id, quod *Suprematum* definivi. Multum au-
m intereſt inter *Confœderationem* & *Unionem*,
iemadmodum inter *Societatem* & *Collegium*:
cietas eſt plurium cùm res in ſortem colla-
ſingulorem eſt, lucrum inter omnes dividi-
r: ſed in Corpore vel Collegio nova quæ-
m perſona civilis conſtituitur, &, quæ in com-
iune ærarium illata ſunt, non ſingulorum
nt, ſed Corporis ipſius, nec lucra niſi ex om-
um vel majoris partis ſententia diſtribuun-
r. Confœderatio ſolis verbis initur, &, ſi o-
is eſt, junguntur vires: ad Unionem opus eſt,
certa quædam adminiſtratio conſtituatur
m aliqua & in membra autoritate, quæ ubi-
nque de rebus majoris momentis ac ſalutem
iblicam ſpectantibus, ordinario jure obtinet,
i *Rempublicam* eſſe ajò. Itaque viri eruditi, qui
oc argumentum tractavere, alterutro modo
nites exceſſere: nam, admiſſa unitate Reipu-
icæ, credidere ſublatam in ſingulis membris
ertatem ſive Suprematum; vel conceſſa ſin-
ulorum membrorum libertate, non unam
empublicam, ſed nudum fœdus conſtitui
int arbitrati. Ubi illud noto, Reipublicæ Bel-
icæ non ſatis rectè Imperium Germaniæ com-
arari; quemadmodum enim ſunt quædam, in
uibus arctius Imperii noſtri vinculum eſt: ita
int alia, in quibus major Principum noſtro-
im, quam ſingularum Belgii Fœderati provin-
iarũ poteſtas videtur, quib9 jus Belli, Pacis, Fœ-
derum,

derum, Legatorum, paulò minùs quàm nostris tribuitur. Scio, quæ hic à me differuntur de natura Reipublicæ, non posse conciliari cum sententiis acuratissimi viri Thomæ Hobbii Angli; sed tamen & illud scio, nullam in Europa moratiore gentem iis legibus gubernari, quas ille tulit: quare, si Hobbium audiemus, non erunt apud nos nisi Anarchiæ meræ. Nimirum, homines natura jus habere, ait, faciendi, quicquid ipsis videtur utile; inde illis jus in omnia competere, ex hoc jure nasci bella internecina, singulis exitiosa, ideo necessariam esse pacem, ac proinde tollendum esse jus illud omnium in omnia, quare & proprium judicium, ex quo fluit: itaque unumquemque debere suam voluntatem transferre in Rempublicam, id est vel in Monarcham, vel aliquod optimatum aut populi concilium, sive in personam naturalem aut civilem, ut, quod vult Respublica, vel persona eam repræsentans, unusquisque velle intelligatur. Porrò hanc personam civilem Reipublicæ, omnium aliorum personas repræsentantem, non posse esse nisi unicam, & frustra dividi jura summæ potestatis inter plures personas sive plura collegia. Nam si (exempli gratia) uni sit jus legum ferendarum, alteri jus indicendorum tributorum, in casu dissensus contumacis dissolvi Rempublicam: quia enim sine nervo rerum gerendarum, id est pecunia, nihil geri potest, patet, illum, qui alteri tributa negare potest, eum etiam reliquo jure privare

posse,

osse, quod, inquit Hobbius, absurdum est. Quin imo ex principiis ejus sequitur, omnem Monarcham (seu eum, qui conventum populi nullum indicere cogitur) posse pro arbitrio statuere de successore: neque id diffitetur ipse Hobbius. Et hæc tamen certè in ipsa Gallia, quam aliqui velut in exemqlum proponunt regni absoluti) exploderentur. Paralogismus Hobii in eo consistit, quòd ea, quæ incommoda trahere possunt, nullo modo ferenda existimat; quod alienum est à natura rerum humanarum. Quanquam enim non negem, divisâ summa potestate, multos dissensus oriri posse, imò, si unusquisque in sententia perstet, bella; experimento tamen constat, homines plerumque medias quasdam vias tenere, ne summam rerum pertinacia sua discrimini committant. Manifesto omnibus exemplo esse possunt Respublicæ Polonica & Belgica: apud Polonos Comitia unus Nuntius terrestris solvere potest sua pertinacia: apud Batavos cum res magni momenti, ut pax, bellum, fœdera, aguntur; unius oppidi dissensus omnia subvertit, & tamen prudentia & moderatione eorum, qui rerum summæ præsunt, pleraque ex sententia conficiuntur. In Germaniæ quoque Comitiis non omnia suffragiorum multitudine transiguntur, sed sunt, quæ unanimes sententias postulant, quæ omnia Hobbio Anarchia viderentur; & aliis nonnullis, qui paulò liberiùs locuti sunt de Republica nostra, visa sunt

mon-

monstrosa: quod si ita est, ausim dicere, eadem monstra etiam Batavos & Polonos & Anglos Hispanosque imò & Gallos alere. Hoc illi sciunt, quibus notum est, quid olim Ordines Regni Gallici & aliàs delecti è regno viri *(les Notables)* in publicis Conventibus de Legibus regni Fundamentalibus & Regiæ potestatis limitibus dixerint, neque ignotum est, à Clero, qui tertia regni portio est, subsidia obtineri non mandatis, plenitudine potestatis, ut vocant, emissis; sed postulationibus, negotiationibus, atque tractatibus. Quin & dimidia Galliæ pars constat Provinciis, quæ dicuntur *les pays des Estats*, quales sunt Britannia minor, Gallia Narbonensis, Comitatus Provinciæ, Ducatus Burgundiæ; ubi certè Rex non majore jure tributa extra ordinem indicere potest, inconsultis ordinibus, quàm Rex Angliæ suo in regno. Si quid ultra fit, præter morem aut leges, hoc à solis consiliorum Regis successibus vim habere certum est. Nec Turcarum Imperatorem opinione suorum super omnes esse leges, intelligi potest ex forma judicii illius, quo damnatus est Sultan Ibraim, pater ejus, qui nunc rerum potitur; neque enim res tumultu, ut in Osmani cæde, sed matura eorum, qui prima munera civilia ac militaria tenebant, deliberatione transacta est. Ex quorum sententia, Sacerdotum Princeps sive *Moufti* decreto misso ipsi Sultano mandavit, ut coram *Char-Alla* sive justitia Dei compareret: neganti denun-

untiatum eſt, ſubditos juramento fidelitatis
olutos eſſe. Quamquam hoc Barbarorum
xemplum, qui in utramvis partem peccant,
robari non poſſit. Imperia ergo Hobbiana
eque apud moratiores gentes neque apud Bar-
aros extare arbitror, neque poſſibilia neque
ptanda cenſeo; niſi illi, penes quos ſumma re-
um eſſe debet, angelicis virtutib9 polleant: tam
iu enim homines retinendam judicabunt
ropriam voluntatem, ſuæque ſaluti, prout o-
timum videbitur, conſulet, quamdiu de Re-
torum ſumma ſapientia & potenti perſuaſi
on erunt, quod ad perfectam voluntatis reſi-
nationem neceſſe eſt. Locum ergo demon-
rationes Hobbianæ in ea tantum Republica
abent, cujus Rex Deus eſt; cui ſoli tutò per o-
nia confidi poteſt. Sed nobis in viam redeun-
um eſt.

Cap. XII.

eliqua de Suprematu. *Suprematum populus aliquis amiſit, ubi alter oppida ejus præſidiis obtinendi jus nactus eſt. Ditio exigua nimis non eſt capax Suprematus, ſi ſe tueri quidem poteſt, non tamen extra ipſam potens habetur; Superioritatem enim habet, Suprematum non habet. Perſonæ Principum non tantum regentium, ſed apannagiatorum videntur inviolabiles, & Criminali Jurisdictioni exemtæ.*

ITaque, ut abſolvamus hanc de Suprematu universum tractationem, hæc velut per Sat ram adjicere utile erit: Jure Suprematus pr ditus cenſetur *Populus liber*, & nulli aſtrictu quemadmodum Veneti, Batavi, Helvetii. N tum eſt, cum induciæ Belgicæ tractarentur, condicione à Batavis aſſenſum, ut Hiſpani fat rentur, ſe cum iis velut libero populo tractar Tota quoque gens, ut Gallica vel Anglica quoniam ſuo jure regitur, Suprematum pen ſe habere cenſetur: Idem eſt de Scotia; nequ enim refert, quòd eundem cum Anglis Reger habet, & quod Rex in Anglia degere mavult At Neapolis vel Lombardia in Provinciam a Hiſpanis redacta, quem habuit Suprematum i alios transtulit. Nam Hiſpani pro lubitu copi as illic introducunt, urbesque præſidiis inſident caſtellaque ſtruunt, quo ſemel admiſſo, perii urbium aut Regionum Suprematus. Itaqu non, niſi illa urbs, Provincia, gens Suprema tum habere cenſetur, quæ in ſua propria po teſtate eſt; in poteſtate verò habere eſt milita ri manu tenere poſſe. Neceſſe eſt autem civi tatem vel Provinciam eſſe ſatis validam ad vim, quæ communiter ingruere ſolet, propulſandã; itaque cum Rex quidam Galliæ quendam ter ræ tractum, quam vocant *d' Ivetot*, in Neuſtria ſive Normandia erexit in Suprematum, juſſu Papæ, ut cædem expiaret, cùm Dominum *d' Ivetot*, ſubditum ſuum propria manu in Ec cleſia confeciſſet; equidem Dominos de *Ive-*

tot

ut pro liberis, imò, ut quidam ajunt, Regibus
npoſterum habere voluit, & ab omni Gallicæ
oronæ nexu abſolvit; ſed, ſi quid judico, rem
upremarus eis dare non potuit, quoniam effi-
ere non potuit, ut ditio *d'Ivetot* ſuis viribus
ontra vim ingruentem ſtare poſſet, & aliquam
nter cæteras gentes auctoritatem nanciſcere-
ur. Itaque valde etiam dubito, an poſſit Rei-
ublicæ illi Italiæ, quam vocant *Sancti Marini*
Opidum, concedi Supremarus, tametſi jure
iberam eſſe nemo neget. Sed, præter liberta-
em & in ſe poteſtatem, aliud præterea uſu re-
uiri videtur ad Supremarum, nimirum po-
entia, quæ apud exteros quoque auctoritatem
onciliare poſſit. Ponamus Opidulum ali-
uod exiguum vel Inſulam in medio mari
ut in rupe inacceſſa ſitu loci ita muniri, ut
ulla facile vi ſubigi poſſit: fingamus in ipſo
ſſe, quicquid humanis uſibus requiritur,
a ut nec fame expugnari facile poſſe vi-
eatur, quemadmodum de arce *Königſtein*, ad
lectorem Saxoniæ pertinente, fama eſt,
monris apice tantum frumenti creſce-
, quantum præſidiariis alendis ſufficiat;
n ideo hujusmodi opidulo ſive arci Suprema-
um largiemur, an eandem cum Regibus ſpeci-
n dignitatis habere dicemus, an Legati ejus
onore characteris fruentur? Longius progre-
ar: Liberæ Germaniæ civitates nec præſidi-
m accipere coguntur, nec facile vi capi poſ-
nt, nec tamen illis Supremarum concedi-

mus, quem nec ipsæ postulant sibi. Cur ita? non utique, quia Cæsari atque Imperio obligantur; nam si ita esset, nec Electoribus concedi posset Suprematus; an quòd Rectores earum ex illustri stirpe non sunt? ne hoc quidem; alioqui nec Reipublicæ Belgicæ tribueretur: quid ergo tandem? Ego nullam aliam video causam, quàm quòd non satis in ipsis (loquor de singulis) momenti esse videtur ad summam rerum; neque enim copias educunt, sed tantum intra se stant tectæ & contra vim tutæ testudineo ritu: *Superioritatem territorialem* habent, *Suprematum* non habent. Et Knichenius, cum *Sublime territorii* jus nostris civitatibus negavit, *Suprematum* in mente habuisse videtur. Itaque huc tandem res redit, quemadmodum dixi supra, ut honor Suprematûs illis „ habeatur, qui non tantum suæ sunt potestatis, „ sed & aliquid ad summam rerum in Europa „ momenti, armis fœderibusque conferre pos- „ sunt. Hi enim cum Regibus quodam fra- „ ternitatis jure censentur & longo licet po- „ tentiæ intervallo, gradu tamen potius quàm „ specie dignitatis distinguuntur. Quales esse „ Principes Germaniæ, quippe qui ditiones sa- „ tis validas cum summa potestate regunt, „ mox evincemus. Porro qui ex familia sunt, „ Suprematum tenente, rerum tamen summæ non præsunt, non tam ipsi dicuntur *Souverains*, (quamquam id quoque subinde, minus tamen propriè fiat) quàm potius, *Princes d'une*

maison

maison Souveraine. Et inter hos sunt gradus; nam liberi Regum aut supremorum Principum vocantur, *heritiers nés:* at proximus hæres, sed à latere, dicitur *heretier presomtif*; cæteri omnes, qui in spem Regni aut Principatus venire possunt, dicuntur *Princes du Sang* & *Princes d'une maison Souveraine*. Hi porrò etsi alicubi subjecti dicuntur, ut in Gallia Principes ex familia Lotharingica, Sabaudica, Mantuana; id tamen mea opinione cum grano salis accipiendum est, nec nisi intra civilia stare debet, neque ad personalissima porrigitur. Nam & Reginæ censentur subditæ maritorum, & liberi Regum fratresque subjecti habentur, & eodem rigore etiam Regina mater subdita foret filii sui. Sed hanc ego subjectionem alterius plane generis esse arbitror, quàm quæ privatis competit. Fidelitatem debere non dubito, conveniri civiliter posse concedo, sed personam eorum inviolabilem censeo, nec criminali judicio onerari posse arbitror. Cujus rei ratio est, quod non est in Regis Principisque regnantis potestate, mutare aliquid circa successionem ditionis suæ, itaque neque minuere nec (nisi uno modo) augere potest numerum hæredum, nec proinde quemquam eorum, quibus jus est succedendi, capitis damnare posse videtur, nisi consensu gentis. Quod vero in sua familia jus non habet, quomodo haberet in aliena? Itaque nec familiæ Lotharingicæ in Gallia Principes sine exceptione subditos censeo, quicquid

Gallis videatur. Idem dicendum eſt, ſi quis ex ſummorum Principum familia munia civilia aut militaria alibi obeat, ut ſæpe fit, neque enim perſona ejus ideò alteri acquiritur. Et ſi Clerici minimè in perſonalibus Reipublicæ ſubditi cenſentur, ſed Eccleſiæ nomine à nexu ſubjectionis eximuntur, quid miramur tantundem tribui ſummorum Principum familiis, quorum perſonæ quodammodo ſacræ eſſe debent? Ex his igitur intelligi poteſt, quid tum in territoriis ſive ditionibus, tum in perſonis, tum in hominibus efficiat Suprematus. Nam qui ditionem ita regit, ut ſolus militem habeat, præſidia locis imponat, fines cuſtodiat, militari manu mandata exequi faciat, neque ab alio tranquillis rebus niſi per vim bellicam in ea poſſeſſione turbari poſſit, (in quibus conſiſtit *Superioritas*) & qui eam habet præterea potentiam, ut cum cæteris Europæ poteſtatibus pari conditione tractet, fœdera pangat, exercitum educat & aliquod rebus generalibus momentum adjiciat autoritate ſua; eum præter Jus Superioritatis etiam *Suprematus* honore frui cenſebimus, ita tamen ut ditioni jus affectum ſit, & in uno pluribusque, qui regnantes dicuntur, reſideat; cæteri, qui *Principes ſanguinis Regii* dicuntur, aut *Cadets d' une maiſon Souveraine* & honore quodam, & quod maximum eſt, inviolabilitate fruuntur. Itaque ut *Suprematûs* naturam intelligas, finge tibi *Potentatum*, ut vocant, ſeu Poteſtatum, quæ rerum potiuntur *(des Po-*

tentats)

ntats) conſeſſum haberi, nec niſi illos vocari, ui magnam ditionem tenent, & circa bellum acemque & rerum ſummam aliquid magni oſſunt. Hic Conſeſſus, hæc, ut ita dicam, Confraternitas eorum, qui dicuntur *Souvenains*, in aliquo Concilio Generali aut pacis univerſalis tractatione repræſentatur, & Legatis mnium, quibus ob autoritatem Dominorum nterveniendi jus eſt, plenus characteris honor ebetur.

Cap. XIII.

Explicato Suprematu, oſtendendum eſt, eum competere Principibus Germaniæ. Probatur hoc publica voce.

EX his jam ſatis intelligi arbitror, qvid ſit Suprematus, *la Souveraineté*: nunc oſtendendum eſt, *Principes Germaniæ habere Suprematum*. n promptu habentur innumera exterorum teſtimonia fatentium, Principes Germaniæ eſſe *Souverains*: hoc Gallia, hoc Suecia ambitioſè egit, cum id rebus ſuis conducere arbitrarentur coronæ. Maximi Reges cum Principibus Germaniæ tractavere *comme de Souverain à Souverain*: Et qui biennio abhinc prodiit in Gallia libellus de præſenti Germaniæ Statu, hoc unum agit, ut oſtendat, Principes ante motus noviſſimos pleno Jure Suprematus eſſe gaviſos, nunc dum Specie defendendi Imperii, quod nemo nvaſerit, ab Auſtriacis circumagantur, cum exterorum amicitia libertatem perdituros. Talia,

 licet

licet à veritate aliena, utique Gallum scribere decebat; nobis sufficit, confessum apud omnes Magnorum Germaniæ Principum Supremaium esse. Possem nubem testium cogere, si opus esset. Res eo progressa est, ut Imperatoriam Majestatem irriserint exteri, prætextu libertatis Ordinum, & quod se Maximilianus Regem Regum dixerat, perinde esse, jocati sint, ac si quis se Regem sine subditis vocaret. Huc illud Barclaji pertinet de Mergania regione sub uno formidanda, quæ nunc in varios Principes lapsa Domino tota exciderit. *Erasmus* scripsit ad Cardinalem Campegium, Germanos imperare verius quam parere, & nuper Monzambanus quidam personatus libello eleganti, sed paulo mordaciore, quam par sit, nec affectuum vacuo, asseruit, Principes Imperatori tantum feudi fide inæqvaliter fœderatos esse, salva ipsorum summa potestate. Alius quoque novus, non semper Ineptus autor p. 356. Notitiæ Rerum Imperii, Principes jam à temporibus Henrici Aucupis Autocratoras factos. Fuit & nuper, qui se Heromontanum appellat, & edito libello defendit, Principibus Germaniæ veram ac propriè dictam competere Majestatem, & jam olim Sleidanus in oratione ad proceres Imperii, quot in Germania sunt Principes, tot, ait, videri esse Reges. Baldus quoque ad l. fin. C. de Testam. milit. Principes Germaniæ pro Regibus habuit, & de illis Æneas Sylvius, postea Papa Pius II. Principes Germaniæ, inquit, licet verum habeant caput,

ut, in cujus verba jurant, suo tamen arbitrio lerumque moventur, suisque imperant subdi-s. Bodinus censuit, Imperium esse meram Ari-ocratiam, & Petrus Matthæus, autor Historiæ lenrici IV. inepte satis dixit, Imperatoriam po-estatem vix quàm Ducis Veneti majorem. Quæ etsi pleraque absurda aut certè hyperbolii-a sint, satis tamen communem omnium de otestate Principum opinionem indicant, vi-eantur infra Cap. 61. excerpta ex Apologia jallorum pro Electore Trevirensi Philippo Christophoro. Celebris est Regula Jurisconultorum nostrorum, de qua dixerat Eberharlus à Weihe, vix librum hodie scribi in Germania, in quo non extaret nempe: *tantùm pose Principem in suo territorio, quantum Imperaorem in Imperio.* Visi sunt sibi boni viri rem nagnam pro Principibus dixisse, cum manifeum sit tamen, multo majorem esse Principum potestatem in sua ditione, quàm Imperatoris n Imperio. Nam sublime territorii jus hoc nprimis efficit, ut Dominus Territorii refraetarios majore armorum vi coërcere possit, hoc verò Cæsarem per se imperii jure posse, mero quodam & indefinito arbitrio, ineptus sit, qui tatuat, inprimis post Westphalicam pacem & novissimas imperii constitutiones, ut de autoibus nihil dicam. Itaque si regulam commodè interpretari volumus, ut autores ejus ab ineptiæ suspicione liberemus, dicendum erit, quicquid Imperator in rebus Imperii communibus

ad

ad unionem ſpectantibus habet poteſtatis, i
omne Principem habere in rebus ſuæ Provin
ciæ particularibus: nam, qui hoc ait, non ne
gat, multo plura Principem in ſua ditione, quan
Imperatorem in Imperio, poſſe, quod eſt cer
tiſſimum: quis enim neſcit, pleniorem eſſe Cæ
ſaris ipſius in Archiducatu Auſtriæ, quàm ir
Imperio poteſtatem?

Cap. XIV.

Confirmatur ex Origine Principum Germaniæ. Oſtenditur contra communem opinionem, *Principes Germaniæ non eſſe ortos ex Magiſtratibus Provinciarum, qui paulatim hæreditarii & liberi facti ſint, ſed ex veteribus Germanicarum gentium Principibus ſeu Regulis, qui licet à Francis aliisque victi, plerumque tamen non omnino ſubacti ſunt, nec ditiones in Provinciæ formam redactæ, ſed potius in fidem ſuſceptæ, & Principibus vel eorum ſucceſſoribus ſub fidelitatis conditione relictæ. Oſtenditur hoc primum circa initia potentiæ Francorum, & tempora Clodovæi.*

SEd ut rectius intelligatur poteſtas Principum Germaniæ, res ab Origine repetenda eſt. Pleriqne omnes Juriſconſulti ac Politici, Germani pariter atque exteri, pro certo ſumunt, qui nunc Principes dicuntur, eos olim fuiſſe Magiſtratus, quales ſub vetere Imperio Romano Duces Comitesque in Provinciis apppellabantur. Cumque in familia eadem ſæpe continuaretur

admi-

dministratio, hæreditarium inde paulatim jus atum, ac denique, distractis ac diminutis per alica bella & Pontificum artes Imperatorum pibus, eam, quæ nunc videtur, Principum poentiam stabilitam. Hæc est opinio communis, quam ne illi quidem exuere potuere, qui berè satis & eruditè de Germanicis rebus scripsere. Videas enim perpetuo Comites Duesque veteres crepare, & de Imperatorum ac egum negligentia queri. Sed quantum hæc ententia absoletè & crudè sumta absit à vero, x sequenti narratione discemus, quam per aliuot prisca secula deducere operæ pretium mii visum est. Cum variæ è Germania gentes, Gothi, Vandali, Longobardi, Suevi, Heruli, urgundiones Imperium Romanum dilaceraent, & migrantibus populis semper alii atque ii ex interiori Septentrione succederent, maifestum est, quot gentes, tot Regulos fuisse, ui, etsi fortasse non omnino hæreditario jure nperium obtinerent, ex iisdem tamen familiis lerumque (ut hodieque in Regnis Electitiis firi solet,) sumebantur. Unde de antiquissinis etiam temporibus Tacitus, *Reges ex nobitate, Duces ex virtute sumtos.* Clodovæi Reis Francorum tempore, qui primus Christiaam fidem accepit, Galliam Burgundiones & ranci tenebant. Alemanni, id est populi in uperiore Rheni tractu tunc habitantes, in Galam irrupturi, victi à Francis & subacti sunt. iam victoriam magna rerum Germanica-

rum

rum mutatio secuta est; nam Clodovæus facilè Burgundiones & habitatores Narbonensis Galliæ Gothos in ordinem redegit, in Hispania ipsa potentiam ostentavit, & magnam Germaniæ partem ad Thuringiæ fines usque Francici nominis Majestatem comiter agnoscere coëgit. Sed minime putandum est, subactos populos fuisse, aut Principes eorum pulsos. Nam scimus, Cattos & Thuringos cum Theodorico Gothorum Rege, qui Italiæ toti imperitabat, Romæque sedem fixerat, de moderanda Francorum potentia consilia agitasse, & Alaricum, quendam *Herulorum* (quos hodie Megalopolitanos aut Pomeranos vocant) *Ducem*, Clodovæo minatum. Clodovæus autem Theodorici potentiam & virtutem meritò verebatur. Morte Clodovæi divisoque in filios imperio, respiravere nonnihil Principes Germaniæ sibi metuentes. Erat tum quidam *Thuringiæ Princeps sive Rex* Hermanfridus, is fratribus cæsis cum solus imperaret, superbia elatus Francis ipsis imminebat; sed, Clodovæi filiis necessitate ipsa unitis, victus ab uno eorum Theodorico, Mediomatricum Rege, Regnum vitamque amisit. Eodem tempore & *Sigismundus Burgundiæ* Rex captus atque interfectus à reliquis Clodovæi filiis Clotario & Childeberto. Secutis temporibus miser fuit Germaniæ status, quæ à suis pristinis habitatoribus semideserta, à Francis, Hunnis, Saxonibus, Danis vexabatur, & cùm, victis in Italia Gothis, Nar-

ses,

s, Juſtino Imperatori infenſus, Longobardos
ocaſſet, multi Thuringi & Marcomanni alii-
ue Alboinum ſecuti, propè nudatas viris for-
ous reliquêre Provincias, quod Hunnorum
poſtea Slavorum invaſionibus locum dedit,
unc & Garibaldum, quendam *Bojorum Princi-
m*, Brunnerus memorat cum Francis confli-
atum, cui Thaſſilo ſucceſſit, à Slavis infeſta-
s. Reuſnerus quoque ſub finem ſexti ſeculi
othofredum *Franconiæ Ducem* Chriſtianis ſa-
is initiatum narrat. Seculo ſeptimo in ſu-
eriore quoque Germania *Allemanniæ Dux*
unzo memoratur Stumpfio, qui è familia ea-
em cum Guelphica fuiſſe fertur, nummos cu-
ſſe inſignia Guelphica referentes à nomine
us per multa poſtea Secula appellatos: filiam
us duxit Rex Francorum Sigebertus; poſte-
autem Gunzonis diu Sueviæ ſive Allleman-
æ Ducum titulos ſervavere. Hiſtoria etiam
rabantica nominat Carolomannum *Braban-
e ſive Tungrorum Ducem*, cui Pipinus ſucceſſit
ajor domus Regiæ & huic filius Grimoaldus:
nde apparet, Ducatus illos fuiſſe, quiddam ſuc-
ſſioni proximum habuiſſe, ſaltem à Magiſtra-
um aut Gubernatorum conditione alienos
iiſſe, ut mirer, unde fabula, de Origine Prin-
pum ex Magiſtratibus Provinciarum, nata
. Pipini hujus filia Begga Anſegiſo Duci, S.
rnulphi filio, nupta eſt, ex qua Pipinum avo
ognominem ſuſcepit Caroli Martelli patrem:
ſa Begga denique ſeculo valedixit, ſtructoque
cœno-

cœnobio inter ſanctos habita, Belgii tutelaribus accenſita eſt, & crediderim, hinc natum Beguinarum nomen. Narrant annales Francici & Mireus, diſſidium inter Pipinum hunc juniorem & Giſſemarum, Duces, in bellum graviſſimum erupturum, ab Audoëno, Auguſtodunenſi Epiſcopo, fuiſſe ſopitum. An hos, qui belli jus habent, Provinciarum Gubernatores & ad tempus datos credemus? Pipinus iſte Ebroino cæſo Majoratum Domus Regiæ obtinuit. Ejus filius Drogo *Campaniæ* quoque *Comitatum* nactus eſt, & alter filius Radbodi *Friſiæ Regis* filiam duxit. Filius autem ex concubina, Carolus Martellus, Pipini Regis pater fuit. Narratur & in Thuringorum annalibus, Bertholdum, quendam *Saxoniæ Principem*, Thuringis auxilio venientem, magna primum clade Dagobertum Regem affeciſſe, ſed ſecundo prœlio à Francis cæſum, Saxonesque factos tributarios. S. Amandus etiam ex *Aquitaniæ Duce* Monachus & Ultrajectenſis Epiſcopus factus dicitur. Inter Salam & Albim *Wandali* habitantes, Thuringiam infeſtabant, Francorum potentiam non agnoſcentes. Theodonem & poſtea Hugibertum, atque inde rurſus Theodonem *Bojorum Duces* Brunnerus habet. Annales *Thuringiæ Ducem* memorant Rhudolphum. Et Benedictinorum hiſtoria Sanctum Vincentium *Hannoniæ* Comitem relicto *Principatu* memorat Monaſterium intrâſſe. Ex Vita S. Kiliani Francorum Apoſtoli dicitur, Geiſam

quan-

uandam *Franconiæ Principem* fuiſſe, quæ ab-
:nte Marito ſanctum Virum trucidari juſſit.
ub finem ſeculi ſeptimi Rupertus *in Helvetia*
'rinceps Regii ſangvinis à Guillimanno me-
ıoratur.

Cap. XV.

)einde ex Hiſtoria Seculi octavi, ubi varii Principes & Dynaſtæ bella gerentes repreſſi, coërciti, in fidem ſuſcepti.

Seculi octavi initio ex ſupradictis Gunzonis poſteris *Alemaniæ Dux* Godefridus nomina-ır,& huic Theobaldus filius ſucceſſit. Theo-ebertus *Bavariæ Princeps*, miſſo in Italiam xercitu, Longobardorum ſe rebus immiſcuit; ujus ſucceſſor Grimoaldus à Carolo Martello ictus eſt. Huic Hugibertus, atque iſti Utilo lius ſucceſſit; Eudo, *Aquitaniæ & Vaſconiæ)ux*, non imaginarius, à Carolo Martello pul-ıs, Saracenos ex Hiſpania vocavit, quos ille ıgenti illo ad Turones prælio vicit, & deletis ıntis hoſtibus tumultuantem *Alemannum prin-:ipem* Luitfredum fugavit. Ex Monaſterii Rei-henavienſis monumentis diſcimus, jam tum nno Chriſti 728. memorari Rambertum & iebbonem *Habſpurgi Comites Alſatiæ Landgra-os*,ex eadem,ut videtur,ſtirpe,cum Alemanniæ)ucibus,quorum paulo ante meminimus. Sed : in Cruſio & aliis *Brigantii, Waldburgi, Kö-ingſekii* memorantur *Dynaſtæ*, qui pro Luit-:redo in prælio contra Martellum ſtetêre. Ex

quibus ego colligo, non multum diversam Germaniæ faciem, sub prima Franciæ Regum stirpe, fuisse ab illa, quæ trecentis abhinc annis apparebat. Ut proinde mea sententia illos temporarios Duces, provincias Germaniæ ad tempus tenentes, frustra in veteribus monumentis quæramus. Cæterum, Aquitania subacta & Saracenis trans Pyrenæos redactis, Maurentum *Provinciæ Ducem* à Martello debellatum ferunt, Massiliamque & cætera maritima loca capta, quod illâc paulò antè Saraceni in regnum intrâssent. Mortuo Martello, Theobaldus *Alemanniæ*, & Utilo *Bavariæ* Duces, & Hunibaldus *Dux Aquitaniæ*, tumultuantes repressi sunt. Utilo nomen *Regis* sumserat, sed in angustias redactus, Ducis nomine contentus, Pipini postea, Francorum Regis, sororem Hiltrudem duxit, ex qua natus Thassilo, Pipini ope *successit*: post Hunibaldum Waifarius *Aquitaniæ Dux* memoratur, quem Pipinus ad Sacramentum fidelitatis dandum coëgit. Narrantur & *Alemanniæ Duces Theobaldi posteri* Warinus & Ruthardus, ex quibus Ruthardus Alsatiæ, Isenhardus Warini filius ad Lacum Potamicum imperavit. Huic Uxor 12. gemellos, ut ferunt, uno partu edidit, & sibi metuens per ancillam in aqua suffocari jubet: ancilla in Principem incidens, interrogata, quid ferret, catulos esse dixit, Germanicè Guelfos, Princeps, re detectâ, filios ignarâ matre educari jussit; unde illis postea *Guelphorum* nomen: quod

etsi

si fabulæ suspectum sit, indicat tamen Guelos ex vetusta Alemanniæ Ducum stirpe fuisse, quæ ad Regium sanguinem originem referebat. Pipino jam Rege facto, Thassilo ex sorore nepos rebellavit, quem Carolo M. puniendum mors Pipini reliquit. Carolus M. diu cum Wedekindo *Angriæ Principe* conflixit, *Aquitaniæ Ducatum in provinciam nunc primum* redegit; Guilielmus Dux in cœnobio obiit. *Thassilonem Bavarum*, Caroli consobrinum, Hadrianus Papa, missis *Legatis*, ad obsequium Carolo præstandum induxit, sed cum crebrò rebellaret, tandem captus & cum Filio in Monasterium detrusus est. Ortus tunc est novus in Flandria Dominatus, narrante Meiero; scilicet Carolus Magnus Lydericum Comitem Harlebecanum *terræ sylvæq; Flandricæ, quæ pars Arduennæ erat, Dominio* donavit, atque illuc Saxones plurimos traduxit, qui terram colerent. Is Lydericus Engelrammum ex Hermengardi, Gerardi Ruscinonensis filia, (quem in Nerviis ad Oceanum *imperitasse* scribunt) *successorem* reliquit; quæ omnia indicant, hos omnes *terrarum Dominos*, minimè verò Magistratus fuisse. Engelrammo Odoacer filius successit, & huic Balduinus, qui ducta Caroli Calvi filia auxit ditionem.

Cap. XVI.

Seculo IX. ſub Carolo M. jam Imperatore Romano ac poſteris ejus eadem rerum facies. Hinc multa memoratu digna circa variorum Principatuum antiquitates & Origines.

SUb initium ſeculi IX. Carolus M. Imperator Romanorum declaratus eſt. Hic in imperio filium Ludovicum, cognomento Pium, ſucceſſorem nominavit; Lothario alteri filio *Bavaria*, Pipino tertio *Aquitania* data eſt. Itaque hactenus provinciæ iſtæ ſemper *ſuos Principes habuere*: ſed obiêre illi ante patrem, ſolusque ſucceſſit Ludovicus Pius, qui eodem modo Lothario imperium, Carolo *Aquitaniam*, Ludovico *Bavariam* dedit. Illis temporibus Normanni Galliæ, Slavi & Hungari Germaniæ, Saraceni Italiæ graves fuêre. Sub Ludovico Pio Obotritorum, id eſt, *Orientalium Saxonum*, *Rex* Slaomirus ob turbas datas regno pulſus eſt, regnumque Cendrego datum à Ludovico Pio. Fuit & illis temporibus quidam Bernardus, *Corſicæ Comes aut potius Dominus*, qui exſcenſionem in Africa contra Saracenos fecit. Ludovicus *Inferioris Pannoniæ Dux*, rebellis in Dalmatiam rejectus, mox juſſu Lindulphi *Dalmatiæ Principis* trucidatus, Legaſtus Vilſorum Dux depoſitus, Celedrago fratre ſubſtituto. Baldravo *Duci Forojulienſi*, quod Pannonico limite negligenter cuſtodito Bulgaros Orientalem Dalmatiam impunè vaſtare ſiviſſet, ereptus

tus est *Stiriæ & Carinthiæ Ducatus*, Germaniæque annexus: Dalmatia verò in quatuor præfecturas abiit. Sub eodem Ludovico Pio, ùm Haraldus Rex Daniæ cum fratre Erico ulsus regno ad Ludovicum venisset & fidem Christianam recepisset, *regnum Frisiæ* ei donaum est, & portio Frisiæ Erico data. *Ex quibus pparet, plurimas Germaniæ provincias etiam im suos Principes habuisse, & Duces Comitesq; hil minus quàm Magistratus fuisse:* idem intelligi debet de Bernardo *Tolosano Comite*, de Noienio, *Armericorum Duce*, qui pulso priori Du succeßor datus, cùm post Imperatoris morem se *Regem* ferret, rursus pulsus est. Mortuo udovico Pio, inter Lotharium imperii sucesorem, & Fratres Ludovicum Germanicum Carolum Calvum, statim bellum exarsit, & rælio commisso CL millia hominum utrinq; ecidêre, quo, quicquid ferè Germanici sanguis in Gallia reliquum fuerat, & pleraque Franca nobilitas deleta est, & ab eo tempore linua Germanica sive Francica in Gallia interire œpit. Convenit tandem, ut Lotharius impei honorem, regnum Italiæ, & *regnum Mediotricum*, cui postea Lotharingiæ exinde noen impositum est, seu quicquid inter Rheum & Mosellam vel potius Mosam est, cum elgii parte haberet, Ludovico Germania ceeret, Carolo Italia, Pipino Pipini (quarti Frais) filio *Aquitania* maneret. Ludovicus Germanicus Adalricum, Adalberti filium, *Rhætiæ*

Principem conſtituit. Cum contra Bohemos & Sorabos moviſſet, memoratur Tachulphus quidam *Sorabici limitis Dux*, qui Ludovici nomine cum hoſtibus de Pace egit. Hunc ego puto Marcgrafium fuiſſe. Tandem Ruſtice, *Sorabum Duce*, in ſummas anguſtias redacto & in fidem accepto, mox iterum rebelli & capto; *nepoti ejus Suentobaldo datus eſt Ducatus*, qui tamen non diu fidem ſervavit. Iisdem temporibus & *Bruno Saxonum Dux* claret (Ludolphi frater) à quo Brunſuicum ſtructum ajunt. Carolus Calvus interea in Gallia Nepoti è fratre Pipino Aquitaniam extorquere conatus eſt, quod ipſi denique contra liberos ejus ſucceſſit. Neomenium ſeu Nomenojum *Armoricorum Ducem*, *ſe Regem Britanniæ minoris ferentem*, fugat, ejus tamen *filius* Heriſpeus *principatum recepit*, ejusque beneficii memor poſtea Salomon ſucceſſor *gentis Regulus* Francis contra Normannos copias auxiliares miſit. Sed Normanni interim Galliam inundantes, fruſtra opponente ſe illis Ruperto, Witekindi, ut ajunt, pronepote Andino Comite, tandem *Neuſtriam* à Carolo obtinuêre. In hæc tempora Hollandici Comitatus initia à quibusdam referuntur; cum enim circa Rhenum regio vaſta & à Normannis protrita jaceret, Carolus Calvus eam Theodorico, Sigeberti *Vaſconum Principis* filio (quidam *Getolfi Friſiæ Comitis* filium faciunt) rogante Haganone, *Comite Sanctenſi*, avunculo in feudum dedit, ea lege, ut contra Nor-

man-

nannos defenderet. Adjecit Sylvam Wasdam c Seelandiam Ludovicus Secundus Imperator. Alii hæc inter vana reponunt & ad Caroli Simplicis tempora originem Comitum Hollandiæ eferunt. Porrò in Italia & Lotharingia Lotharius Imperator interea cum Saracenis & Ansegiso quodam *Beneventi Duce* conlictabatur. Tandem deposito sponte imperio n cœnobium secedens, Ludovico filio ejus nominis Secundo imperium, alteri filio Lothario *Regnum Mediomatricum* reliquit, unde à Patre & filio, Lothariis, magis confirmatam puto Lotharingiæ appellationẽ. Lotharius junior prior obiit, & post eum ipse Ludovicus Imp., sine hæredibus ambo: ita imperium ad Carolum Calvum Galliæ Regem, Ludovici Secundi patruum, Ludovico Germanico, altero patruo, natu licet minorem, relatum est. Ludovicus Germanicus partem Lotharingiæ magnam obtinuit, Bosonem affinem *Ducem Papiensem* creavit; Berengarium & Guidonem Italos proceres, è Germanico sanguine ortum trahentes, alterum *Forojuliensem*, alterum *Spoleti Ducem* renunciavit, ut defensores contra fratrem Ludovicum Germanicum haberet. Ludovicus Germanicus prior obiit, relictis filiis, Carolomanno, Ludovico, & Carolo, qui postea dictus est Crassus. Carolo Calvo mortuo, successit in Imperio Romano & Gallia Ludovicus III. cognomento Balbus. Hic ubi obiit, imperium ad Ludovici Germanici Liberos rediit. Et Carolo-

manno natu maximo haud dubiè debebatur, ſed is, paralyſi correptus, Carolo Craſſo fratri Imperium, Ludovico fratri *Bavariæ Regnum*, id eſt magnam Germaniæ partem, Arnulpho filio naturali *Auſtriam & Carinthiam* reliquit. Ludovicus extinctus eſt ſine liberis. Carolo Craſſo non ſatis ſui compote, Imperium ad Arnulphum & hujus filium Ludovicum, Imperatorem ejus nominis quartum pervenit. Dum interea in Gallia Ludovici Balbi filii, Ludovicus & Carolomannus ac poſtea Carolus Simplex regnarent. Hoc tempore miſera erat rerum per Italiam, Germaniam Galliamque facies, irruentibus Saracenis, Hungaris, Slavis & Normannis, quæ res fecit, ut Principes regionum Imperio & Regnis Germaniæ Galliæque obligatarum, quales hactenus multos narravimus, partim potentia creſcerent, partim numero augerentur. Nam & novos Principatus conſtituebant Imperatores atque Reges, ut haberent, quos tantis hoſtibus opponerent, & dudum conſtitutis plurima permittebant. Quod diſtinctius referendum eſt. Nimirum ſtatim poſt Ludovici Germanici mortem Normanni Tanquardum & Brunonem *Saxoniæ Duces* Ludolphi Ducis & Witekindi *ex Fratre* (Ludolphi) Brunone *nepotis Filios* occidêre. Ludolphum & Brunonum fratres jam ſupra nominavimus. Succeſſit illis frater Otto, pater Henrici Aucupis, poſtea Imperatoris, jam ſub Ludovico quarto Cæſare potens.

ens. Unde intelligi poteſt, hos Duces non fuſe Magiſtratus aut Provinciarum Gubernatoes, ſed magnarum terrarum Dominos & ſtire illuſtres, quæ imperio digna mox habita ſt. Itaque jam illis ipſis temporibus fatendum ſt, eam pene, quæ hodie eſt (quantum ad poeſtatem Principum) fuiſſe Germaniæ faciem. Nominatur & ſub Carolo Calvo Poppo, Soraici limitis Comes, & Marchio, cui terræ illæ ontra Barbaros defendendæ Feudi Jure datæ rant, dicitur fuiſſe *Princeps Hennebergicus*: ſed t Gothofredus *Friſiæ Dux* refertur, qui Loharii Imperatoris, ex Filio Lothario Lothaingiæ Rege, neptem duxit. Boſo *Arduennæ Comes*, Regiæ domui affinitate junctus, Burundiam, & quicquid ab Alpibus ſecundum Rhodanum usque ad mare decurrit, tenuit; ed parte ditionis exutus Lugdunenſem Proinciam retinuit, &, Arelati ſede fixa, Arelatenis regni initium fecit. Cum, Carolo Craſſo mortuo, Arnulphus, quem nothum eſſe contabat, imperii gubernacula ſumſiſſet, & nunc primum à legitima Caroli ſtirpe abiretur, credibile eſt, multos in Germania ſumſiſſe animos, quos antea autoritas potentiæ Carolovingicæ ontinuerat. Acceſſit Caroli Simplicis, qui è amilia Carolina ſupererat, in Gallia infelix regnum & exterorum irruptiones perpetuæ, cum nterea domi Berengarius Italiam, Eudo Galliam, Rudolphus Burgundiam invaderent. Guido *Spoleti Dux* Berengarium *Ducem Vero-*

nensem Forojulii præfectum (ecce distinctum à Duce præfectum) qui *Italiæ Regis* titulum sumserat, pepulit, quem restituit Arnulphus. Eudo *Comes Parisiensis* sub Carolo Simplice rerum in Gallia potiebatur. Is Richardum *Comitem Augustodunensem Burgundiæ Ducem hæreditario Jure creavit:* qui Vesontionem, Tullum, Dolam, habuisse videtur, cui *successit* Rudolphus *filius*. Rudolphus Caroli *Comitis Streitlingensis* filius *regnum fundavit in parte Burgundiæ trans Juram* ad Alpes (id est *Sabaudia, Uchtlandia, Brisgovia, Suntgovia & Tigurensi præfectura)* cui Comitis nomine post partem præerat; & Suenteboldum Lotharingiæ Principem excutere tentavit. In *Regno Arelatensi* consensu Arnulphi Imperatoris Ludovicus Bosoni patri successit, illis temporibus jam Duces Comitesque Provinciarum planè se in libertatem asserebant. Balduinus *Flandriæ Comes* contra Veromanduum Comitem bella gessit: In *Aquitania* duo *Duces* Guilhelmi, in Neustria sive *Normannia* Rollo, Guilhelmus Riccardus in Ducatu Franco seu Parisiensi; Hugo successor Eudonis magnus Dux cognominatus, cujus fines Sequanâ & Ligeri, Normannia & parte Picardiæ comprehendebantur.

CAP.

Cap. XVII.

Miserabilis rerum status, sub initium seculi X. Barbaris undique ingruentibus, qua occasione auctus Principatuum numerus & Principum potestas; imperio denique à Francis ad Senones translato, ac sub Ottonibus nonnihil respirante. Quo tempore Principum libertas apud omnes in confesso est. Sed falso inde incboatur, cum longè altiores origines habeat.

POst Arnulphi mortem, filio Ludovico Imperatore facto, sub initium decimi Seculi, non minus misera Germania quam Gallia fuit; sub eo nominantur Albertus vel Adelbertus, *Bambergensis Comes*, Conradus *Franciæ*, Eberhardus *Hassiæ Princeps* ejusque liberi. Eberhardus & Gebhardus *fratres*, *Thuringiæ Landgrafii*, Conradus *Hassiæ Landgrafius*, frater Cæsaris, Burcardus *Princeps Thuringiæ*. Leopoldus *Dux Austriæ* Ludovici Cæsaris cognatus, Otto *Dux Saxoniæ*, de quo paulo ante, Burcardus *Curiensis Rhætiæ Marchio*; Moymarus *Moraviæ Princeps*. Ludovico Cæsare mortuo, plerique imperium Ottoni *Saxoniæ Duci* deferebant, sed ille senio gravis Cunradum *Franconiæ Ducem* commendavit, obsistentibus Arnulpho Malo *Bavariæ*, Giselberto *Lotharingiæ* & Burcardo *Sueviæ Ducibus*. Arnulpho pulso Ducatum *fratri Eberhardo* dedit Conradus Imperator, sed qui eum non tenuit. Per Dietericum Witekindi M. pronepotem, *Comitem sive Dynastam*

in

in Ringelhem Danos repulit Conradus. Memorantur & Erchinger & Burkardus *Sueviæ Duces*. Mortuo Conrado delatum eſt Imperium ad Henricum, dictum Aucupem, Ottonis filium, qui Arnulphum *Bavarum exulem* reſtituit, fide data & obſequio, *de Regio titulo non uſurpando.* Henrici Aucupis filius Otto cognomento Magnus cum aliquot Germaniæ Principibus ſuæ gloriæ æmulis conflictatus eſt. Quod mirari non debemus; extincta enim aut à gubernaculis remota Carolina ſtirpe, inter tot alias familias illuſtres invicem æmulas una ſine magnis motibus eminere non potuit. Primum cum Arnulphi Bavari filiis bellum fuit, quibus ademtus Ducatus & fratri defuncti datus, & filiis tantùm comitatus Witelspacenſis & Schirenſis Comitum Provincialium, ſeu Landgrafiorum titulo, *ut antiquitus uſitatum*, (ita loquitur Hiſtoria) conceſſi ſunt. Unde intelligi poteſt, hæc munera jam tum *hæreditaria* fuiſſe. Tanckwerdus frater Cæſaris Nothus, mortuo Sigfrido *Marchione Brandeburgico*, Provinciam occupaverat, invito Cæſare, ſed & Eberhardus Cunradi Imperatoris frater & Giſelbertus *Lotharingiæ Dux* tumultuati & repreſſi ſunt. Aſtitit Imperatori Hermannus *Sueviæ Dux*, cujus fratri Imperator Lotharingiam dedit, Henrico Giſelberto filio *ſine liberis* mortuo. Et Henrico fratri ſuo, Bartholdi, *Bavariæ ducis, qui* & ipſe *nullis relictis hæredibus obierat*, ditionem conceſſit. Geronem quoque *pri-*

mum

num *Lusatiæ Marchionem* constituit & *Lunebur-* ensem quoque *Ducatum instituisse* ac Herman- io Dynastæ potenti de se meritissimo dedisse licitur. Multa alia præclarè in Germania & talia ab Ottone Magno acta, ac tum demum a, quæ nunc viget, principum potestas liquido constituta est, & ab Ottonibus II. & III. magis c magis stabilita, dum interea in Gallia Caroli Simplicis filius Ludovicus cum Hugone Ma- no, de quo supra, confligaretur. Ludovicus ste Lotharium & Carolum reliquit: illi Gal- iæ regnum, huic Lotharinga cessit. Lotha- ius filium reliquit, quo mortuo infante, Hugo Capetus, excluso per vim patruo infantis Ca- olo Lotharingo, regnum sibi vindicavit, & ut nuniret novam potentiam, Germaniæ exem- lo, Ducibus Comitibusque Provinciarum ma- orem, quàm sub Caralovingiis factum erat, otestatem indulsit. Unde illis temporibus Duces, pares Franciæ, magni erant Principes, litiones beneficiarias optimo maximo jure te- ientes, fere ut Principes Germaniæ; quibus ui hodie successere & vocantur *Ducs & Pairs le France*, umbra tantum sunt priorum; quo nagis absonum est, Reges Galliæ hodiernos ti- ulum *mon Cousin*, qui veteribus illis Ducibus onveniebat, nunc obvio cuique prostitutum, Principibus Germaniæ etiamnum dare velle, uibus ex more seculi fraternitas debetur, ex uo cognati appellatio illis data est, quorum um Principibus nostris nulla fieri comparatio otest.

Cap.

CAP. XVIII.

Ex hac jam narratione resumendo potissima, ostenditur, Principes plerosque non ortos ex Magistratibus, sed vetustissimis victarum gentium Regulis aut primariis familiis, substitutis in ejectorum locum eorum cognatis vel Principibus ipsis, ubi se submiserant Tributariis ac Vasallis factis, nonnunquam & Principibus ex Regia vel alioquin illustri Francorum stirpe genti imimpositis, agrisque inter victores divisis: unde varii Dynastæ & territoriorum Domini orti. Sæpe & terræ incultæ ad colendum concessæ, & Principatus in Barbarorum finibus erecti, ut ii, quorum maximè intererat, eos facilius reprimerent, quàm soli Magistratus vel Provinciarum Præfecti fecissent. Unde concludo, jam sub Francico Imperio valde similem fuisse Germaniæ faciem ei, quæ postea apparuit, nisi quod turbatores tunc facilius coërcebantur. Idque ad honorem nostrorum Principum pertinet, ut appareat, eos non, ut vulgo putant, ex Magistratibus per rebellionem, sed ex vetustissimis Regulis per quandam velut successionem ortos esse.

ATque ita Historiam veterum Principum sive Regulorum, qui sub Francico Imperio Provincias eo *jure* jam tum tenebant, quod hodie *territoriale* vocamus, per aliquot secula ad Saxonum usque Cæsarum tempora, quibus jus illud Principum extra controversiam ab omni-

nnibus ponitur, deduxi, atque liquido osten-
, quantum à vero abeant etiam doctissimi Vi-
, qui passim communi consensu docent, Du-
s illos non nisi Provinciarum Magistratus
mporarios fuisse, & indulgentia Cæsarum at-
ue neglectu hæreditarium jus obtinuisse. Quæ
mnia ab omni veri specie aliena esse, ex hac il-
is ævi facie judicari potest, quam hoc loco ex
ptimis Scriptoribus exhibui. Quod eo dili-
entius faciendum putavi, quo magis hæc sen-
entia à communi eruditorum opinione alie-
a, contraria verò in parum Principibus ho-
orifica est. Quisquis ergo præcedentem pri-
iorum Principum Historiam leget, mirabi-
ır, unde viri eruditi in sententiam historiarum
ionumentis adeò contrariam & ab illorum
emporum facie abhorrentem venerint: nam
icilè agnoscet, Francos Reges initiò aliarum
ationum Regibus atque Principibus dignita-
: potiores non fuisse, sed fortuna atque oppor-
unitatibus usos, alios post alios debellasse; non
erò, (nisi rarò) ditiones in Provincias redegis-
:, nec, quales somniant, Magistratus, ubique &
nicè proposuisse victis gentibus, sed aut Prin-
ipes priores in fidem tantum receptos reliquis-
: in ditionibus; aut novos illis Principes de-
isse, è primis ipsarum gentium victarum fami-
is plerumque sumtos, addidisse tamen illis Ju-
ices atque Comites, ut facilius in officio con-
inerentur. Nonnunquam divisa est Provincia,
ntea uni parens, in regulos plures: quemad-
mo-

modum Carolus Magnus, Longobardorum Rege Desiderio victo, aliquot Ducatus constituit & Longobardis permisit, ut ex sua gente *Duces* sibi sumerent *Spoletanum*, *Forojuliensem*, *Beneventanum*, fide tantum horum Ducum jurejurando oppignorata; quemadmodum ex Sabellico & Paulo Æmilio discimus. Sæpe & Provinciis victis, non ex ipsa gente, sed Regia Francorum stirpe aut aliis illustribus familiis dati principes novi: ita *Burgundiæ Reges* fuère ex Caroli Magni posteris ac Francorum Regum familia; *Aquitaniæ Duces*, & *Bavariæ atque Norici Reges*, quemadmodum ex divisione, quam Carolus Magnus & postea Ludovicus Pius inter liberos instituere voluêre, patet. *Lotharingia* quoque suos habuit aliquamdiu *Reges*, & *Duces Alemanniæ* Gunzo ejusque Successores ex vetusta Francorum Regum primæ familiæ stirpe fuisse creduntur. Nonnunquam & Principes victarum gentium affinitatibus alligati sunt, ut Radbodus in Frisia; idem factum est in Bavaria, nam Thassilo Bavariæ Dux Caroli M. ex sorore nepos fuit. Cum verò gentes planè debellatæ erant, novæ in iis erectæ Dynastiæ victoribus præmio dabantur. Ita Clodovæus Allemannorum, Carolus M. Saxonum devictorum terras militibus suis distribuêre; sæpe hæreditario (licet beneficiario seu feudali) jure, ex quibus nonnullæ majores & majoribus Ducibus Regumque cognatis & affinibus, datæ in dynastias, imò & in Principatus

erectæ

ectæ fuisse videntur. Unde Alemanniæ Sueque Duces, & tot alii Comites, sive terrarum i superiore Germania Dynastæ, post victos à ancis Alemannos, orti sunt. Quibusdam tæ sunt terræ incultæ, hæreditario jure, ut ligentia eorum meliores redderentur, quemmodum primis Arduennæ & Flandriæ Coitibus, de quibus supra dixi, qui paulatim crere. Etiam in Provinciis subactis, nec proium Principem habentibus, relicti sunt pluri i Dynastæ terrarum Domini, non multum ab odiernæ Nobilitatis Imperii liberæ specie aborrentes; ex his passim facti Comites seu Juces Provinciales. Cum enim ob agros, quos ossidebant, & subditos, quos habebant, jam m in Provinciis magnam autoritatem habent, visum est, utilem esse eorum ad populos ontinendos operam, cum sæpe ne præteriri iidem ipsi sine offensione & tumultu possent. aq; qui Magistratum in Provinciis in speciem bebant, aliquando fortasse re ipsa terrarum omini fiebant, nec nisi ob crimina ingentia faè ejici, liberique eorum ditione privari potent & ad eam rem exercitu opus erat. Quamirum non est, jam ante Carolum Magnum ucatus & Comitatus reapse multis in locis fue Principatus potius & Dynastias, quàm Mastratus. Quamquam autem non diffitear, ultos fuisse Comites Provinciarum atque Caellanos sive Landgrafios ac Burcgrafios, qui mplices erant nobiles, nec territorium tene-

 bant,

bant, cui præerant: eos quoque, qui territorium pleno ſatis jure poſſidebant, & quorum dignitas atque magiſtratus in liberis jam tum continuari, nec ſine gravi cauſa ipſis auferri ſolebat (ut patet ex Capitularibus Caroli Calvi apud Miræum in Annal. Belg. ad Ann. 877.) nondum tamen fidenter ſatis jactare potuiſſe hæreditarium ſuum jus eſſe: Erant tamen alii multi & quidem potentiſſimi, qui ob eas, quas ſupra dixi, cauſas, jus Provinciam in hæredes transmittendi agnitum, atque in confeſſo poſitum habebant, quemadmodum ex illis, quæ prolixè ſatis recitavi, conſtat. Quibus hæc exempla adjicere operæ pretium erit, quod Witekindo Comiti in Sualenberg Comitatum Waldeccenſem hæreditario jure Carolus M. conceſſit & Equiti cuidam ob merita dedit Comitatum Gleichenſem ſeu tractum terrarum ad 20. milliaria in longitudine & 10. in latitudine in ſaltu Thuringico poſitum, & haud dubiè tunc parum cultum, cum jure fodinarum & oppidis Glichow & Aſck, quemadmodum, ut ipſe Imperator ait (apud Goldaſt. Conſtit. Imp. Latin. fol. 17.) *ea ad nos ex obitu viri nobilis Sichardi Domini in Glichou pervenêre*; unde manifeſtiſſimum eſt, Dynaſtiam hanc in Gleichovv, ipſo Carolo anteriorem fuiſſe, extinctaque familia priore jure Feudi ad Dominum rediiſſe videri, qui rurſus alteris dedit, & miſerè labi eos, qui Duces & Comites à Carolo M. primum inſtitutos, & ſub Ottonibus vel (oc-

caſione

asione textus juris Feudalis,) à Conrado II. rimum hæreditarios factos putant. Ego ex Iiſtoriarum monumentis perſuaſiſſimum habeo, Germaniam jam Carolovingiorum temporibus, imò & paulò ante, planè ut hodie, plenam fuiſſe Principatibus & Dynaſtiis, & famiiis illuſtribus, quarum plurimæ etiam nunc erennant, quæ terras ſuas hęreditario jure posidebant, nec multum ab hodiernis diſtabant, iſi quod ob crebros motus ac perpetua bella rebriores eſſent commutationes, quàm nunc it, & Reguli res novas molientes ſæpè ditioibus ejicerentur. Cum verò poſt Caroli M. ata diviſum Imperium & inteſtinis motibus ſucceſſorum agitatum ab Hungaris, Sorabis, aracenis, Normannis laceraretur, coacti ſunt nultò magis Cæſares atque Reges, ut non tanùm Principatus ac Dynaſtias, quæ erant, reinquerent, ſed & crearent novas. Ita diximus Theodoricum *Comitem Hollandiæ* conſtitutum contra Normannos, Popponem *Marchionem ive limitaneum Comitem contra Sorabos*, eadem & *Auſtriæ Marchionum* contra Hungaros & Brandenburgicorum contra Slavos tunc origo. Sed & reprimendorum tot hoſtium cauſa Franconiæ, Thuringiæ, Haſſiæ, Sueciæ Principes ive Duces extitere. Quorum familias jam tum potentes, & à multo jam tempore ſtabilitas fuiſſe neceſſe eſt, quoniam Carolina ſtirpe in Germania extincta, ſtatim de imperio cum Saxonibus ſanè potentiſſimis Ducibus conten-

derunt. Eant ergò, qui ſibi veterem Germaniæ faciem fingunt, qualis hodie Galliæ eſt, & Duces idem fuiſſe putant, quod nunc *les Gouverneurs desProvinces*; Comites verò idem fortè, quod nunc *les Intendans de juſtice, finance & police*: quin diſcant potius liberrimas ſemper Germaniæ Regiones fuiſſe, antiquiſſimasq; familias illuſtres eſſe, quæ illis cum territorii jure jam tum præfuêre, & quibus hodierni Principes, poſt multas licet commutationes, ſervata tamen rerum ſumma, ſucceſſêre. *Duo* tantum inter veteres illos & hodiernos potiſſima *diſcrimina* ſunt, quorum *unum*, quod tunc Imperatoribus, (quippe ob Epiſcopatum collationes, & urbes paſſim proprias, terrasque maximas potentioribus,) facilè erat, armata manu cunctos coërcere, cum hodiè, poſtquam Principes Cæſarem ex ſuo numero ſumſêre & Pax publica (der Landfrieden) veteri violentiæ ſucceſſit, ac Patrimonium Imperatoris diſſipatum eſt, Cæſar autoritate multis legibus circumſcripta facilè in Principes expedire arma non poſſit. *Alterum* eſt diſcrimen, quod hodiè perſonæ Principum, imò & eorum familiæ, judiciis certè criminalibus exemptæ & inviolabiles cenſentur. Cum olim condemnare Principes, imò Reges Regumque liberos & cognatos in Monaſterium, velut perpetuos carceres, relegare tonſos, aut etiam excæcare, novum non eſſet. Quæ omnia nunc emollitis hominum moribus incognita atque improbata; tantùm illud re-

emansit, ut ex Feudi lege fidelitas & homagium præstetur Imperatori, sub conditione reversionis in casum extincti Feudi, & de reliquo Imperatoris & Imperii Majestas, salvis Regalibus Principum & Suprematu, qualem supra explicui, comiter observetur.

Cap. XIX.

De præsenti Potestate Principum Germaniæ, de Eorum Jurisdictione, legislatoria Potestate, jure Episcopali aliisque juribus in subditorum Personas. *Item de juribus Fisci, aliisq;* in subditorum Res.

Ita ergò primas Principum Germaniæ origines à vana eorum opinione vindicavimus, qui e Magistratibus paulatim terrarum Dominos putant factos, cum ex primorum Regum & Principum stirpe plerique orti, aut his optimo maximo jure successores facti videantur: atque illud manifestum fit, neque Austriacam, neque Capevingicam familiam plerisque ipsorum præferri posse. Sed nunc, missis originibus, præsentem eorum potestatem atq; dignitatem paucis explicare, operæ pretium est. Potestas Principum oritur vel ex jure Suprematûs, vel ex jure Statûs Imperii. Nam ut *Autocratores* suas ditiones regunt, ut *Status Imperii* communibus negotiis interveniunt, & suffragio suo aliquid in magno illo corpore possunt, quod Europæ fata circumagit. Idque non esse exi-

guum, vel inde patet, quòd Jus suffragii Comitialis Suecia obtinuit, Gallia ambivit. Sed nos de illis primum dicemus, quæ ex jure Suprematûs manant. Dixi supra, *Jus Suprematûs* sive, ut quidam vocant, *Autocratiam* consistere in summa imperandi, coërcendi, & ditionem aliquam insignem armata manu continendi potestate. Hoc jus est universitas quasi quædam, seu aliorum jurium, sive, ut vocant, Regalium aggregatum, cujus hæc est vis, ut plenum in omnia jus competat, quæ non disertè excepta sunt. Quemadmodum Dominium omnem in rem tribuit facultatem, quæ non certâ quâdam exceptione, ut servitute, locatione, oppignoratione, lege, adempta est: & hæreditas plena in jus defuncti successio est, tametsi fortè Legatis Fideicommissis aliisque oneribus minuatur. Porrò quemadmodum Anima suas habet facultates, &, si Peripateticis credimus, forma substantialis suas habet qualitates ex intima ejus natura emanantes; ita *Suprematus* suas habet vel portiones, vel potius consequentias atque facultates, quas Jurisconsulti subinde *Regalia* appellant, (tametsi non ignorem, arctius aliquando sumi hanc vocem) quæ à Principibus liberè exercentur, quando non pacto aut consuetudine ultra hominum memoriam porrecta prohibentur. Hæc jura distingui possunt in ea, quæ vel solo ad ipsam ditionem relatu, vel quæ respectu exterorum competunt; sive, si cum Schola loqui volumus, in *immanentia* & *transf-*

ansεuntia : priora sunt vel ratione persona-
um, vel ratione rerum. *Ratione personarum*,
empe subditorum, jus habent Principes tùm
nperandi, sive jubendi, tùm ad imperata fa-
enda cogendi, quod, ut supra definiveram,
odie uno verbo *jurisdictio* appellatur. Atque
oc illis sine discrimine competit in omnes, qui
omicilium habent; hi enim subditi censen-
ur, nisi aliqua eos ratio eximat, quales sunt
cclesiasticiapud eos, qui Ecclesiam Romanam
gnoscunt Magistram suarum Ecclesiarum:
uanquam & in hos levis quædam coërcitio sit
oncessa; nihil enim vetat capi Ecclesiasticos,
de loco in locum transferri, ut nocere pro-
ibeantur, in quo pari sunt conditione cum
æteris etiam juris gentium privilegio munitis,
lustribus scilicet viris aut Legatis, in nostro
erritorio periculosa machinari compertis. In
nperio autem placuit, ut criminum admisso-
um causa unus Princeps alterius quoque sub-
itos in loco delicti punire possit, neque remis-
o ad Dominum necessaria sit. In hâc ergo ju-
endi & cogendi potestate consistit jurisdictio,
uam hodie in *altam & bassam* dividunt. Quod
deò verum est, ut nullo modo subditi in alie-
um territorium, ac ne quidem ad Cæsarem
ut Cameram avocari, ac primæ, ut vocant,
nstantiæ beneficio privari possint; & quan-
uam in civilibus judiciis receptum sit, ut ad
onstituta quædam in imperio tribunalia pro-
ocetur, in publicis tamen judiciis, sive, ut vo-

cant, criminalibus causis, appellatio nulla est, & Imperii Principes sine provocatione judicant; idem est in matrimonialibus: & explosa hodie eorum sententia est, qui putabant, (inducti verbis quibusdam Speculi Juris veteris Suevici) Cæsarem alicujus Principis ditionem ingressum aliis omnibus jurisdictionibus præsentia sua silentium imponere, quemadmodum ad solis lucem stellæ disparent. Qui error exinde ortus est, quod Cæsari honoris causa amplissima quæq; in transitu concedi solita sint etiam ab exteris, quemadmodum ex illis honoribus patet, qui Sigismundo Imperatori in Gallia sunt habiti, volente Rege, ut etiam jurisdictionis actus exerceret, quod non plus efficit, quàm solenne est, ut Præfectus Vigilum à Principe quodam extero, aut etiam Legato extraordinario, (jussu aut permissu Principis sui) tesseram militarem petat: quanquam non negem, Cæsari à Principibus longè majora quàm exteris, aut ab exteris deberi, & Cæsarem esse jurisdictionis fontem & caput. Sed quoniam alta pariter & bassa jurisdictio alicui inferiori communicari, imò & ab aliquo jus Supremaitûs habente quodammodo abdicari potest, ideò notandum est, salvam nihilominus manere Superioritatem territorialem, cui à parte subditorum respondet *subjectio*, cujus nota Homagium est seu juramentum Subjectionis. Nam Dynastæ minores, qui in alicujus Principis territorio *subditos Jurisdictionales* habent, altam-

ltamque & bassam jurisdictionem possident, non ideò homagium sive *subjectionem* exigere possunt. Subjectio autem in eo consistit, ut subditus Principi suo id omne præstet, quod salva conscientia & recepta in Imperio hominum liberorum conditione præstare potest. In quo reverentia atq; cultus, fidelitas, auxilium atque consilium (deß Herrn Nutzen fördern und vor Schaden warnen) servitiaq; personalia cõtinentur. Certum est enim, officium esse subditi non tantum, ut nihil moliatur, quod domino damnosum sit, & ut dominum admoneat de malis, quæ ipsi imminere deprehendit, sed etiam, ut in casu periculi ipsemet ei contra vim succurrat, etiam non sine periculo suo. Nam cum periculum nostrum abest, succurrere non tantùm domino, sed & cuique hominum debemus. Præterea, si quid Domini jussu fiat, etiam injustè, modo non de vita ac salute sua agatur, subditus opponere se per vim non debet. Quanquam autem Dynastæ minori, qui in Principis cujusdam territorio rusticos quosdam subditos habet, quædam juris hujus simulacra competant; manifestum est tamen, eum simul cum suis rusticis Principi suo subditum esse, & statim à Principe coërceri posse, armata etiam, si opus, manu. At vero, inquies, vicissim Principem cum suis subditis eâdem erga Imperatorem & Imperium conditione esse, qua Dynasta quidam, ei subditus, est erga ipsum. Respondeo nullam esse comparationem, quia

Princeps non uni, sed toti corpori, cujus ipse membrum est, fidem quandam potius, quàm subjectionem plenam debet, nec nisi post multiplices deliberationes, nec nisi bello illato, cujus anceps alea est, coërceri potest, etiamsi justè coërceatur. Porrò ex hac Principum in subditos potestate pendet etiam Jus *condendi leges ac statuta*, quorum communia etiam imperii tribunalia rationem habere debent, modo ipsis communicata sint sive rite innotuerint. Huc pertinet jus constituendi pondera & mensuras, cudendæ monetæ, de quo & postea, constituendorum judiciorum, Tribunalium atque Magistratuum, indicendorum Conventuum Provincialium, jus habendi Archivi, quod fidem scripturæ publicæ facit, jus constituendorum Archigrammatum seu Scribarum Publicorum, quibus non minus ac tabellionibus Cæsareis vel Apostolicis in iis rebus, quas in loco ipsis assignato agunt, credi par sit: jus infamiæ abolendæ, jus aggratiandi, ut appellant, id est pœnam remittendi, jus concedendi veniam ætatis, relaxandi juramentum ad effectum agendi, jus concedendi privilegia, atque dispensandi à quibusdam legibus civilibus, tum jus arrestandi, ut vocant, sive in custodiam dandi, aut in carcerem conjiciendi, jus arma imponendi, in centurias describendi, lustrandi, jus excubiarum exigendarum, jus sequelæ tum angariæ ac parangariæ, & quicquid his simile aut connexum est; denique ad jura in personas sub-

bditorum refero *Jus Ecclesiasticum*, quod alii Diœcesanum vocant, alii Episcopale, quo ,ut Protestantes omnem Episcoporum jurisdictionem per sua consistoria exerceant, ordinationes, censuras, excommunicationes, judicia matrimonialia, Ecclesiarum erectiones aliasque fundationes, denique jus introducendi in suis terris exercitium cultus alicujus imperio permissi, salva subditis conscientiæ libertate. Quæ *in res* competunt Principi, ea sunt vel in res nullius, vel in res subditorum. *In res nullius*, cum jure scilicet alios ab lis acquirendis excludendi. Talia sunt jus fluminis publici viæque regiæ, jus venationis, aucupii, piscationis, jus in habita pro derelicto, ejecta à mari aut fluvio, quorum Dominus ignoretur, in thesauros (quos alicubi Dominus cum inventore partitur) jus in hæreditates vacuas & caducas, jus alluvionis, insulæque in flumine natæ, Dominium sylvarum & saltuum, in quorum possessionem nondum quisquam rite venit, denique jus fodinarum & salinarum. *In res subditorum* Principi sive territorii Domino competit jus reditus cujusdam perpetui ac certi, quem ex suo constituere Principi cuilibet debent Subditi protectionis causa, ut pro dignitate se, familiamque, & ministros necessariæ, ad continendos in officio homines, vimque etiam externam propulsandam, potentiæ sustentare possit. Deinde jus extraordinariarum subventionum, jus indicendi tributa, sive collectan-

lectandi, sive viritim, sive jugatim, sive pro facultatum modo; tum jus imponendi vectigalia certis rebus, ut carni, cerevisiæ, vino, quæ vulgò vocant Ungelt / (ut Unmensch / Unthier.) Jus detrahendi decimam aliamve partem illis, qui piscantur in publico, quive aliquas in fodinis metalli venas exercent, qui terras novales primum colunt, qui ditione excedunt, quod vulgò jus detractationis sive Abschuß / Nachsteur vocāt, jus fisci in bona damnatorum publicata, ac jus in relicta, quæ ut indignis auferuntur, jus metatorum (die Einquartirung) jus aperturæ, in omnibus subditorum domibus etiam munitis, denique, ut verbo dicam, *Jus Dominii Eminentis*, ut quidam post Grotium appellant, quod publicæ necessitatis ratio in subditorum bona quævis habenti Suprematum dedit.

Cap. XX.

De Potestate Principum non tantùm in Subditos, sed & extra territorium se porrigente. Item de Jure *Principis Imperii seu* Status, *quo pertinet jus Suffragii in Comitiis, quod non tacitis calculis peragitur, sed plurimum hîc ratio & autoritas potest.*

T*Ranseuntia in alios, atque extra territorium porrigentia sese Principum jura* sunt jus belli & pacis, jus fœderum, jus exercitus habendi, munimenti struendi, armamentarii adornandi, jus repressaliarum in eos, qui imperii membra non sunt, retorsionis in eos, qui Albinagii

jure

re utuntur, id eſt in eos, qui extraneis ſucceſ-
ones apud ſe obvenientes auferunt, jus vecti-
lium conſtituendorum pro transitu, modo
is alia imperii membra non onerentur, nec ni-
exterorum lucra circumſcribantur, jus inno-
i tranſitus per alienum territorium petendi,
s interveniendi tractatibus generalibus, &
nciliis, quibus res Chriſtianorum publica
itur, jus mediationis offerendæ, arbitrii ſu-
piendi, garantiæ promittendæ, jus oppreſſis
iam exteris ſubveniendi: tum dignitas ipſa
cusque inter Chriſtianos Principes debitus, &
s familiæ illuſtris, & perſonæ inviolabilitas.
d quoniam omnia iſta paulo propius perti-
ent ad jus Legationis, cujus cauſa hæc à nobis
ſcepta tractatio eſt, ideo paulo poſt diſtinctius
plicabimus tum jus belli, pacis, fœderum &
iæ huic connectuntur, tum ipſius Principatûs
miliæque ac perſonæ dignitatem, ubi prius
tigerimus ea Principum jura, quæ ratione
ſius Imperii cæterorumq; ejus ſtatuum com-
tunt; ut ſcilicet partitionem noſtram ſupra
ſitam abſolvamus. Nimirum Princeps,
out Imperii Status eſt, tum quibusdam juribus
itur, tum oneribus aſtringitur; ſed onera
s poſtea attingemus, cùm objectionibus re-
ondendum erit, quas aliqui à Principum er-
i imperium obligationibus ſumunt. *Jura
incipis ac ſtatûs in Imperio* hæc ſunt: ut Im-
rium ipſi auxilium ac protectionem debeat
ntra quemcunque; conſtitutum eſt, ut alia
Impe-

Imperii membra, ſive, ut vocant, Conſtatus, quas cum ipſis habent controverſias, non manu, ſed jure finire cogantur, & à renitentibus ope communi & totius Imperii viribus extorqueri jus atque æquum poſſit; ut Garantia, quam exteræ Coronæ per Inſtrumentum pacis debent, ipſis quoque proſit; ut ipſi eorumque ſubditi privilegiis civium & omnibus nationis Germaniæ beneficiis fruantur; ut, tanquam ſummæ in Imperio poteſtatis participes, in Comitiis Conventibusque Circularibus (ut de Deputationibus extra ordinem factis nihil dicam) interveniant, & in nonnullis, ubi unanimi conſenſu opus eſt, ſententiam ipſis gravem ſuſpendant, in aliis ſuo ſuffragio aliquid afferant momenti ad deliberationis ſummam. Neque enim putandum eſt, rē in Comitiis agi, ut in Venetorum deliberationibus, ubi taciti ſenatores, de re publica rogati, tantum calculis reſpondēt, quorum autorem nemo agnoſcat: Unde fit, ut illic magis numeri ratio habeatur; in Comitiis verò noſtris non tantum numerus vim habeat, ſed & frequenter autoritas potentiaque ſuffragantis, tum ſententiarum atque rationum pondus, totum negotii eventum mutant. Nam ſæpe infirmiores ſententiam animi explicare non audent, donec aliquis potentior fiduciam præeundo fecit. Et magni Principes, etſi non niſi unius alteriusque ſuffragii jus habere videantur, tamen facilè vicinos minoresque & affinitatibus illigatos, aut beneficiis atque ſtudiis obno-

bnoxios in partes trahunt. Unde potentio-s cujusdam familiæ, qualis est Brunsvicensis ut Hassica vel Würtenbergica, suffragium on minoris in Comitiis ponderis esse arbi-or, quàm alicujus Electoris, tametsi in speci-n septem Electores cæteris Principibus omni-us æquivalere videantur, de quo plura infra ap. 40. Porro in Comitiis potentem esse, res, t supra dixi, non est parva. Idem est enim ac otentem esse in Consessu aliquo generali tot agnorum Principum, quorum consensus lurimum ad totam Europæ faciem mutan-am potest, in quo non frustra jus suffragii ueci sibi quæsiere, quod & Galli nuper, su-erioris negligentiæ vel superbiæ pœnitentes, mbiêre.

CAP. XXI.

ompetit ipsis jus Armorum, olim inter ipsos quoque; hodie post Pacem publicam *tantùm erga exteros, modo non ita ipsum Imperium bello periculoso implicetur. Hoc jus confirmatum in Instrumento Pacis, & in §.* & ut eò sincerior, *approbatum à Gallia, cum ipsa promiserit, se singulorum Statuum arma toti Imperio non imputaturam. Consultissimum est tamen cum Cæsare communicari, quando rei Conditio patitur.*

PRomisi jus Belli, Pacis, Fœderum, quod Principibus Germaniæ competit, explicare paulo

paulo distinctius, idque nunc aggredior. Jus belli olim Principibus Germaniæ in exteros competiisse, dubitari non potest, quoniam ante constitutam sub Maximiliano I. Pacem publicam (den Land-Frieden) competebat ipsis inter se. Nam & *privatis* licebat controversias ferro dirimere, ut ille plus juris habuisse videretur, qui vicisset. Erat species probationum vulgarium jure Canonico improbatarum; nam paulo ante monomachiam solenni ritu invocabatur Divinum Numen, ut illi faveret, qui justiùs arma induisset, quasi scilicet deessent judicia ac Magistratus. Quid Domini facient audent si talia servi, itaque plena omnis Germanica Historia est bellorum, quibus se mutuò Principes impetiere. Cæsare tum demum in partes tracto, cum favebat alterutri, vel rerum Imperii summa verti posse videbatur. Idque vel ex ipsis Imperii Constitutionibus paulo vetustioribus apparet; nam Friderici Constitutio de Pace tenenda, quæ in collectione Feudorum extat, tantum (ex Cujacii sententia annalis fuit, & Constitutiones Rudolphi, & Wenceslai apud Lehnmannum, fuere, illa triennalis, hæc decennalis, quemadmodum alia Friderici III. ann. 1471. quadriennalis, quæ exstat apud Goldastum. Aurea bulla Caroli IV. tit. 17. de Diffidationibus, *cum universas ac singulas guerras litesque injustas* prohibuisset, postea indicendis atque gerendis justis bellis præscripsit modum. Idem feci

fecit Constitutio Francofurtensis anno 1442. promulgata à Friderico III. quæ Carolinam confirmat, quanquam ipsa Carolina ex vetustiore alia descripta videatur: addita tantum subinde limitatio est, ut prius judex de reddendo jure compellaretur, nec, nisi denegata justitia, ad arma quisquam prosiliret, ut legitur in nonnullis Constitutionibus Friderici II. & Friderici III. apud Goldastum; sed hoc nec in Aurea Bulla præscriptum & parum observatum. Eaque fuit facies Imperii, donec Maximilianus I. Wormatiæ anno 1495. Constitutionem de Pace Publica perpetua lege sancivit, & postea, quo securitati publicæ mutuis Ordinum cōtra turbatores auxiliis consuleretur, Imperium in circulos descripsit. Accessit constitutio Regimenti seu perpetui in Imperio Consilii, sub eodem Maximiliano, quanquam hoc sub Carolo V. rursus abolitum fuit. Sed sublato jure belli inter Ordines ipsos gerendi, non ideò sublatum videtur jus inferendi bellum exteris, si modo sit justum, & injuriæ vindicandæ rerumque recuperandarum causa susceptum, neque imperio periculum creare possit. Cum enim Imperium Ordinibus defensionem debeat, ac sine suo detrimento ne denegare quidem possit, ne derelicti ab Imperio avellantur; ideo manifestum est, bellum Imperio periculosum Principes exteris inferre, recte prohiberi, nullo Suprematûs detrimento. Nam & vicinum Regem, ne bellum nobis periculosum alteri

G cui-

cuidam inferat, impedire possumus. Hoc periculum si absit, pro certo habendum est, plenam esse Principibus belli justi gerendi potestatem. Nec proinde putandum est, Imperatoris consensum ad omne bellum esse necessarium, cum ordinatio Cameralis part. 2. tit. 15. & Recessus Imperii Augustanus anni 1555. §. wo sie aber. disjunctim aut consensum, aut causam sufficientem atque in confesso positam requirat. Et verò jam dudum fuit receptum in Imperio, ut Principibus, cui vellent, exterorum copias adducere liceret, quemadmodum scimus, ferventibus olim inter Gallos Anglosque bellis, nunc his nunc illis Principes Imperii affuisse non solos certè, sed validis cum copiis. Et confirmata videtur hæc libertas militandi, ubi libet, Recessu Spirensi 1544. §. und wiewol ihr / & alio Spirensi 1570. §. denselben wir anfänglichen / Recessu Augustano 1582. § ferner obwol im Heil. Reich. Et Chytræus refert Joannem Guilielmum Ducem Saxoniæ Galli anno 1558. adduxisse 3400. equitum non certè contemnendam manum. *Jean Guillaume Duc de Saxe a esté en France au service du Roy Henry II. avec quatre mille chevaux & puis au service de Charles IX. avec cinq mille chevaux Castelnau liv. 6. de ses Memoires.* Quin & postea Johannes Casimirus Bipontinus exercitum non exiguum Reformatis Galliæ adduxit, neque Cæsareis mandatis retractus est ab expeditione. Urbes Hansæ Teutonicæ grave contr.

Eri-

Ericum Sveciæ Regem gessere bellum, consensu cujusquam neque impetrato, neque quæsito: quod tamen non eò dico, ac si his urbibus jus Suprematûs tribuam, nam nonnullæ ex illis ne liberæ sunt quidem: Liberæ autem Imperii Civitates habent quidem jus Superioritatis territorialis, non tamen jus Suprematûs, ut supra distinxi; quia nec dignitatem Principum habent, nec per se exercitum conscribere, atque in suo alere possunt. Fœdus autem plurium urbium potuisse bellum suscipere singulis Suprematum non tribuit; Exemplum ergò earum ideò tantùm adduxi, ut jus armorum in exteros exemplis non improbatis asserem. Porrò res Instrumento Pacis Westphalicæ in clara satis luce posita videtur, ex duabus inprimis capitibus. Nam in §. *gaudeant*, qui in Svecicis non minus ac Gallicis articulis exstat, manifestè Ordinibus jus datur Fœderum cum exteris; Fœdera autem sive ad inferendum sive ad propulsandum bellum inita, certè ad arma, si opus sit, expedienda, ac mutua auxilia referuntur. Alter est locus longè adhuc expressior in tabulis pacis Germano-Gallicæ, ubi post stabilitam inter Imperium & Galliam de mutuis hostibus non juvandis obligationem reciprocam cavetur, ut nec Imperium, nec Status singuli Circulo Burgundico, quamquam Imperii membro, durantibus bellis tunc vertentibus, auxilia ferre possint, sed in futurum (qui casus evenit) pacificatione comprehensum fore, extra ipsum

verò ſeu extra Imperii fines non licere Imperio ſe bellis inter Galliam & Hiſpaniam recrudeſcentibus immiſcere; nec Gallis fas eſſe Imperii hoſtibus aſſiſtere, aut Imperii fœderatos invadere. *Singulis tamen Statibus liberum eſſe futurum, huic illive regno (etiam extra Imperii limites) ſuppetias ferre, non tamen aliter quam ſecundum Imperii Conſtitutiones.* Unde, (tametſi aliàs litem hanc non faciamus noſtram) manifeſtiſſimè patet, ſingulis Statibus Imperii, jus Suprematûs ſeu exercitûs alendi facultatem habentibus, jus eſſe belli in exteros, cùm vel Hiſpanis contra Gallos, vel Gallis contra Hiſpanos impunè ſe conjungere poſſint, Cæſare & Gallia in tabulis pacis hoc permittentibus. Nec verò hic locus diſtinctionem inter *bella offenſiva & defenſiva* recipit, neque eludi poteſt, ut alii textus ſolent, quaſi libertate Germanorum militandi ubilibet intelligatur poteſtas, quæ privatis, aut etiam Principibus competit, velut privato nomine aliquot militum turmas adducendi. Diſertè enim dicitur, Imperii Statum ſuppetias ferendi habere; unde certè ſequitur, Principem aliquem regnantem ex ſua ditione validam militum manum in exteros ducere poſſe. Aliud enim profectò, ſuppetias ferre velut Statum ſive Principem, aliud, centurionis aut tribuni, aut etiam Ducis ritu velut privatum alteri militare; quoniam aliud eſt fœderatum, aliud miniſtrum eſſe; & aliud eſt ſubſidia, aliud ſtipendia accipere. Porrò ex hoc

pacis

pacis Gallicæ articulo id certè obtinemus, ut Gallia vel Hispania vindicare nequeat, si quis Imperii Principum contra ipsam pro altera armetur, neque ideò Imperium invadere jure possit; quoniam hanc illis libertatem ipsamet salva pace inter Galliam Imperiumque concessit. Quod autem additur, Status suppetias exteris Principibus ferre quidem posse, sed salvis tamen Imperii Constitutionibus; id minimè turbat, neque enim ita intelligi debet, ac si consensu Imperii opus sit; imò absurdum esset, rem sic intelligi; ita enim perindè esset profectò, ac si Imperium illi se hostem profiteretur, in quem arma hac ratione, licet per certum tantùm Principem gerenda, quodammodo solenniter decerneret; sed intelligi debet, Principes suppetias ferentes curare debere, ne quid Imperium inde detrimenti capiat, & ad constitutiones de militibus per aliorum Principum ditiones ducendis servandas obligari. Concesso igitur Principibus armorum non domestico tantùm in subditos refractarios, sed & in exteros jure, utique manifestum est, concedi & jus agendi delectus, armamentaria & bellicum apparatum habendi, propugnacula atque munimenta struendi, jus transitus innoxii per alienas ditiones, quæque alia ex belli jure consequuntur. Cæterum cum Cæsare ipso ante omnia saltem secretò communicare, tutius semper ac prudentius esse arbitror, quando rei conditio patitur.

CAP. XXII.

Jus Fœderum primum inter se. Locus Aureæ Bullæ. Cum Gallia & aliis. Utilitas eorum. Fœdus Rhenanum.

JUs *Belli* ac *Fœderum* ita connexa esse, manifestum est, ut cui unum conceditur, alterum negari non possit: itaque, quæ uni probando serviunt, etiam alteri accommodari possunt. In ipsa Germania jam olim sæpe inita Fœdera, manifestum est. Nota sunt fœdera Svevicum, Smalcaldicum, Unio, Liga. Addi potest ipsa Hansa Teutonica Germaniæ inferioris, & Fœdus Moguntiæ olim initum inter civitates Germaniæ maximè superioris, ut se suaq; itineraque inprimis commercia contra nobiles aliosque, qui vias pubsicas infestabant, tunc tuerentur. Et in Aurea Bulla Caroli IV. Cap. XV. §. 2. post confœderationes (privatorum „scilicet) improbatas subjicitur: Illis Confœ„derationibus & Ligis duntaxat exceptis, quas „Principes & Civitates ac alii super generali „Pace Provinciarum atque terrarum inter se „firmasse noscuntur; illas enim nostræ decla„rationi specialiter reservantes in suo decerni„mus vigore manere, donec de his aliud du„xerimus ordinandum. Ubi notandum, Imperatorem quidem loqui, sed tamen suo pariter ac Statuum haud dubiè nomine; Sanctio enim hæc pragmatica fuit. Fœdera cum exteris innumeris exemplis comprobantur. Memini

nini, ait Bodinus, quadraginta ſeptem Fœderum, in quæ Reges noſtri Philippus V, Carolus V, VI, VII, Ludovicus XI. cum Germanis Principibus coiërunt, quibus ſe auxilio futuros adverſus omnes, excepto Imperatore ac Rege Romanorum, ſpoponderunt. Hæc Bodinus. Idem lib. 1. cap. 7. memorat Fœdera civitatum & Principum Germaniæ cum Regibus Daniæ, Sueciæ, Poloniæ ſuperiore ſeculo contracta, quod ſi jam tantus ad Ludovicum usque XI. fuit Fœderum numerus, quid poſtea factum putabimus? Nam Fœdera Smalcaldicum (quod cum Regibus Galliæ Angliæque tractavit) & Chamborticum (cum Mauritio Saxone initum, cujus caput fuit ipſe Rex Galliæ) nemo ſanè ignorat. Unioni acceſſurus erat Henricus IV. & Halam Suevorum, anno 1609. Legatum ejus rei cauſa ad Conventum Fœderatorum miſerat, ſed ingentia ejus deſtinata mors intercepit. Sed (inquies) aliud eſt, quid factum, aliud, quid jure factum ſit, quærere. Reſpondeo, ex facto ſæpe permiſſo, quod juri divino atque naturali contrarium non eſt, multa repetitione jus fieri ſolere. Certè ipſa poſſeſſio libertatis magnam vim habet, quoniam probationem transfert in adverſam partem, ſed nec Juris ratio deſideratur. Equidem ſi bene conſtituta eſſet noſtra Reſpublica, ſi in ſubitis periculis aliquid ab Imperio opis eſſet, ſi infirmi à potentium oppreſſionibus legum auxilio tuti eſſent, periculoſis remediis,

qualia non nego fœdera esse, extra ordinem non esset opus: Nunc in tanta rerum omnium perturbatione, quis non videt, quod aliquam adhuc Rempublicam habemus, fœderibus deberi? Ita olim, fœderibus inter aliquot Imperii Ordines initis, repressi sunt turbatores Publicæ Pacis, eversa prædonum castella, atque fundamenta jacta sunt illius Imperii formæ, quæ sub Maximiliano primo constituta hactenus duravit. Fœderibus obtenta est pax Religionis, fœderibus libertas Germanica contra nimia affectantes Hispanos asserta est, & nunc, ipso Cæsare annitente fœderibus initis, obviam itur formidabili potentiæ vicini nostris cervicibus imminentis. Ipsum Fœdus Rhenanum toties culpatum atque defensum Germaniæ magis quam Galliæ profuit; nam laboranti Hungariæ justo exercitu subventum est à Fœderatis, cum tardè armaretur Imperium, paratas copias habentibus, quæ in prælio ad S. Gothardum egregriam Reipublicæ operam navavere. Itaque rectè ab eruditissimo quodam viro scriptum est: *Quoniam vinculum Reipublicæ nostræ nimis laxum est, at Imperii tutelæ firma satis fiducia innitti non possimus, instar secundæ navigationis est, exterorum ope securitati prospicere. Quemadmodum igitur medicina sano quidem corpori nocet, ægro autem necessaria est; sic fœdera illa cum exteris quasi emplastra quædam languidæ Reipublicæ censenda sunt, quibus, si illa rectè constituta esset, abstinendum foret.* Hæc ille

lle. Sed non est opus, ut rationibus defendamus, quæ Sanctione Imperii pragmatica probantur; res enim Instrumento pacis Westphalicæ §. *gaudeant.* extra controversiam posita est, ibi hæc extant verba: *Cumprimis verò jus faciendi inter se & cum exteris Fœdera, pro sua cujusque conservatione ac securitate singulis Statibus perpetuò liberum est, ita tamen, ne ejusmodi Fœdera sint contra Imperatorem, & Imperium, pacemque ejus publicam, vel hanc inprimis transactionem; fiantque salvo inprimis juramento, quo quisque Imperatori & Imperio obstrictus est.*

CAP. XXIII.

Jus Fraternitatis *seu Societatis Principibus nostris cum aliis Suprematum habentibus Regibus aut potestatibus intercedit, ut in rebus Christianorum communibus ac conventibus ipsorum aut Ministrorum apparere debet. Testimonium Henrici II. Galliæ Regis.* Dignitas *nostrorum Principum. Domus eorum Imperatoriæ, Regiæ, Regiis illigatæ, nobilitatis vetustate non cedentes. Arbitria, Mediationes, Garantiæ ab iis exercitæ etiam erga Coronas.*

QUicunque jam jus Belli, Pacis Fœderumque habent, quique exercitum alere & magnis rebus intervenire possunt, uno verbo, qui *Suprematum* habent, illis competit *Jus Fraternitatis* cum cæteris Europæ moratioris Potestatibus; quo jure illud inprimis continetur,

 ut

ut alter alterum velut æqualem (longo licet potentiæ intervallo) atque ſocium colat, ut alter dignitatis alterius rationem habeat, ut velut habeantur pares ejusdem Curiæ, in illa communi Chriſtianitatis Republica, cujus certè caput eſt Eccleſiæ Generalis Advocatus Imperator. Ideò ſcimus Principes Germaniæ ad Concilia miſiſſe Legatos, in Conſtantienſi non tantum Bavariæ Ducis, nondum tunc profectò Electoris, Oratores interveniſſe, ſed & (ne quis de charactere dubitet,) in Tridentino Venetis cedere diu noluiſſe, Florentino & Helvetio potiorem fuiſſe. Olim cum cruce ſignaretur potentiſſimus quisque Chriſtianorum, & in Palæſtinam expeditiones ſuſciperentur, tunc Germaniæ Principes pari cum Regibus jure uſi ſunt, & caro ſtetit Richardo Angliæ Regi, quod Auſtriæ Ducem, nulla tum præ aliis Germaniæ Principibus dignatione eminentem, neſcio qua injuria affeciſſet: nam, cum terra domum reverteretur, in Auſtria captus ingenti pecunia libertatem redemit, unde Viennæ muros ſtructos ajunt. Nunc quoque certum eſt, Germaniæ Principes etiam Mediatores, ut vocant, ſive Pacis Conciliatores eſſe poſſe, belligerantes inter Reges; imò & Garantiam ſive ſecuritatem paciſcentibus rite præſtare. Nam ad triplex fœdus, quod propriè Aquisgranenſi Paci ſtabiliendæ initum erat, conſentiente Gallia, omnes Europæ poteſtates, ne quidem Germaniæ Principibus exceptis, invitari fas

ri fas

i fas erat; cum & legatos aliquot Germaniæ Principum, urgendæ pacis causa missos, Galli haud gravatè audiverint. Et aliàs Legati Gallici sæpe professi sunt, paratum esse Regem suum, Electorum ac Principum judicio multum deferre, Francofurti imprimis, cùm Electionem differre sperarent, tractatione intercepta. Et Rex Christianissimus consenserat, ut in controversia, quæ illi cum ipsomet Imperio intercedit de decem Alsatiæ Civitatibus & Vasallis trium Episcopatuum, ut non tantum Sueciæ Rex, sed & nonnulli Imperii Electores atque Principes *arbitri* essent; & cum Imperator altero hujus, quod nunc flagrat, belli anno copias versus Rhenum destinaret, eo obtentu, quod Galli nondum Imperii finibus etiam post factam cum Brandeburgico pacem excessissent: Rex publicè spopondit revocare Turenium, si, quos tum nominaverat, Principes de Cæsareis copiis vicissim intra hæreditarias ditiones cohibendis cavere vellent, quin & paulò ante bellum potentissimæ cuidam Germanorum Principum familiæ ab extranea corona Societas armorum splendidissimis ac pene invidendis conditionibus oblata est; sed illis tranquillitas publica privato compendio potior fuit. Nuper etiam Johanni Friderico Brunsvicensium & Lunæburgensium Duci à Rege Daniæ, Electore Brandeburgico, atque Episcopo Monasteriensi, bello cum Suecis implicitis, delata Mediatio est. Et olim cum de indiciis Belgicis

Hagæ

Hagæ tractaretur, Johanninus Præses, Henrici IV. Legatus non tantum Legatos à nostris Principibus in Societatem Mediationis admisit; sed & cùm Legatus Hispanicus literas Legatis Regiis tantùm (omissis Legatis Electorum & Principum) inscripsisset, effecit, ut hic defectus suppleretur, quod prolixiùs narratur infra, cap. 59. Post tanta exempla atque præjudicia quis cæterarum Europæ potestatum Germaniæ Principibus societatis, atque, ut ita dicam, fraternitatis honorem neget, postquam eos omnem Suprematus vim complexos constat? Unum tamen adhuc, confessionem ipsius Galliarum Regis Henrici II. è Bodino (lib. 5. cap.6.) adjecisse operæ pretium erit. Cum enim Germani Principes Legatis ad Regem missis postulassent, ne Albertum Brandeburgicum Pacis publicæ turbatorem protegeret, respondit Rex, se suosque majores Germanis amicos & esse & fuisse antea semper, nec ab Imperii Germanici amicitia & conjunctione unquam potuisse divelli, & quoniam *Principes omnes aut affinitate ac propinquitate, aut certè similitudine ac veluti societate quadam conjunctos esse arbitraretur*, novum videri non debere, si Principem Germanum fortunis ac reb9 afflictis ad se confugientem hospitio dignaretur. Hæc ille. Neque sanè quicquam ad confirmandum, quod dixi de illo fraternitatis sive societatis jure, quod omnes Principes atque Suprematu fruentes inter se connectit, dici potuit expressius

ſius atque illuſtrius. Atque hoc loco nonnulla ſeparatim perſequi è re erit, quæ ad dignitatem Principum noſtrorum pertinent. Ex illis Imperatores atque Reges ſumtos multis exemplis conſtat. Auſtriaci, Saxones, Suevi, Luzenburgenſes,(Imperatoriæ ſtirpes)quid niſi Principes Germaniæ? Fridericus Dux Brunſvicenſis, Imperator contra Wenceslaum nominatus, à Sicariis occiſus eſt. Ex Palatina domo non Electorali, bis Reges Sueciæ dati, olim Chriſtophorus, at noſtro tempore Carolus Guſtavus: quàm parum eadem domus nuper à Poloniæ Sceptro abfuit? Dani Reges ex Oldenburgica ſive Holſatica familia ſumti. Quid Bullionæum memorem Hieroſolymorum Regem, aut Flandros Conſtantinopolitanum Imperium tenentes, aut Sueviæ Duces Siciliæ ac Neapoleos Reges, aut Ottonem Brunſvicenſem Johannæ matrimonio iisdem Regnis imminentem? cum conſtet Auſtriacam familiam hodie Caſtellam, Arragoniam, Neapolim, Siciliam, Hungariam ac Bohemiam complecti & pæne Angliam Mariæ & Philippi connubio tantis opibus adjeciſſe. Porro quid crebrius quàm matrimonia, quibus Imperatoriæ Regiæque domus familiis Principum Germaniæ colligantur? omnia Principum Chriſtianorum ſtemmata huc deſcribenda eſſent, ſi exempla colligere vellemus in re vulgatiſſima: plerique noſtrorum Imperatores aut Reges in Majoribus ſuis numerant. Etiam

Viduæ

Viduæ Regum, aut Regiorum Principum coronæ destinatorum, nihil de dignitate sua decessisse crediderunt secundis cum regnante Germaniæ Principe nuptiis. Itaque quemadmodum olim Equites, qui Torneamentis admittebantur, (Turnier-genossen) etsi opibus atque honoribus discreti quandam societatis speciem formabant; ita hodie supremæ nobilitatis genus non Reges magis quàm Principes nostros complectitur, confuso tot matrimoniis sanguine & eadem sæpe vel certè nihilo inferiore origine familiarum. Nam Galli Capevingii Saxonica Witekindea origine gloriati sunt. Hispani, Galli, Sueci Reges ortu Germano sunt. Hæc est ergo illa Regum Principumque societas atque, ut ita dicam, Fraternitas, quam toties nominavi, qua fit, ut pari conditione censeantur, nec, si veteres mores spectemus, Rex, Principe, quales nostri sunt, duellum offerente, excusationem personæ habeat; quam tamen Principi ab inferiore provocato jura Heraldica concedebant. Nam quemadmodum Eques non nisi Equiti Turnier-genossen/ ita Princeps non nisi Principi Fürsten-genossen obligabatur. Itaque si quis instituendus esset summarum Europæ potestatum Conventus, Principes nostri pleno jure intervenirent prorsus ut in Torneamentis Equites. Conventus autem hujusmodi erant, ut paulo ante dixi, Concilia, item Expeditiones sacræ, & hodie sunt congressus tractationum pacis alicujus generalis,

neralis, quanquam per Legatos peragantur. Quare Reges dignitatis Principum nostrorum rationem habere debent, velut propriæ, quando specie ambas nihil differre ostensum est.

CAP. XXIV.

Tituli: Nos Dei Gratia, non Majestas, sed Serenitas. Dilectio vestra. Frater, consangvineus.

QUoniam verò *Tituli*, id est appellationum vel compellationum formulæ, habentur notæ dignitatis, paucis à nobis attingendi sunt; tametsi sciam, illis per se multum tribui non posse, ac primum ille in omnium oculos statim occurrere solet, *Nos Dei Gratia*, vel similis, quo Germaniæ Principes ab antiquissimis temporibus sunt usi. Nam jam Ottonis II. temporibus quidam Ottho Wasgoviæ Dux eo fertur usus Anno 977. & Fridericus Sueviæ Dux. Fridericus Barbarossæ Imperatoris Avus ita scribere solitus est: Fridericus, divina favente Clementia, Suevorum Dux & Francorum. Hic vero titulus non nisi illis competit, qui jus habent Suprematus, vel, ut Rebuffus & Chassanæus ajunt, qui superiorem non recognoscunt: Superiorem autem intelligere debemus, qui in ditionibus alterius potestatem habeat manu agendi. Nam alioqui Pontifex atque Imperator suprema sunt Capita Christiani orbis non tantum dignitate, sed & quodam genere jurisdictionis: attamen in ditionibus singulorum

lorum Regum atque Principum extra intrave Imperium nihil movere possunt Regia manu atque vi, sed jure tantum, atque hoc est quod *Suprematum* supra definivi. Porrò titulum Dei gratia non nisi Suprematum habenti propriè deberi, etiam Bodinus agnoscit; nam Ludovicum XI. narrat Ludovico Minoris Britanniæ Duci mandasse, ut eum de suis rescriptis detraheret, & Petrus Ærodius in Rebus judicatis refert, quendam Comitem d' Armagnac majestatis accusatum, quod eadem appellatione uteretur. Principibus autem Germaniæ de ea re nec Cæsar ipse controversiam movit unquam. *Majestas* Principibus Germaniæ tribui non solet, sed nec Electoribus ac Principibus Italiæ. Ita enim more receptum est, ut Regio nomini atque coronæ connecteretur, sed, si rei vim spectes, in tantum ipsis competit majestas, in quantum non differt à Suprematu. Quare dudum à Jurisconsultis decretum est, in Germaniæ Principes committi crimen læsæ Majestatis. Nam, quantum ad appellationem, quid miramur, non tributam illis Majestatem, cum ne Regibus quidem concederetur? notum est enim, Electores atque Principes Regibus scribentes non nisi *Regiam dignitatem* dedisse. Et hodieque Imperator Regibus Serenitatem largitur, Majestatem non æque, ut ex novissimis literis Cæsaris ad Regem Angliæ intelligi potest: Cum contra Angliæ Rex in suis literis Majestatem Imperatori non abnuat.

Nimi-

Nimirum præterquam, quòd Imperator cæteris omnibus dignitate præſtat; notabile hîc diſcrimen apparet inter ſtylum, ut vocant, ſive ſcribendi formam exterorum & Germanorum. Germani in ſua lingua dare Majeſtatem; credunt inferioris eſſe, eodem modo, quo apud exteros quoque receptum eſt, ut Reges ac Veneti Cardinalibus Eminentiam non largiantur, quod alii faciunt. Majeſtatem tamen exteri tribuere alteri poſſe putant ſine ſubmiſſione. Nam Rex Chriſtianiſſimus Reginæ Chriſtinæ, etiam poſtquam Regno ſe abdicavit, Regiæ Majeſtatis appellationem in ſuiſmet ipſis literis tribuit, ut ex illis patet, quas Corſici tumultus cauſa ad eam ſcripſerat. Porrò Serenitas Principibus Germaniæ haud dubie competit. Ita ſcripſit illis Regina Chriſtina, etiam cum adhuc regnaret. Nec Dania abnuit: ſed quis abnueret, ubi intellexerit Serenitatem (Durchleuchtigkeit) nec à Cæſare Principibus quibusdam negatam. Et cùm Maximilianus Archidux à Polonis captus dimitteretur, diſcedens Regi Majeſtatem tribuere noluit; itaque alter ab altero Sereniſſimi appellatione contentus fuit, quemadmodum refert Thuanus; in quo apparet, parem quodammodo conditionem amborum fuiſſe. Quod attinet titulum *Fraternitatis*, ille Germanorum ſtylo communi ignotus, nec niſi inter illos uſitatus fuit, qui, ut in conviviis noſtris ſolet, hanc velut ſingularis amicitiæ teſſeram ſumſerant. Sed apud

H exteros

exteros tranſiit ille in formulam, usque adeo; ut etiam inter Cæſarem & Moſcum uſurpetur; videturque Gallicum *frere* reſpondere Germanico E. Liebde Dilectio veſtra: ut hoc Gallis, ita illud Germanis, inſolens; utrumque inter pares uſurpatum & Principibus Germaniæ ab exteris partim tributum, partim debitum. Nam Rex Sueciæ Daniæque, atque alii omnes, qui Germanicè ſcribunt, non dubitant Principes noſtros appellare E. Liebden. Rex autem Poloniæ, qui Latinè ſcribit, fratres vocat, nullo Electorum ac cæterorum Principum diſcrimine; idem fecit Venetorum Dux, regiam licet perſonam referens, literis ad Lunæburgenſes ſcriptis, cum Respublica pro auxiliis gratias ageret. Gallia haud dubiè olim fraternitatem Principibus Germaniæ negavit, quòd ab illis non reciperet Majeſtatem, ſed tantum Regiam Dignitatem: noviſſimè cum Electoribus quodammodo ita tranſegit circa pacis Monaſterienſis tempora, ut Rex, ab ipſis Majeſtatis appellatione cultus, ipſis redderet nomen fratris: quo artificio effectum eſt, ut Principes exemplo Electorum velut tracti, Majeſtatem darent, nec fraternitatem viciſſim ſtipularentur. In quo Principum noſtrorum facilitas apparuit, qui nunquam decorum putavere, contendere de nugis; itaque facilè inducti ſunt, ut Reges Galliæ Angliæque Majeſtatis nomine ſalutarent, licet ipſi tantum cognatorum appellatione reſalutarentur. Quoniam rara ple-

risque

tisque eorum cum exteris commercia, & animus ambitione vacuus, rerumque medulla contentus, verborum inania spernebat. Nunc ubi facilitatem suam verti in ipsos, & argumenta, inepta sanè, à sua patientia duci vident; credibile est, juris imposterum tenaciores fore, nec nisi illis Regum adscripturos Majestatem, qui Serenitatem & appellationem fratris reddent. Nec verò est, cur Galli stylum veterem ingerant; cur enim erga Electores & plerosque alios mutavere? An hoc in sua potestate esse putant, distinguere eos, qui pari jure utuntur? quicquid in Publicis solemnibus uni conceditur, reliqui ejusdem conditionis sibi rectè vindicant. Nam cum honor in comparatione consistat, unum Sociorum infra cæteros honorare, est contumelia afficere. Et quis ferat Magnum Germaniæ Principem nullis Regibus specie dignitatis, nonnullis nec potentia, cessurum, à Rege appellari cognatum *(Mon Cousin)* tantisper, dum quidam Galliæ Domicelli, Regi sine conditione subjecti, nudius tertius nati Duces, aut Mareschalli, cum quibus multi Germaniæ nobiles conditionem non mutent, eâdem appellatione honorantur. Nam, quòd olim Duces Paresque Coronæ cognati Regum appellabantur, non miror; nam erant certè plerisque Regibus sangvine juncti, ingentium ipsi Regionum Domini, ut Dux Burgundiæ, Neustriæ, Aquitaniæ; Comes Flandriæ, Tolosæ, Campaniæ, quorum hodierni Duces ac Pares ne umbra sunt qui-

dem. Alioqui *Cognati* appellatio perhonorifica eſt; nec ſemper ſuperioris ad inferiorem, ſed aliquando contrà inferioris erga ſuperiorem; cujus rei exemplum habemus non injucundum ex relatione Legationis nuperæ, quam Baro Bottonius Cæſaris nomine in Moſcovia obiit. Nam cum ipſe Czarius nuper defunctus Cæſarem fratrem nominaret, filius Czarii (qui nunc regnat) eundem Cæſarem tunc appellavit cognatum, rectè profectò, quippe patris ſui fratrem. Porrò non habent Galli, cur Cæſaris exemplo utantur, qui Principes Imperii non utique vocat fratres, fateor ſanè, ſed nec ita vocat Electores. Scimus enim, Electores Eccleſiaſticos ab eo appellari Neven nepotes, ſeculares Oheim, Patruos vel potiùs *Cognatos*, in quo illos Imperium ab aliis Principibus non diſtinguit, quos etiam Oheim / ſive cognatos appellat; quare, ſi Rex Galliæ Imperatoris Exemplum ſequi vult, in hac re Principes ab Electoribus non ſeparabit. Sunt alioquin Galli ſatis in hoc genere largi, & nonnulli, quos Rex Galliæ cognatos vocat, fortè ne Principies quidem Germaniæ hoc nomine dignarentur. Unde apparet Gallorum irregularitas, dum ipſi ſibi interea velut rationis, ſi Diis placet, ſervantiſſimi mirè domi plaudunt. Quæ omnia eò dico, ut intelligant, ridiculum eſſe, veterem ſtylum, cæterorum omnium ratione mutatum, tantùm erga Principes Germaniæ ſervare velle; cum tamen conſtet, verba, velut nummos,

non ex prima percussione, sed usu seculi valere.

Cap. XXV.

Aliæ Principum Prærogativæ seu privilegia. Soluti legibus civilibus. Omnem solennitatem supplent. Veneratio singularis ipsis, eorum domui, statuis, idiographis debita. Personæ inviolabilitas.

POstquam potissima executi sumus, quæ reliqua ad dignitatem Principum Germaniæ pertinent, velut per saturam colligamus. Nimirum Principes Germaniæ, quemadmodum omnes illi, qui Suprematum habent, soluti sunt legibus juris privati. Prorsus quemadmodum in Jure Romano passim Imperator dicitur solutus legibus, & in l. ex imperfecto C. de Testamento, dicitur: Lex Imperii solennibus juris Imperatorem solvit. Nec testamenta eorum, nec hæreditates alligantur statutis locorum, quicquid illi dixerint, qui de jure succedendi in Brabantiam disseruere. Valent eorum testamenta mero jure gentium, quemadmodum testamenta militaria facta in procinctu. Et notabile est Caroli Austriaci Marchionis Burgaviensis testamentum, quod sine ullis testibus validum esse, respondit consultum Collegium Jurisconsultorum Tubingense apud Besoldum in consiliis. Valet donatio inter virum & uxorem, Principes. Constitutiones juris communis,

nis, quibus renuntiationes filiarum arctè circumscribuntur, & nonnunquam irritæ redduntur, locum apud Principes non habent. Donationes ab illis factæ insinuatione non indigent, licet quingentos solidos excedant. Plerique jam à decimo octavo ætatis anno obtinent privilegia majorum, quod tempus Electori quoque ad functiones Imperii necessarium est. Neque in Germania uspiam usitatum, ut quisquam simul è tutela curaque exeat, cum contra in Gallia Reges quatuordecennes, ætate majores censeantur. Creditur Principibus etiam injuratis, & in omni actu interventus eorum atque autoritas supplet, quicquid solennibus deest. Committitur in eos læsæ Majestatis crimen, quod in Aurea Bulla de Electoribus assertum Jurisconsulti Germaniæ communi consensu ad Principes cæteros pertinere docent; atque ita in foro servari monent Bocerus & Gigas, qui de crimine Majestatis libellos edidere, & Stammius Assessor Cameræ Imperialis in libro de Servitutibus personalibus, cum Jurisconsulti iidem sentiant, in Cardinales tantum committi crimen perduellionis. Eorum familia domusq; peculiari inviolabilitate gaudet, & Consuetudines his, qui pacem Burgensem (den Burgfrieden) abrumpunt, id est, qui in domo Principis vim adhibent, amputationem manus minantur. Sed & statuis Principum atque imaginibus & armis & sigillis, & idiographis peculiaris honor, personis autem etiam vene-

veneratio submissa debetur. Ut taceam sacras ubique & inviolabiles censeri, de quo Arnisæus peculiari libello, de *Persona Principis semper inviolabili:* itaque ineptus ille quorundam error est, qui sibi ex veteribus quibusdam næniis persuadent, Principem, in alterius territorium sine venia intrantem, ejus fieri captivum. Bona quoque neque pignorationibus neque arrestis subjiciuntur, & successores ex antecessorum debitis non tenentur, nisi in quantum ipsi inde locupletiores facti sunt, aut in rem Principatus versum est. Denique quicquid juris atque regalium sibi veteres Imperatores lege Regia sumsere, quicquid nostri temporis elegantia & cultus ex jure Suprematus ulli Regum tribuit, illud omne Serenissimis Germaniæ Principibus competere certum est, excepta Majestate (quam Imperatori soli deferunt) illisque circa quæ communis utilitatis causa pactis à jure suo, salva tamen dignitate, recessere.

Cap. XXVI.

Objectiones contra Principum Suprematum. Bodini, quòd sunt meri & absoluti subditi Imperii, seu Comitiorum. Teutoburgii contra Heromontanum Principibus Majestatem propriè tribuentem. Vasalli sunt Ligii; homagium, imò subjectionem debent. Videntur damnari posse, de quo exempla.

HÆc de honore ac potestate Electorum ac Principum Germaniæ sufficiant è multis, qui in promptu erant, pauca & selectiora. Ne tamen una tantùm parte audita sententiam ferre videamur, operæ pretium erit producere, quæ contra ingeruntur. Bodinum sanè audire, operæ pretium erit: (Putabam ego quidem antea, inquit (lib. 2. cap. 6.) Principes ac Civitates Imperiales habere jura Majestatis, nec alienis Imperiis aut legibus, sed jure tantum fœderis & societatis inter se obligari, sed ab hac sententia discessi, cum propiùs animadverti, Germanorum conventus summum jus Majestatis habere, nec tantum Principes, sed etiam Civitates, multâ, exilio, proscriptione ac pœnarum ac judiciorum acerbitate coërcere, quin etiam ipsos Imperatores de Imperio dejicere, ut Adolphum inprimis & Wenceslaum; leges autem, quæ in Comitiis Imperialibus feruntur, non modo Principes & civitates, sed etiam ipsum Imperatorem tenere. Jam verò decem Circulares conventus, qui in singulis Provinciis coguntur, Universitatis Comitia seqvuntur, rogationes illuc referunt, leges illinc accipiunt & decretis parent.) Hæc ille. Idem alibi, de capite, fama, fortunis Principum judicandi jus penes Comitia esse. Et Autor animadversionum in Heromontanum, qui se *Teutoburgium* vocat, vir, ut apparet, doctus, ita inquit: [Heromontanus Principibus Germaniæ propriè dictam vindicat Majestatem, quod ut credam,

non-

nondum possum adduci, nec habet, unde me eò adducat Heromontanus. Nam potestas in territorium quidem Principibus competit, non autem vera ac propria notione loquendi sumta Majestas. Quandoquidem non modo jurant, sed Imperatori & Imperio fideles, sed etiam subjectos & obedientes futuros indicant hæc verba juris jurandi Treu/ Hold/ Gehorsamb und Gewärtig. Absurdus sit, qui hinc societatem ac fœdus inæquale exsculpat. Multò magis errant, qui censent, Ordines Imperii Sacramentum non tam Subjectionis quam Fidelitatis Imperatori dicere. Omnium denique maxima absurditas est eorum, qui credunt, solennia Inaugurationis beneficariæ (Investituræ) moris solum esse, non juris. Quam causam malè tuetur noster cum suo Monzambano.] Hæc Teutoburgius contra Heromontanum. Et sane nihil vulgarius, quàm ut Principes se Imperatori subjectissimos profiteantur, passimque in publicis Actis appellantur dem Heiligen Reich unmittelbar unterthänige oder unterworffene Stände/ immediatè Imperio subjecti Status. Homagii sive Sacramenti, quod Cæsari dare solent, formula hæc continet. Sie wollen Ihr Käyserl. Majest. und dem Heiligen Reich Treu/ Hold/ Gehorsam und gewärtig seyn / auch nimmermehr wissentlich in den Raht seyn noch einwilligen oder befehlen / da ichtwas wider Ihre Käyserliche Majestät oder das Reich gehandelt wird in einige Wege / son-

dern dessen Ehre / Nutzen und Frommen beför-
deren und ihn vor Schaden warnen. Nec dubium est, quin Electores Principesque Germaniæ sint Imperatoris atque Imperii Vasalli Ligii, id est, qui Imperio contra omnes opem debent, & in omnibus aliis obligationibus, quas contrahunt, Imperatorem & Imperium excipere jubentur; Vasallos autem Ligios ajunt parum distare à Subjectis. Nec aliquid crebrius etiam ab Electoribus maximis auditum, quam Imperatorem esse Imperii caput supremum. Joh. Georgius I. Elector illud sæpe in ore habebat, Käyserl. Majestät sey sein rechtmässiges Oberhaubt. Unde difficillimè adduci potuit, ut in fœdera cum exteris consentiret, nec, nisi extrema necessitate cogente, Gustavo Adolpho accessit, & cum primum tolerabilibus conditionibus potuit, redeundum sibi putavit ad Imperatorem inita Prangesi Pace. Nihil olim frequentius, quàm proscribi Principes sive in Bannum Imperii declarari & spoliari ditionibus. Illustre exemplum dedit Henricus Leo maxima ditionum parte exutus à Friderico Barbarossa, qui & Hermannum Comitem Palatinum, quòd absente Cæsare Germaniam turbasset, canem in publico conventu suis humeris portare coëgit. Sed & superiore seculo Carolus V. sibi licere putavit Joh. Fridericum Saxoniæ Electorem capitis damnare, &, ubi vitam intercedentibus Principibus concessit, Electorale decus cum parte ditionum auferre, Philippum autem

Has-

Hassiæ Landgrafium in vinculis habere. Nec ita olim Ferdinandus II. primùm Fridcrici Palatini Electoratum in Bavarum transtulit, & ademtum Megalopolitanis Principibus Ducatum Friedlandiæ Duci concessit. Ipse Hippolytus à Lapide, & qui liberrimè in Cæsarem dixere, agnovere tamen, Pares Curiæ de Principum Imperii Vasallorum capite ac fortunis judicare posse, quod judicium vocant das Fürstenrecht/ & hodie plerique in Comitiis ipsis id residere putant. Unde consequitur, subditos esse: ut taceam in summis Imperii tribunalibus rectè conveniri mandatis Cæsaris nomine emissis, ac sæpè pœnalibus & sine clausula (id est absolutis neque excusationem obedientiæ admittentibus) in officio contineri, & si imperata facere recusent, secundum præscriptam executionis formam Circularium Ducum ministerio cogi. Denique manifestum esse videtur, Electores Principesque Germaniæ Majestatis damnari posse, quæ est vera nota subditi, ut ajunt Jurisconsulti, ex Clementina *Pastoralis.* vers. *rursus non est silentio.* de Sentent. & Re judicata. Ubi Pontifex pro Roberto Rege Siciliæ rationem reddit, cur ob confœderationes ac conspirationes contra Henricum Imperatorem, Majestatis damnari non possit, cùm scilicet subditus non sit.

CAP.

Aliquid in his Veri. Plus debetur Cæsari, quàm quidam tribuunt. Non videtur tamen vel Ipse vel Imperium Principes capitis damnare jure posse. Quoniam eorum personæ inviolabiles esse videntur. Et ob eam maximè causam merè subditi non sunt. Reges exteri, feudorum nomine, simile Cæsari homagium præstant.

HÆc sunt potissima, quæ paucis & in summa contra Electorum atque Principum Imperii libertatem ac Suprematum dici possunt, in quibus fateor multum esse veri, neque enim ex eorum ego numero sum, qui dignitatem Imperatoris, quæ omnibus imperii civibus sacra esse debet, convellere cupiunt, ut Electoribus atque Principibus adulentur. Tantum solida à speciosis distinguere, tum falsas consequentias ex veris sententiis ductas retegere, fas opinor erit, in quo me ita spero versaturum, ut neque ex veteribus næniis præsentia dijudicem, neque tamen ex eo tantum, quod hodie fit, id, quod fieri deberet, colligam. *Fateor enim in nonnullis paulo plus Cæsari concedendum videri, quàm Principes atque Electores aliqui rebus suis conducere putant.* Sed hæc uberius explicare alterius est loci. Nunc, ut rem præsentem agamus, ante omnia illud considerandum est, quicquid præcedente paragrapho habetur, in Electores non minus quàm alios Principes dici posse. Nam audivimus Herman-

mannum Palatinum per contumeliam canem in comitiis ferre coactum, Johannem Fridericum Saxoniæ Electorem capitis accersitum; Fridericum Palatinum fortunis omnibus spoliatum, dignitate exutum atque loco motum, & tenuisse Cæsaris Decretum, atque in ipsam posteritatem valuisse constat. Neque video, quomodo in Principem majora possint exempla edi. Nihilominus à Regibus hodiè Fratres appellantur,& Legatis eorum idem, qui Regiis, honor conceditur,ipso nunc Imperatore (quod multis creditu difficile videbatur) annuente. Quare vinculum, quo Imperio omnes obstringuntur, aut Electoribus objici debuit, aut nec Principibus debet. Deinde, si ipse Imperator consensu Ordinum deponi atque in ordinem privati vel saltem Principis simplicis redigi potest, ut quidam arbitrantur, sequitur tunc, etiam contra ipsum lege agi posse; ac proinde qui sic rationantur, caveant, ne Imperatorem ipsum faciant subditum,dum Principes in hanc classem detrudunt, quæ certè & Bodini sententia videtur, Majestatem esse in Comitiis; singulos verò, Imperatorem, Electores, Principes, non nisi Magistratus ac proinde subditos esse, & in capitis fortunarumque discrimen adduci posse. Quod ex ipsius Principiis manifestè consequitur; nam Majestatem indivisibilem esse arbitratur, & mixtam Reipublicæ formam respuit. Hoc amplius,si Electores Principesque Germaniæ homagio, quod Cæsari

præ-

præſtant, ſubditi etiam perſonarum ſuarum ratione fiant, neceſſe eſt profectò, etiam Regum Hiſpaniæ, Daniæ, ac Sueciæ perſonas; Imperio acquiſitas atque ſubjectas eſſe, & capitis atq; famæ judicium in Imperii Comitiis ſubire debere; ſi quis ſit, qui accuſare velit. Certum enim eſt, nullum eſſe planè diſcrimen inter formulam Sacramenti, quod exteri Reges, aut quod Germaniæ Principes Cæſari atque Imperio dicunt. Certè Galli ſimili ratiocinatione contendebant, Carolum V. velut Flandriæ Comitem Galliæ Coronæ non tantum hominem ligium ſed & ſubditum eſſe, neque Imperiali dignitate ab Electoribus delata ab inviti Domini jure eximi potuiſſe. Iidem negabant, eundem poſſe ſimul eſſe hominem ligium plurium, neq; proinde Carolum V. rectè feciſſe, quod, cum Comes Flandriæ eſſet, Neapolin & Siciliam ſub feudi ligii conditione à Pontifice accepiſſet. Cujus rei ratio eſt, quod homo ligius domino fidem atq; ſervitia militaria debet contra quemcunque: neque ideò ſe totum pluribus obſtringere poteſt, neque Dominis duobus ſervire, qui inter ſe collidi poſſunt. Unde intelligi poteſt, veteri more multis viſum vaſalli ligii obligationem conditioni ſubditi affinem eſſe, & perſonam afficere creditam. Ideò Pontifex Romanus eam conditionem Regibus Neapoleos & Siciliæ tuliſſe dicitur, ut ne injuſſu ſuo unquam Coronam Imperialem ſuſciperent etiam delatam. Et Vaſalli olim ipſi venire & fidem dare

coge-

cogebantur, ejusque rei causa sæpe Reges Angliæ aut Principes Walliæ mare trajicere coacti sunt, ut Ducatus Aquitaniæ, & Pictaviensis atque Monstroliensis Comitatuum nomine Sacramentum dicerent. Gratiæ loco habebatur, si Legatus à Domino missus jurantem in fidem acciperet, quod Galliæ Rex Philippo Archiduci Austriæ Caroli V. Patri indulsit, misso ad ipsum Cancellario, cui sedenti stans Archidux tecto detectus homagium præstabat, paratus in genua se submittere, nisi Cancellarius contentum se voluntate dicens sublevasset. Dominum autem procuratores à Vasallis recipere cogi, tunc inauditum. Tum vero, si quod bellum movebatur, Vasallum ipsum copias adducere Domino, necesse erat, ejusque vitam, famam; ditionem proprii corporis objectu tueri: si deseruerat Dominum in discrimine, non tantum ditionis, sed & capitis sui id faciebat periculo; judicibus, curiæ ejusdem paribus, id est, Convasallis. Hæ tamen tàm duræ Feudorum leges non deterruere magnos Principes, quo minus lubenter, quas possent, ditiones cum adscripto onere obtinere conarentur. Eduardus III. Anglus diu deliberans, an Regiæ Majestati Vasalli humilitas conveniret, tandem quascunque conditiones subire, quàm opimis ditionibus, quas in Gallia tenebat, carere maluit. Ipsi Galliæ Reges Ludovicus XII. & Franciscus I. nihil quærebant ardentius, quàm Mediolanensem Ducatum, parati sese Vasallos Ligios, imò (si

Prin-

Principes Imperii ſubditi ſunt) ſubditos, ſi Diis placet Imperii, reddere. Monaſterii deliberabant Galli, an Alſatiam Feudi nomine ab Imperio tenere ſatius eſſet. Et noviſſimo Flandrico bello, quæ Rex ſuus Hiſpanis eriperet, pari ab Imperio conditione tenere, Ratisbonæ obtulerant. Imò olim ſi Scaligerianis poſthumis credimus, [*le Roy de France, a de tout temps dû hommage au Duc de Bourgogne à cauſe de Bologne; Froiſſart le raconte.*]

Cap. XXVIII.

Vaſalli etiam Ligii hodie non abſolutè & perſonaliſſimè, ſed pro modo Feudi obligantur. Hinc hodie idem plurium Vaſallus ligius eſſe poteſt. Bello inter Imperium & Galliam flagrante, quidam Principes à Gallis neutrales habentur, etſi pro modo feudi ad arma Imperii contra Galliam contribuant. Ergo non ſunt propriè ſubditi. Mirum non eſt, Principes hodie haberi, quoad perſonas, liberiores quàm olim; nam & privati hodie magis liberi cenſentur; habent enim jus emigrandi ſeu mutandæ Reipublicæ ac Domini, quod olim dubium. Conſultum Regibus ac Principibus, ut ipſi eorumque cognati inviolabiles & ſacri habeantur.

HÆC ergò quisquis mecum expendet, agnoſcet ſanè ex Sacramento, quod Electores atque Principes Cæſari atque Imperio dicunt,

dicunt, propriè dictam absolutam personarum subjectionem, quæ scilicet juri Suprematûs obstat, consequi non posse; aut fatendum erit, Reges exteros, qui Principes Imperii sunt, Imperio personaliter esse subjectos, ibique conveniri posse criminaliter. Neque enim uspiam lege cautum est, ut meliore quàm alii Principes in Imperio conditione essent. Sed quid ad duras sanè juris Feudalis & Vasallorum Ligiorum leges dicemus? Quid nisi & rationi quodammodo contrarias fuisse, & nunc meritò quodam gentium Europæarum consensu temperatas esse. Quid enim ineptius, quàm ob solennia homagii verba, quæ dicere Galliæ Regi Rex Angliæ & Hispaniarum Aquitaniæ aut Flandriæ nomine cogebatur, tantorum Regum personas Galliæ Regibus quæsitas fuisse putare, certè subditi mei subditus, subditus meus est. Hoc unum ergò restabat, ut Gallia Angliam quoque & Hispaniam, & sub Carolo V. quem subditum suum dicebat, etiam Imperium sibi quæsitum diceret. Miror, Auberium inter cæteras ratiocinationes, quibus jus Regis sui in Imperium stabilivit, se uno dignas, hanc quoque non produxisse: quæ cum sint ridicula, fatendum est, neque olim tenuisse erga Principes hunc subjectionis rigorem, & nunc multò minùs, ubi jam pulcherrimo temperamento res eò redit, ut Vasallus non tàm personæ, quàm territorii nomine, quod tenet, obligatus ad servitia videatur. Itaque hoc jure uti hodie videmur,

mur, ut Vasallus, qui feuda à pluribus tenet, unicuique etiam contra se invicem belligerantium, missis pro feudi modo ac mensura auxiliis, satisfacere possit. Quod nisi concedimus, cur eundem feuda à pluribus tenere concessimus? Atque hoc Principio semel recepto, manifestum est, Vasallum Principem servitia personalia non amplius debere, alioqui enim cogeretur esse simul in pluribus locis. Ex eodem jure manat, quòd Rex Christianissimus Principes nostros, qui, non nisi proportione in Comitiis imperata, militem contra se misere, non pro hostibus, sed neutri adhuc parti addictis habet. Agnoscit enim, eos, quod faciunt, ex feudi natura fecisse, quod si Principes Germaniæ essent *subditi meri*, profectò bello à Domino, id est, Imperatore & Comitiis, Galliarum Regi denuntiato, etiam subditi omnes, & in his Principes nostri, pro hostibus à Gallis haberentur, nec *Neutralitatem* servare possent. Et quid miramur, Principes hodiè, quàm olim, liberiores esse, cum subditis ipsis hodiè plus multò concedatur. Magna enim olim de *jure Emigrandi* quæstio erat, & Bodinus autor harum rerum non malus contra multos disputat: hodiè verò eo jure utimur, ut subditis plena sit facultas mutandi domicilii. Fœderatas Provincias Germanis, Gallis, Anglis repletas constat; & unicuique Germano in Gallia jus civitatis, sivè, ut vocant, literas naturalitatis impetrare licet. Vicissim Gallos admittimus, & Rex eos nullo

nullo jure revocaret, quando ipse Germanos, Cæsare revocante, non esset dediturus. Olim dura erant in peregrinos jura, & nonnullis in locis, cum domicilium posuerant, capti censebantur instar feræ bestiæ, & in quandã adscriptitiorum reducti conditionem, unde Wildfangatui nomen fuit; quanquam sint, qui asserant, vetere lingua Wild idem esse, quod peregrinum, unde hodieque dicitur, ein Wildfremder. Nunc alia est, nî fallor, ratio rerum. Quare peccant illi in nostri seculi felicitatem, qui subinde homines liberos in servitutem trahere, & antiquata veteris servitutis carmina revocare contendunt. Durumque erat & planè præter gentium jura, quod Galli nuper eos, qui in occupatis ditionibus bona habebant, venire jussêre, non venientium bona publicavere. Nam cùm iidem sub Hispanis & Batavis alia prædia tenerent, his vicissim pari cum Gallis jure atque conditione ad se vocantibus, innocentes homines alterutro in loco suis bonis necessariò exuebantur. Sed hæc obiter atque ideò tantùm adduxi, ut pateret, cum hodiè liberiores longè quàm olim homines ingenui censeantur, minùs mirum videri, quòd in seculo tàm culto Principes, quorum personæ omnibus sacræ & ipsis inter se quadam cognatione conjunctæ videri debent, inviolabiles & à judiciis capitalibus omnique contumelia immunes censemus. Olim cum feri magis hominum mores essent, novum non erat, Imperatores, Reges, Principes

non tantùm ſolio excuti, ſed & occidi cum cruciatu, excæcari, emaſculari, alitervè mutilari, vel certè tonſos in monaſterium trudi. In Hiſtoria Conſtantinopolitana nihil eſt frequentius; ſed ea re factum eſt, ut vilis Regum Principumque ſanguis videretur, aſſveto eorum ruinis atque contumeliis populo, &, quæ hodiè non ſine horrore leguntur, quietè ſpectante. Execrationi omnibus eſt crudelitas Caroli Andegavenſis in Conradinum Svevum, & Fridericum Auſtrium. Ipſa Anglia ejus immanitatis hodie dedit pœnas, qua in Regium ſanguinem magnosque Principes olim ſævitum eſt. Nam & Cominæum memini dicere, triginta annorum ſpatio octoginta Regiæ ſtirpis Angliæ Principes bellis civilibus aut ſuppliciis interiiſſe, & Mariæ Stuartæ tragicus exitus à Prudentibus probari non potuit, docuitque eventus, quàm periculoſum ſit, aſſveſcere populum ſpectaculis in Principes funeſtis. Quemadmodum ergò ille dixit, Deorum injurias Diis curæ eſſe; ita, quicquid in Principum contumeliam fit, cæteris Principibus vel ipſo exemplo abominandum videri debet. Rectè itaque Henricus II. Galliæ Rex, quem ſupra Cap. 23. laudavimus, cum Albertum Brandeburgicum patrocinio tueretur, aſſeruit, quandam inter Principes propinquitatem, & velut ſocietatem eſſe videri, & dignitatem atque ſalutem eorum omnibus curæ eſſe debere, prorſus quemadmodum, laxiore tamen ſenſu, dixerat

xerat Jurisconsultus Romanus, cujus verba in Digestis Justiniani extant, *quandam inter homines à natura cognationem constitutam, unde hominem homini nocere nefas esse.* Denique quòd, ut supra monuimus, Principes saltem Protestantes nullum in matrimonialibus causis judicem agnoscunt, id nullam aliam rationem habet, quàm quòd personæ Principum sunt liberæ, ideòque in iis, quæ merè personalia sunt, qualis est matrimonii Obligatio, non nisi conscientiæ vinculo obstringi possunt.

Cap. XXIX.

Hodie nimis crudelis haberetur veri Principis damnatio. Ditionibus quidem ab Imperio spoliari potest, sed jure belli, ut etiam Princeps extraneus. Hodie enim tali controversiæ, tum ob viciniæ rationes, tum prætextu Instrumenti pacis, extranei interveniunt. Itaque talium causarum, quæ bello decidendæ sunt, propriè non solum Imperium, sed tota Europa judex fit. Præterea, quæ Principum religionem, libertatem, ac fortunas, & similia spectant, videntur in Comitiis, non tam numero, quàm amica compositione, tractari, nisi summa necessitas vim postulet. Tunc enim is, qui puniendus est, reverà, ut extraneus Princeps, hostis judicatur.

UBI verò semel obtinuerimus, Principum personas esse liberas & inviolabiles, jam manifestum est, eos merè *subditos* simpliciter ac

propriè cenſeri non poſſe: ille enim demum *merè ſubditus* eſt, in quem, ſi peccet, capitaliter animadverti jus fasque eſt. Principem aliquando canem ſcabioſum ferre coactum, non magis noſtris moribus congruit, quàm quòd Joſua decem Reges bello captos ſuſpendi juſſit, & Seſoſtris trahentibus Regibus curru vectus eſt, Romani verò ductos in triumphum Reges in carcere necabant. Quod Carolus V. Johannem Fridericum Saxonem capitis damnavit, magis in terrorem factum arbitror, quàm quòd animus ipſi eſſet exequendi ſententiam, quam dixerat; ſi facere auſus fuiſſet, ipſo rei horrore omnium à ſe voluntates avertiſſet. Cæſari per ſe jus capitalis ſententiæ in Principes eſſe, nemo credit, itaque hoc Caroli V. judicium adduci in exemplum nequit, extra Comitia exercitum ab armato. Multa ſuſcipiuntur, quæ defendi non poſſunt, &, ut dicam, quod ſentio, mihi Electoris vel Principis damnatio à Cæſare profecta non magis juſta videtur, quàm Cæſaris exauctoratio ab Electoribus decreta. Quare tametſi temporum ratio effecerit, ut translationes Electoratuum apud Saxones ac Bavariæ Duces de linea in lineam, Cæſaris autoritate factæ, obtinerent atque approbarentur, factum tamen ipſum ab initio à nemine probatum eſſe conſtat, ſi illos demas, quorum intererat. At verò, inquies, Comitiorum ſaltem cognitio eſt, ſi non de capite Principis, certè de Ditione ac Feudo: eſto ſanè, nam poſtea oſtendam, nihil

nihil ea re decedere de Suprematu atque libertate. At verò nemo ignorat, quàm difficulter aliquid in Comitiis decernatur, quàm tardè vim atque effectum obtineat, quod decretum est. Et cum omnia ex legum præscripto acta sunt, demum exercitu opus est, ad reum, sed armatum, ditione dejiciendum. Quicunque autem non nisi bello illato, maximisque motibus in ordinem redigi potest, is *liber* censetur, ac *Suprematu* præditus, ut supra definivi. Nam nihil contra omnem vim perstat in rebus humanis; illi demum liberi atque inviolabiles censendi sunt, quos cogere difficillimum est. Principes Imperii validas satis copias educunt, clientes, propinquos, amicos, fœderatos habent, ipsis Regibus certissimis vinculis colligantur, ideò, qui eos cogere velit, illi anceps alea subeunda est. Subditi autem meri illi sunt, ut supra explicui, qui in potestate habentur, nec magno motu ad imperata cogi possunt. Adde quod Pace Monasteriensi ne in Comitiorum quidem arbitrio absolute esse videtur, in Principem injustè animadvertere, quando Coronæ, pacis sponsores, oppressis opem ferre possunt; ac proinde quandam causæ cognitionem habent. Cumque totius Europæ intersit, Westphalicam pacem non convelli, manifestum esse videtur, Principes Imperii hodie, cum de maximis rebus, scil. de Religione, libertate, ac salute agitur, Europam universam quodammodo judicem causæ habere, id est Su-

prematu frui. Sic enim re vera *Suprematus* competit, qui non niſi communi gentium conſenſui ſubjicitur, cui ſanè omnis humana poteſtas ſubeſt. Hûc pertinet, quod aliquoties innuiſ, non omnia in Comitiis per majorem numerum ſuffragiorum tranſigi, aliquando unanimi conſenſu opus eſſe, qualia ea ſunt, quæ religionem libertatemque ſpectant. Itaque in his fatendum eſt, Principes ſui juris eſſe, quoniam inviti damnari non poſſunt, quando paucorum diſſenſus decreto intercedit, non negem. Itaque proſcribere Principem eſt potius hoſtem judicare (quod etiam in liberos planè Principes licet) quàm velut ſubditum condemnare; cum ſubditum cenſeamus, in quem damnatum aliquot Miniſtros publicos armari ſatis eſt; hoſtem, in quem exercitus duci debet.

Cap. XXX.

Obligationes quantæcunque non obſtant Suprematui; Modò is, qui eum obtinet, jus habeat per ſe retinendi ſuos in poteſtate, militari manu. De cætero nil refert, an Vaſallus, imò an alteri ſubjectus ſit, modò alteri illi jus non ſit, eum actu ipſo redigendi in poteſtatem. Exemplum Amphictyonum in Græcia, Califæ, Arabum, Pontificis Romani inter Chriſtianos, maximam poteſtatem habentium, ſed quæ autoritate juris potius, quàm vi præſente nitebatur.

Ex

EX his intelligi poteſt, hoc Subjectionis genus, quo Electores atque Principes Imperio tenentur, non pugnare cum Suprematu. Conſtat enim ſibi Suprematus, ſi is, quem eo frui dicimus, ratione dignitatis in quandam cum Regibus ſocietatem veniat; ratione juris autem territorialis, exercitum habere, nec niſi bello coërceri poſſit. De reliquo nihil refert, utcumque alteri obligatus ſit ad *fidelitatem*, imò etiam ad *obedientiam* quantamcunque, *quam ſanè Cæſari atque Imperio Principes noſtri maximam debent*: neque ad rem pertinet, quòd ſubditi ipſorum etiam Imperio ſubſunt; quòd ab ipſis ad Suprema Imperii judicia provocari poteſt; quòd ipſi Principes civiliter conveniri poſſunt; quòd juramentum fidelitatis imò & obedientiæ Cæſari atque Imperio dixêre; quòd à Judicio Cæſaris aulicò atque Camera Imperii ipſis juberi aut vetari aliquid poteſt; quòd in tardantes mandata pœnalia atque arctiora ſtringuntur; quòd noviſſimè in contumaces Banni fulmen vibratur & Circuli (ſecundum executionis ordinem) armantur. Talia enim, quem definivi, *Suprematum* non convellunt. Nam ſi Feudi fidelitas & conditio ex Grotii ſententia lib. 1. Cap. 3. ne quidem ſummæ poteſtati obeſt; etiam obedientiæ obligatio Suprematum non tollet, quem definivi. Nam Principes non ideò minùs ſoli Deo ac gladio ſubſunt. *Deo*, quatenus conſcientia eos magis quàm vis ac metus præſens ad ea officia ob-

ſtringit, quæ Imperio debent; *gladio*, quatenus non niſi armis ad imperata cogi poſſunt, quod cum ſubditi natura pugnat: quanquam enim rebelles aliquando fieri poſſunt ſubditi, in quos arma ſumi neceſſe ſit; hoc tamen aliquando præterque ordinem contingit. At qui ea perpetuò conditione, eoque jure fruuntur, ut armorum jus ipſi habeant, nec niſi exercitu cogi poſſint, tales merè ſubditos cenſeri, ineptum eſt, qualescunque denique ſint obligationes, quibus aliis obſtringuntur. Sanè etiam Amphictyones apud Delphos in Græcia judices erant inter liberas civitates atque reſpublicas conſtituti, & condemnati ſunt ab illis Lacedæmonii, quòd Cadmæam arcem Thebanorum occupaſſent, & Phocenſes eodem Amphictyonum judicio hoſtes judicati, totaque in ipſos Græcia armata eſt: neque vero ea res libertatem atque, ut ita dicam, Suprematum Lacedæmoniorum aut Phocenſium diminuit, quoniam ad decreta Amphictyonum exequenda opus erat exercitu; unde ortum eſt illud bellum ſacrum in Græca Hiſtoria celebre, quo in Phocenſes velut proſcriptos atque hoſtes judicatos, Philippo Macedone duce conſtituto, arma expediebantur. Eaque ratione ſibi Philippus gradum ſtruxit ad quandam in Græcia poteſtatem obtinendam, penè illi ſimilem, quam nunc habet Imperator in Germania; nam & Dux Græcorum contra Barbaros conſtitutus eſt, magno liberarum Græciæ civitatum conſenſu, quamvis, quod Philip-

Philippus meditabatur, Alexander Magnus eodem planè titulo executus sit, Imperatorem se Græcorum, non dominum ferens. Eadem ratione & Romani liberis Græciæ Civitatibus, Achæis, Rhodiis tum & Regibus Pergami, Bithyniæ, Numidiæ imperitabant. Sed Alexander M. & Romani ob præsentem potentiam à Dominis parum aberant. Magis quadrat, ut ad propiora veniam, exemplum Califæ Saracenorum Mahumetis successoris, qui in Arabia sedem habebat, cui omnes totius orbis Reges Saraceni in Persia, Ægypto, Mauritania, Hispania obedientiam cultumque debebant, neque ideo magis subditi meri erant. Et non diu est, quòd Pontifex Romanus eodem apud Christianos Europæos jure utebatur, ut judex pene esset Regum, utque ad ipsum provocari posset, neque ideò minùs Reges liberi ac Suprematu præditi censebantur.

CAP. XXXI.

De potestate Ecclesiæ universalis, ejusque Primatu in omnes Christianos, populorum quondam voluntate agnita & bono publico congruente. Exempla excommunicatorum Regum, & populorum interdictorum, Ecclesiæque feudalium ac tributariorum. Difficile potestatem sacram & profanam separare, quia eadem animarum & boni publici cura. Papæ cognitio de Matrimoniis, item de Juramentis. Jurisdictio in Clerum.

Clerum. Reges à Papa ad Concilium provocant.

QUoniam verò in hunc locum venimus, operæ pretium fuerit attingere, quod ni fallor hodie non satis animadvertitur, Imperatoris atque Pontificis potestates quodammodo inter se connexas esse, & ex communi Superiorum temporum sententia, Pontifici pariter atq; Imperatori quandam in reliquos Reges Principesque potestatem competere, quod ideò hoc loco meminisse utile est, quoniam eo semel admisso minus mirabimur, cur tantum Imperatori Germaniæ Principes deferant. Nimirum considerandum est (ex majorum nostrorum opinione) totam Ecclesiam universalem habendam esse pro una quadam velut Republica sub Pontifice Dei Vicario Spirituali & Imperatore Dei Vicario Temporali: In Aurea Bulla Imperator appellatur temporale Ecclesiæ caput, & nihil est notius atque frequentius in Actis publicis & Historiis quoque, quàm Imperatoriam potestatem in se continere Advocatiam Ecclesiæ Romanæ, id est universalis, neque illi rei habent, cur contradicant Protestantes. Nam Advocatus Ecclesiæ non nisi ad honesta justaque protectionem debet, neque ideo prohibetur abusibus mederi, qui forte irrepsere. Imò contrà ad ipsius quoque munus pertinet, dare operam, quantum in ipso est, ne quid vera Ecclesia Catholica detrimenti capiat. Quare, qui tantum decus Imperatori aufer-

re

re conantur, illi, quod in Imperatoria poteſtate potiſſimum eſt, deſtruunt. Errant itaque Doctiſſimi Viri, qui Imperatoris Romani poteſtatem in jure, quod Imperatori competit in urbem Romam & exiguas quasdam ei connexas ditiones, ſitam putant. Nam contrà jus Imperatoris temporale eo usque extenditur, quousque jus Epiſcopi Romani ſpirituale, id eſt, per totam Eccleſiam, in qua Primatum aliquem non ordinis tantum, ſed & quodammodo jurisdictionis, Pontifici Romano etiam veteres non negant; nec refert hoc loco, divino an humano jure habeat, modo conſtet per multa ſecula, magno omnium conſenſu atque applauſu in occidente poteſtatem ſanè maximam exercuiſſe. Et multorum egregiorum Virorum ea fuit etiam apud proteſtantes ſententia, hoc jus Pontifici relinqui poſſe, Eccleſiæ utile eſſe, ſi abuſus quidam tollantur. Quinimò Philippus Melanchthon, vir ſine controverſia & prudentiſſimus & moderatiſſimus, cum articulis Schmalcaldicis ſubſcriberet, proteſtationem adjicere auſus eſt, qua declarabat ſibi videri jurisdictionem Spiritualem Epiſcopis reddi poſſe, ſi aliis malis mederi velint. Eadem fuit ſententia egregii Viri Georgii Calixti, qui doctrina atque judicio paucos pares habuit: Equidem negari non poteſt, Eccleſiam Romanam diu habitam in occidente Magiſtram cæterarum, quod vel ideo minus mirum eſt, quia earum mater paſſim extitit: conſtat enim, viros

ros Apostolicos, Româ in Hiberniam, Angliam, Gallias, Germaniam missos, fidem propagasse & cum ea reverentiam erga Romanam Ecclesiam. Huic Longobardus & Saxo, huic Francus sive Sicamber (ut S. Remigius dicebat) colla submisit, & Episcopi atque Monachi jurisdictioni Pontificis Romani libenter assensere, quo Regum atque Principum, qui aliquid adhuc de priore barbarie retinebant, jugo exempti, ac sacri & inviolabiles barbaris crederentur. Itaque cum Barbari ab his acciperent fidem, quorum intererat sic doceri, mirum non est, potestatem Ecclesiæ Romanæ agnitam & Pontificem Romanum pro Oecumenico Episcopo habitum. Tandem, ob rerum sacrarum & profanarum connexionem maximam, factum est, ut quædam in Reges ipsos autoritas Pontifici Romano concessa videretur, quæ, quanta jam tum primis temporibus fuerit, inde æstimari potest, quòd Zacharias Pontifex, ab Ordinibus Regni Galliæ consultus, Childericum Regem sceptro indignum pronunciavit, eique maximo omnium applausu Pipinum succedere jussit. Et jam ante, cum Clotarius Rex Walterum Ivetotium, ante aras die sacratissimo veniam à Rege precantem, impotenti iracundia interemisset, Rex à Pontifice Romano Agapeto excommunicatus, neque ante Ecclesiæ reconciliatus est, quàm ubi posteros defuncti omni nexu absolvit, quem Regno Galliæ debebant: similem ferè ob causam Regnum Angliæ

gliæ factum est tributarium (imò feudum Pontificis Romani) cùm Johannes Rex Angliæ Arturum Britanniæ minoris Ducem occidi curasset, auctusque est postea census ob cædem Thomæ Cantuariensis Archiepiscopi, jussu Regis aut certe permissione factam. Et Poloniæ Principes Regium Titulum jussu Pontificis omittere coacti sunt, ut cædes Stanislai Gnesnensis Archiepiscopi, Regis jussu admissa, vindicaretur: nec nisi multo post tempore reddente Joh. XXII. dignitatem recuperavere. Ait Bodinus, visam à se formulam, qua Ladislaus I. Hungariæ Rex se Benedicti XII. vasallum sive fiduciarium professus est: Ladislaus II. etiam tributarium se constituit, quòd, ob nescio quod crimen, sacris illi interdictum esset. Etiam Petrus Arragonum Rex fidem Innocentio III. dedit Regni nomine cum annuo censu: de Regno Neapolitano & Siculo dubitatio nulla est. Quin & Sardinia & Canariæ atque Hesperides Insulæ feudum Pontificis fuisse videntur, & Reges Castellæ atque Lusitaniæ sibi Indiam, ille Occidentalem, hic Orientalem, velut donum, sive potius Feudum, ab Alexandro VI. Romano Papa datum vindicavere. Non illud jam quæro, quo ista jure facta sint, sed quæ fuerit illis temporibus hominum opinio. Prædictiones Scripturæ sacræ de Regno Christi huc applicabantur, scilicet dominaturum esse de mari usque ad mare, & gentes sceptro ferreo gubernaturum. Et notabi-

tabile eſt, cum Fridericus I. Imperator ſupplex Pontifici Alexandro III. atque humi proſtratus eſſet, & Pontifex, pedem collo ejus imponens, verbis Scripturæ uteretur (ſuper aſpidem & baſiliſcum ambulabis) Cæſarem reſpondiſſe: non tibi ſed Petro, quaſi perſuaſus eſſet, ſaltem Petro, id eſt Eccleſiæ univerſali, datam, in ſe poteſtatem, qua tamen Pontifex abuteretur. Scio multos doctos viros hiſtoriam in dubium vocare, quos inter Georgius Remus, ſi bene memini, peculiarum ea de re libellum edidit, inque ea ſententia fuiſſe ipſum Pontificem Maximum Urbanum VIII. qui picturam ejus tolli curavit; illud tamen certum eſt, diu olim creditam fuiſſe, quod mihi ſatis eſt. Certè conſtat, Henricum IV. Imperatorem nudipedem atque jejunum juſſu Pontificis media hyeme pœnitentiam egiſſe, omnesque Imperatores atque Reges à multis ſeculis Pontificem præſentem præſentes maxima ſubmiſſione coluiſſe, aliquando tenuiſſe ſtapedem, pedites equitem comitatos, aliaque ſervitia & miniſteria non dedignatos. Dux aliquis Venetus, ut urbem interdicto levaret, & in Pontificis Julii II. gratiam ræciperetur, laqueum collo geſtavit, & quadrupedis ritu Pontifici arrepens veniam petivit, unde ab ipſis Venetis canis cognomen tulit. Navarram Hiſpani Pontificis autoritati debent, eodem titulo. Philippus II. Angliam à Sixto V. donatum invadebat. Pontifex ſubditorum querelas audiit. Innocentius III.

Tolo-

Tolosatium Comiti, ne suos tributis gravibus vexaret, interdixit. Innocentius IV. Johanni Lusitaniæ Regi curatorem dedit. Urbanus V. Henricum Spurium Castellæ Regem natalibus restituit, qui postea Gallorum ope fratrem Petrum legitimum hæredem regno vitâque privavit. Et vero duo sunt magni momenti, de quibus, ad Pontificem Romanum referri debere, ne dubitatum est quidem olim, nempe quæ pertinent ad juramentum, & quæ spectant ad matrimonia. Certè Henricus IV. matrimonium suum cum Margarita Valesia invalidum pronuntiari à Pontifice petiit & obtinuit, idemque paucis abhinc annis obtinuit Regina Lusitaniæ à Cardinali Vindocinensi cognato suo Legato à latere. An autem ad Pontificem pertineat deponere Reges, absolvere subditos à Sacramento, sæpe dubitatum est, & Bellarmini argumenta, ex hypothesi spiritualis jurisdictionis temporalem saltem indirecte, ut vocant, inferentis, ne Hobbio quidem spernenda videntur; illud enim certum est, qui circa salutem animarum procurandam plenam à Deo potestatem habet, tyrannidem ambitionemque Procerum coërcere posse, quibus tot animæ pereunt. Dubitari, fateor, potest, an Pontifici ea potestas à Deo concessa sit; illud tamen negari non potest saltem ab illis, qui Romanas sententias seqvuntur, hanc potestatem in Ecclesia universali residere, cui omnium conscientiæ submittuntur. Idque videtur agnovisse

K Phi-

Philippus Pulcher Galliæ Rex, cùm à Bonifacii VIII. sententia, qua excommunicabatur atque regno privabatur, ad Concilium universale provocavit, quod aliàs sæpe in Regibus Imperatoribusque factum constat; & Veneti sub initium hujus seculi idem animo agitabant.

CAP. XXXII.

Pontifex est ut Primas; at Imperator, ut Archi-Mareschallus, Ensifer, brachium seculare, Advocatus Ecclesiæ universalis. Dux contra infideles. Durante schismate Ecclesiæ consulit & consilia moderatur. A Regibus discretus jure mensæ in Cæremoniali Romano. Quidam Reges ab eo primum Regiam dignitatem accepere. Actus quidam jurisdictionales ab eo erga exteros exerciti, jus olim Imperii in Venetos. Nuper & in Helvetios, imo Batavos, in patrimonium D. Petri. Sacræ Majestatis nomen Cæsari proprium, ut Gallo Christianissimæ.

ITaque Ecclesia universalis pro una Republica habenda est, in qua omnia ad salutem animarum & generale bonum dirigi debent, cujus velut *Primas* est Romanus Episcopus, *Archi-Mareschallus* verò, sive Ensifer, Imperator; quemadmodum in Polonia durante interregno apud duos est summa rerum, Primatem Regni Archi-Episcopum Gnesnensem, & Regni Mareschallum; Et apud nos in Comitiis Electoralibus cum de Imperatore novo tractatur,

tur, interea Moguntinus & Saxo cuncta moderantur, ille togatus, hic armatus. Imperator ut supra dixi, Advocatus est Ecclesiæ vel potius Brachium seculare, ut vocant, & *Dux generalis Christianorum natus (general né del' Eglise universelle.)* Hinc cum in infideles arma expediebantur, Imperatorque ipse cruce signatis aderat, omnes alii Reges Principesque ei fasces submittebant. Nempe ad Imperatorem spectat, classicum canere bellis sacris, ducem se præbere Christianis contra infideles, & alioqui generalis boni curam gerere cum autoritate. Itaque cum schismata Ecclesiam dilacerant, aut alioqui temporum ratio fortia remedia postulabit, Imperator Sigismundi exemplo Concilium universale convocabit, & contumaces duplici fulmine percellet, *Excommunicationis* scilicet Ecclesiasticæ & *Imperialis Banni*. Neque dubium proinde est, quin Imperatori, velut Ecclesiæ universalis Advocato, aut, si ita malumus, *Vice-Domino*, (nam hoc modo passim appellari solent, qui Principum Germaniæ Ecclesiasticorum Jurisdictionem secularem exercent) magna in cæteros omnes Reges Principesque autoritas competat, cujus vestigia supersunt in illo cultu, quem sine controversia illi deferunt omnes. Neque enim ipsa hactenus Hispania Galliaque, utcunque potentes, de dignitate litem movere ausæ sunt; &, si Christophoro Marcello Archi-Episcopo Corcyrano, qui cæremonias sacras edidit, credimus, Imperator mensam sepa-

ratam prope Pontificem habet, reliqui Reges mixtim sedent. Nemo unquam in orbe Christiano sibi jus sumsit creandi Reges præter Pontificem & Imperatorem: de Pontifice diximus; à Cæsare Bohemiæ, Daniæ, Poloniæ Principes Regia insignia nacti feruntur. Ladislaus Bohemus à Friderico I. Rex creatus, eaque dignitas postea Primislao à Philippo Imperatore confirmata, de quo videri potest Goldastus in libro de Regno Bohemiæ. Ottho III. Poloniæ ducem Boleslaum Regem appellavit, ipso fatente Cromero Polonorum Historico; de Daniæ Regibus idem narrant ex Otthone Frisingensi lib. 2. c. 21. Fridericus II. Austriæ Ducatum aliquando Regnum appellavit, & Maximilianus II. Papæ, Medicæum Hetruriæ Regem appellaturo, fortiter restitit, hoc sibi uni jus esse dictitans; itaque Magni Ducis titulum etiam à Cæsare impetrasse illi satis fuit. Quemadmodum Sabaudiæ Comes à Sigismundo Dux creatus est. Alia etiam ab Imperatoribus facta & ab aliis Regibus agnita sunt, ex quibus intelligi potest aliquam Cæsari in toto Christiano orbe Jurisdictionem esse. Dubravius Bohemorum Historicus narrat, Ludovicum Regem Hungariæ & Bohemiæ, cùm, defuncto Patre Uladislao, annos natus tredecim regna adiret, veniam ætatis à Maximiliano I. impetrasse. Et Heringius Jurisconsultus in lib. de *fidejussoribus* capite secundo refert, Christianum IV. Regem Daniæ anno 17. nondum impleto, ob Re-

gias

gias virtutes jam tum elucentes à Rudolpho II. ætatis beneficium consecutum anno 1593. die Aprilis 26. Carolus Lotharingiæ Cardinalis postulatus Episcopus Metensis eodem beneficio Cæsaris usus est, si Betsio credimus tractatu de *Pactis famil. illust.* Cap. 7. sed & Philippus Dux Burgundiæ; & diploma extat apud Chifletium in Vindiciis Hispanicis Cap. 13. Scimus & Ludovicum Bavarum Vicarium Imperii constituisse Eduardum III. Angliæ Regem, ut Imperii jus contra Gallos persequeretur, & ipsum Delphinum Franciæ, postea Carolum VI. à Cæsare Carolo IV. declaratum Sacri Imperii Vicarium in Regno Arelatensi, quanquam hoc regnum jam tum Galli tenerent, &, cum nondum ex ephebis excessisset, adjectum esse ætatis beneficium, ipsi Galli narrant. Et Hispanus se fert Vicarium Imperii per Insubriam & Hetruriam, ut ait Bodinus, quem & hoc seculo occasione belli Mantuani, autoritate Ferdinandi II. exercere velle videatur magno Italorum Principum metu, qui non ignorant, quantum Imperio debeant. In Genuenses exercita ab Imperatore Rudolpho II. jurisdictio est, cum à Marchione Finaliensi actione pulsati essent. Veneti à Rudolpho I. vel, ut alii volunt, à Conrado, jus monetæ cudendæ accepere, iidem Imperii Majestatem agnovere saltem pro parte ditionum, cum à Maximiliano I. in angustias redacti essent, & Albericus de Rosate in *l. cunctos populos C. de Summa Trinitate*, dicit, se vidisse

privilegium Exemtionis Venetorum Bulla aurea bullatum; sed ex hoc ipso satis intelligi potest, privilegia saltem magna obtinuisse, ut alias Italiæ Civitates, non vero plenam libertatem, quam ne dare quidem poterat Imperator. Expressus est Sigonii locus lib. 13. qui, pacis inter Imperatorem Fridericum Barbarossam & Italiæ Civitates formulam exhibens, Venetias inter cæteras collocat, nullo discrimine Imperatorem Dominum agnoscentes, Vasallos sese appellantes, & Romam tendenti, Coronæ accipiendæ causa, Fodrum ac cætera promittentes. Sigismundus Imperator Franciæ Regem, ad Concilium Constantiense vocans, *Imperii fidelem* appellat, apud Goldast. tom. unico Constit. Imp. quod credo Delphinatus causa factum. Daniæ Rex Woldemarus, Bisantium ad Comitia 1162. vocatus, comparuit. Siciliæ & Apuliæ Rex, velut Imperio subditus, Pisis in Comitiis proscriptus anno 1311. testante utrumque Goldasto, qui & formulam Proscriptionis exhibet. Helvetii à Ludovico Bavaro, à Carolo V. aliisque Imperatoribus confirmationem privilegiorum petiêre, & sæpe literis professi sunt, minimè se ab Imperii corpore avulsos (tametsi propria judicia atque conventus habeant) & in omnibus suis fœderibus semper Pontificem Romanum atque Imperatorem excepere, & nunc quoque suos contra Imperium militare nolunt. Unde satis miror, plus illis Westphalica pace sine ulla necessitate datum,

tum, quàm forte exigebant, cùm illis à Cameræ jurisdictione eximi satis esset, salva Imperii Majestate. Quanquam adhuc dubitari possit, quantum ab illis postulatum, aut illis datum sit. Bataviæ urbes insignia Imperii in nummis retinent, & videntur servare venerationem erga Cæsarem, privilegiorum suorum autorem, non sine aliqua spe regressus ad Imperii corpus, cujus protectio neque gravis ipsis esse potest, & plurimum profutura est, tum ad securitatem, tum ad commerciorum emolumentum. Neque indecorum sibi putare debent, quod fecere potentissimi Burgundiæ Duces, dignatione Regibus proximi, non fœderati tantum, sed & omnis Belgii aliarumque Provinciarum Domini, qui sese in Imperii Clientelam sponte dederunt. Denique si, ut ipsi Bodino videtur, Imperatori jus summum temporale competit in urbem Romam, & quidquid patrimonium Divi Petri appellatur, quod pluribus adstruitur â Conringio in libro de *Finibus*, & alibi passim, & in primis agnoscitur ab Antonio de Rosellis, qui in libro de *Monarchia* scripsit, Pontificem in urbe Roma & aliis Status Ecclesiastici ditionibus tantum utile dominium habere, directum penes Cæsares esse, vel, ut Bodinus ait, Pontifices Cæsarum Vasallos esse. Hæc, inquam, si vera sunt, consequens est, Imperatorem nondum amisisse caput rerum Romam, unde in omnia regimen, qua Catholicus orbis patet. Ex his aliisque constat,

Sacri Imperii Romani Pontificem Romanum spirituale, Cæsarem seculare, ut loqvuntur, caput haberi; Cæsaris autoritate Ecclesiæ decreta armari, atque hinc inprimis non Canonistas tantum, sed & alios Jurisconsultos etiam Italos censuisse, qui Imperatoris Romani potestatem in toto orbe Christiano in dubium vocet, esse hæreticum, quæ est sententia Bartoli in l. *hostes*. D. de *Captiv. & postlim.* & peccare mortaliter, ut ait Hostiensis in c. *venerabilem. de Elect.* Et Reges alios omnes comiter agnoscere debere Imperii Majestatem, ne Francorum quidem Rege excepto, ausus est in ipsa Gallia scribere Alciatus, indignante licet Bodino. Petrarcha quoque ad Carolum IV. [quænam ista superbia, Pontificem Romanum, publicæ libertatis autorem, libertate (Romam pro lubitu adeundi) privare, ut, cujus esse debent omnia, ipse non sit suus.] Certè, si, ipso fatente Bodino, Pontifices Romani cum Germanis Imperatoribus diutissime de Christiani orbis summo Imperio ac potestate dimicaverunt, & quasi Duces Partium omnes Christianos Principes ac Civitates ad arma vocarunt, consequens est, ipsos inter se consentientes hanc summam in orbe Christiano autoritatem sine controversia fuisse habituros. Denique hinc *Sacri* Imperii nomen, & sacræ Majestatis apellatio, non nisi Cæsari solita accommodari etiam ab ipsis quondam scriptoribus Gallis, quicquid etiam hodierni quadam

Im-

Imperatoris imitatione affectent, ita ut *Sacræ Majeſtatis* appellatio tam ſit propria Imperatoris, quàm *Chriſtianiſſimæ* Galli & *Catholicæ* Hiſpani Regis. Nimirum Chriſti Eccleſia Univerſalis, Regnum aliquod Chriſti eſt, cui converſi ad fidem Reges, non conſcientiam tantùm, ſed & quodammodo, in majus poteſtatis autoramentum, ſceptra ſubmiſere; quod ipſos potuiſſe negari non poteſt, feciſſe, & quotidie, cùm coronantur, ſolennibus verbis facere, in confeſſo eſt. Hinc Reges Franciæ in ſuis nummis aureis *(écus d'or)* hac Epigraphe utuntur: *Chriſtus regnat, vincit, imperat*; & olim annorum Regni Chriſti velut Epocha utebantur. Extat libellus ſingularis Davidis Blondelli de formula *regnante Chriſto*. In hoc autem Chriſti Regno, ſub ipſo Chriſto capite ac Domino, duo ſummi Magiſtratus, Pontifex atque Imperator, vicariam autoritatem, ille in ſpiritualibus, hic in ſecularibus, exercere credebantur. Idque boni publici intereſſe viſum, ut communi autoritate Chriſtiani connecterentur & tum inter ſe pacem colerent, tum hoſtibus fidei formidabiliores eſſent. Quod ſi nec de Petri Vicariatu, nec de quarta Monarchia traditio divini juris eſt, ſaltem utiliter introductam ac creditam plerique judicavere. Dumque hoc imprimis fundamento niti in Chriſtiano orbe ſacra Imperatoris Romani Majeſtas videatur, conſequens eſt, non oppugnari à noſtris Principibus, ſed defendi debere, ut appa-

 reat,

reat non ipsos solos, sed & alios omnes Reges Principesque Christianos quodam pietatis atque officii vinculo Ecclesiæ Christi atque Imperio Romano submitti, alios autem Principes nonnullis à nostris non tam jure quàm in multis usurpatione libertatis distingui: mirum autem non esse, quòd nostra Natio reverentiæ Imperatori debitæ retinentior fuit, postquam Imperii dignitatem ad se traduxit.

Cap. XXXIII.

Si obligationes nocerent Suprematui, *Reges & Principes Ecclesiæ ejusque Advocato Imperatori, imò suo populo vi juramentorum subjecti forent: sed non obstantibus obligationibus quibuscunque Suprematum habet, qui nonnisi bello illato cogi potest, cui omnis humana potestas cedit. Concludo itaque, Electores & Principes Germaniæ jure Suprematus, & quod ei connectitur, Legationis frui.*

Atque ita tandem Suprematum Principum in clara luce mihi collocasse videor, quandoquidem ostendi, quæcunque *obligationes* ex officio, conscientia, juramento, homagio, pactis, fœderibus, ullo denique jure factove descendunt, eas *Suprematui* non obesse; modò illud fixum maneat, eum *Suprematu* præditum esse, qui personæ ratione inviolabilis censetur; ditionum autem respectu, armorum potestatum habet; adeoque in magnorum Prin-

Principum Consessu, atque generali congressu summarum Europæ Christianæ potestatum sibi locum vindicat; nec nisi bello illato ad officium cogi potest. Obligationum autem hîc ratio non habetur, quibus Princeps, Deo, Ecclesiæ, Imperio, populo, fœderatis atque vicinis obstrictus est; alioqui quemadmodum Principes nostri Sacro Imperio, ita Reges omnes Ecclesiæ Universali ejusque Advocato Imperatori Romano subjecti forent, quoniam juramento eorum, quod præstant, cum inaugurantur, & fides ac religio, quam plerique profitentur, & conscientiæ ratio eos Ecclesiæ devincit. Populo quoque aut Ordinibus plerosque obnoxios constat juramenti religione, & facta homagium præstantibus subditis repromissione, de justitia administranda, de verá religione tuenda, de privilegiis conservandis. Addita nonnunquam commissoria lege, ut si secus faciant, autoritate excidere intelligantur. Nec tamen ideò minus liberi Principes censentur, modò in ipsorum manu coërcendi potestatem atque arma esse constet, ut nisi bello illato cogi non possint. Cum enim non nisi extrema necessitas bellum excuset, patet, Principes armorum (jure suo) potentes, Suprematu non nisi in extrema necessitate, (quæ omnia excusat) & belli jure (quod omnia jura transfert) exui posse. Interea verò maxima libertate frui, ac rerum suarum satagere, in officio autem, erga Ecclesiam, Imperium, Domi-

nium

num Feudi, populum, vicinosque pudore magis atque honestate, tum vero maximè utilitatis suæ ratione, ut solet fieri inter liberos, quàm necessitate imminentis Domini, contineri. Hinc facile intelligitur, eos, qui non nisi bello illato cogi possunt, aut qui vicissim alios armis possunt cogere vel certè gravibus incommodis afficere, *pleno jure gentium frui*, quod in Legatis, Bello, Pace, Fœderibus consistit. Hujus gentium juris summa ratio est, ut bella evitentur; nam, quia anceps belli alea est, hinc receptum est inter gentes, ut justum quodammodo videatur bellum, saltem quoad formam juris fecialis, privilegia juris gentium, quodcunque ab illo geritur, qui confessam habet armorum potestatem. Nimirum, quæ belli jure acquirit, ipsius censentur; quæ pace inita ipsi ceduntur, non nisi per injuriam retractari possunt: transitus innoxius copiis ejus negari nequit, fœdera cum ipso ineuntur, arbitrio ejus controversiæ submittuntur, interventus ejus, sive, ut hodie vocant, Mediatio, admittitur, Pacem tractantibus, aut fœdus ferientibus, cavet, sive, ut hodie vocant, Garantiam præstat. Honos denique ipsi Legatisque ejus habendus est, quicunque aliis pari armorum jure utentibus conceditur: *quoniam jus gentium non patitur, ut illi per contumeliam ab aliis distinguantur, qui eandem, quàm alii, habent in manu causam, quæ sibi juris gentium privilegia judicant, scilicet armorum potestatem.* Quam cum Electoribus

Prin-

PrincipibusqueGermaniæ & rationibus & confessione eorum, quorum intereſt, & uſu ipſo vindicaverimus, omnibus aliis juris gentium privilegiis, & in his *Legationis* quoque *jure optimo maximo* frui eos, manifeſtum eſt.

Cap. XXXIV.

Hactenus Rationibus, *nunc & Exemplis jus Suprematus & Legationis noſtris Principibus vindicatur. Non eſt in poteſtate quorundam, ordinarium quendam honorem aliquibus attribuere; aliis verò, qui in pari cauſa ſunt, negare. Quod ſine contumelia non ſit, quia honor in uſu publico & comparatione conſiſtit.*

HActenus *rationibus* pugnavimus, nunc *exemplis atque poſſeſſoriis actibus* utendum erit ad jus Principum noſtrorum in propatulo collocandum. *Exemplis* ſcilicet alienis, *poſſeſſoriis* verò *actibus* noſtris. Exemplis utemur tùm Principum Italiæ, tùm Principum Electorum Germaniæ, ubi primum illis obviam ibimus, qui ſibi perſvadent, in poteſtate eſſe Regis Galliæ, aut alterius cujuscunque, tractatu aliquo aut pacto concedere Principi cuidam honores atque prærogativas, quas alteri pari jure utenti negat. Nam niſi his occurrimus, fruſtranea erit noſtra diſputatio. Verùm inaudita hucuſque hæc opinio fuit: aut ſi admittenda eſt, fruſtrà fuêre omnes, qui hactenus de rebus cæremonialibus, Principumque ac Lega-

gato-

gatorum honoribus rationati exemplisve usi sunt; poterat enim illis responderi uno verbo: in potestate cujusque Regis aut Principis esse, quantum cuique honoris exhibere velit, neque proinde rationes aut exempla, sed expressa tantùm pacta in hoc negotio valere. Quod sanè rationi & gentium juri recepto adversatur. Nam honor atque dignitas consistit in comparatione, ideòque cum inter pares distinctio quædam perpetua atque solennis introducitur, contumelia illi habetur, qui neglectus est. Equidem non diffiteor, aliquando ob certas causas amico cuidam Regi ejusve Legato singulares haberi honores extra ordinem, qui in exemplum citari non possunt; sed ejus honoris neque causa, neque possessio perpetua est, facileque apparet, quantum inter urbanitatis atque, uti vulgò vocant, civilitatis rationem, dignitatisque tuendæ curam intersit. Itaque Magnus Dux Hetruriæ aliquando Legato Hispanico Comiti Tendillæ apud se locum potiorem dedit in mensa, quod fieri non solet; eoque pertinaciter recusante, Dux, urbanè admodum aliquem ex familiaribus appellavit jussitque claves ædium afferri Comiti, qui in alieno arbitrium ageret. Nec verò inde alteri cuidam Legato idem postulandi jus fuit. At verò quicquid multis ordinario quodam jure conceditur, ita ut ab ipsis etiam exigatur, id aliis supervenientibus, in eadem dignitate constitutis, sine injuria negari nequit. Nam quæ exiguntur, non

sunt

ſunt amplius meræ facultatis, quæ verò in hoc negotio non ſunt meræ facultatis, ea non ſunt amplius civilitatis, ſed & ad dignitatem pertinent. Dignitatis autem ſuæ rationem unusquisque Principum habere debet, quàm ſanè negligeret, ſi inæqualitatem publicam pateretur. At verò inquies, quid nî poſſim ſingularem amico honorem habere? Potes, inquam, habere extra ordinem; at pacto promittere atque ordinario jure ſoli tribuere non potes, quin aliis æqualibus injuriam facias. At verò ſum actionum mearum Dominus? ita fateor, ſed non, ut alteri noceant, quod fieri manifeſtum eſt. Nimirum habenda hic, ſi unquam, juſtitiæ illius ratio eſt, quam diſtributivam vocant. At verò, inquies, juſtitia diſtributiva, quæ circa honores & præmia verſatur, obligat ſanè diſtribuentem, ut æquitatem obſervet in diſtribuendo, at illis, qui neglecti videntur, actionem nullam tribuit. Reſpondeo, hoc ita quidem eſſe, cum Eleemoſynæ pauperibus erogantur, non verò cum honores Principibus tribuuntur. Certè, ut quisque generoſus eſt, ita dignitatem ſuam aliis omnibus vitæ bonis præfert, quantò magis id Reges ac Principes facient, quos aliquando umbra contumeliæ armavit. Nec verò, qui honorem exhibet in magna dignitate conſtituto, rem indebitam pro ſua liberalitate largitur, ſed facit, quod officii ſui eſt. Honor autem in opinione atque uſu conſiſtit, ut, quod aliis ejusdem conditionis

non

non exhibetur, cæteris omnibus debitum videatur. Quare, qui hoc in dubium vocat, ipsam honoris naturam evertit, *neque enim aliter interrogati poterimus definire, quis sit honor alicui debitus, quàm respondendo, eum esse, qui alteri ejusdem dignitatis habetur, aut si exemplum deest, qui proportione aliorum, quos ille dignitate anteit, aut sequitur, ratiocinando constituitur.* Qui secus differit, omnem ex rebus humanis honoris atque dignitatis æstimationem tollit. Equidem fateor, Barbaros omnem in hoc genere ratiocinationē negligere posse, sed inter Europæos politiores dignitatis cura juris gentium partē facit. Itaque, si quis Regum diceret, se quidem in aula sua certum ordinis prærogativæ atque cæremoniarum erga extraneos Principes Legatosque legem promulgare velle, quam qui sequi nolit, eum ditionibus suis abstinere posse: is absoluta quidem potestate utitur, sed illud commercium abrumpit, quod nunc in Europa introductum est, & contemtum in illum, quem offendit, atque propemodum hostilem animum profitetur. Unde simultates, & vindictæ cupiditas, ac denique bella, quæ caveri juris gentium est. Prætera nos intra alios planè terminos versamur, quemadmodum optimè animadversum est ab Ordinibus Fœderatis, quorum sententiam circa jus legationis Principum Germaniæ supra exhibui. Neque enim Rex Christianissimus constituere videtur, à quibus *in suo regno* Legatos admittere, aut

quo

quo Legatos illos charactere vestiri velit, sed potius aliis, in quos ipsi jus nullum est, præscribit, quales nam Ministros mittere debeant, aut jus mittendi illis, quales ab aliis mittuntur, negat, idque non in regno suo, sed in loco congressuum Pacis, ubi non plus ipsi, quàm cuicunque alteri potestatis competit, & ubi omnes Belli & Pacis facultate sive *Suprematu* fruentes, æquo jure uti par est; ne, ubi Pacis generalis fundamenta poni debent, nova odiorum semina spargantur.

Cap. XXXV.

Fateor, pactis tacitis aut expressis aliquando Principes sibi mutuò honores indulgere. Electores & Principes Regibus Majestatem, ipsi Electoribus Fraternitatem initio negabant, posteà concessere. Et Principes nostri eodem modo sibi ipsis jus dicere potuissent aut possent. Etsi autem honoris cum bonore, non tamen cum eo, quod interest, compensatio honesta est. Nam nec honoratum nec honorantem decet fateri, se dignitatis mercatum instituisse, ac non meritis locum dedisse, sed adulari voluisse.

ERunt verò, qui dicent, pactis olim factum esse, ut Reges Galliæ Batavorum Legatos velut à libera Republica venientes agnoscerent; ut Electores fratres appellarent; ut Electorum Legatis eundem, quem Venetis, honorem haberent. Ita sanè fateor, sed hæc pacta non jus

dedere, ſed juris debiti declaratoria cenſeri debent. Sæpe autem non ſine aliqua repugnantis ſpecie conceduntur, ut aliqua viciſſim extorqueantur in eodem genere quæſtionum circa honorem ſcilicet atque dignitatem, quæ jure deberi videntur. Ita Electores aliqui cum Sabaudo ita transegere, ut Sabaudus cederet Electoribus, Electores ipſi Regiæ Celſitudinis appellationem tribuerent, & Galli non ante Electoribus dedere *Fraternitatem*, quàm ab illis reciperent *Majeſtatem*; & Monaſterii tum demum conceſſere, ut Legati Electorales ac Veneti æquo jure eſſent, cum ab Electoribus ſtipulati ſunt, diſcrimen inter Cæſareos Gallicosque ipſis nullum fore. Quod tunc multis improbatum eſt, nec defuere, qui dicerent, Electores prærogativam, quam moliebantur ſupra cæteros Principes, Cæſaris Gallo æquati diſpendio redemiſſe. Sed mihi nihil in ea re præter rationem feciſſe Electores videntur: nam cur Majeſtatem Gallo negarent, quam omnes alii Reges Europæi agnoſcunt, aut cur Legatis Gallicis non idem honoris genus haberent, quod Cæſareis? modò Cæſari prærogativa à nemine in controverſiam vocata ſalva maneret. Nec Gallos vituperare poſſum quòd hoc velut cuneo uſi ſunt, ut, quod æqvum erat, extunderent; ſed cum à Principibus Germaniæ nullos honores poſtulare poſſint, quos non dudum obtinuerint, non debent eorum facilitate abuti, ſed viciſſim illis tribuere, quicquid ratio atque exem-

exempla æqualium postulant; nisi vicissim Principes nostros imposterum à Majestatis appellatione aliisque honoris signis, ex usu seculi novè invectis, erga Regem abstinere malint. Si qui sunt, qui Reges pactis honores illis concedere aut negare posse putant, quos ad partes suas trahere, aut ab hostibus abstrahere volunt: illis hoc loco ne respondendum est quidem; neque enim honoris cum eo, quod interest, compensatio honesta est inter Christianos in medio armorum ardore, salva cuique belligerantium dignitatis ratio esse debet; sed & in Congressibus, pacis causa susceptis, odia poni vel certe premi necesse est: denique non hoc de eo, quod interest, sed justitiæ ratione, neque de facto, sed jure loquimur. Cum autem de jure quæstio est, talia allegari non possunt, quæ ipsi Reges Regumque Legati ad rationem actionum suarum reddendam salva dignitate producere in publicis Conventibus non auderent. Qualis utique foret hæc objectio; indignum enim esset Regia Majestate, prodigalitate honorum in indignos, compendia sua redimere; indignum Principibus, quibus tributus est honor, agnoscere publicè sese emtam dignitatem, non juri suo, sed illaudatis artibus debere. Et verò ab eo animo longe abfuit Christianissimi Regis generositas, quando utcunque infensus, non ideò Serenissimo Electori Brandenburgico ullam dignitatis controversiam movit, quod facturo colores nunquam

defuissent. Itaque sperandum est, Principibus Germaniæ debitos honores minimè negaturum, quanquam totum Imperium bello implicitum sit; præsertim cum sint inter Principes, de quibus ne quæri quidem potest.

Cap. XXXVI.

De Dignitate Electorum tractatio nobis profutura. Qua occasione ipsis Fraternitas *à Regibus data. Stylo Germaniæ* Majestatē *non dabat æqualis æquali; secus apud exteros. Idem Electoribus, qui Venetis, honor Monasterii. Hactenus tamen Legati eorum in Gallia non texere caput coram Rege, aut introitum habuere, ut Veneti. Etiam Sabaudi, licet capitis tectionem, nondum tamen introitum, ut Veneti, habent. At in congressibus Legatorum à Venetis Electorales non distinguuntur. Jus Electoris mittendi plures uno Legatos æquali Charactere, frustra disputatum.*

Quoniam ergo ostensum est, uti nos exemplis aliorum posse, nunc superest, ut *exempla* ipsa producamus *Electorum* scilicet Germaniæ, ac postea *Principum Italiæ*. Incipiemus ab Electoribus, quos Italiæ Principibus potiores, & Principibus nostris propiores esse constat. Electores jure Suprematus cum omnibus appendicibus, in quibus est *jus Legationis plenum*, frui, hodie extra controversiam est. Olim Electores pariter, ac cæteri Principes Ger-

Germaniæ, rarò cum exteris tractabant; deinde nondum constituta erat velut disciplina quædam Cæremonialis, quæ Romæ cœpta, Monasterii stabilita, nunc Noviomagi perficienda est. Equidem olim Regibus non nisi Regiæ dignitatis appellationem ab Electoribus tributam, constat ex literis Electorum ad Gustavum Aldolphum, qui ab initio questus, denique recepto usui acquievit. Nec aliter à Principibus factum infra dicetur. Postea cum Monasteriensis Tractatus multos extraneos Ministros in Germaniam traxisset, atque animadverteretur, ex usu temporis Majestatem etiam dare æquales æqualibus, cum antea recepta Germaniæ phrasi non nisi inferior superiorem *Majestatis* appellatione coleret, non dubitavere Electores facere, quod Venetos & Batavos & omnes Italiæ Principes, imo Reges ipsos, sed & jam Electorum nonnullos, facere videbant. Vicissim Rex Galliæ fratres appellare Electores seculares, aut ex serenissima familia Ecclesiasticos, non est gravatus. Si Autori egregiorum de Legatis Collectaneorum, quæ nuper in Batavis prodiere, credimus, primus fuit Brandeburgicus Elector anno 1647. cui Rex Galliæ Fraternitatis honorem habuit; idque volente Mazarino, quanquam Comes Briennius Secretarius Status novitati reclamaret. Sed Mazarinus Electorem quavis ratione demereri volebat, ut à consiliis avocaret, quæ tunc agitabantur, de incundo Fœdere inter

Saxonem, Brandeburgicum, Lunæburgicos, aliosque Germaniæ Principes, quo factionis novæ, nec Cæsareis nec Gallis Suecisve addictæ, sed pacem Imperio reddituræ, fundamenta jaciebantur; quæ ne totam Gallorum machinam Monasterii structam disturbaret, Cardinalis verebatur. Ab eo tempore cæteris Electoribus idem honor habitus, ubi vicissim Regibus Majestatem reddidere Monasterii, assensere Galli, ut idem Electorum Legatis, qui Venetis, honos esset, ea conditione, ut ne vicissim Legati Gallici à Cæsareis distinguerentur. Venetam porrò Rempublicam etiam Romæ ad Coronæ modum tractari, Legatis Venetis primæ Visitationis honorem, *Excellentiæ* appellationem concedi, & visitationem reddentibus potiorem locum dari constat. Idem factum est Monasterii erga Legatos Electorum, ne Apostolico quidem Nuncio repugnante, quemadmodum refert Victorius Siri. Certum est, in Batavis & apud Septentrionis Reges, Legatos Electorales æquo cum aliis à Rege aut à Republica vel Principe libero missis jure uti. Idem apparuit & in Olivensi Tractatu, ubi Brandeburgici nulla in re à Regiis distincti sunt. Est tamen, in quo Gallia nondum Electoribus satis æquam se præbuit. Nam hactenus concedere noluit, ut Legati Electorum charactere vestiti coram Rege tegerent sese. Quod tamen faciunt Legati à Sabaudo, ab Hetruriæ, imò à Mantuæ Mutinæve Ducibus missi. Itaque

haud

haud dubie rectè facient Electores, si se tegentes vicissim non patientur, ut Legati Regis apud ipsos sese tegant. Illud minus miror, quòd Legatis Electorum negata in Gallia receptio solennis, Legatis Regiis, Venetis, Batavis concessa, quando nec Sabaudis aliisque Italiæ Principibus tribuitur. Itaque Marchio de Villa Legatus Sabaudiæ Ducis anno 1660. in Galliam missus maluit Lutetiam ingredi dissimulata persona; quàm parte tantùm honoris frui, qui aliis integer habetur. Elector Bavariæ Maximilianus Anno hujus seculi trigesimo octavo misit in Galliam Oratores Groensfeldium & Curtium, titulo Ambasciatorum, sed honor introitus illis habitus non est, & Regi locuturis negata tegendi se facultas, quam Legatus minimi cujusque Italiæ Principis habet. Itaque coacti sunt mutare personam, novisque mandatis domi acceptis, jam tantùm Ablegatos agere. Scilicet eo tempore *Richelius* rerum potiebatur immodicus aliorum contemtor, & qui Principibus sanguinis Regii atque Electoribus Imperii ne apud se quidem potiorem locum dabat. Præterea Bavarus pro Gallorum hoste haberi poterat, cum illius potissimum arma in superiore Germania Vinariensibus Gallico stipendio merentibus opponerentur. Ab eo tempore nemo, quod sciam, Electorum in Galliam Ambasciatorem misit, quod si aliquando, captata commoda occasione fecissent, fortè quod tunc negatum est, non ægre à Mazari-

 no-

no, in hoc genere faciliore, obtinuissent. Sed missis nunc honoribus, qui Legatis apud Reges redduntur, illud constat, cum Legati inter se congrediuntur, Electores ab aliis, à Rege, Republica; ac Supremo Principe missis non distingui. Præsertim, ex quo nunc Cæsar, Gallus, Anglus, suis injunxêre, ut venientibus Brandenburgicis Legatis primæ visitationis, Excellentiæ ac potioris loci honor Noviomagi haberetur. Et professi sunt Galli eundem aliis quoque Electoribus honorem habitum iri. Quod verò nuper Gallis, cum nihil aliud, quod vellicarent, in mentem venit, duos Legatos Brandenburgicos distinguere in primarium ac secundarium, exemplo Congressuum Monasteriensis & Lubecensis, id ab hoc loco alienum est: nostro enim instituto sufficit, capiti Legationis plenum honorem haberi. Mirari tamen subit scrupulos ullo rationis colore carentes. Quasi verò non sit in potestate Principis cujusque, plures mittere Legatos æquali potestate. At, inquies, Monasterii aliter actum est, & Lubecæ in Tractatione Pacis Sveco-Polonicæ Canutus Legatus Gallicus non nisi primo plenos honores habere voluit. Quid tum verò, cum mittere, quot velis, res sit meræ facultatis, & ferè in Germaniæ tantum Conventibus audita in primarios secundariosque divisio videatur, quem morem Monasterii secuti sunt. Inde verò jus facere non licet, & vide obsecro, quàm multa satis incommoda hinc

con-

consequuntur. Primùm hâc distinctione admissa introducetur novum characteris genus, Ambasciatorum scilicet secundariorum, quos tamen ab Ablegatis utique mandatum distinguit. Deinde Blaspilium Dominus Legatum pleno jure esse jubet, Galli eum, quantum in ipsis est, gradu movent. Præterea fingamus, Somnitio avocato Blaspilium restare, nonne jam Blaspilius caput legationis erit, ac proinde iisdem fruetur honoribus, qui nunc Somnitio habentur, nec tamen novam potestatem dignitatemve à Domino aut Collega accepit; neque enim Collegæ subdelegatus haberi potest. Itaque patet, jam tum jus habere, quod exercere aliquando posset, (si Collega discederet) nemine de novo dante. Redeat jam Somnitius, novo iterum mandato remissus, an rursus degradabitur Blaspilius, Domino invito, nullaq; muneris parte adempta, ideò tantùm, quod ab aliis præceditur? Quid si jam Mauritius Nassoviæ Princeps utrique superveniret, futurus sine controversia primus, an ideò Somnitium appellatione *Excellentiæ* spoliari jus fasque erit? Quæ cum inepta sint omnia, satis patet, difficultatem quoque, quæ Brandenburgicis movetur, inanem esse, frustraque Gallos Electoribus atque Principibus Germaniæ præscribere velle, quomodo pleno, quod habent, Legationis jure uti debeant. Nobis verò ad institutum satis est, Legatum Electoralem, Cæsare ac maximis Regibus non repugnantibus,

in Tractatibus, pari cum cæteris Legatis omnibus jure esse.

Cap. XXXVII.

Honor, quoad jus Legationis inprimis!, Electoribus habitus, etiam Principibus nostris prodesse debet ob paritatem rationis, nempe Suprematûs. Objicies: Electores Regibus æquari posse, cæteros Ducibus tantum. Nam & Veneti Romæ Regibus comparantur, Electores Venetis non cedunt. Respondeo, esto ita, si id Electores obtinere possunt, modò illa nobis sint cum Electoribus communia, quæ Venetis cum aliis Italiæ Ducibus communia sunt.

Quoniam verò circa id, quod summum est, & in hoc negotio spectari debet unicè, nempe *Suprematum*, nullum inter Electores atque Serenissimos Imperii nostri Principes discrimen intelligi potest, hinc jam manifestò consequitur, honorem Electoribus à Cæsare Regibusque, non obstante vinculo, quo Imperio deviinciuntur, habitum, etiam nostris Principibus communicari debere, quando constat, non illos minùs, quàm hos Cæsari atque Imperio obnoxios esse. Equidem Legati Electoris Saxoniæ Osnabrugam venientes, Cæsareis primæ Visitationis honorem exhibuere, quem velut novissimè adventantes exspectare poterant, alii credo Principes non minùs proni sunt, in ea omnia, quæ ad honorem capitis, non

non Germaniæ tantùm, sed & Christiani orbis pertinent: sed quando nunc Cæsar ipse indulsit quoddam inter suos aliosque Legatos æqualitatis genus, salvo mittentium discrimine (neque enim ideò minùs Brandenburgicus Cæsarem præsens solita submissione coleret) cæteri Principes, nisi se deteriores, ac ne liberos quidem fateri velint, excludi non possunt. At verò, inquies, quemadmodum in ipsa Curia Romana, & alibi passim Coronæ à Ducibus & Respublicæ, quæ Coronarum loco habentur, ab aliis, quæ non nisi Ducum honore fruuntur, distinguuntur; ita Electores Regibus, cæteros Germaniæ Principes aliis Ducibus liberis æquari, rationis erit. Neque igitur ab Electoribus ad Principes validum satis argumentum ducetur. Sanè Veneti dudum obtinuisse creduntur, ut Legati eorum pari cum Regiis jure utantur. Nam & solenni pompâ recipiuntur apud Reges, & jam olim à Pontificibus obtinuere *Salæ Regiæ* (quam vocant) honorem, cum Genuensibus aliisque tantùm in Sala Ducali locus sit. Ejus rei origo tangitur in literis Abbatis Michaëlis Justiniani aliquot abhinc annis editis, inter quas una est ad Sign. Carlo Cartari: *Intorno il tempo che gli Ambasciadori di Venetia comminciarono haver da Pontefici la Sala Regia che fù nel 1560. per la concessione del Papa Pio IV. come dice Francisco Muccanti Maestro di Ceremonie di quel tempo.* Et Franciscus Sextini in libro, cui titulus est *Il*

Mae-

Maestro di Camera, crebrò monet Legatos Regios à Ducalibus diſtingui, exempli cauſa cap. 31. *del ricever le Viſite*; inqnit: *I Cardinali nuovi ricevono in habito del colore conforme al tempo con rocchetto ſcoperto tutti i Cardinali che rendono la viſita. Et nello ſteſſo habito anco ricevono i Duchi Sereniſſimi e gli Ambaſciadori Regii reſidenti, cioè dell' Imperatore, di Francia, di Spagna, e di Venetia. In Sottana & Mozzetta ricevono gli Ambaſciadori di Toſcana e Savoia, & tutti i Baroni è altri perſonaggi che viſitaſſero detti Cardinali nuovi.* Idem tamen poſtea notát, Cardinales generatim, (id eſt, excepto quem dixit novorum Cardinalium caſu) Legatos Regios à Ducalibus quoad habitum, quo recipiuntur, non diſtinguere. Capite ſequenti *dell' Ambaſciata* (id eſt, de interpellatione Cardinalis miſſo intus ejus Cameræ Magiſtro) *Eſſendo all' audienza Cardinali per Duchi Sereniſſimi e per fratelli e Nipoti del Papa vivente, Alcun Cardinali ſogliono volere che ſia fatto loro anco per Ambaſciadori Regii.* Nimirum, ſi quis ſit apud Cardinalem, non videtur interrumpendus, niſi ab æquali. Itaque ſi Cardinalis ſit intus apud Dominum, l' *Ambaſciata* ſive interpellatio fiat à Magiſtro Cameræ, ſi ſuperveniat alius Cardinalis, aut Dux Sereniſſimus, aut nepos Papæ, Dominum inviſens. Si verò Legatus Regius veniat, ſatis teſtatur, generaliter id non fieri, ſed apud aliquos tantùm Cardinales. Ex quo intelligitur, tùm Duces Sereniſſimos

nos à Legatis Regiis, tùm verò & Legatos Regios à Legatis Ducum distingui; nam idem postea subjicit: *Quando sono dentro al Cardinale Ambasciadori Regii non si fà l' Ambasciata per quelli di Toscana e di Savoja; quando vi sono poi detti Ambasciadori di Toscana e di Savoja non si fà Ambasciata per li Agenti di Duchi Serenissimi, ne per li Ambasciadori di Malta, di Bologna e di Ferrara.* Unde apparet hîc, Legatos Ducales ab Ablegatis (quos hoc loco vocat *Agentes* alio paulò quàm nunc apud nos usitatum vocis sensu). satis distingui, & Legatos Magni Magistri Melitensis eodem loco cum illis haberi, quos Bononia & Ferraria mittunt, id est, pro Deputatis: non minùs enim ille, quàm hi à Papæ Subditus venire videntur. Sed hoc obiter. Idem Cap. 33. *del rincontrare;* inquit, *Cardinali sogliono rincontrare gli altri Cardinali al meno nella sala der Palafrenieri, & alcuni sogliono davantaggio ma non più che à capo delle scale. I Duchi Serenissimi quanto i Cardinali*, (hoc sanè notari meretur, cum Cardinales Electoribus non utique cedant) *gli Ambasciadori Regii due otre stanze secundo che ne sono in quella casa, e per la prima stanza intendo quella che si trova subito all' uscir della Camera dell' audienza; i fratelli e Nipoti del Papa vivente quanto gli Ambasciadori Regii. Gli Ambasciadori di Toscana e di Savoia una stanza e mezza.* Quod si ergò Legati Regii, & cum his Veneti à Ducalibus tanta cura distinguuntur, ideò, si admittamus, Legatos

tos Electorum Venetis æquari, ne dicam præferri, (quod Daniel Wienmannus, quondam Cancellarius Cliviensis, Tractatu eleganti docebat, quem manu scriptum videre memini) non magis poterimus à Legatis Electorum ad Legatos reliquorum Germaniæ Principum argumentari, quàm à Legatis Regiis ad Ducales. *Hæc est objectio*, in qua speciei plurimum, firmitatis nihil. Equidem dubitari posset, an Legatis Venetorum comparari per omnia possint Electorales; nam, ut supra dixi, Veneti introitus solennis jure utuntur, teguntque se coram Regibus, quorum neutrum Electorum Legatis hactenus in Gallia indultum est. Et Curia Romana nescio an Electoribus eundem, quem Venetis, honorem habitura esset. Sed quoniam mihi Gallorum hoc in genere duritas rationi consentanea non videtur, Electorumque dignitati favere Germani hominis est, quam vir Doctissimus Joh. Freinsheimus Libello de *Electorum Eminentia super Cardinales*, multis olim defendit: ideò ponamus age Electorales Legatos Regiis ac Venetis, si non possessione, jure certè æquandos esse, & multis nominibus à Ducalibus distingui, manifestum erit tamen, illis in rebus distingui non posse, in quibus nec Regii à Ducalibus distinguuntr. At vero minime distinguuntur illi quoad *Excellentiæ* appellationem, honoremque primæ visitationis & potioris loci, & in universum quoad illa omnia, quæ in

Con-

Congressu Legatorum inter se invicem observari solent; secus enim est, cùm honores à Regibus ipsis habiti considerantur, quibus Regii Legati à Ducalibus distingui solent: quibus vel ideò minus uti possunt Electorales contra Principum aliorum Legatos, quòd in his Electorales ne Ducalibus quidem omnibus æquantur; hactenus enim Ducum Italorum Legati se tegunt coram Regibus etiam in Gallia, quod nondum Electores in suorum Legatorum gratiam obtinuerunt.

Cap. XXXVIII.

Vulgus exterorum, externam spectans pompam, immensam inter Electores & Principes distantiam imaginatur. Potestas Electorum circa electionem. Capitulatio Aureæ Bullæ ignota. Hanc Electores pro lubitu formare cœpere. Ferdinandus II. solos Electores consuluit de summa Imperii. Ferdinandus III. & Leopoldus Ordinum jura restituerunt. Pax Westphalica in Comitiis Capitulationem perpetuam *fieri voluit. Dubitatum nuper de jure Adcapitulandi. Potestatem deponendi Imperatoris ipsis concedere non ausim.*

SEd quoniam multi, præsertim exteri, rerum Germanicarum parum periti, quodam opinionis errore, immensam inter Electores aliosque Imperii Principes distantiam sibi fingunt, seducti partim à pompa solemnium, quibus in

in Electione atque Coronatione Imperatoris, ubi maximè exteri ad spectaculum concurrere solent, à cæteris distinguuntur; partim decepti à rerum Imperii jurisque publici scriptoribus, maximè veteribus, qui Capitulationibus Imperatori ab Electorali Collegio præscriptis insistentes, pleraque Majestatis jura solis Electoribus communicant, & in Comitiis Imperii generalibus tantum putant unum posse Electorem, quantum Principes Decem. Ideò postulat argumentum, quod tractare suscepimus, ut Principum honorem contra iniquas obtrectationes asseramus, quod ita tamen faciemus, ut omnibus æquis judicibus appareat, *pro Principibus magis quàm contra Electores à nobis dici.* Credibile est enim, Electores ipsos sapientissimos Principes nolle crescere Principum detrimentis, cùm non ignorent, Imperii tranquillitatem non nisi æquitate & justitia stare posse: turbatis autem Imperii rebus eam cuique autoritatem esse, quam propriæ vires faciunt, non quam Leges ascribunt cùm contrà Electorum quorundam prærogativa recepto usu potius, quàm domestica potentia nitatur, & sint Principes, qui ditiones cum quibusdam Electoribus non permutarent, quas etiam aliquot ante ipsos seculis possedere. Porrò potestas Electorum legibus Imperii stabilita, ac moribus introducta in duobus potissimum capitibus consistit: *Electione Imperatoris, & rerum Imperii administratione quadam peculiari.*

Ele-

Electio Imperatoris jus illis tribuit habendi Comitia Electionis causa, illisque Imperatorem declarandi, quem major suffragiorum numerus probaverit. Cœpere paulatim Electo Imperatori certas quasdam leges præscribere, quas vocant *Capitulationes*, quæ tractu temporis, aliis semper aliisque pro Imperii necessitate aut Electorum utilitate adjectis, crevere, & passim pro lege Imperii Fundamentali habentur. Exstat volumen Capitulationum inde à Carolo V. cum notis Limnæi. Equidem de Capitulationis præscribendæ jure altum in Aurea Bulla Caroli IV. silentium est, quæ tamen satis alioqui in Electores liberalis videtur. Tantum illud reperitur Cap. 2. paragrapho 5. *quod is qui in Regem fuerit Romanum Electus* (verba sunt textus) *peracta statim Electione hujusmodi, priusquam in aliquibus causis aliis sive negotiis, virtute Sacri Imperii, administret, universis & singulis Principibus Electoribus, Ecclesiasticis & Secularibus, qui propinquiora Imperi membra noscuntur, omnia ipsorum Privilegia, literas, jura, libertates, concessiones, antiquas consuetudines, etiam dignitates, & quicquid ipsi ab Imperio usque in diem Electionis suæ obtinuerunt & possederunt, absque dilatione & contractione confirmare & approbare debeat per suas literas & sigilla, ipsisque præmissa omnia innovare, postquam Imperialibus fuerit infulis coronatus.* Huc usque Bulla. Quæ verba etsi Capitulationes nullo tangant modo, originem tamen illis præbuisse videntur. Ele-

M ctores

ctores enim formulam præſcribentes Electo Regi, qua privilegia eorum confirmare ſponderet, alia paulatim, quæ in rem videbantur, boni publici ſpecie adjeciſſe videntur: unde tandem natæ ſunt Capitulationes, quales videmus, Imperatoribus non repugnantibus, qui nullas facile conditiones repudiabant, ut Imperio potirentur. Sed cùm ea ratione Electores ad ſe trahere viderentur Legislatoriam in Imperio poteſtatem (ſaltem pro tempore durantis regni Electi Imperatoris; futuram repetitis Electionibus perpetuam) reliqui Ordines expergefacti jam ſub Rudolpho II. queri cœpere, jura ſtatuum convelli ac fundamenta Libertatis Publicæ ſolicitari, dum ad paucos revocetur, quod omnium eſt. Vetera enim *compacta*, ut vocant, ſive *pacta conventa*, quibus Imperatorum poteſtas circumſcribebatur, conſilio ſtatuum inita eſſe. Renovatæque inprimis querelæ ſunt, cum Ferdinandus II. ſummam rerum Imperii ad Electores trahere velle videretur; nam quamdiu ille Imperium rexit, conventus tantum Electorum habiti ſunt, Ordinum verò Comitia nulla. Eccleſiaſticos enim Electores tunc Cæſar in poteſtate habebat, mediam collegii partem, cui ſi accederet Bavarus, honorem Cæſari acceptum referens, jam ſuffragiis vincebat. Sed hæc gubernandi Imperii ratio pene ipſis Electoribus fatalis fuit, Palatino everſo & Saxone nutante, niſi Lipſienſis pugna rerum faciem mutaſſet. Nec dubium erat, quin

victo

icto pulsoque Gustavo Cæsar; jam Imperii ne controversia arbiter, etiam exiguam Bava- rationem habiturus fuisset, quem cum Gallis cculte tractare non ignorabat, atque ita periis- :t omnis Electorum autoritas, cum Ecclesia- ici parum metuerentur. Usque adeò scili- et periculosum est à via regia publicæ utilitatis iscedere, privati compendii causa; malò sæpe i ipsos autores verso. Sed vigilantibus pro ermania fatis res aliter cecidit: nam Cæsar erdinandus III. Princeps sapientia & modera- one inclytus, majorum more iterum Comi- aOrdinum conscripsit Ratisbonæ anno 1640. uibus ad pacem strata est via. Secutisque Vestphalicis Tractatibus Libertati Ordinum huic quoque Capitulationis negotio provi- um est, ut in proximis Comitiis de certa con- antique Capitulatione Cæsarea ageretur. Ita i Comitiis anni 1653. ea de re tractari cœ- tum, & interea Collegii Principum nomine ionita Electoribus exhibita sunt, quorum in roxima Electione Romanorum Regis (Ferdi- andi IV) ratio haberetur, quod & pro parte ictum. Sed, cum Principibus per omnia sa- sfactum non esset, & nova ab iis oblata mo- ita Electores Francofurti in Capitulatione eopoldina condenda parum curassent, Con- adictio, quam Protestationem vocant, Prin- pum nomine secuta est; qua negant in con- overfis capitibus Capitulationem hanc à se ro Lege Imperii habitum iri. Cumque jacta-

 rent

rent palam multi, consilia Electorum ad Oligarchiam spectare, atque maturè reprimenda esse, affundentibus oleum igni Gallis Suecisque, qui Principes contra Electores animabant, tamen moderatis ac prudentibus visum est, nihil temere ac violenter decernendum, cùm spes esset, Electores ipsos, æquitatis ac publici juris rationem habituros. Itaque cùm, Turcico bello ingruente, Cæsar auxilia circumspiciens, comitia Ratisbonæ indixisset, quæ nunc quoque, præter omne exemplum, ita jubente Reipublicæ usu durant, Ordines, captata occasione, evicêre, ut Capitulationis causa, quemadmodum in Westphalia conventum erat, proponeretur. Scripta est formula perpetuæ legis Regiæ & particulatim examinata, cumque omnia pulchrè procederent, Prologusque & Epilogus maxime restare viderentur, Electores derepente coorti, novum re nomineque *Jus Adcapitulandi* produxêre, quod servari sibi postulabant. Cæteris vero visum est, hoc admisso, quæ acta erant, omnia subverti, cur enim formula constans conscripta esset, si libertas addendi, quæ libuisset, id est, uno verbo Leges ferendi Electoribus relinqueretur. Itaque ad hunc scopulum hæsit tractatio, donec imminens à vicinia tempestas ad graviores curas animos omnium avertit. Nostrum non est, in tanta re judicium interponere, satis erit annotasse, autorem libelli Gallici, cui titulus est *lettre d' un desinteressé* (de quo supra) cum Electorum prærogativas enumera-

neraret, illas certè in calculum referre non debuisse, quæ nunc sub judice sunt, & in Publicis Imperii Conventibus disceptantur; quod si omnino citandas putabat, rectè facturum fuisse, si aut rationes adduxisset sententiæ suæ, aut ibi reperiri possint, indicasset. Nam litigiosa velut confusa proponere, est lectorem circumvenire, & sine probatione asserere, quæ tantùm negando refutantur, est eum contemnere. Aliam sibi potestatem arrogarunt olim Electores deponendi Cæsaris, si ita mereri judicarent, sed in eo mihi videtur nimium à Republica peti. Cur enim paucis liceat suo arbitrio cuncta convertere, & in Cæsarem ipsum imperium exercere? Rectè dixit Jurisconsultus, *judicem sententiam revocare non posse, nam cum pronuntiavit, functus est officio suo:* ita Elector nominato Cæsare muneris sui partes explevit. Nec video, quid illis tantam tribuat potestatem; non ratio, non Imperii leges, nec mos patrius, neque ulla exempla. Nam quæ in Ludov. Pium, Carol. Crassum, Henricum IV. Ottonem IV. Fridericum II. à proceribus per tumultum ac plerumque per injuriam acta sunt, ad Electores non magis quàm ad alios pertinent. Wenceslaus, monstrum hominis, ab omnibus spretus ac desertus erat, ut Electores, sententiam omnium Ordinum secuti, non deposuisse Cæsarem, sed vacante Imperio novum elegisse videantur, ipso Wenceslao res Germaniæ parum curante; cùm enim soli Germano-

 rum

rum Noribergenses novo Cæsari Ruperto fidem dare nollent, nisi venia Wenceslai, Wenceslaus, aliquot vini Baccharensis plaustra stipulatus, sacramento eos absolvit. Potestas ergo Electoria in hoc quidem negotio huc sine controversia redit, ut Imperio, imò rei Christianæ, de capite provideatur, cujus virtute & autoritate collapsa instaurari, reliqua sustentari possint, cujus potestas Imperii legibus potius, quàm paucorum arbitrio circumscripta, arctiores nocendi limites habeat, ad res autem bene gerendas, beneficiaque in Rempublicam conferenda, amplissimâ libertate laxetur.

Cap. XXXIX.

Potestas Electorum circa administrationem Imperii. Senatusconsultum seu jus præconsultandi non concludendi. Ipsorummet testimonium. Placuit aliquando, ut sex alii Principes adderentur, cum de gravioribus deliberaretur. Non competit illis jus interpretandi leges, nec cognitio de Status proscriptione, ne quidem in casu notorii. Cæsar tamen cum solis Electoribus deliberat de habendis Comitiis.

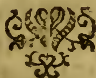
ALtera Electoralis officii pars in quadam rerum Imperii administratione consistit, quæ vel ad Comitia Ordinum pertinet, vel alias in Conventibus Electoralibus, aut communicatione per literas instituta exercetur. Ac primum quidem operæ pretium erit considerare, quid

quid Electores per se, extra generalia comitia, possint. In quo potestas eorum similis videtur illi, quam Senatus exercet in Polonia, qui deliberationes *antecomitiales*, *postcomitiales* & *extracomitiales* habet, non quadam de maximis rebus statuendi vi, sed suadendi atque consulendi autoritate. Reipublicæ autem vis in ipsis consistit Comitiis, quæ nisi probent Senatus consultum, nihil actum videtur. Itaque Electorum quoque munus in præconsultando consistit, & ipsi plerumque res majores ad plena Comitia rejecêre. Cum enim Rudolphus II. Imperator, à fratre Matthia in angustias redactus, re moram Comitiorum generalium non ferente, Electoralem Conventum Norimbergæ per Legatum habuisset, ut auxiliis Imperii labantem autoritatem sustentaret, Electores causati sunt, talia ab Ordinibus universis tractanda esse: cum tamen inventa à nonnullis postea distinctione uti possent, inter ea, quæ moram ferunt, & quæ præsentem opem postulant, qualis tunc erat causa Cæsaris. Et in Conventu Electorum Ratisbonensi anno 1630. Electores Cæsari nimia postulanti respondêre, ubi omnium ope ac subsidiis opus sit, omnium quoque Ordinum deliberatione opus esse. Et superiori seculo Protestantibus Electoribus & Principibus Suinfurti consultum visum est, ut cum de Rege Romanorum vivo Cæsare eligendo, vel aliis gravioribus negotiis Collegii Electoralis ageretur, sex Electoribus totidem

ex præcipuis Principibus adderentur. Sunt, qui putant, si non Legum ferendarum, certè administrandæ justitiæ atque Executionis curam propius ad Cæsarem atque Electores spectare, quod Ferdinandus II. Edicto de bonis Ecclesiasticis, anno 1629. publicato, asseverabat: Ubi querentibus Ordinibus, quod Legislatoriam potestatem ad se trahere videretur; Imperatoris nomine à Consiliariis Aulicis non absurdè sanè responsum est, non hic de lege ferenda, sed justitia administranda, ac pace religiosa exequenda agi. Saxo tamen Elector literis 28. April. anni 1629. ad Cæsarem datis multis rationibus ostendit, causam Edicti ad Comitia rejiciendam esse. Quare interpretatio quoque Legum publicarum ad Electores solos minimè pertinet. Idque velut confessum sumsere Ordines, qui Francofurti 8. Augusti 1658. contra Leopoldinam Capitulationem, & quoddam Electoralis Collegii Decretum de die 27. Julii testati sunt, admisso hoc decreto, solius Collegii Electoralis forè interpretationem Aureæ Bullæ, quod absurdum esse constet. Electorales quidem efficere nuper conati sunt; ut proscriptio Statuum ab ipsorum inprimis arbitrio penderet; nam in Capitulatione Ferdinandi III. primum adjectum est, ut nequisquam ex Statibus proscribatur inconsultis Electoribus, & anno 1653. à Cæsare, Consilio cum Electoribus habito, proscripta est Bremensis civitas, quod se vectigali, à Cæsare Comiti Olden-

denburgico in Visurgi concesso, opposuisset: sed reliqui Ordines acriter his molitionibus contradixêre, quemadmodum apparet ex consultatione Ordinum Inferioris Saxoniæ in Conventu Circulari Lunæburgi 1652. indicto, ubi decernunt dandam operam, ut Banni negotium ad Ordines Imperii rejiciatur, veteri more. Cumque in Capitulationibus Ferdinando IV. & Leopoldo feliciter regnanti præscriptis Electores cœptam paulò ante formam retinuissent, à Principibus universis contradictum est, & nominatim ab Evangelicis Anno 1658. in Monitis ad artic. 28. Capitulationis Ferdinandi IV. annotatum, ne prætextu quidem notorietatis, sive manifesti juris, statum aliquem extra Comitia Ordinum proscribi posse. Nam Electores assenserant denique atque Capitulationi inseruerant, ut proximis Comitiis de modo proscribendi, atque proscriptionem exequendi consultaretur, adjecta tamen notorii exceptione vers. (wäre es aber Sach / daß die That an sich selbsten gantz notori und offenbar / ꝛc. So wollen wir jedoch auch in diesem Fall mit Zuziehung deß Heil. Reichs erstgemelter ohn interessirten Churfürsten / ehe und bevor wir zu der würcklichen Achts-Erklärung schreiten / communiciren / ꝛc.) scilicet in casu notorii Cæsari integrum futurum esse consultis Electoribus ad proscriptionem procedere; Principes verò animadvertentes, quantum in notorio definiendo captionis esse soleat, hunc

versiculum: Wäre es aber/ tolli postulaverunt. Unde intelligi potest, singularem Electorum potestatem circa graviora Imperii negotia, quæ cæteris Ordinibus præjudicare possint, inde à Ferdinandi II. temporibus tentatam, à Principibus maturè oppugnatam, adeòque nec possessione, aut usu introductam, nec Juris ratione evictam esse, & contraria præsumtione gravari: quoniam privilegia stricti juris sint: sunt verò alia magni & ipsa momenti, quæ à Principibus libenter conceduntur, quale illud est, ut de Comitiorum tempore, loco, modo, causis Cæsar potissimum, cum Electoribus, præconsultet; quamquam enim ipsa sæpè Imperii necessitas Imperatorem atque Electores interpellet, neque in cujusquam potestate sit, alia negotia admittere in Comitiis, alia excludere: utile est tamen, omnia ordine geri, & in interiore atque, ut ita dicam, sanctiore Imperii consilio, quod Cæsar cum Electoribus constituit, difficilia Imperii momenta digeri atque præparari: quod tantum abest, ut improbent Principes atque Ordines, ut è re publica potius esse arbitrentur, cum alioqui cruda negotia in Comitia propulsa, vix multa temporis jactura perpoliantur atque elimentur.

Cap.

Cap. XL.

Poteſtas Electorum in Comitiis: Collegium faciunt ſeparatum. Dubium an binorum ex tribus Collegis conſenſus tertium cogat. Dubium etiam an vota numerari debeant in dubio gravi curiatim, an vero viritim. Etiamſi numerus ſuffragiorum in utroque Collegio ſeparatim vinceret, tamen Principes Magni reapſe majorem, quàm pro ſuffragiorum ſuorum numero potentiam habent, quia cæteros animant aut trahunt. Ideo falſum, tot poſſe unum Electorem, quot Principes decem; ſunt enim Principes, qui tantum revera in Comitiis poſſunt, quantum aliqui Electores.

PОrrò in ipſis Comitiis Electores ſeparatum faciunt Collegium, aliud Principes, tertium Civitates: propoſitione à Cæſareo Commiſſario facta, in unoquoque Collegio deliberatur, & pro ſuffragiorum numero concluditur. Inde inter duo Collegia ſuperiora Re- & Correlatio inſtituitur, id eſt, quod eorum primum deliberationem abſolvit, cum altero communicat. Conveniunt ambo in communi loco, ac tamdiù rem agitant, donec aut in eandem ſententiam conventum ſit, aut deſperatus videatur conſenſus; inde Civitates vocantur, quibus conſenſus diſſenſusvé ſuperiorum Collegiorum indicatur, ſententiaque ipſarum exquiritur, quæ ſi alterutri diſſentientium accedant, magnum ejus opinioni pondus addunt, &, ſi non-

nonnullis credimus, victoriam tribuunt: quod mihi non usquequaque liquidum videtur. Nam si Electores cum Civitatibus Principes vincunt, vel Principes cum Civitatibus Electores superant, certè multò magis Electores Principesque juncti vincent Civitates: quo facto periit Civitatibus eo in casu jus suffragii efficacis, sive, ut loqui solent, voti definitivi, eluditurque constitutio Instrumenti Pacis: cum enim, ut nunc est Comitiorum stylus, Civitates non nisi post Electorum & Principum communicata consilia interrogentur, manifestum est, consentientibus jam his, Civitates ne quidem audiri opus esse; itaque nondum planè exploratum, majorem numerum suffragantium Collegiorum, concluso Ordinum (Reichs-Gutachten) formando sufficere. Porrò ex hac deliberandi forma quidam judicant, Electores septem in Imperio tantum posse, quantum Principes alios omnes, quoniam Collegium Electorale Collegio Principum æquivalet. Hæc si quando ita essent, fateor, omnia Imperii negotia pro suffragiorum numero in unoquoque Collegio definirentur, sed præterquam, quòd quædam negotia suâ naturâ suffragiis subjici non debent, sciendum est, à viris rerum Germanicarum peritis hodieque dubitari, an omninò ulla in causa absolutè verum sit, majorem numerum in unoquoque Collegio separatim æstimandum esse; equidem fateor, ad Re- atque Correlationes es-

ſe utile, ut uniuscujusque Collegii ſententiæ exquirentur, pleraque tamen omnia ferè magis amica compoſitione, quàm vi numeri ſuperioris tranſiguntur. Si, ut apud Venetos aut Genuenſes fieri ſolet, unusquisque calculum tacitus injiceret urnæ; inde calculis colore diſcretis atque dinumeratis palpabili quadam ratione controverſiæ dirimerentur, fateor tantum valeret credo in Comitiis Elector unus, quantum Principes decem. Nunc verò, quemadmodum ſupra attigi, rationum vis plurimum poteſt, & potentiornm autoritas reliquos trahit aut animat. Nec dubium eſt, quin tantum in Comitiis poſſit aliqua domus Principalis, quantum aliqua Electoralis. Equidem non admodum vetuſta eſt ſtatuum in Collegia diſceſſio, quam Lehmannus ad Friderici III. tempora refert, & curiatim potiùs quam viritim agi cœptum eſt haud dubie facilioris tractationis cauſa, non ut tanta conſtitueretur inæqualitas, quantam hodie ſibi fingunt: quis enim crederet, paſſuros fuiſſe Principes tantam mutationem, ut unus decem æquaret, quorum ſingulis antea tantùm par viſus fuerat: ſcilicet illorum temporum ſimplicitas tam futiles argutias non capiebat, neque tunc ſcrupulosè numerabantur ſuffragia: & de ſemiſſe aut ſextante ſummæ in Imperio poteſtatis unciisque ejus, &, ſi Diis placet, unciarum minutiis, quas aliqui ſingulis Electorib. aſcribunt, diſputare putidum fuiſſet: ſed qui eloquentia aut factione plurimũ

po-

poterat, cæteros trahebat; eò ferè modo, quo hodie in Polonia pleraque transiguntur. Operæ pretiũ erit hoc loco transcribere, quę vir aliquis judiciosus & rerum patriarum peritus, nec Principi magis quam Electori, cum scriberet, obnoxius, ea de re disseruit, quibus tamen non per omnia assentior; [Electoribus, inquit, de consensu reliquorum Ordinum tantum Electio Cæsarea præ cæteris est concessa, non verò ullibi legimus sanctione Imperii inductum vel stringenti consuetudine obfirmatum, quod Electoralia vota, (licet his merito habeatur prærogativa honoris,) præsertim tanto excessu, aliorum Principum suffragia exuperare debeant, ut septem Electores, totam Principum classem, quæ quam plurimis votis constare assolet, possint parificare: hinc versamur adhuc, quod ad Comitialia attinet, in terminis illius temporis, ante quod Septemviratus suum nactus fuit principium: adeò, ut sicut tunc inter Electorum & Principum vota, respectu ponderis & valoris, in publicis negotiis non fuit tanta distinctio, sic ne hodie quidem contrarium obtinere debeat. Nec movere potest ex adverso, quòod tres illæ classes, Electorum, Principum ac Civitatum Imperialium, curiatim invicem agant, suaque vota expromant: nam Collegia illa suas decisiones plerumque tunc demum invicem aperiunt, cùm unumquodvis illorum secum consentit; ideoque non est necesse, speciatim exprimere, hunc vel

illum

illum Electorem, aut Principem hoc idem sen-
isse, sed sufficit, brevitatis causa Collegii totius
vel majoris partis placita edicere, præsertim
quoniam amicabili modo agitatur, ac rationi-
bus hinc inde collegiatim expositis compendio-
siori via in idem placitum transitur, quàm si
singulatim vota Classium dinumeranda essent.
Ex eo tamen non sequitur, curias illas partim
dignitatis respectu, partim facilioris tractatio-
nis gratia adinventas, alteri Collegio præ alte-
ro amplius jus tribuere, vel adimere, quàm com-
petierit antè; aut alterum alteri contra pri-
scum jus exæquare. Unde si contingat, ut una
Curia alteri repugnet, debent vota cuncta
considerari, ac forte v. g. dicetur: tot stetisse
pro hac sententia vota Electoralia, Principalia,
&c. pro contraria tamen tot vel Majora: ut
sic sensus iste, de colligendis majoribus, respe-
ctu votorum magis quam classium, nec ab usu
videatur alienus.] Hæc ille. Nos tametsi fatea-
mur, hodie numerari suffragia (vide R. A. zu
Trier und Cöln Anno 1512. §. es sollen auch die
Churfürsten. R. A. zu Worms 1521. §. würde
sich;) illud tamen asserimus, Magnos Prin-
cipes non esse capite censendos, nec tam nu-
mero quàm autoritate atque exemplo valere,
& primæ æqualitatis expressa vestigia superesse
in *Deputationibus Imperii ordinariis*, ubi non cu-
riatim, sed viritim suffragia colligenda sunt, nec
plus valet Electoris quàm Principis sententia,
quemadmodum noti sunt usus & testantur Sta-
tus

tus Evangelici in suis gravaminibus politicis Anno 1645. Osnabrugæ oblatis.

Cap. XLI.

Si non viritim, sed curiatim suffragia æstimantur, nihilo magis verum est, quod unus Elector tantum possit, quantum Principes multi, nisi in illis causis, quæ numero suffragiorum submittuntur, quales sunt illæ maxime, quæ ad communem Imperii administrationem, non vero æque illæ, quæ ad singularum ditionum regimen ac Suprematum pertinent, ut religio, libertas, & secundum nonnullos, Collectæ. Equidem proscribi potest Princeps in Comitiis per majorem numerum sententiarum; sed cum proscribere sit hostem judicare, patet, idem fieri posse etiam in Principem externum ab Imperii nexu liberum: præsertim cum alioqui exteri causis majoribus, ubi de Principum ditione agitur, misceri soleant, non tantum ob Status rationem, sed & prætextu conservandæ Westphalicæ Pacis. Itaque belli vitandi causa graviora potius amica compositione, quàm numero suffragiorum transiguntur. Concludo ergo Electorum functiones, quibus supra cæteros eminent, tantum ad præconsultationes & minora negotia (excepta Electione) spectare, quæ etiam non Principibus, ut olim Regimento, committi poterant.

Sed

SEd esto ita: ponamus, tantum posse unum Electorem, quantum Principes decem: fatendum erit, hoc non nisi in illis causis locum habere, quæ suffragiorum numero, &, ut vulgò loquuntur, pluralitati votorum submittuntur. Videtur autem hodie res eò propemodum rediisse, ut in causis gravioribus, unde periculum Reipublicæ creari possit, amicè transigatur potius, quàm multitudini calculorum præfractè insistatur. Dudum contendêre Protestantes, in causa religionis, majoris numeri jus cessare. Idem à multis ad negotium publicorum onerum extensum, ne alter alteri præjudicium faceret suffragando: in congressibus Westphalicis re diu agitata ita denique conclusum est, Cap. 5. §. 19. [in causis religionis omnibusque aliis negotiis, ubi Status tanquam unum corpus considerari nequeunt, Catholicis & Augustanæ Confessionis Statibus in diversas partes euntibus, sola amicabilis compositio litem dirimat, non attenta votorum pluralitate; quod vero ad pluralitatem votorum in materia collectandi attinet, cùm res hæc in præsenti congressu decidi non potuerit, ad proxima comitia remissa esto.] Hinc jam intelligi potest, si dubitationem de oneribus publicis ipsa Pacificatio Westphalica in medio reliquit, & quodammodò probavit, multò minus causas, quæ libertatem salutemque cujusque Status contingunt, majoris numeri sententia transfigi;

N hæ

hæ enim quantocunque collectarum onere graviores ſunt. Itaque, ſi de minore negotio dubitatum eſt legitimè, de majore dubitabitur longè juſtius. Multi fortiter aſſerunt, ne tunc quidem pluralitati ſtandum, cum inter Catholicum & Proteſtantem diſceptatur, licet de cauſa minimè religioſa. Et in Conventu Circulari Inferioris Saxoniæ ann. 1652. quoad Collectas diſcrimen factum inter neceſſarias & voluntarias, ita ut in illis tantùm ſuffragia vincerent, non verò in his, ac ne tunc quidem, cum hoc ipſum quæreretur, neceſſariæ an voluntariæ ſint, quæ proponuntur. Quæ omnia in Comitiis anni 1654. acriter diſceptata ſunt. Equidem, ſi æquitatem & communem utilitatem ſpectamus, fatendum eſt, circa onera publica plerumque ſuffragiorum numero ſtandum videri; neque enim aliter ſibi conſtare poteſt ratio reipublicæ, & ſæpe multi nimis queruli, dum juſta ac neceſſaria ac plerumque moderata declinant, deſerta publica cauſa, atque Imperio nervis deſtituto, turbatis poſtea rebus, longè gravioribus exactionibus premuntur, plusque uno menſe ſolvunt, quàm Imperium integro luſtro tuliſſet. Ea ſcilicet hominum eſt iniquitas, ut ad æqua cogi velint; ea imprudentia, ut non conſiderent, ubi cogentur, neceſſariò graviora paſſuros. Vim enim atque arma quis cancellis includat & legibus moderetur? Demus ergo, onera publica ſaltem moderata majore numero definiri poſſe, & quæcunque

que alia ad publicam Imperii causam pertinent; ut si quis Imperii hostis judicandus est, colligendus exercitus, præficiendi Duces, nominandi Deputati; si fœdera Imperii nomine ineunda, destinandi ad vicinos Legati, arbitrium exercendum, offerenda mediatio est; commercia regenda; condendæ leges, circa ea inprimis, quæ non tam domesticas cujusque Regionis rationes spectant, quam de Provincia in Provinciam effectu atque usu porriguntur. Nam quas unusquisque Ordinum in sua ditione successionum Leges esse velit, quas scelerum pœnas, quas contractuum ac Testamentorum formas, quæ dotium privilegia, nihil aut parum ad alios pertinent. Sed si quis vicini subditos aditu hæreditatum apud se prohibeat, si emigrandi Libertatem suis neget, si merces transeuntes vectigalibus aut Stapulis oneret, si commerciorum libertatem cum reliquis abrumpat; utique Imperio ipsi injuriam facit. Quare ita constitui posse videtur: quæcunque inter rationes nullo vinculo connexas, solo gentium jure, id est, bello, fœderibus, tractatibus transiguntur, ea inter Germanicas gentes juris publici sive comitialis esse videri, & majore numero suffragiorum definiri, salva tamen cujusque Regionis Germaniæ domestica libertate atque salute; cujus tuendæ causa cum in hoc sive vinculum sive fœdus coaluerint, finem atque scopum suum medio ad finem comparandum destinato (salutem scilicet Imperio)

non ſubmittent; neque propter Imperium, Imperii agnoſcendi cauſas perdent. Ergone, inquies, ne in meritos quidem proſcriptio à majore numero decerni poterit: Imò verò, poterit, inquam, eo jure, quo in hoſtes externos bellum ab Imperio decerni poteſt, majore ſuffragiorum numero congruente: proſcribere enim nihil aliud eſt, quàm hoſtem judicare. Cùm verò eo caſu eveniente, par ſit futura proſcripti atque exteri Principis ratio; præſertim cum rebus majoris momenti exteri miſceri ſoleant, quemadmodum ex Juliacenſi controverſia & proſcriptionibus Palatini & Megalopolitanorum conſtat; idque nunc maximè pateat, poſtquam Coronæ pacis Imperii ſe ſtatores ferunt, & reliqua Europa in idem, ut credere par eſt, jus ventura eſt, per Noviomagenſem tractatum, cui plerique interveniunt, & quo pax Monaſterienſis in iis omnibus capitibus credo confirmabitur, quibus nominatim non derogabitur: Hinc ergo manifeſtum eſt, in cauſis, quæ magnas ditiones, libertatemque ac ſalutem ſtatuum ſpectant, aut ad vim veniendum eſſe, Imperio, ut nunc ſunt tempora, periculoſam, aut quæſtionem amicis compoſitionibus terminandam. Itaque reſtat, ut minora tantum negotia, quæ ad ſingulos pertinent, & ex gravioribus Imperii negotiis ea tantum, quæ ſingulos quàm minimè gravant, juri Comitiali per ſuffragiorum numerum ſubjectâ judicemus. Erunt, qui fatebuntur quidem, in

ca Imperii perturbatione & laxitate vinculi, quo membra continentur, aliter ab homine prudenti non posse statui; dolebunt tamen, in ea nos tempora devenisse, ut aut precario in pace, aut vi in bello imperandum sit: & circumspicienda remedia putabunt, quibus qua licet occurratur malis, utque Imperii decreta sine exceptione exitum nanciscantur. Verum his cogitandum relinquo, an melior olim Germaniæ conditio fuerit, cùm omnia manu fierent, quàm nunc, ubi vis ac jus miscentur, & an æqvum sit, ut in Comitiis (pro ea, qua hodie utimur, formâ) tantum aut multo plus possint, qui parum, quod perdant, habent, quam qui potissima onera ferunt. Itaque si unusquisque suffragia haberet in Comitiis, & subsidia conferret publicis necessitatibus pro potentiæ ratione, tum vero æqvum foret, omnia secundum majorem numerum suffragantium transigi: atque hoc nisi fiet, semper quærendi rationes restabunt. Concludo igitur, cùm ea maximè, quæ ad communem Imperii administrationem spectant, & Unionem ipsam attingunt, in Comitiis jure majoris numeri collegiatim concludantur, reliqua verò graviora, quæ ad jus cujusque Principis territoriale magis pertinent, amicè componi soleant, manifestam esse, autoritatem Electorum, quam circa rerum Imperii communium administrationem velut magistratus potius atque Consiliarii Imperii, à cæteris Ordinibus quodammodo Delegati,

quam velut Principes habent; & quæ etiam non Principibus saltem ad tempus tribui possent (quemadmodum ex *Regimenti* institutione patet) nihil eos distinguere à reliquis Principibus circa ea, quæ ad honorem Suprematus ac dignitatis speciem inde promanantem pertinent.

Cap. XLII.

Electorum prærogativæ minores. Unio inter ipsos. Vicariatus. Præconsultationes circa Comitia. Officia hæreditaria. Vectigalia. Privilegium de non apellando. Sed hæc partim aliis communia, partim huc non pertinentia.

Superest, ut alias nonnullas Electorum prærogativas attingamus, quæ tamen ferè minoris ad summam rerum momenti sunt. Ut quod *Unionem* quandam inter se colere & Conventus illis agere permissum est, idem enim etiam Circuli possunt, imò & Principes quilibet, eo, quo nunc utimur, jure, postquam, fœdera rectè ferire eos, docuimus, Imperio innoxia. Huc referunt, quòd Imperii Vicarii sunt Electores Bavarus scilicet vel Palatinus, itemque Saxo; sed dubitari potest, an Vicariatus Electoratui cohæreat. Palatinus certè contrarium defendit, translato enim in Bavarum Electoratu novoque erecto, Vicariatum sibi relictum putat, velut connexum Palatinatui Rheni, adeoque territorio, non officio.

Præ-

Præterea Sabaudus vicarium se fert Imperii in Italia neque ideo Electorali dignitate fruitur, non magis quàm æmulus ejus Mantuanus. Quod *Imperator Comitia indicturus Electores consulit*, ad præconsultationes pertinet, quas in gravioribus negotiis Electorum Senatui supra concessimus. Hoc tamen nemo prudens, ita credo, interpretabitur, ac si invitis ipsis Comitia haberi non possint, modo non fiat inconsultis. *Officia* illa *Hæreditaria* Imperii, Cancellarii scilicet, Pincernæ, Dapiferi, Mareschalli, Camerarii, Thesaurarii, hodie magis ad solennes pompas quàm publicos usus referuntur: quanquam illa primam Electorali dignitati occasionem dedisse non negem; sunt præterea Munera hujusmodi, quæ alii sibi contra Electores vindicant, & quæ ad alios quoque pertinent. Nam Würtenbergicum Imperii Vexilliferum esse scribunt, imò & certo modo Rempublicam Argentoratensem, qua de re libellus nuper prodiit. Carinthiæ Ducem Imperii Venatorem ajunt: & cum Carolus IV. Imperator Aquisgrani coronaretur, Marchio Juliacensis sceptrum Regale tenebat manu; hoc ei eripere conabatur Ludovicus Marchio Brandenburgicus: orto tumultu intervenit Carolus, & habito Principum consilio definitum est, quando Rex Romanorum coronatur, ad officium Electoris Brandenburgici spectare, sceptrum Regale præferre: idem verò competere Juliacensi, cum feudorum Regalium investitura cele-

lebratur. Sub eodem Carolo IV. quando Wenceslaus filius Aquisgrani coronabatur, de Ense Regali præferendo, orta est Controversia inter Ducem Saxoniæ & Ducem Luzenburgensem, qui hoc sui juris, ratione Lotharingiæ & Brabantiæ esse asseverabat: Saxo contra ad Archimareschallum id pertinere, tam in Coronatione, quam in aliis actibus. Cum verò uterque jus suum armis tueri constituisset, Carolus IV. Imperator, ut turbas præveniret, salvo utriusque jure filium suum, natu minorem, Sigismundum, (qui postea Imperator fuit) decennem puerum, ensem Imperialem præferre jussit, ut habet magnum Chronicon Belgicum. His Electorum dignitatibus adde, quod vectigalia nova sine Electorum consensu constitui in Imperio non debent, si Capitulationibus credimus. Verum reliquis Ordinibus videtur de vectigalibus ad Comitia esse referendum, idque hodie in negotio vectigalis Albiaci futurum videtur, ubi audiendos in Comitiis, quorum interest, ipsum nuper Collegium Electorale decrevit, cum antea vectigal, quod Oldenburgicus Visurgi imposuerat, Cæsar cum Electoribus probasset. Præterea Electores nominant aliquos Cameræ Spirensis Assessores, sed hoc & quibusdam Principibus commune, & parvi momenti est. Nam Assessor omni prioris Domini nexu absolvitur, & præterea, nominatus licet, à Camera probari aut rejici potest. Majus inest pondus privilegio *de non appellando* à

sum-

summo Electoris cujusque Ditionum tribunali. Sed hoc privilegium neque est Electorum tantùm, neque ab omnibus Electoribus exercetur. Nam non tantum Dux Pomeraniæ & Bremensis, sed & Duces Saxoniæ, lineæ non Electoralis, eodem jure fruuntur, quò contra plerique Electorum maximè Rhenani diutissimè caruere, donec id nuper à Ferdinando III. recuperarent, ex quibus Trevirensis hodieque maluit exercitio ejus abstinere, quàm novum in suis ditionibus tribunal erigere, quo Instantia Cameralis ex privilegii præscripto suppleatur. Nec verò privilegium de non appellando liberam planè reddendi juris facultatem Principibus tribuit; quoniam certè denegatæ justitiæ querelam ad summa Imperii Tribunalia ferre litigantibus licet. Cætera, quibus nonnulli Electores à Principibus cæteris distinguuntur, aut minutiora, aut controversa, aut dudum abolita sunt. Et hinc jam æstimandum relinquo, an tanti sint hæc discrimina, ut ipsâ dignitatis specie Electores Principesq; , aut eorum Legati distingui possint.

Cap. XLIII.

An Electores Regibus æquales. Olim cæteris Principibus à Gallia in titulis æquati. Fraternitas ipsis novè data & redemta, concesso Regi Galliæ Majestatis *titulo. Olim soli ex Italis, & Germànis Archi-Dux Albertus, Dux Lotharingiæ, Dux Sabaudiæ à Rege Christianissimo Fratres appellati. Electorum Palatini & Bavari Legati in Gallia non recepti cum Charactere. Rex Sueciæ quoque à Gallo non Frater olim, sed Cognatus tantum appellabatur. Aucti hodie sunt honores respectu Batavorum, Italorum, Electorum: iniquum ergò veterem stylum tantum servari erga nostros Principes.*

QUoniam tamen adduci solent actus quidam atque autoritates, exempla discriminum circa honores utrisque habitos, ea paucis discutere pretium operæ erit, & vicissim ostendere, superioribus temporibus nullum in eo genere inter Electores ac Principes discrimen fuisse notum. Primum, quòd ajunt, *Electores Regibus æquipararari*, id an propriè dicatur, & an in curia Romana, (ubi Salæ Regiæ, ac Ducalis supra notatum discrimen) aliisque Aulis agnoscatur, magna quæstio est, præsertim cùm nondum impetrare potuerint Electorales, quod Legatis Principum Italiæ dudum conceditur, ut se tegant coram Regibus; multò minùs illud, quod soli Italorum Veneti in Gallia

lia assecuti sunt, ut solenni pompâ introëant. Nec valdè movere debet, quod à Rege Galliæ nudius tertius *fratres* appellati sunt Electores seculares, præterquam enim, quòd hoc redemere, redditâ *Majestatis* appellatione, (quam Regi Galliæ fraternitatem non reddenti abnuere, etiam in Principum potestate est) considerari debet, pacta inter Regem atque Electores quosdam noviter inita minimè tertiò præjudicium facere, neque ad rem prius inauditam, essentiale scilicet dignitatis discrimen, inter eos, qui omni jure pares sunt, faciendum trahi posse. Neque Reges atque Electores sibi Principum jactura illinc Majestatem, hinc fraternitatem comparare posse: Ut verò novitas attentati discriminis appareat, operæ pretium est intueri, quid actum sit ante turbatam Germaniæ pacem; hinc enim, credo, potissimùm forma negotiorum petenda est in illis omnibus, quibus Instrumentum Westphalicæ Pacis non derogavit. Tantùm autem abest, ut in eo Instrumento plus aliquid datum sit Electoribus, quàm ante habebant, ut contra potius illic concussa sint Oligarchiæ novæ fundamenta, Capitulationis perpetuæ condendæ curâ ad Comitia Ordinum generalia translatâ. Quod verò ante turbatam pacem Electores atque Principes pari apud exteros honore culti sint, intelligemus manifestissimè ex Tom. III. Commentariorum, sive, (ut hodie appellant) Memoriarum Villaregii, ubi literæ exstant plurimæ,

mæ, nomine Regis Ludovici XIII. anno 1620. ſcriptæ ad Principes Germaniæ, quas ſecum tulere Dux Engoliſmenſis, Marchio Bethunius, & Preauxius Legati Gallici, ad conciliandam inter Ligiſtas atque Unioniſtas pacem miſſi. Ubi hæc verba extant, pag. 256. *Forme d'écrire par le Roy aux potentats d' Italie & d' Allemagne: A tous les Princes d' Italie & d' Allemagne: Mon Couſin le Duc ou Comte de &c. Sauf au Duc de Savoye, le Archi-Duc de Flandres, & Duc de Lorraine, aux quels on met, mon frere: ſur celles de l' Archi-Duc: à mon frere l' Archi-Duc Albert d' Auſtriche; & à l' Infante: à ma Sœur la Princeſſe d' Eſpagne, Archiducheſſe d' Auſtriche.* Subjiciuntur literæ ad Electores Principesque complures, inter quas nullum apparet diſcrimen. Et pag. 259. *Aux Princes Unis & Villes: A hauts, puiſſans & excellens Princes, les Electeurs, & Princes du St. Empire, nos tres chers Couſins; & les Eſtats & Villes du Saint Empire unis & alliez depreſent en la Ville de - - -* Regibus verò hoc modo, ut Regi Poloniæ aut Daniæ: *A tres haut, tres excellent, & tris puiſſant Prince, noſtre tres cher & tres aimé frere & Couſin*, & ſubſcriptum: *Voſtre bon frere & Couſin Louys*. Notabile verò, Regi Sueciæ ibi tantùm ſcribi: *Tres haut, & tres Excellent Prince, noſtre tres cher, & tres aimé Couſin, & allié*; & ſubſcribi: *Voſtre bon Couſin & allié, Louys.* Itaque tunc Regi Sueciæ neque fraternitas, neque potentiſſimi titulus

tulus dabatur. Illud quoque notari potest, Principum literis Regem simpliciter subscribere: *Loys*, nullâ honoris præfatione; cum Regibus subscribat: *Vostre bon frere Loys*, vel simile quiddam. Urbibus Imperii scribitur: *Tres chers & bons amis.* Ordinibus Fœderati Belgii: *A nos tres chers & bons amis alliez & confederez les Estats generaux des Provinces Unies des Pays-bas. La lettre se ferme, en grand, & depuis qu' ils sont reconnus souverains l' on a mis au bas: Vostre bon amy & confederé.* Ubi illud noto, Venetis jam tum scriptum fuisse, *tres chers & tres grands amis*, quod postea & Ordinibus Fœderatis concessum. Ita omnia paulatim crevêre, ut iniquum plane sit, erga solos Principes Germaniæ veteris styli ruditatem servari; nam si quid uni indulgetur in hoc genere, cæteris proportione concedi debet, ne cuiquam fiat injuria. Ex his autem intelligitur, Electores nihilomagis honoratos illo tempore à Gallis, quàm Principes Germaniæ quoscunque, nec ab illis ullo modo separatos, cumque anno 1616. Legati Electoris Palatini Comes Solmensis & Rusdorffius Parisiis sese Ambasciatores ferrent, & tegere vellent coram Rege, in conspectum ejus non venêre. Eandem ob causam Groensfeldius & Curtius Legati Bavari, à Maximiliano Electore missi anno 1638. mutata persona ablegatos se ferre coacti sunt, ut audiri possent, neque illis indultum quicquam, quod cæteris Germaniæ Principibus

bus negaretur. Quòd vero nuper fraternitatem ſibi à Rege Chriſtianiſſimo paravere, id juri cæterorum præjudicare non poteſt, & æquitatis nunc ratio vult, ut præcipuis Germaniæ Principibus idem honor habeatur. Quemadmodum enim olim Rex Chriſtianiſſimus Regem Sueciæ cognatum appellabat tantùm, non verò fratrem, Danum verò & cognatum & fratrem; poſtea verò, ubi Suecis è ſuo Septentrione progreſſis crebriora cum Gallis aliisque populis commercia fuere, non gravatus eſt abolere diſcrimen Suecis haud dubiè grave: ita de æquitate ejusdem Regis ſperandum eſt, cæteros Principes, qui nunc jus Legatos cum charactere mittendi, cæteraque id genus ſolemnia uſurpandi aliorum exemplo crebrius exercere decreverunt, quàm antea ipſis in more poſitum erat; nulla iniqua & contumelioſa diſtinctione gravaturum eſſe. Nam ſi poſſeſſio atque uſus ſtyli veteris objici rectè poſſet, certè etiam Suecis validè oppoſitus fuiſſet. Neque refert, quòd Sueci Gallis utiliores quàm antea eſſe cœperunt; præterquam enim, quòd Gallis non parùm profuit Principum noſtrorum amicitia, quæ Henricum IV. in ſolio firmavit, poſtea Auſtriacæ Domus potentiam in ſe vertit, magnoque Germaniæ damno tempeſtatem in noſtra capita derivavit, quæ Gallis impendebat: hoc ſane miſſo cognitandum eſt, hic non ejus, quod intereſt, ſed juris rationem haberi, niſi quendam honorum mercatum inſtitui probamus.

mus. Porrò ex ea, quam ſupra exhibui forma vetere, qua Rex Galliæ ad Principes Germaniæ & Italiæ ſcribebat, intelligimus, ſoli Duci Sabaudiæ, Duci Lotharingiæ, & Alberto Archiduci Auſtriæ adſcribi ſolitum fratris nomen, Alberto, inquam, nam ibidem pag. 337. Archiduci Leopoldo Archiepiſcopo Argentoratenſi, & Archiduci Carolo, non aliter ſcriptum eſt, quàm cæteris Germaniæ Principibus. Cum vero Electores & nunc & olim Sabaudo ac Lotharingo prælati ſint, patet, nihil ipſorum dignitati obfuiſſe, quòd fraternitas his potius, quàm ipſis, à Rege Galliæ daretur: quare viciſſim, quòd nuper fraternitatem præ cæteris Germaniæ Principibus Gallo expreſſere, ad diſcrimen eſſentiale conſtituendum nec *prodeſſe* ipſis poteſt, niſi aſſerere malunt, Regum Daniæ & Sueciæ Diſcrimen eſſentiale fuiſſe, quòd illi, non huic, fraternitas, ut audivimus, tribueretur.

Cap. XLIV.

Electorum prærogativam quidam ad Conventus Imperii reſtringunt: Controverſia eorum cum Burgundo: Ut Imperator ad Reges, ita ipſi ad alios Principes. Ordo Cæremonialis Romani. Diſcrimima menſæ, titulaturæ in Imperio uſitatæ. Electorum ſuperlativus ut Regum: ſed nos facile concedemus, Electores ut Venetos Regibus æquari, modo noſtri Principes Ducum Sereniſſimorum jure utantur; quod Italis, qui nihilo noſtris ſuperiores ſunt, conceditur.

Ex

EX his jam intelleximus, sub initium turbarum Germaniæ discrimen essentiale Suprematus inter Electores & Principes nemini, ne quidem per somnium, in mentem venisse, certè exteris fuisse incognitum atque neglectum. Imo Renatus Choppinus lib. *de Domanio Franciæ*, tit. 3. num. 13. putat dignitatis Electoralis Eminentiam proprie ad Comitia & Conventus Imperii pertinere, in aliis verò Christiani orbis Conventibus non æque attendi, adeoque in Basileensi Concilio Johannem Germanum Episcopum Cabilonensem, Legatum Ducis Burgundiæ, obtinuisse loci prærogativam adversus Electores Germanicos insigni decreto patrum Basileensium 26. Maij Anno 1433. Addo ego ipsis Germaniæ Comitiis tempore Friderici III. Anno 1471. Caroli Audacis Legatos Burgundos Electoralibus cedere nolentes locum atque sessionem tunc quidem extra ordinem obtinuisse; credo, quòd tunc nondum Collegium separatum Electorale in Comitiis cognosceretur: nunc vero postquam Burgundus sub Caralo V. inter Imperii Principes receptus est; sedet in Collegio Principum inter Ecclesiasticos; statim post Austriacum ante Salisburgensem Ecclesiasticorum primum; adeòque Electoribus cedere videtur: at quia cedet, non ideo discrimen essentiale patietur, non magis quàm Principes Germaniæ præcipui, qui & ipsi ab Austriacis ac Burgundis loco tantùm, non verò natura dignitatis separantur. Illud quidem

dem verum est, in solennibus Imperii Electores, velut præcipua aulæ officia obeuntes, à cæteris omnibus exquisitè distingui, sed horum discriminum extra hujusmodi actus ad Curiam Imperialem pertinentes ratio habita non est; nec magnopere refert, quòd, Imperatore paulò post coronationem in publico cibum capiente, Electorum unusquisque separatam habet mensam, principes reliqui unam: nam præterquam, quòd hoc quoque ad Imperialis curiæ solennia pertinet, considerandum, in libris cæremonialibus Romanis, qualis est Christophori Marcelli Archi-Episcopi Corcyrani, simile quoddam reperiri discrimen inter Imperatorem & Reges cæteros. Nam peculiaris mensa Papæ tribuitur, alia Imperatori, cæteri Reges mixtim sedent; hinc ergo illud ad summum sequeretur, Principes Germaniæ tantùm esse infra Electores, quantùm infra Imperatorem Reges, quo admisso, non magis Principum Legati ab Electoralibus quàm Regii à Cæsareis distinguerentur. In universum constat, in Curia Romana Electores cæterosque Duces Serenissimos nullo, nisi sedis, discrimine habitos, non natura honoris discretos. Adduxi supra loca quædam ex libro, cui titulus est *Maestro di Camera*, unde apparet, duo tantum haberi genera Legatorum, Regios & Ducales, nisi ergo Electores obtinent, ut cum Venetis inter Regios habeantur, à cæteris ne distinguentur quidem: & si obtineant aliquandò, bonis avibus;

O quod

quod nobis non invitis fiet: non ideò à nostris Legatis distinguerentur illis in rebus, quas cæteris Ducibus Serenissimis, *jus Salæ Regiæ* non habentibus, concedi, Italorum Principum exemplo constat. Et verò in Cæremoniali Paridis de Grassis, quod Julii II. Pontificis temporibus scriptum est, hic ponitur ordo Ducum: [Dux Britanniæ, Dux Burgundiæ, Comes Palatinus, Dux Saxoniæ, Marchio Brandenburgensis, Dux Austriæ, Dux Sabaudiæ, Dux Mediolani, Dux Venetiarum, Dux Bavariæ, Dux Lotharingiæ, Dux Januæ, (seu Genuæ) Dux Ferrariæ, &c.] ubi notandum est, Ducem Bavariæ præponi Duci Ferrariæ, qui nunc est Mutinensis, quanquam eo tempore Dux Bavariæ nondum ad Electoralem dignitatem evectus esset. Notandum est etiam, multos illic non nominatos, quos nominatis minimè cedere, exploratum est, ac denique satis apparet, tunc ignotum fuisse inter Ele&ores aut Venetos, & inter cæteros Duces Serenissimos, discrimen essentiale; &, si fides habenda est huic Paridi de Grassis, Venetos tunc Regios honores nondum obtinuisse, quæ cum his, quæ supra diximus ex Abbate Justiniano de Origine Veneti honoris, satis consentiunt. Si quis porrò veterem Cancellariæ Germanicæ stylum consulet, nullum aliud majus inter Electores Principesque discrimen notabit, quàm quòd Principes appellarentur *Sereni & Clementes Domini* Durchleuchtige/ Gnädige Herrn/ Electores *Serenissimi & Clemen-*

men-

mentissimi Durchleuchtigste und Gnädigste/ Imperator vero *omnium Serenissimus & omnium Clementissimus* Allerdurchleuchtigster und Allergnädigster. Elector *Principi* scribit Dienstwilliger/ Princeps *Electori* Dienstwilligster. Multa alia hujusmodi satis scrupulosa in veteri stylo notari possunt, ut quod Episcopi se scribebant *non Dei gratia* sed *miseratione Dei*, non von Gottes Gnaden sed von Gottes Verhängniß / item discrimen inter Unterthänige & Unterthänigste/ quæ tempus & ratio sæpe abolevit. Imperator Electorem non minus quàm alios nonnullos ex præcipuis Germaniæ Principibus, *Serenum* vocat, non *Serenissimum*, Durchleuchtigen / Hochgebohrnen Fürsten & Electores atque Principes sese invicem sæpe *Serenissimos* appellant. Ecclesiastici Principes præsertim minores Germaniæ Electoribus, ac magnis Principibus tribuunt *Clementiam* E. Gnaden / ita constat Episcopum Wormatiensem scribere Electori Palatino, Eichstadiensem Duci Neoburgico, quare ne hîc quidem Electorum ac præcipuorum Principum discrimen ullum. Olim Electoribus scribebatur à privatis *Vestra Clementia Electoralis* E. Churfürstlichen Gnaden / quemadmodum Principibus *Vestra Clementia Principalis* E. Fürstl. Gnaden. Hoc seculo Electores sibi scribi voluere E. Churfürstliche Durchleuchtigkeit *Vestra Electoralis Serenitas*, favente ipsis Cæsare, qui potentiam eorum suis rebus conducere arbitrabatur. Sed ho-

die non tantum vulgo scribitur Principibus nostris: *Vestra Principalis Serenitas*, sed & Cæsar ipse præcipuis quibusdam Germaniæ Principibus, prorsus quemadmodum Electoribus scribit, Durchleuchtiger Hochgebohrner Fürst; atque ita Serenitatem Celsitudinemque conjungit. Papa Electores à Principibus titulorum appellatione non sejungit, omnes enim sine discrimine appellat *nobiles viros*. Sed esto Electoribus superlativum, Principibus tantum positivum deberi, tunc nihil aliud sequetur, quàm Electores comparari Regibus, at Principes nostros Ducibus; nam supra notatum est Regibus scriptum esse *à tres Haut & tres Excellent Prince*, at Ducibus Italiæ vel Germaniæ tantùm *à Haut & Excellent Prince.*

Cap. XLV.

Oligarchia Electoralis sub Ferdinando II. (Electorales tantum conventus, non vero Ordinum Comitia habente) fuit cœpta, sed pace Westphalica, quæ perpetuam Capitulationem ordinibus communicavit, subversa. Quæ in Westphalico congressu acta, non imminuere Principum dignitatem & jus Legationis. Nam ex Tractatu præliminari Hamburgensi patet, ab Ordinibus non fuisse mittendos in Westphaliam Legatos velut ad congressum exterorum: sed Deputatos, velut ad Imperii conventum. Deputa-

putati *propriè nec* Legati *nec Ablegati sunt, etsi Plenipotentiariis sint pares. Nullum inter Electorum & Principum Ministros notatum discrimen in Præliminari Tractatu.*

Supra dixi, Electorales quosdam Oligarchiam affectare cœpisse, sub initia turbarum Germaniæ, & Ferdinandum Secundum fautorem atque Ducem habuisse, qui de gravissimis Imperii rebus, quas majores ad Ordines sine controversia retulerant, Electores consulere cœpit primus, & pro Comitiis generalibus Ordinum, non nisi Electorales conventus habuit, ubi jacta sunt fundamenta meditatæ inæqualitatis, quam in Tractatibus Pacis Westphalicæ ministri Electorum acriter ursere. Sed successus defuit, quòd Regum interesset, Imperium non tantum à Dominatu sed & ab Oligarchia defendere, inserta in Pacis tabulas mentione Capitulationis perpetuæ, quæ Oligarchicos valde ussit. Itaque Legati Electorum Monasterii, cùm rem attingere non possent, umbram captarunt, *Excellentiæ* appellationem affectantes, aliasque majoratus notas, quas illis Principum ministri minimè concessere. Quoniam vero Electorales hodie maximè ad Westphalicos Tractatus provocant, ibique magnum aliquid lucrati sibi videntur, operæ pretium erit, rem paucis explicare. Nimirum interventu Regis Daniæ, Lubecæ atque Hamburgi, diu actum erat inter Cæsareos & Gallo-Suedicos de modo atque forma Tractatuum

pacis generalis, tandemque prodiit anno 1641. Tractatus præliminaris Hamburgensis inter Conradum Luzovium Cæsareum, Claudium Memmium Gallicum, & Johannem Salvium Suedicum Ministros, quo cautum est, ut congressus Legatorum haberetur in Urbibus Monasterio atque Osnabrugâ, ut Ministro Regis Daniæ traderentur literæ fidei publicæ seu Salvi Conductus, *Cæsaris quidem nomine*, pro Plenipotentiariis Regis Christianiss. Residente Suedico, Plenipotentiario Sereniss. Ducissæ Sabaudiæ, filii sui tutelam administrantis, pro Plenipotentiariis Ordinum generalium Fœderati Belgii, pro Deputatis Electoris Trevirensis, pro Ducibus Brunsvicensibus & Lunæburgensibus, aut eorum Deputatis, pro Principe Carolo Ludovico Palatino Rheni, ejusque fratribus, aut eorum Deputatis, pro Deputatis Landgrafiæ Hassiæ, pro Universis Imperii Ordinibus Galliæ Fœderatis & adhærentibus aut eorum Deputatis, contrà *Coronarum* nomine pro Plenipotentiariis Cæsareis, Hispanicis, eorum Fœderatis & adhærentibus, & pro Deputatis Bavaricis. Ubi annotanda videntur sequentia: primum Ducissam Sabaudiæ (ejus enim mentio fit, non Ducis) antepositam Ordinibus Fœderatis, omnibusque Electoribus & Principibus Imperii, quippe Sororem Regis Christianissimi Ludovici XIII. ideóque haud dubiè curasse Memmium, ut adjiceretur honorifica Serenissimæ appellatio quæ in cæteris nuspiam apparet;

ret: *deinde notandum*, Ministros exterorum (inter quas & Ducissa Sabaudiæ censenda erat) nominari *Plenipotentiarios*, Ordinum verò Imperii Ministros tantum *Deputatos*; haud dubiè duas ob *causas*, *priorem*, quia nimirum congressus ille in Imperio instituendus pro Conventu quodam Ordinum Imperii saltem, quoad ipsos, haberi poterat, cui exteri intervenirent, præsertim cum bellum in Imperio & Imperii causa maximè exarsisset; Ministri autem Ordinum ad conventus *Deputati* appellari solebant, ut notum est; *posteriorem* verò, quia Minister Cæsareus, qui solus cum Gallis Suedisque, nemine Ordinum interveniente, Hamburgi tractaverat, fortasse nullam causam videbat, cur plenam Ordinibus potestatem tractandi adeoque Plenipotentarios mittendi ascriberet, præsertim cùm jus eorum tractandi cum exteris, Viennæ non satis tunc agnitum, & satis ingratum esset. Denique, quod rei caput est, notandum, nullum planè inter Electorales & reliquorum Ordinum Ministros fieri discrimen, sed omnes communi nomine vocari *Deputatos*, quamquam tunc aula Cæsarea Electoribus satis faveret, & tum maximè tempus esset introducendi discriminis, præsertim cum in cæteris accuratè loqui studuissent Tractatus hujus præliminaris autores, ut ex proximis annotationibus patet. Sed nimia attentati discriminis novitas, quam reliqui Ordines minimè laturi videbantur, Luzovium deterru-

isse credibile est, ne quid porrò in jura Ordinum tam alieno tempore auderet. Quod si ergo aliquod inter Legatos Electorum Principumque discrimen erat, id tum maximè apparere debebat, in ipso scilicet tractationis vestibulo, & præliminari conventione, quæ reliquo negotio modum ac formam dare debebat; quemadmodum hodie videmus Noviomagi controversiam hanc non demum in ipso tractationis progressu, sed statim ab initio cum de Salvis Conductibus (perinde ut tunc quoque Hamburgi fiebat) ageretur, erupisse. Pro certo itaque habendum est, cum Tractatus præliminares formam & modum dederint toti negotio sequenti, & in illis Electorum aut Principum Ministri eodem loco sint habiti, & Imperii Principes sub fide publica hujus æqualitatis hisce præliminaribus in Imperio publicatis innixa, suos Ministros Monasterium aut Osnabrugam miserint, nullum in ipso progressu ipsis præsertim expresse contradicentibus, contra fidem, ut sic dicam, initio datam, præjudicium creari potuisse, &, si quid contra actum, id nullius momenti fuisse.

Cap. XLVI.

In ipso Congressu Westphalico occasio Electoribus ad Excellentiam *postulandam præbita adventu Legati Veneti, cum quo ipsis vetus concertatio. Principes non suis Ministris Excellentiam postulabant, sed Electoralibus negabant,*

bant, velut rem in Imperii conventibus novam. Hîc enim esse Conventum Imperii ajebant, cujus formulæ non sint ob supervenientes exteros mutandæ. Ministros suos esse ad talem conventum Deputatos, non ad exteros Legatos vel Ablegatos. Itaque nolle ipsis dari Excellentiam, *quippe Legatorum propriam, sed tamen etiam nolle haberi Ablegatos, Legatis inferiores: Quoniam Deputatus ab aliqua Provincia vel Principe Suprematum habente, ad constituendam in Conventu generali Rempublicam, non videtur inferior Legato, ab eodem Suprematum habente ad exteros misso, ad eandem Rempublicam repræsentandam. Tandem Principes in subscriptione Pacis Westphalicæ intentum obtinuere, ut Electorum non minus ac ipsorum Ministri, eodem modo, subscriberent. Controversia Nuntii cum Ministro Austriaco. Principum Ministri visitantes tantùm à capite Legationis Cæsareæ, Electorales simul ab omnibus Legatis in domus ingressu excipiebantur. Hoc unum discrimen notatum & admissum.*

PORRO cum postea bello inter Danos Suecosque coorto abrupta fuisset interpositio Regis Daniæ; & respublica Veneta in Mediatoris officium successisset; nova ecce causa Electorum studium pro tuenda vel amplificanda dignitate excitavit. Vetus enim illis fuit cum Duce ac Republica Venetiarum concertatio, non utique rationum expers; nam, ut supra audivimus, ex Paridis de Grassis Cæremoniali Ro

mano, Julii II. Pontificis tempore composito, Electores Sacri Imperii olim Venetis anteponebantur, & Bavarus nondum Elector, qui credebat Electoribus, cum Venetis certabat, de quo infra pluribus: aliæ pro Electoribus rationes in Manuscripto libello Danielis Weinmanni Cancellarii quondam Cliviensis legi possunt. Hęc ergo controversia tunc quidē recruduit adventu Aloysii Contareni Oratoris Veneti, qui cum recepto apud exteros more & *Excellentiæ* nomine appellari & reliquis Legatorum cæremoniis atque prærogativis, tunc in Imperio fere incognitis, uti deberet, saliva Electoralibus mota est, imò quodammodo imposita necessitas, affectandi eosdem planè honores, qui Venetis haberi solebant. Nec illis hac in re refragari posse videbantur Cæsar atque Coronæ, ne tantos Principes jure suo tot exemplis atque rationibus tuto spoliare & infra Venetos dejicere crederentur. At vero cæterorum Imperii Principum atque Ordinum alia erat ratio, aliæ hypotheses: hi enim, quamquam eodem cum Venetis Suprematus sive Serenitatis jure essent usi, nec proinde qualitate ac natura dignitatis ab illis distinguerentur, tamen, quia locum illis ferè cęssisse credebantur, paucis exceptis, ut Burgundo & Bavaro (sed qui nunc Electoribus connumerabatur) præsentiâ Veneti Legati nihil movebantur. Considerabant enim, hîc propriè agitari conventum Ordinum Imperii, cui etsi intervenirent exteri, nihil ideo ipsorum

causa

causa esse innovandum, neque à vetere solennium atque titulorum forma discedendum, non magis quàm cùm Legati exterorum in Comitiis aliisque Imperii Conventibus atque actibus comparuissent; neque ea in re ullum sibi Electores Principesque creare præjudicium putabant, tametsi Ministri eorum *Legati* non appellarentur, nec novo atque in Imperii Congressibus inusitato *Excellentiæ* titulo uterentur. Propriè enim eos neque esse Legatos neque Ablegatos ad exteros, sed Deputatos ad aliquem conventum Imperii in ipso Imperio, qui quodammodo in Imperio Magistratum quendam sibi delegatum atque functionem exercent, quemadmodum Senatores alicujus Regni; aut potius multo magis, quemadmodum Deputati Provinciæ cujusque Fœderati Belgii aut Helvetici tredecimviratus ad Conventus generales missi: & tales fuisse Ministros ad Westphalicos tractatus missos, indicio esse videbatur nomen Deputatorum illis impositum in Tractatu præliminari, quo à Legatis Plenipotentiariis exterorum distinguebantur; neque hinc sequi, majores minoresve esse Legatos, quàm Deputatos, sed hoc tantùm: functiones esse natura sua planè differentes: cum Deputati potius quiddam magistratui sive Commissario, aut, si mavis, Senatori in Imperii Conventu sive Senatu, quàm Legato simile habere videantur. Sanè Cæsareus Commissarius in Imperio etiam vocabatur *Deputatus*, & speciatim ille ipse Conradus

radus à Luzow, qui Hamburgensem Tractatum præliminarem composuit, qui ibidem nominatur Cæsareus ad Circulum Inferioris Saxoniæ & ad Pacis præliminaria cum potestate Deputatus. Nec tamen ille ideò cuidam exterorum Legatorum cessisset, imò Memmius & Salvius ipsi sine controversia cessere. Et non video, cur in aliqua Republica, verbi gratia Belgica, minor esse debeat Deputatus Provinciæ unius ut Hollandiæ ad Conventum Ordinum Generalem, quam Legatus ejus ad exteros. Nam si Legati repræsentant Rempublicam apud exteros, Deputati isti repræsentant eam, imò quòdammodo faciunt, sive constituunt domi: & illa Legatorum Belgii Fœderati ad Tractatus Monasterienses ex singulis Provinciis sumptorum multitudo tantum imago quædam videri poterat magni Concilii domestici ex Deputatis Ordines generales constituentibus compositi. Unde intelligi potest, Deputatos, à Provinciis Suprematu gaudentibus ad ejusmodi Coventus, in quibus quodammodo summa potestas Reipublicæ residet, missos, Legatis ex iisdem Provinciis ab eodem Conventu ad exteros missis, quippe ipsos tantum repræsentantibus, majores videri; adeoque, cum suis Legatis sint majores, etiam majores esse Legatis exterorum, quippe quibus suos Legatos qualitate dignitatis cedere nollent. Et hinc rectè à nupero de Legatis scriptore harum rerum egregiè perito improbatur, quod Ablegatis sive Ministris minoribu

exte

exterorum Deputati Ordinum Fœderatorum locum potiorem in suo Conventu noviter cedunt, præsertim cum Senatores Sueciæ *Excellentiæ* titulum sibi asseruerint, & tamen in Senatu Sueciæ summa potestas non resideat. Sed mittamus hæc, ac ponamus saltem (quod mihi rationibus positis insistenti manifestum videtur) hujusmodi Deputatos ad Imperii Conventus saltem ab eo missos, qui Legatos cum plena potestáte etiam ad exteros mittendi jus habet; quales sunt præcipui Principes Imperii, non esse Legatis exterorum genere dignitatis inferiores; tunc sibi constabit Principum ratiocinatio: nam nolebant suos Deputatos Monasterii atque Osnabrugæ Legatis exterorum videri minores, quippe qui conventus Imperialis membra essent, cujus dignitas utique maxima est; nec tamen volebant eos uti exterorum appellationibus ac formulis, tum quod propriè non essent Legati, tum etiam quod non putarent æquum ac decorum, in Conventu Imperii veterem formam exterorum supervenientium causa mutari. Hanc fuisse ratiocinationem Principum, non sane contemnendam, ex eo apparet, quod suis Ministris nunquam injunxere, ut titulum *Excellentiæ* obtinere tentarent, sed tantùm, ut ne illum concederent Ministris Electoribus, velut rem novam atque in Imperii Conventibus inauditam, atque iis, quæ secus fierent, interposita protestatione contradicerent. Cui sententiæ firmiter

miter insistere, neque vel minimum concedere, neque passi sunt, ut in subscriptione tabularum Pacis ullum inter Electorales atque Principum Legatos discrimen compareret. Quod verò exteri Electoralibus Legatis concessere titulum Excellentiæ aliaque, quibus Principum Legati contradicebant, id mirum non est; cùm enim mallent Principes in Imperii conventibus veterem retineri modum, quàm exterorum nos accommodari formulis; ideò contra exteri suos mores apud nos introducere maluere: præsertim cùm negari non posset, hos Consessus pro parte pro Conventu Imperii haberi posse, & pro alia parte pro Congressu exterorum: quo posito, non erat absurdum, Ministros Electorales duplicem sustinere personam, unam Deputatorum ad Conventum Imperii; alteram Legatorum ad Congressum Pacis generalis. Verum sive ea in re rectè fecerint Electores, sive sine causa, ut Principes querebantur, receptam in Imperio formam exterorum intuitu mutaverint; constat tamen, quicquid tunc actum est, nullo modo juri Legationis Principum præjudicare, cum suos Ministros non Legatos, (alioqui etiam postulassent *Excellentiam*, cujus tamen affectatæ causa Electorales culpabant) neq; Ablegatos (alioqui sine difficultate Electoralibus atque exteris, sese qualitate minores agnovissent, *Excellentiamque* dedissent) sed, ut dixi, Deputatos ad quendam Imperii Conventum (quod & Tractatus præliminamina-

ninares innuere videbantur) adeoque separa-
æ cujusdam qualitatis, quæ tamen Legatis eos
plane cedere vetaret, esse voluerunt: eaque ra-
ione obtinuerunt, ut in subscriptione, pror-
us quemadmodum in præliminaribus Tracta-
ibus factum erat, Electorum pariter atque cæ-
erorum Ordinum Ministri, non Legati Ple-
iipotentiarii, sed communi nomine Deputati
ppellarentur, unde adeo dici potest, Principes
ub ipsius denique negotiationis exitum, quod
volebant, evicisse. Scilicet sub finem Instru-
nenti Pacis, tam cum Gallis, quàm cum Suecis
iitæ, hæc habentur verba: In quorum omni-
im & singulorum fidem majusque robur, *tam*
Cæsarei, quàm Regii Legati, nomine verò o-
nnium Electorum, Principum ac Statuum ad
iunc actum specialiter ab ipsis *Deputati* [per-
nde ac si ex Deputationibus extraordinariis a-
iqua hic intervenisset] &c. præsens instrumen-
um manibus Sigillsque propriis muniverunt,
tc. His positis nihil video, quid in Tractatibus
Westphalicis actum sit, quod Principibus ex-
mplo nocere possit; nam nec ipsi jure suo ces-
ere, quia ibi neque Legatos neque Ablegatos
iabuere: nec controversiæ vim satis illi exte-
orum percepisse videntur, qui Principum Mi-
iistros, quod *Excellentiâ* non uterentur, Ele-
toralibus dignitatis natura inferiores credide-
unt, cum eos nec desiderasse constet rem no-
am & in Imperio incognitam, cujus usum im-
robabant. Eaque in re consistit maximè er-
ror

ror diligentis alioquin Viri Victorii Siri, qui mihi sua pleraque ad hos Tractatus pertinentia à Nuncio Apostolico ejusve Secretariis habuisse videtur, ac proinde hoc loco deceptus est non minus, quàm Nuntius ipse, qui cum Comiti de Wolkenstein (non ut alii, alius ex alio, appellant, Wollenstein) Deputato Austriaco locum potiorem apud se negasset, Comes, ut par erat, indignatus, Nuntium amplius videre noluit, (quemadmodum nec Salisburgensis) eique necessariæ rerum Germanicarum cognitionis defectum exprobravit; quem verò Nuntius maximè, nî fallor, detexit respondendo. Cum enim negasset, se tàm ignarum rerum Germanicarum, quin probè distinguere sciret inter eos, quibus jus Legati mittendi, & quibus non nisi Deputatos habere conveniret; tùm verò ignarum sese, aut parum instructum, aut certè valdè negligentem maximè ostendit. Mirum enim, quantum errorum lateat in tàm paucis verbis. An quisquam unquam dubitavit de jure Archiducum Austriæ mittendi Legatos cum pleno charactere, aut de jure Ducum Burgundiæ, qui aliquando Electoribus habiti sunt superiores, & hos tamen duos in Consessu Principum esse, & Wolkensteinium singulatim Austriæ nomine adesse constabat. Et nosse debebat Nuntius Deputatos, ut paulò ante ostendi â Legatis, non gradu, sed genere ac naturâ muneris differre, eundem & Legatos & Deputatos mittere posse: imò eosdem simul esse posse Le-

: Legatos ad congressum exterorum, & Deputatos ad Imperii conventum: denique Deputatum hujusmodi nihilo esse Legato quocunq; inferiorem; cùm ipse quodammodò Legatus sit Principis sui ad Conventum Imperii, & præterea, quod est amplius, ipsius Conventus, Rempublicam quodammodò gubernantis, pars sit: sed & introduci potuit, ut Deputati Ordinum ad Comitia hodiè Legati censerentur. Certè Plenipotentiarios haberi posse, à Gallicis Ratisbonam missis locò quidem, non tamen gradu dignitatis, cessisse constat. An autem Gravellius, (exempli causa) illic Legatus, an verò Ablegatus fuerit, excutere nihil attinet. Unum tantum discrimen annoto in congressibus Westphalicis inter Electorum Principumque Ministros à Principibus ipsis toleratum, quòd scilicet, Ministris Principum ad Cæsareos invisentibus, tantùm Princeps Legationis Cæsareæ eos in ipso domus ingressu excipiebat, Collegis in locò, ad audiendum ipsos destinato; manentibus, sed Electorum Ministris obviam ibant omnes. Sueci tamen ea in re Electorum aut Principum Ministros non distinguebant. Sed hoc nisi fallor exigui momenti est, & si quod etiam majus discrimen fuisset observatum, nihil tamen, ut toties, dixi, nocere potuisset pleno juri Legationis Principum, qui se illic *non Legatos ad exterorum Congressum, sed Deputatos ad Imperii Conventum habere profitebantur.*

CAP. XLVII.

Principum mens circa discrimen Deputatorum *ad Conventum & Legatorum ad Congressum ex relationibus Ministri cujusdam illius temporis docetur. Electorales initio postulabant* Excellentiam, *non ut à singulis missi, sed ut membra totius Collegii Electoralis. Bavarus rem maximè ursit. Rationes eorum. Moguntinus rogavit, ut saltem in hoc Conventu concederetur* Excellentia, *exterorum intuitu in aliis id sine præjudicio fore. Sed frustra. A Principibus nihil Monasterii concessum, quod eorum juri Legationis summo præjudicet.*

NE quis verò à me fingi putet hanc Principum mentem, operæ pretium erit, verba ipsorum aut Ministrorum, quos habebant, adducere. Et quidem in Gravaminibus Politicis Statuum Evangelicorum anno 1645. Osnabrugæ oblatis, quæ exstant apud Londorpium, hæc verba habentur num. 4. Die Herren Churfürstlichen Abgesandten haben auch bey itzigem ansehnlichen Convent und Friedens Tractaten ein bißhero ungehörtes Prædicatum Excellentiæ vor den Fürstl. Abgesandten prætendirt; allermassen nun solche Neuerungen den hohen Fürstlichen Häusern in Teutschland zu nicht geringer Verkleinerung / auch den itzigen Tractaten wegen abgehender Communication zu schädlichen Auffenthalt gereichen / die Fürsten des Reichs auch solche Neuerungen und ungewöhnliche Titulaturen nimmermehr einräumen oder attribuiren werden / also wird inständig gesucht / solche Neuerungen und dahero erfolgende Consequentien eins vor allemahl abzustellen. Sed

operæ

peræ pretium erit, illustrandæ hujus contro-
ersiæ causa huc afferre, quæ à me aliquando
x Relationibus Ministri, Magni cujusdam
'rincipis ad Tractatus pacis Westphalicæ De-
putati, excerpta sunt. Ita ergò illa Osnabrugæ
1. April. 1645. Domino suo perscripsit: *Dispu-
atum esse inter Suecos Brandenburgicosque de ti-
ulis, quod Brandenburgici velut totius Collegii
Electoralis Deputati* Excellentiam *postularent,
uam Sueci velut à Brandenburgico Electore pen-
lentibus tribuere nollent; tandem inter eos Con-
ventum, ut Brandenburgici Suecos appellarent*
Legatos Regios Königliche Gesandten / *vicissim
Sueci* ipsos Ablegatos Brandenburgicos, Bran-
denburgische Abgesandten / *ambo* Excellentia
bstinerent. Hæc Minister ille. In quibus no-
ari potest pacti hujus irregularitas, nam si Ab-
egati tantum erant Brandenburgici, cur Ex-
cellentiam Regiis Legatis dare verebantur, nisi
malumus Abgesandten vertere non Ablegatos,
sed Deputatos, eo sensu, quem paulò ante ex-
plicui: & hoc modo tunc Brandenburgici in
Principum sententiam paulò ante explicatam
concesserant. Notari etiam potest; initio Ele-
ctorales Ministros non sibi singulis, sed totius
Collegii Electoralis nomine tantùm *Excellen-
tiam* postulasse, quanquam fiducia postea cre-
verit successu: item notari debet, inter Suecos
& Brandenburgicos Osnabrugæ tunc conve-
nisse, ut ambo *Excellentia* abstinerent, & hoc
scilicet illud erat, quod volebant Principes:

P 2 Mona-

Monasterii quoque primarius Minister Bavarus Gallis initio *Excellentiam* non dabat, sed loquebatur illis in persona tertia, idemque vicissim faciebant Galli, exempli causa: *Domiuus Baro dixit*, &c. Idem quem dixi Minister 25. April. 1645. scripsit: *Electores etiam à Principum Ministris nova sibi concedi volunt*, Excellentiæque *titulum postulant*, quod rectè fieri Moguntinus Mecleburgico multis ratiunculis persuadere conatus est; qui cum cæteris contulit. Brunsuicensis Calenbergicus dixit, se *nihil innovaturum; sed illis ipsis titulis usurum, quibus Electorales in ipsis Conventibus Electoralibus Mülhusino* anno 1627. & Noribergensi 1640. *appellasset. Suorum Principum familiam antiquissimam esse, ac semper habitam* Serenissimam; *Dominum suum ab Imperatoribus ac Regibes descendere, majores ejus ab 800. annis* Principes fuisse. Respondisse Moguntinum, hæc à Bavaris Legatis potissimum urgeri. Tum verò Meclenburgicus liberè dixit, *familiam Meclebùrgicam nihilo Bavarica inferiorem esse; imò à Regibus descendere.* Idem Calenbergicus suaserat Brandenburgicis, ut ne quid præter morem ac rationem tentarent, qui tunc acquiescere sunt visi. *Relatio de 23. Maji hæc habet*, [Magdeburgici nuper venientes consilium meum petiere; respondi, mihi *Excellentiæ* pessimam videri consequentiam; me à Domino meo super hoc negotio, licet non instructum, satis tamen meopte Marte judicare, nihil

il tale eum laturum. Diu me Imperii Conventibus interfuisse, satisque didicisse videri titulaturæ tricas, non hodie primum novas formulas sequi velle. Cæterum ipsos Magdeburgicos à filio Electoris missos rectè facturos, si defectum mandati allegarent, ne vel dominum, vel ejus patrem offenderent, neque præjudicium cæteris crearent pernicioso exemplo: se Brandenburgicos visitantem veterum morem secutum: si Moguntini his non contenti essent, à se ad Auream Bullam remissum iri.] *Relatio de 30. Maji.* [Brandenburgici mihi retulere, Krebsium Moguntinum *Excellentiæ* apud ipsos rursus meminisse, & quæsivisse, an non obtineri saltem posset à Principibus, ut vel in hoc tractatu indulgeretur aliquid Electoribus, exterorum causa, quod in cæteris Imperii Conventibus citra præjudicium foret. Respondi, me valde dolere vicem patriæ, cujus salus negligatur ac retardetur, dum interea illi, quibus potissimum ejus incolumitas curæ esse deberet, his nugis sese recreent, & inter dilaceratæ Germaniæ miserabiles gemitus novis titulis exultent: nolle me Principem meum in hoc Europæ theatro contumelia affici; & si monitis locus sit, monere, ut Electorales abstineant iniquis novitatibus, alioqui Camarinam moturos. Plerisque Principum Legatis absolutè interdictum esse, ne quid in hoc genere concederent. Magdeburgicos defectum mandati allegantes 28. die hujus mensis ad Moguntinos

tinos misisse, Moguntinos retulisse, se nec visitare, nec visitationem accipere posse, nisi communicato cum cæteris Electoralibus Consilio *Excellentiæ* causa]. Addidere Moguntini Schedam, qua rationes eorum potissimæ continentur pro *Excellentia*. Omnis earum vis huc redit; Splendorem atque dignitatem Imperii consistere in Electoribus, cæteri Proceres, ibunt obscuri sola sub nocte per umbras. Ipsis Magdeburgicis visum, latere majus aliquid sub *Excellentia*, & hoc velut præludio patientiam Principum tentari. Sequuntur rationes à Moguntinis communicatæ Magdeburgicis. 1. Imperatorem mandasse suis Deputatis, ut primario Electorali Ministro *Excellentiæ* titulum darent, itaque, argumento à majori ad minus ducto, non habere Principes, cur resistant. 2. Idem facere exteros. 3. Quod in honorem Imperii vergat, splendore Electorum in Principes quoque ac cæteros Proceres reflexo. 4. Verendum, ne, tergiversantibus Principibus, exteri quoque pedem referant, & ab optima erga Imperium voluntate divertantur. 5. Magno præjudicio fore toti Imperio omnibusque Ordinibus, si Veneti *Excellentiam* haberent, non Electorales, qui tamen omni jure ante Venetos sint habendi. 7. Sperandum itaque Germanos Germanorum potius dignitati velificaturos. 8. Denique nihil ex hoc titulo Electoribus novi accedere posse, quod Principibus suspectum esse debeat. Sed hæ rationes parum movebant

Prin-

rincipes, quia negabant, se Electorales Ministros habere pro Legatis ad exteros, sed pro Deputatis ad Imperii Conventum, itaque nihil ad ipsos pertinere Venetos, nec Cæsarem Principibus creare præjudicium posse, quicquid Ministris suis mandaverit, & satis apparere; quod Electores nova discrimina paulatim moliantur, tametsi, quod nunc fieret, imposterum præjudicio esse non debere, testarentur. Imperii autem dignitatem atque Majestatem, ut rectissimè dixisset olim Maximilianus I. Imperator, non tantùm in Imperatore solo, multò minùs in Electoribus, sed & in Ordinibus sitam esse. Hæc atque his similia, tunc utrinque jactabantur, ex quibus intelligitur, tunc inter Electorum Principumque Ministros tantùm de *Excellentia* fuisse certatum, nec proinde dubitandum esse, quin hi apud illos, cum inviserent, superiorem habuerint locum: cætera enim omnia recepto in Conventibus Imperii more gerebantur, alioqui Principes haud dubiè questi fuissent. Hinc etiam intelligitur, Electorales obtulisse, ut saltem in hoc Conventu ipsis concederetur *Excellentia*, nullo imposterum præjudicio, nam in aliis Conventibus Imperii veteres titulos formulasque retentum iri; denique Electorales *Excellentiam* sibi non ut missis à singulis Electoribus, sed ut Collegii Electoralis membris postulasse, velut ad Imperii splendorem pertinentem. Principes autem declarasse, suos Ministros esse Deputatos ad

Conventum Imperii, nec alios esse Ministros Electorales, adeòque se nihil innovatum velle; neque cæremoniarum exteris usitatarum in Conventu Ordinum Imperii rationem habendam esse. Itaque concludo, nihil actum esse Monasterii, quod Principibus præjudicare possit; quoniam secundum normam, in Tractatibus præliminaribus Hamburgensibus præscriptam, non nisi Deputatos ad Conventus Imperii misere, qui Osnabrugæ ac Monasterii celebrabatur, illuc Evangelicis Statibus, huc Catholicis coëuntibus. Deputati autem isti veteri cæremoniali in Imperii Conventibus usitato institêre, & Electoribus, Legatos se ad exteros ferentibus, novaque in conventu molientibus, contradixere. Quòd autem Legatorum titulis ac formulis usi non sunt, cùm neque Legati neque Ablegati essent (ut explicui) nihil aut Electoribus concessernnt, aut juri Legationis Dominorum detraxerunt: denique sub finem negotii vicisse visi sunt, atque illud tandem obtinuerunt, ut Electorales cedentes, in subscriptione prorsus, ut in Præliminaribus Tractatibus, eodem cum ipsis jure censerentur, omnesque communi nomine modo Deputati, modò Legati Plenipotentiarii (vide infra Cap. 60. hujus num. 3.) appellarentur. Quare etiam Pax propriè non nisi inter Imperatorem & Imperium ab una, & Coronas ab altera parte inita est, & Electorum pariter atque Principum Ministri, non ut contrahentes per se ac sigillatim

im (quemadmodum Noviomagi à quibusdam fiet) nec proinde ut Plenipotentiarii Legati vel Ablegati, sed ut Deputati ad Imperii contrahentis Conventum intervenere, quemadmodum ex ipsis tabulis pacis patet, quarum initio non aliorum contrahentium fit mentio quàm Ministrorum Cæsaris & Coronarum, quanquam sub finem etiam Ordinum Ministri, ut in aliquo Imperii Recessu fieri solet, signaverint: quæ quisquis intelliget, facile agnoscet, nihil actum esse Monasterii, cujus Principes pœniteat; neque, exemplo Deputatorum ab ipsis ad Conventus Imperii missorum contra Legatos eorundem ad congressum exterorum destinatos abutetur. Tametsi, ut supra dixi, non sint hi Deputati Plenipotentiariis inferiores & hodie meritò simul pro Plenipotentiariis habeantur.

Cap. XLVIII.

In Comitiis 1653. remissius egere Electores præter Bavaros. Cum Principales eodem se titulo appellent (Dilectio Vestra) multo magis mandatarii se simili titulo appellare debent. In Deputatione *Francofurtensi An. 1655. multo minus obtinuere Electorales; cum ipsi inter se litigarent, an non* Excellentia *ipsis tantum competeret primariis, qui essent Comites vel Barones. Nihil à Cæsareis impetravere. In subscriptione fœderis Rhenani etiam Principum Ministri signavere sumta qualitate Legatorum, etsi id ægrè ferrent Electorales.*

CONclusâ jam pace Westphalica, in aliis postea Imperii Conventibus eadem controversia recruduit; Electoralibus tamen Ministris

nistris nonnihil, ut apparuit, de fervore remittentibus. Nam cùm Monasterii atque Osnabrugæ omnes, exceptis Saxonicis, *Excellentiam* sibi acriter postularent, contra in Comitiis Ratisbonensibus anni 1653. & 1654. omnes remissius egere, Bavaris tantùm exceptis: cum viderent, alioqui consilia conferri non posse de Republica, omnesque congressus vel impediri, vel difficiles reddi; & homines judicarent, quando mutua inter Electores & Principes sit salutatio, E. Liebde/incivile esse, (ut vir quidam doctus in Lucerna Imperii ait) *à Mandatariis plus prætendi quàm Principalibus competit; inde esse, quòd compellatio hæc nova* (Excellentiæ) *in Imperii Conventibus intermittatur.* In iisdem Comitiis, cum Elector quidam Electorum atq; Principum Legatos tecto capite audiret, alii se vicissim texêre, alii venire recusarunt, quæ res fecit, ut Elector tandem hæc inusitata omiserit. Finitis porro Comitiis, secuta est Deputatio Francofurtensis, anno 1655. in qua sub initium Conventus controversia de *Excellentia* rursus agitari cœpit, minore tamen Electoralium successu, quàm antea unquam. Nam cum duo Comites Fürstenbergii, alter Coloniensis, alter Bavaricus Minister Deputatus, à Cæsareis Deputatis Episcopo Wormatiensi, Comite Wolkensteinio, & Cranio *Excellentiam* sibi dari vellent, repulsam passi sunt. Volmarus verò, qui inter Principes Directorium exercebat, velut Legatus Archi-Ducis Austriæ, negavit ullum exem-

exemplo suo Principum collegio præjudicium creatum iri. Hoc amplius nec ipsis Electoralibus conveniebat inter se, nam Saxones veteri usui insistentes *Excellentiam* à nemine exigebant; præterea hactenus primarii Electorales (hi enim soli *Excellentiam* sibi vendicabant) fuerant Comites aut Barones; tunc verò Portmannus Deputatus Brandenburgicus & Hammius Palatinus, primarii & ipsi, vel certè nullum alium ante se habentes, eodem jure uti volebant quo cæteri: quòd duo illi Comites minimè probabant. Atque ita *Excellentia* illa Deputatorum Electoralium sic satis adhuc incerta fluctuabat. Nec postea in ullo Imperii Conventu confirmatior reddita est, quemadmodum novissima Comitia testari possunt. Denique cùm conderetur fœdus, quod *Rhenanum* vocant, & quidam vellent distinctè nominari *Legatos* ac *Deputatos*, quasi prius nomen Electorum, posterius Principum Ministris conveniret, surgentes quorundam Principum Ministri evicêre, ut omnes sine discrimine Legati appellarentur, assentientibus, qui aderant, Coronarum Ministris.

Cap. XLIX.

In solennibus Imperialis Curiæ actibus vel sessionibus separantur Collegia: & Electorales eorumve Legati separatim, Principes eorumque Legati etiam separatim habentur. Et hoc modo contingit, Electorum Legatos sedere ante Principes ipsos, quia Collegium unum præcedit alterum. Secus est, si extra Collegii corpus spectentur. Et hinc fit, ut cum equita-

tur

tur secundum paria, etiam Legatus Electoris appareat supra alium Electorem in pari inferiori positum. Et sic interpretandæ Capitulationes. Legati Regii etiam ipsis Electoribus controversiam movent in loco tertio, quibus tamen etiam Principes non cedunt domi. De mensa Electoris separata à Principibus apud Imperatorem, ut Imperatoris separata à Regibus apud Papam. In Comitiis 1641. placuit, ut Ordines Imperii adscriberent Regibus simul dignitatem & Majestatem Regiam, illam nomine Electorum & Principum, hanc nomine Urbium. Elector Palatinus cessit Cardinali Richelio in domo Cardinalis. Legatus Regius ante Electricem aliquando in loco tertio collocatus. Elector Saxoniæ cuidam à Gallia sine charactere misso cessit in mensa sua. Rex Daniæ aliquando Legato Cæsareo & Gallo, Florentinus Legato Hispano: Papa Archiepiscopo Moguntino in ejus Diœcesi. Talia confusa ac sæpe arbitraria.

QUoniam verò video, nonnullos ad stabiliendam Electoralium præeminentiam abuti more Imperii, ubi Legati Electorales, in solennibus actibus Dominorum locum tenent, ac ne Principibus quidem præsentibus cedunt, ideò paucis ostendendũ est, quam nihil inde duci possit in rem præsentem: quanquam & supra nonnulla huc pertinentia attigerimus. Primum controversiæ hujus Exemplum à Caroli V. Coronatione Aquisgrani 1520. celebrata reperitur. Cùm enim Elector Saxoniæ ob infirmitatem Coloniæ substitisset, à Johanne Clivensium Duce, 400. equitum manu stipato, Legatis ejus de ordine equitandi controversia mota legitur, ita ut pompam istam, qua Germania non viderat illustriorem, nox interpellaverit, ut ait Sleidanus; ubi rectè notatum est à Bertramo in libro *de Co-*

le *Comitiis*, & post ipsum Limnæo, fundamento caruisse Clivensis prætensionem. Legati quippe Electorum, ut maximè post cæteros in persona præsentes locentur Electores, non tamen publicis in actibus aliis Principibus qui & ipsi adsunt, posthabentur: per publicos autem actus intelligit solennes, ut subjecta materia postulat, qualis erat scilicet Inauguratio Caroli V. Ratio hujus conclusionis manifesta est, quia separatim equitant aut sedent Electores eorumque Legati, separatim & Principes aut Legati Principum. Itaque in omnibus actibus, ubi collegialiter sive curiatim comparetur, nulla inter Legatos Electorum ac Principes controversia nasci jure potest. At vero extra illos actus solennes, &, ut ita dicam, Collegiales, rideretur profectò Legatus Electorales, qui magno Principi, quem Cæsar ac Reges colunt, quem Electores, ut æqualẽ suspiciunt, controversiam moveret. Hinc mirũ esse non debet, in collegio Electorali præsentẽ Electorem sedere ante aliorum Electorum Legatos, & præsentẽ Principem ante Legatos aliorum Principum, quemadmodum in Comitiis anni 1641. & 1654. non verò ideò principem ante Legatos Electorales quippe in alio Collegio intervenientes. Notandum tamen Austriacum, Burgundum, & Salisburgensem Legatos nihilominus, in scamno Ecclesiasticorum Principum sedere ante alios Episcopos præsentes, Directorii scilicet intuitu, de quo Austriacus & Salisburgensis (inter quos

Bur-

Burgundus medius ſedet) alternant. *Sed hæc* omnia intelliguntur, ut dixi, de ſolenni Comparitione aut Seſſione, non verò ad alios actus extenduntur. Unde Autor der Grundfeſte: Solches verſtehe ſich nicht weiter / als auff die Seſſion im Reichsfürſten-Raht / ſintemahl bey andern Begebenheiten / es ſey auf den Reichstägen / oder ſonſten / ein Fürſt in Perſon iztermeldten eben ſo wenig als den Churfürſtlichen Geſandten die Præcedenz verſtattet. Porrò, quòd dixi de Collegiis non permiſcendis, adeo verum eſt, ut etiam in ipſo Collegio Electorali placuerit paria Electorum binorum junctim equitantium non eſſe permiſcenda. Nimirum cum in ſolenni Pompa equitant circa Imperatorem, inſigniaque officii non geſtant. Hoc placuit ſchema:

	Colon.	Saxo	Palatin.
R.Bohem.	Imperator.	Trevir.	
	Mogunt.	Bavarus	Brandeb.

Quod ſi abſentis *Legatus* adſit, cæteris loco non motis, ſemper in pari ſuo Siniſterior erit. Ut, ſi ponamus Saxonem ipſum adeſſe, Bavari *Legatum* tantum; ſchema erit:

	Colon.	Bavari Legatus	Palatin.
R.Bohem.	Imperator	Trevir.	
	Mogunt.	Saxo	Brandeb.

Atque ita Bavari *Legatus* locum habebit ſupra Brandeburgicum & Palatinum, quippe Cæſari propriorem, at infra Saxonem quippe Siniſteriorem; ſi verò inſignia officii geſtanda ſint,

tunc

tunc munere fungetur non *Legatus*, sed Imperii Subofficialis, ut, verbi gratia, loco Bavari *Dapifer de Waldburg*, isque eodem planè loco, quo ipse Elector, si adesset. Hinc ergo intelligitur à solennibus functionibus argumentum nullum duci debere ad ea, de quibus nobis quæstio est. Itaque etiam Capitulationes Ferdinandéam ac *Leopoldinam*, de ejusmodi solennibus Curiæ actibus interpretari oportet; nisi malimus dicere, Electores rem postulâsse ridiculam, ut Principes magni Electoralibus cedant *Legatis*, qui tamen ne Regiis quidem cedunt in domo sua, nedum in alieno. At verò, inquies, *Legati* Regii præcedere contendunt Principes. Respondeo, eandem ab ipsis controversiam moveri Electoribus; nam supra ostendi, Nuntium & *Legatum* Anglicum pompa solenni Inaugurationis Caroli V. abstinuisse, quod cedere nollent Electoribus & eandem Francofurti nuper mentem fuisse Nuntio Apostolico & Legato Hispanico, cum *Leopoldus* coronaretur, ostendi supra cap. 8. ex relatione Galeacii Gualdi, quam satis patet ex ipsius Nuntii aut familiarium commentariis sumptam esse. Itaque ne hac quidem in parte habent Electores, quo à præcipuis Imperii Principibus distinguantur. Sunt, qui discrimen essentiale inter Electores & Principes ex eo sumi posse putant, quod illi separatas habent mensas, cum Imperator recens coronatus in publico cibum solenniter capit; hi vero mixti sedent. Sed præter-

terquam, quòd iſta ad pompam pertinent, cui Electores ratione Officiorum interveniunt, neque extra illum actum porriguntur, ſciendum eſt, etiam in Cæremoniali Chriſtophori Marcelli, Archiepiſcopi Corcyrani, ita Reges ab Imperatore diſtingui apud Papam in publico cibum capientem, ut Papa & Imperator ſuam quisque habeant menſam; cæteri Reges uni menſæ mixtim aſſideant, *en foule*. Unde hoc ſaltem ſequeretur; non magis Principes diſtingui ab Electoribus, quàm ab Imperatore Reges. Sunt qui Electores & Principes in eo quondam diſcretos putant, quod illi Regibus dignitatem Regiam tantùm aſcriberent; hi verò Majeſtatem; ſed hoc falſum eſſe, patet ex eo quod in Comitiis Ratisbonenſibus anni 1641. cum de literarum, Regibus Galliæ & Hiſpaniæ ſcribendarum, forma deliberaretur, viſum eſt, ſimul ſcribere: *Regiam Dignitatem & Majeſtatem*, illam nomine Electorum & Principum, hanc nomine urbium Imperialium, ut ex Actis publicis patet. Quidam aliud diſcrimen in eo eſſe ſitum putant, quòd Electores Legatis Regiis ne domi quidem ſuæ cedunt, quod tamen faciunt Principes. Sed hoc quoque verum non eſt. Nam Bavarum nondum Electorem & Neoburgicum hoc minimè feciſſe conſtat, ut infra dicam; & contra autor Collectaneorum *de Legatis* refert, Electorem Saxoniæ aliquando cuidam à Galliæ Rege ad ipſum ſine ullo charactere miſſo primum menſæ ſuæ

ſæ ſuæ locum dediſſe; idem narrat in nuptiis Principis Daniæ & filiæ Electoris Saxoniæ Electricem collocatam infra Legatos Cæſareum & Gallicum, cum tamen in hujusmodi negotiis plus etiam honoris fœminis quàm viris haberi poſtulet urbanitas. Nimirum apud multos locus potior, quem quis alteri domi ſuæ concedit, potius ad civilitatis arbitrium quàm regulas cæremoniales pertinere viſus eſt. Unde ſupra cap. 34. adduxi exemplum Magni Ducis Hetruriæ, qui Legato cuidam Hiſpanico Romam deſtinato etiam recuſanti locum ſuperiorem dedit, quod alioqui fieri non ſolet. Sed quòd Elector Palatinus Cardinali Richelio in Domo ipſius Cardinalis ceſſiſſe dicitur, id tanto magis animadvertendum, quòd tunc recenti injuria affectus à Gallis non haberet, cur illis multùm deferret. Et certè quisquis in re cæremoniali exempla colliget, cuncta fere incerta ac fluctuantia deprehendet, usq; adeo ut Abbas Urſpergenſis memoret ad annum 1050. Papam ipſum Archiepiſcopo Moguntino in ſua Diœceſi poſt multam contentionem ceſſiſſe, ratione motum, quæ planè hodiernis ſententiis (nam ſæpe etiam inferioribus in domo noſtra cedimus,) contraria eſt; quanquam id à Baronio vehementer improbetur. Quoniam ergo hodie in ea tempora incidimus, in quibus omnia ad vivum reſecantur; ratione, non exemplis veteribus pugnantibus & ſæpe abſurdis, utendum eſt ad conſtituendos cuique honores; ſin minus, nun-

Q quam

quam pugnarum ac contentionum finis erit, donec cuncta ad modum naturæ consentaneum reducantur. Cum ergo supra ostenderimus, Electores pariter & præcipuos Imperii Principes in eadem esse causa, quoad libertatem ac potentiam, nec nisi functionibus quibusdam ad intrinseca Imperii negotia pertinentibus differre; consequens est, ut nec dignitate atque honoribus, pui Suprematum habentibus aut eorum Legatis tribui solent, separentur.

CAP. L.

Post exempla Electorum sequuntur exempla Principum Italiæ, *quæ æquê nobis prosunt.* Veneti *honores Regios serò obtinuere: olim* Electoribus; *imò & quibusdam Ducibus cessere, cum Sabaudo & Bavaro, nondum Electore, certavere. Excellentia Legatis Venetis à Cæsareis & Hispanis diu negata. Monasterii demum cessit. Excellentiæ titulo Legatus ejus usus inter primos. Origo tituli* Excellentiæ *quoad Legatos. Monasterii à Nuntio, Cæsareis & Hispanis negatus Sabaudis, à Gallis nihilominus concessus,* Cæsaris sententia non expectata. *De Regia Celsitudine Sabaudi. Cedit Electoribus. Ejus Legatus se tegit coram Rege. Non recipitur ea, qua Venetus, pompa. Sabaudus* Frater *à Gallo olim jam appellatus. Hodie ejus Legati* Excellentiam *ubiq; habent.* Florentinus *æqualis Sabaudo, ut &* Mantuanus, *cujus Legato etiam* Monasterii *à Cæsareis & Nuntio Excellentia negata, à Gallis nihilominus concessa: & hodie ubique.* Parmensis & Mutinensis *eadem ratio. Horum omnium Legati se hodie coram Regibus tegunt, novissimè venientes ab aliis Legatis visitantur, & visitantes potiorem locum habent.*

QUoniam vero duobus potissimum exemplis hodiernis usuros nos diximus, Electorum Imperii & Principum Italiæ; & quod ad Electores attinet, planum fecimus, legitimum

inde

inde argumentum à nobis peti: superest ut *exemplo* quoque *Principum Italiæ* insistamus, idq; tanto efficacius, quanto minus apparet, non dicam, ratio, sed in plerisq; ne color quidem discriminis ullus. Itali Principes sunt Dux Sabaudiæ, Magnus Dux Florentiæ, Dux Mantuæ, Dux Mutinæ, Dux Parmæ; nam Mediolani Ducatum Hispanus tenet, Ferrariam Papa sibi vindicavit parte ditionis Mutinensi relicta. Memorabantur olim Dux Venetiarum & Dux Genuæ. Nam & ex cæremoniali Romano constat, Ducis non Reipublicæ factam mentionem. Et de *Venetis* jam aliquoties diximus, superiore demum seculo eos obtinuisse honorem Salæ Regiæ in aula Romana, cum antea eodem cum cæteris Ducibus jure uterentur. Ex eo tempore effecere in Gallia & alibi passim, ut Legati Veneti à Legatis Coronatorum Capitum non discernantur, quod satis apparet ex libro inscripto *il Maestro di Camera*, quem supra produximus. Electoribus olim postpositis Venetos, imo & Burgundiæ, Sabaudiæ ac Mediolani Duci, patet ex *Cæremoniali* Paradis de Grassis, loco supra cap. 44. adducto; sed & Bavari nondum Electoris Legati controversiam loci Venetis movere Tridenti. Hodie Sabaudus cedit Venetis, Electores non cedunt. Veneti, pro more Italorum perpetuo, amplificandis honoribus invigilantes anno 1636. Decretum Cæsaris elicuerant, quo Legatis eorum locus ante Electorales dabatur; sed huic postea in Capitulatione Leopoldina nominatim est derogatum.

Romæ & in Gallia Veneti & Regii Legati nullo discrimine habentur, qui honor nec Sabaudis, nec Florentinis, nec Genuensibus habitus. In Aula Cæsarea & Hispanica variatum, prout Venetis gratificari aut ægrè facere præsenti rerum statui congruentiꝰ visum. Comes Ognatius Legatus Hispanicus apud Ferdinandum II. & Gondemarius apud Jacobum Angliæ Regem Legato Veneto *Excellentiam* dare noluere: idem fecere eodem ferè tempore Comes de Kevenhüller Legatus Cæsaris ad Regem Hispaniarum & Comes Swarzenburgicus Legatus Cæsaris ad Regem Angliæ. Sed Monasterii omnium consensu Legato Veneto plenus honor habitus est, nec ab eo tempore in dubium revocatus. Itaq; in Gallia nihilo minore apparatu Venetus quàm Regius Orator excipitur. Jus Legati *Sabaudiæ* nonnihil fluctuavit, Sabaudiæ Comitem Sigismundus Imperator creavit Ducem, cujus exin decrevit autoritas, eousque ut Legati ejus haberentur ante Venetos, sed Emanuel Philibertus inter Carolum V. & Franciscum I. jactatus, reipublicæ amicitiam quæsivit, & filii S. Marci nomen sumsit, & Reipublicæ cessit, ea conditione tamen, ut quoad cætera Legati ejus Venetis æquales haberentur. Extat de *Controversia inter Venetos & Sabaudum* Libellus Theodori Graswinkelii, ubi ista fusè discutiuntur. Porro Sabaudi Legatus *Excellentiæ* titulo usus est inter primos. Olim ille titulus non nisi summis principibus dabatur, cum nondum Celsitudo fre-

quen-

quentaretur; postea mansit Principibus mino-
ibus, sed ex Serenissima familia profectis; quan-
quam his quoque hodie Celsitudo tribui soleat.
Cum ergo *L*udovicus Nivernienfis Henrici IV.
d Pontificem *L*egatus, Excellentiæ titulo me-
itò uteretur, velut Princeps ex familia Man-
uana, *L*egatus Hispanus, æmulatione motus,
undem sibi titulum dari curavit; secutus est
Venetus, & Sabaudus, qui, quo facilius obtine-
ent ab aliis, eum sibi mutuò dabant: sed cum
ostea inter successores ortæ essent simultates,
Venetus Sabaudo *Excellentiam* negavit, quam
amen Nuntium Apostolicum concedere non
gnorabat. Monasterii Nuntius *L*egato Sabau-
o San-Cauritio *Excellentiæ* honorem habere
oluit, provocans ad Exemplum Cæsareorum
tque Hispanorum: Galli tamen & Bavari faci-
ores fuêre. Tandem Innocentius X. Pontifex
ecrevit, *Excellentiã* Sabaudo pariter & Floren-
no *L*egato non abnuendam. Primæ quoq; Vi-
tationis honor Sabaudi Monasterii habitus eti-
m à Nuntio aliisque, qui *Excellentiam* tribuere
li nolebant; Sabaudus similes Regiis honores
bi tribui & *L*egatis suis tantundem concedi
ostulat, quantum Venetis datur; sed hactenus
ustra: tametsi hac inprimis spe Victor Ame-
æus Cypri se Regem tulerit, & Cardinalibus
minentiam Venetorum Exemplo negavit, quã
ecundum Decretum Congregationis Rituum
nno 1630. sub Urbano VIII. promulgatum o-
nes exceptis Regibus Cardinali debent. Sed

tametsi Legatus Sabaudiæ Ducis caput tegat coram Rege, nondum tamen efficere potuit, ut honor receptionis idem, qui Veneto, ipsi haberetur, quâ de causa Marchio de Villa Lutetiam incognitꝰ intravit potiùs, quàm ut aliter, quàm Venetus solet, reciperetur. Illud animadvertendum, soli ex Principibus Italiæ Sabaudo Regẽ Galliæ olim fratris appellationem adscripsisse (ut notavimus supra ex illis formulis quæ tom. III. Commentariorum Villaregii extant) & Electores quosdam Imperii circa annum 1658. pactos, ut Sabaudo Celsitudinis Regiæ honor haberetur. Sabaudo vicissim Electoribus præcedentiam spondente, vel potius dudum debitam agnoscente. Certum est enim, Electores semper ante omnes Italiæ Principes fuisse, tametsi nec olim à Rege Christianissimo *fratres* appellarentur, nec hodie Legati eorum se tegant coram Rege, quorum utrumque Sabaudis non negatum. Unde irregularitas cæremoniarum hactenus in Gallia receptarum apparet. Sed nobis interea sufficit, Sabaudi Legatis *Excellentiam* à plerisque, primæ verò visitationis, & credo etiam loci potioris honorem, nî fallor, ab omnibus concessam esse. *Magnus Dux Hetruriæ* hodiè à Sabaudo non distinguitur, quantum ad honores attinet, qui vel Dominis vel Legatis debentur. Hoc Romæ, hoc Lutetiæ extra controversiam positum. Inter ipsos Florentinos Sabaudosque crebræ non ita dudum lites. Olim cum Ferrariensi certavit

Flo-

Florentinus, licet jam Magnus Dux creatus esset, & à Pontifice ac Cæsare cautum, ne quid illa creatio præjudicii aliorum dignitatibus adferret. Mirum est, Florentinum cum hoc obtinere non posset à Pontifice, ut Rex crearetur, obstante Cæsare Maximiliano: non saltem id effecisse, quod Veneti jam obtinuerant, ut haberetur Legatis ejus honos, qui Regiis: ita Magni Ducis appellatio aliquid saltem præter nomen attulisset. Sed credo tunc, ne ipsos quidem Italos eò, quò nunc, ingeniosæ scrupulositatis pervenisse. Posteà Ferdinandus Cosmus Hetruriæ Dux prætextu significandi obitus Patris sui Ferdinandi & continuaturæ à se amicitiæ Legatum Coloredum ad plerosque Germaniæ Principes misit, eo ferè consilio tantùm, ut sibi *Serenissimi* titulum ambiret: nam Legato in mandatis dederat, ut ne aliter scriptas literas reciperet. Sed, quod supra diximus, sufficit, Florentinum in eadem cum Sabaudo causa esse videri. Legatus quoque *Mantuanus* se coram Cæsare & Regibus Galliæ atque Angliæ tegit; mirum est verò, Hispaniæ Regem id permittere noluisse, qui tamen se forte nunc faciliorem præbet, præsertim ex quo Mantuana familia Austriacæ aliquoties illigata est. Cum Legatus Mantuæ Ducis Monasterium venisset, *Excellentiam* à Legatis Galliæ obtinuit, Nuntius restitit, Cæsareanorum exemplo. Unde intelligi potest, parum rectè Gallos hodie erga Serenissimos Germaniæ Principes nihil nisi post Cæ-

ſareos facere velle; cum tamen Monaſterii erga Sabaudum & Mantuanum facilitate primi fuiſſent, non expectato Cæſareorum exemplo. *De Mutinenſi & Parmenſi* non eſt, quod multa dicamus: nam non eſt, cur à Mantuano diſcernatur, & Duces ipſi in Gallia, Parmenſis Richelii, Mutinenſis Mazarini temporibus maximis ac penè invidendis honoribus culti ſunt, unde dubium nullum eſt, *Legatos* quoque eorum in eo honore eſſe, qui cæteris Italiæ Principibus conceditur.

Cap. LI.

Quicquid Italis, id Germaniæ quoque Principibus atque Electoribus competit. Nam & Itali Imperio ſubſunt. Oſtenditur eos olim Imperio ſubfuiſſe, nec libertatis titulum docere poſſe. Idque primum generatim.

Hinc ergò conſtat pleroſque Italiæ Principes hodiè pleno *Legationis* jure frui, & *Legatos* eorum non niſi in paucis à Regiis diſtingui. Quanquam enim ea ſolemnitate non recipiantur, quæ Regiis & Venetis Batavisque præſtò eſt: tamen tegunt ſe coram Regibus, (quod nondum Electorales obtinuere) & in aliquo *Legatorum* inter ſe invicem congreſſu, *Excellentiæ* & primæ viſitationis locique potioris honore fruuntur, quod nunc in Electoribus & haud dubiè mox in Sereniſſimis Germaniæ Principibus extra controverſiam erit. Supereſt ergò, ut oſtendam, id jure fieri, & Italos ab Electoribus, & nihilo minoribus Germaniæ Principibus; non niſi ineptè aut malignè divelli.

Hoc

Hoc mihi fatebitur, quisquis agnoſcet, pleroſq; omnes Italiæ Regulos, aut Reſpublicas, Sacri Imperii Principes atque civitates eſſe; itaq; Italiam penè totam Imperii patrimonium fuiſſe uſque ad Friderici II. obitum, conſtat inter omnes, & maximè ex *Regno Italiæ* Caroli Sigonii intelligi poteſt. Idem Sigonius, quem plerique ſecuti ſunt, refert Rudolphum I. Cæſarem in Germania conſtituenda ſatis occupatum, nec ad longinqua aſpirare auſum, pleriſque Italiæ Civitatibus libertatem plenam vendidiſſe. Quod ſi verum eſſet, credibile eſt, extituras uſpiam tabulas authenticas, quibus vel in unica ex tot Civitatibus probari tanti momenti actus poſſit. Sed nemo ſcriptorum Italorum tale quippiam uſpiam produxit, quanquam nihil ambitioſius affectent, quàm gentis ſuæ libertatem; & Genuenſes ipſi à Marchione Finalienſi lite pulſati apud Cæſarem Maximilianum II. non niſi ad Caroli V. tabulas confugêre, quibus libertatem, ſed fruſtra, probare conati ſunt. Quamque iſta Rudolphi alienatio falſa ſit, nullâ re magis conſtat, quàm præclarâ in Italiam expeditione magni Imperatoris Henrici *Lu*cemburgii, cui nemo profectò Italorum, Rudolphi, licet recentis (nam Alberti, qui Henricum præceſſerat, pater fuit) diplomata aut renunciationes objecit. Unde credibile eſt, quædam forte privilegia ac regalia (ex illis ſcilicet, quæ Imperio reſervavit Fridericus I. in pace Conſtantiæ in Comitiis anni 1183. condita, cu-

jus textum Baldus commentario illustravit) tunc à Rudolpho remissa fuisse. Henricus autem à Clemente V. Pontifice Avenione agente in Italiam evocatus est, ut turbatis fœderibus unius autoritas mederetur. Italia tunc miserè distracta erat; diuturna Cæsarum, & novissima Pontificis absentia: urbes passim tyranniones premebant, Scaligeri Veronam, Passerini Mantuam, Carrarienses Patavium, sed & Veneti Ferrariam, Florentini Pistoiam expugnaverant. Imperator cum Bohemiæ regnum filio Johanni procurasset, stabilitis in Germania rebus, Italiam magno bonorum applausu ingressus est; Mediolanensibus subactis vicarium imposuit, Cremonensium muros dejecit, Brixiam evertit. Quo territi Mantuani, Veronenses, Placentini, Patavini, Tarvisini imperata se facturos datis obsidibus spopondere. Inde Genua ac Pisæ victori cessere: Romæ coronatum, jamque in Florentinos moventem, mors deprehendit, quam veneno in Sacra hostia dato adscribunt. Ludovicus Bavarus successor res Italiæ minime omisit: initio Imperii Galeatio & Cani Scaligero Gibellinis auxilia Mediolanum ac Patavium misit; in Conventu Francfortensi Castrucio Lucæ Vicariatum dedit, ingressus in Italiam Mediolani Coronam regni Lombardiæ accepit, Galeatium in vincula conjecit; sed intercedente Castrucio restituit; Romæ Coronam Imperii sibi imponi curavit. Inde redux

Johan-

Johannem Regem Bohemiæ Henrici Lucenburgensis filium in Italiam ablegavit, is Brixiam, Bergomum, Lucam, Parmam, Rhegium, Mutinam urbes ſubegit; per filium Carolum Vice-Comites, Mediolanenſem, Mantuanum & Rainaldum Eſtenſem in ordinem redegit. Is Carolus poſtea Imperator Vice-Comitem Mediolanenſem Galeatium II. perpetuum per Lombardiam Cæſaris vicarium conſtituit; formulam fiduciæ ſive Inveſtituræ ſe vidiſſe ait Bodinus. Poſtea Wenceslai ignavia & Ruperti debilitas Italos turbones rurſus erexit, & ſecutum ſchisma in Eccleſia quod ægrè Sigismundus Imperator tollere potuit, confirmavit. Fridericus tamen Auſtrius ejus nominis *III.* Sigismundi ſucceſſor Romæ coronatus, Italiam in Officio retinere ſtuduit; ſed filius ejus Maximilianus paulo efficacius verbis arma junxit. Hujus Majeſtatem Veneti in anguſtias redacti agnovere; Florentini ab eo quadraginta aureorum millibus Privilegiorum confirmationem redemere. Julius *II.* Papa numeratis aureorum triginta millibus obtinuit, ut Senenſis Civitas Urbinatium Duci in Feudum daretur, quemadmodum habet Bodinus ex Guicciardino. Quanto nominis ſui Gloria Imperii Majeſtatem in Italia aſſeruerit Carolos V. Maximiliani nepos, notius eſt, quàm ut huc referri debeat. Sed nunc paucis per Italiæ Principes præcipuos eamus, ut propiora noſtris temporibus Imperii in eos jura intelligamus.

Cap.

Cap. LII.

Speciatim vero idem docetur in Sabaudo, *qui suffragium in Comitiis habet, in matriculam relatus est, ad Cameram contribuit; proscriptus est aliquando. Est Vicarius Imperii. Etiam* Mantuanus *Imperii Vasallus est, & stare debent judicio Cæsaris.* Florentini *nunquam ab Imperio liberati, à Carolo V. subacti & Medicæis, ita ut Imperio subessent, concessi;* Mutinensis *Imperii Vasallus, ut Mantuanus. Parmensis Pontificis. Porro Medicæorum, Farnesiorum, Gonzagarum, familiæ novæ, si Germanis comparentur. Domus Brunsvicensis est Estensis familiæ caput.*

SAbaudum Imperii vasallum esse, res indubitata est; Bodinus Instrumentum mandati à Sabaudiæ Duce, Investituræ in melius reformandæ causa, cuidam in Cæsaris aula Comiti missi, anno 1561. sibi visum ait. Sed res extra dubium erit inspicienti Instumentum pacis cum Gallia Monasterii initæ, ubi hæc habentur: *Cæsarea Majestas decenter requisita concedet Domino Duci Sabaudiæ unà cum investitura antiquorum feudorum & statuum, qualem inclytæ memoriæ Ferdinandus II. Duci Sabaudiæ Victori Amedæo concesserat; Investituram quoque locorum, ditionum, statuum omniumque jurium Montisferrati cum appertinentiis, quæ illi vigore prædicti tractatus Cherascensis, nec non executionis inde subsecutæ decreta & remissa fuerunt*, &c. Ad Comitia quoque vocatur Dux Sabaudiæ, ibique sæpe comparet per Deputatum, sed & relatus est in Breviarium Imperii sive Matriculam, eique adscripti sexcenti pedites & ducenti septuaginta septem equites ad Imperii usus mittendi, vel mille octingenti viginti & octo floreni. Tre-

cen-

centos Florenos confert ad Cameralis Judicii sustentationem. Imò superioris seculi anno vigesimò quinto ab Imperiali Camera proscriptus est, ut refertur in Symphorematis Gylmanni, voce *Bannum:* & in recessibus Imperii aliquoties vocatur *Princeps, membrum, Vasallus* Imperii. In recessu Ratisbonensi 1541. §. nachdem aber des H. Reichs: & Recessu Spirensi 1544. procem. Sedem locumque in Comitiis habet post Brunsvicenses, Megalopolitanos, Würtenbergicos & Holsatos; ipse se vocat, *Prince & Vicaire perpetuel du S. Empire.* Vicariatus hæc vis est, ut, quamvis ab Imperatore dependeat, actus tamen Imperiales exercere possit, ut Marchiones, Comites, Nobiles creare; homagium Feudorum Imperii vice accipere; controversias velut delegata ab Imperatore autoritate terminare; aliaque id genus Imperiali nomine exercere. Additum, ut ne quis Comes Palatinus Imperialis in districtu, qui Vicariatui Sabaudi assignatus est, officium suum explicare possit. Unde patet ipsum Ducem quodammodo Comitem Palatinum perpetuum & unicum ibi constitutum; cum verò Mantuanus hunc Sabaudi Vicariatum turbaret, & ad se traheret, Electores à *Leopoldo* Cæsare in capitulatione stipulati sunt, ut Mantuano ea re interdiceretur. Ex his ergo omnibus apparet, quàm nullo Jure Sabaudus ab aliis Serenissimis Imperii Principibus distingui possit, cum & Saxonica stirpe & serti rutacei insignibus glorietur.

tur. Nec refert, quod quædam pleno jure tenet, ut apparet etiam ex Instrumento Pacis Monasteriensis dicto loco, nempe Rocheveranum, Olmum & Cæsolam, hæc enim non sunt tanti; præterea locum Instrumenti Pacis aliqui ita explicant, non quòd illæ ditiones non subsint Imperio, sed quòd non sint Feuda Imperialia. Nam quod est in territorio, præsumitur esse de territorio, nisi contrarium probetur; adeoque Imperium in omnia illa loca habet fundatam intentionem, donec sint, quæ justo titulo eximi doceatur. Jus in Regnum Cypri hîc non discutio, quanquam Victor Amedæus anno 1633. coronam antea Ducalem clauserit, & Legatos suos obedientiam Pontifici more solito denuntiantes in Atrio Regiis tantum Legatis destinato, *nella sala Regia* recipi, sed frustra postularit. Nam nec ista satis liquida sunt, neque unquam Cyprus illi à majoribus ejus possessa, & si hujusmodi prætensiones hic audimus, erunt, credo in Gallia, qui se Imperatores Constantinopolitanos, Duces Athenarum, forte & Neapoleos Reges ferent, & quid non? sed esto illud jus, quantumcunque libuerit, illud tamen constat, nullos novos honores Victorem Amedæum ejusque successores illius causa impetrasse, nisi nudum Celsitudinis Regiæ nomen. Quare hoc loco in rationes id non veniet, cum nobis sufficiat, eadem pro Germaniæ Principibus supremis impetrare, quæ Sabaudo ob suprematum, quem re ipsa tenet, conceduntur

cedun-

ceduntur, quando nihil interesse certum est; neque enim Sabaudus liberior censeri debet, quam multi alii Principes, tametsi forte ob distantiam aliquando plus, quam jus permittit, aut conditio Principis Imperii fert, usurpavisset. *Dux Mantuæ* (qui olim Marchio appellabatur) se Principem Imperii vocat, & Vasallum agnoscit, ut ait Bodinus. Nec investituram tantum recipit, sed & in summis Imperii Tribunalibus conveniri potest, quemadmodum patet ex Instrumento Pacis Monasterii inter Imperium & Galliam factæ, cujus verba sunt: *Similiter declarabit Imperator, Investitura Ducatus Mantuæ comprehendi Castra Regioli & Luzzaræ cum suis territoriis & dependentiis, quarum possessionem Dux Gastallæ Duci Mantuæ restituere teneatur, reservatis tamen eidem juribus pro sex millibus scutatorum annuorum, quæ prætendit, de quibus agere, & judicio experiri coram sua Cæsarea Majestate valeat adversus Ducem Mantuæ.* Origo horum Ducum longè infra plerasque Germaniæ Principum. Cum aliquando Mantuanus cum Sabaudo de dignitate contendisset, objectum est à Sabaudo, Ludovicum Gonzagam civem fuisse Mantuanum circa annum 1327. natum matre ex familia S. Martini subdita Sabaudis, urbem anno 1369. in potestatem redegisse, ut Vicarium Imperii tantùm, quam sine ullo dignitatis titulo posteri ejus tenuerint usque ad annum 1433. tum primum Johannem Franciscum

ciscum Gonzagam creatum Marchionem Mantuanum ab Imperatore Sigismundo & Fridericum à Carolo V. demum anno 1530. Ducem appellatum. Duci Sabaudiæ jam olim à Venetis Gubernatoribus Mediolani *Celsitudinem*, Mantuano tantum *Excellentiam* tributam; Emanuelem Philibertum Mantuano dedisse non nisi *Excellentiam*, & tamen ab eo *Celsitudinem* recepisse. Cum olim Sabaudus à Regibus Hispaniæ *Illustrissimus* appellaretur, Mantuanum tantum dictum *multum Illustrem*. Sabaudiæ Legatum habere sedem certam in Sacello Romæ, in Gallia, Venetiis. Mantuanum autem in nullo Sacello Regio. Quæ omnia atque his plura in Tomo X. Mercurii, olim Gallicè editi, leguntur. Unde apparet, nihil objectum esse Principibus Germaniæ, quod non justius multò opponi Mantuano possit. Montisferratensem Marchionatum Carolus V. Friderico Gonzagæ fiduciario jure concessit, Maximilianus II. anno 1573. ad Ducatus honorem evexit. Casalenses per sententiam Cæsaream Montisferrati Principatui addicti sunt. *Florentinos* Imperio quondam subditos nihil unquam exemit; nam venditionem Rudolphi I. supra explosimus; certè Henricus Luxemburgicus Florentinis imminebat, nisi mors ejus arma stitisset. A Maximiliano I. Florentinos renovationem Privilegiorum impetrasse, supra diximus, hoc autem constat nisi à subditis non peti solere. Carolos V. Florentinos subegit, velut Majestatis reos concessis immunitatibus spoliavit, & ut Clementi VII. Medicæo gratificaretur, Alexandrum ex eadem familia Principem civitati imposuit, sibiq; generū accivit, privilegia illi, quæ olim civitati concessa erant reddidit; adjecta (ut inter Imperii subditos fieri solet) decem Marcarum auri pœna in violatores, ut habet Jovius. Et Cæsareum Diploma ita conscriptum fuisse, notat Guicciardinus, ut appareret, Carolū velle, quæ egisset, non concessâ à partibus potestate tantum, sed & Cæsarea auctoritate dignitateque niti. Nec tamen eo minus & Alexander Medicæus eo diplomate usus est, & Florentini se id servaturos juravere. Senas Imperator Philippo filio in Feudum dedit, Philippus Hispanus Cosmo in sub-feudum concessit.

Cum

Cum Alphonsus Ferrariensis Cosmum tanuam Imperii Beneficiarium (ut ait Thuanus b.54.) ad dicendam causam citasset, Cosmus e judicio sistere coactus est, eo eventu, quem arrat Thuanus lib.60. ad annum 1575. neme Franciscum Cosmi successorem tandem btinuisse ut Titulus Magni Ducis à Cæsare *eneficiario jure* confirmaretur. Medicæam familiam quoad originem cum plerisque Geranicarum conferri non posse constat, & si erum est ex duobus in eadē dignitate constiitis cedere inferiorem, certè Medicæi, non a olim Duces, vix locum tuebuntur. Sabauus certè ante Medicæum sedit, eique Pius V. onorem illibatum servari noluit, cum Cosium *Magnum Ducem* appellaret. Hodiéque abaudus Italiæ Principum primus à plerisue habetur, certa à Rege Christianissimo fraem ante alios Italiæ Principes appellatum, ipra notavimus. Itaque cum Sabaudum niilo præstantiorem habendum præcipuis Germaniæ Principibus, ubertim ostenderius, non erit cur de magno Hetruriæ Duce alter sentiamus. De *Parmæ ac Placentiæ* Ducius non est cur dicamus. Constat enim eos 'ontificis esse Vasallos, ut reliqui sunt Cæsais. Carolus V. Parmam & Placentiam Paulo II. Farnesio permisit, cujus Filius Petrus Aloyus eas primum tenuit, sed salvis ut videtur ımmis Imperii Juribus, quæ Cæsarem, vi jureırandi Electoribus dati, non omninò alie-

nare posse constabat. Cum *Mutinæ* quoque ac *Regii Ducibus* restat ut transigamus. Atestina familia ultra omnem memoriam vetustate assurgit, nullique aliarum nobilitate concedit, certè ex Italicis nulla est quæ diutius floruerit; ut cæteræ omnes si cum ipsa comparentur, nudius tertius natæ videri possint. Hujus originem Itali fere ad C. Actium quendam Romanum retulere; Germani plerique ad Saxonem Witekindum: ambo potius consuetudinem Genealogistarum pessimam fingendi quidvis, quàm idonea argumenta secuti. Equidem illud constat inter omnes ferè Germanos pariter atque Italos scriptores, Azonem Atestinum Henrici II. Cæsaris tempore gentis Brunsvico-Lunæburgicæ atque Atestinæ Ferrariensis originem fuisse communem. Nam Wolfgangus vel Guelpho IV. ipsi natus ex Cunitia seu Cunigunda sive Conradina Guelfica (Bavariæ hærede, Guelfonis III. ultimi suæ gentis masculi filia) Germanicas ditiones & partem Italarum obtinuit; alter filius Azo ex Judithe Conradi II. Imperatoris filia susceptus, Marchio Atestinus appellatus est, à quo familia Estensis in Italia propagata est. Guelphonis filius Henricus cognomento Magnus vel Niger cum uxore Wulfilde Saxoniæ Ducatum præterea accepit, ejus filius Henricus superbus; at nepos Henricus Leo Bavaria & reliquarum ditionum magna parte exutus Ducatum Brunsvicensem & Lunæ-burgensem

burgensem posteris reliquit. Est ergo Brunsvico-Lunæburgensis domus familiæ Atestinæ caput, nam frater Guelphonis natu minor Azo in Italia Estenses propagavit. Unde intelligi potest, si vera erant quæ jactabant Pontifices, sub exitum superioris seculi familiam Atestinorum Italiæ masculam legitimam fuisse extinctam, (quo certe titulo Papa Ferrariensem Ducatum sibi vindicavit,) non deesse rationes quibus successio tot opimarum ditionum saltem pro parte Germanicæ stirpi asseratur. Cæterum de prima gentis origine, & unde sit Azo ille Marchio totius familiæ autor, id vero, ut diximus, controversum est, aliis ad Actium Romanum, aliis ad Witekindum Saxonem revocantibus. Quinimo sunt docti viri qui asserunt Atestinam familiam Alboini Longobardorum Regis fortunam secutam, ducentis ante Carolum M. annis in Italia floruisse. Sed ab his testes idoneos exspectamus; Hoc vero misso, illud nobis sufficit, familiam Germanicam Estensem & honore primogenituræ (ne quid de rebus gestis dicam) potiorem, neque ulla natalium dubitatione fuisse libatam, quæ Italicam graviter afflixit. Quare nuperus autor Collectaneorum de Legatis, ait, (quanquam id per omnia non probemus) *que le Duc de Modene est sorti d'un fils naturel de la maison d'Esté, dont les Princes de Brunsvic & Lunebourg se disent estre les chefs.* Sabaudum Sigismundus Imp. Ducem creavit; Par-

menses à superiore seculo dignitatem repetunt; Medicæi Florentini cives fuere.

Cap. LIII.

Etsi autem Italiæ Principes præter ditiones feudales etiam alias liberas tenent, eæ tamen exiguæ sunt; nec feudalis conditio suprematum minuit, aut liberi territorii possessio auget, neque enim Brandeburgico ob Prussiam possessam cedent alii Electores. At verò, inquies, Principes Italiæ sunt quidem Vasalli Imperii, sed tamen à Comitiorum oneribus liberi, quia nec illis interveniunt. Respondeo: Sabaudum ab illis liberum non esse: præterea quoniam Principes Italiæ subsunt Imperio adeoque & Comitiis, ideò liberiores essent, si in Republica, cujus membra sunt, jus suffragii haberent; neque enim ab oneribus Imperii exemti sunt. Et libera Imperii nobilitas libenter ferret onera Comitiorum, si jus suffragii obtineret. Ex his ergo colligo nihilo meliorem Principum Imperii Italorum quam Germanorum in his conditionem esse.

ITaque concludo plerasque Italiæ familias quæ se Serenissimas ferunt, nec generis claritate, nec potentia, nec libertate Serenissimis quibusdam Germaniæ Principibus præferri, nonnullis nonnullas nec comparari posse. Quandoquidem ferè omnes maximam ditionum partem Imperio beneficiariam tenent, Sabaudus etiam in Comitiis comparet, Mantuanus quoque Imperii judicia agnoscit. At

vero,

vero, inquies, alias quoque ditiones habent plerique Imperio minimè obnoxias. Respondeo, primum, eas ferè exiguas esse, aut utique controversam earum libertatem. Certè Bodinus, vir doctissimus, multis ostendit omnes Italiæ Regulos nihil possidere, nisi aut Ecclesiæ Romanæ aut Sacri Imperii beneficio Feudali. Deindè, qui territoria quædam exigua cæteris maximis ditionibus, Imperio sine controversia obnoxiis, undique cincta, in libertatem asserunt, profectò rationes luce clariores afferre debent, alioqui quod in territorio est præsumitur esse de territorio; & Dominus (scilicet Imperator) fundatam habet intentionem. Deinde cùm negari non possit, Imperii, sive, si mavis, Regni Italiæ, omnem illum terrarum tractum fuisse, manifestum est hodieque ejus videri; nisi portio aliqua modo quodam jure approbato, amissa aut derelicta doceatur. Sed esto sanè, doceri plenam ditiunculæ cujusdam libertatem, nihil id quidem ad rem pertinebit, nisi ditio illa per se sit capax Suprematus, ut supra dixi. Regis Ivetotii in Gallia, aliquot pagorum Domini exigua credo fuisset inter Principes Christianos autoritas, tametsi plena libertate gauderet, quoniam ut supra ostendi, nemini Suprematus competit, nisi armipotenti. Denique etiamsi ditio esset capax Suprematus, & ab omni feudali nexu atque obligationis vinculo libera (quales nescio an reperiantur in Italia)

non ideo tamen alteri præferenda esset quoad Suprematum; quoniam supra uberrimè ostensum est, Suprematum Principis nihil imminui feudali nexu vel homagio præstito, vel ullo vinculo, quod conscientiam, honoremque obstringit; dummodo brachia ipsi non sint actu ipso ligata, id est dummodo alteri jus non sit ditiones ejus in potestate habere militari manu, sed ipsi omnia integra & subditos coërcendi facultatem esse constet. Itaque nec Electori Brandeburgico Bavarus & Saxo cedent, quod Borussiam omni juris nexu liberam se tenere profitetur, neque Palatini, Brandeburgenses, Brunsvicenses, Duci Holsatiæ Gottorpiensis lineæ quicquam detulêre, ideò quod Slesvicensem ditionem pace Sueco-Danica ab homagio absolutam, obtinuit. Porrò nihil refert quod nonnulli Italiæ principes Imperii Vasalli in Comitiis Imperii non comparent; hoc enim potiùs minuit quàm auget eorum libertatem, & qui secus sentiunt, sese & Reipublicæ in universum & Germanicæ in primis parum peritos ostendunt. Nam in unaquaque Republica libera civis ille censetur qui publicis deliberationibus intervenit, & suffragii jus habet, isque illo potior habetur, qui à Reipublicæ gubernatione remotus est, quemadmodum in Polonia nobiles soli cives sunt, quia soli de Republica sententiam dicere possunt. Idque manifesta ratione evincam; cùm enim constet Italos, quos recensui, Du-

ces.

ces, esse Principes Imperii, utique suberunt Comitiorum Decretis quousq; scilicet Princeps Imperii Comitiis summittitur; itaque alieno tantùm arbitrio subjacebunt, non suo; liberiores futuri, si quoque potestas facta fuisset sententiam inter cæteros dicendi. Constat autem in Comitiis res magni momenti tractari posse, his ergo excludi, & subesse tamen, incommodum non exiguum est, quin & Aula Cæsarea majore res Italicas libertate disponit & versat, quia Comitia & Capitulationes Cæsarem ligantes magis ad Germaniam quàm Italiam pertinere censentur. Ipsa Origo discriminis ostendit, ad gravandos id potius quàm sublevandos Italos pertinuisse. Nimirum Germani Principes, & jus eligendi Regis, & statuendi de Republica sibi sumsere, cui noluerunt intervenire Italos, velut victos & subactos. Nempè, ut ait vir quidam doctissimus; [quotiescunque de rebus etiam Italicis constituendum aliquid fuit majoris momenti, semper ex consilio atque autoritate Germanicorum etiam Principum omnia gesta fuerunt, quod infinitis exemplis facilè ostensu est. Huc facit quod Italia omnem potestatem Cæsaris aut Regis constituendi, adeòque ejus qui & Italis omnibus imperandi jus habeat, uni Germaniæ citra omnem controversiam nunquam non concesserit, ex quo ab Ottone fuit devicta. Hinc jam olim sub Friderico I.

R 4 Cæsare,

Cæſare, Mediolanenſibus ſuis Comes Blandratenſis objecit illa quæ refert Guntherus lib. 8.

Reges Alemannia nobis,
Urbibus Italicis leges & jura daturos
Mittere rite ſolet, poſtquam de partibus illis
Carolus & magni regnum ſurrexit Othonis,
Auſoniaque frui Reges cœpere Corona
Teutonici.

Apud eundem lib. 1. neſcio quis alloquitur Germaniæ proceres:

Ex quo Romanum noſtra virtute redemtum,
Hoſtibus expulſis, ad nos juſtiſſimus ordo
Tranſtulit Imperium, Romani gloria Regni
Nos penes eſt: quemcunque ſibi Germania Regem
Præficit, hunc dives ſubmiſſo vertice Roma
Suſcipit, & verſo Tiberim regit Ordine Rhenus.

Unde patet cur factum ſit ut Urbes Lombardicæ (ex quarum rectoribus alicubi Principes orti ſunt) non ſint ad Comitia Germaniæ vocatæ; at verò, inquies, ſi ad Comitia non vocentur, etiam onera in Comitiis imperata non ferre; ſed ſciendum eſt, etſi Itali ſub Imperatoribus Germanis ſatis liberaliter ſint habiti, neque tributis preſſi, tamen illos debuiſſe *fodrum* (id eſt pabulum, hoſpitium, & cenſum Capitolinum ſeu ſubventionem quandam pecuniariam Imperatori cum exercitu ad petendam Romæ coronam eunti, ac proindè neceſſitatibus Imperii ſuccurrere debuere: præterea Imperator ſibi Regalia vel

ut

ut quidam vocant, Regalias reſervaverat; ſcilicet, fodinas, ſalinas, angarias & parangarias, aliaque Fiſci jura, quæ paſſim Imperii vicariis poſtea conſtitutis fuere in Feudum data, aut certè permiſſa, cum poſt Fridericum II. Imperatores Italiam rariùs adirent. Illud tamen hodièque certum eſt, Imperium ſuis in Italia Principibus protectionem, ipſos contra neceſſaria ſubſidia Imperio debere, ſi ſcilicet ita neceſſitas poſtulet: id enim munus eſt Vaſalli, ut Domino ſerviat, milite, aut ſi ita malint ambo, pecunia. Equidem cum in Comitiis ſubſidia Cæſari decernuntur, ea propriè non pertinent ad Italos Imperii Principes, ſed tantùm ad Ordines, quibus in Comitiis deliberandi jus eſt; non ideò tamen exempti putandi ſunt. Quod manifeſtiſſimo exemplo oſtendam, ex ipſa Germania petito, liberæ Nobilitatis; ea enim non vocatur ad Comitia, neque quicquam confert ad ea quæ Ordines Cæſari decrevere; extra ordinem tamen, ſi ita Imperatori & Ordinibus videatur, aut militare Imperio, pro feudi qualitate; aut pecuniâ ſubvenire debet; quemadmodùm tum ex ipſa indubitabili Feudorum natura, tum ex Receſſibus Imperii conſtat. Eadem etiam Italorum Principum conditio cenſeri debet qui ab immediato Germaniæ nobili vel Dynaſta (qui ſcilicet Imperatori & Imperio tantùm ſubeſt,) non niſi Feudi magnitudine diſtinguuntur, quæ facit ut Itali

Principes Suprematum habeant, cujus exiguum aliquod Feudum nobilis Dynastæ Germani, ut supra ostendimus, capax non est alioqui Imperio eodem plane modo subsun ambo, judiciisque ejus & Comitiorum decreti stare debent, eandemq; Cæsari obedientian debent, quam scilicet homagii feudalis formula ubique similis præscribit. Posito ergò Nobilem Germaniæ Immediatum à Princip Italiæ non nisi magnitudine Feudi differre jam patebit Analogia hæc quoque, quo quemadmodum in Germania illi Nobiles ve Dynastæ habentur potiores qui non tantun immediati sunt, sed etiam jus habent Suffragii sive Sessionis in Comitiis; & nullus eorum est, qui non jus Sessionis libenter redimeret, paratus solvere pro portione sua, quic quid à Comitiis imperabitur, quod tolerabil admodum esse solet; ita similiter in eo Principes Imperii in Germania potiores sunt Italis, quod de tota Imperii Republica cum cæteris statuunt, & Itali, si id quod sua intere intelligerent, darent operam ut hoc quoqu beneficio potirentur. Certè Carolus V. Princeps sapientissimus Flandriam & alias ditiones, à Gallicò jure Madritensi pace absolutas poterat liberrima potestate tenere; sed in Imperii Clientelam dare maluit, erecto Burgundico Circulo novo, qui & jus suffragii habe & Imperii necessitatibus subsidia confert, vicissim protectionem Imperii efficacem hodi expe

experitur. Scilicet in eo consistit minorum Principum ac Rerum publicarum salus, ut inter se contra potentiores firmo fœdere defendantur. Quid aliud autem Imperium nostrum est, quàm perpetuum sub unius capitis Majestate fœdus, æquissimis professo legibus initum, cui si jam dudum accessissent Batavi, saltem pro parte ditionum, non ita facilè nupera in eos tempestas detonuisset: semper enim Gallia hactenus aliquam erga magnum Imperii Corpus reverentiam professa est, idque jam dudum pro novissimo afflictis rebus perfugio RectoresReipublicæ illius habuisse, animadvertit Observationum nuperarum de *Fœderati Belgii Statu* illustris autor Anglus. Et si Gallia Plombinum ac vicina loca tenuissent (quod ne fieret domestica Regni dissidia fecêre) belli mole in Italiam translata; vidissemus credo Italos Principes certatim Imperii fidem implorantes, idque non ipsos minus quàm Helvetios aliquando facturos auguror, (ne quid de Batavis dicam) ipsa necessitate compulsos, si Gallia perget ire, quo cœpit gradu, ad arbitrium rerum. Sed hæc quidem fatis relinquamus: nobis ostendisse satis est, tanto meliorem esse Principum Germaniæ conditionem, quàm Italorum, quanto satius est in urbe cum cæteris habitare, ibique locum habere in Senatu, quàm in argo solùm degere. Quod si Itali incommoda non sentiunt rupti vinculi, id casui tribuendum est;

sa-

ſapientes autem ratione moventur, nec tantùm quid fiat, ſed & quid factum futurumque ſit ſpectant. Nam quàm ſæpè & quàm miserè Italia ab exteris ac civibus lacerata ſit, ob abſentiam Cæſarum, utique conſtat. Sed quoniam nos hic non de eo quod intereſt, ſed de jure; nec de utilitate ſed de dignitate loquimur; hæc quidem mittamus; contenti demonſtraſſe ſupra, quòd Principes Itali quos diximus, non minus Imperio ſubſint, quàm Germani; imò (quoniam de juribus Majeſtatis in Comitiis partem non capiunt) adhuc magis. Cum ergo nec Suprematu, nec Feudorum qualitate, nec alio nomine, melioris ſint conditionis Principes Itali quàm Germani, in nonnullis etiam deterioris; & cùm omnibus communis ſit *Imperii Principum* natura & ratio, ſupereſt, ut dignitate quoque minimùm æquales cenſeantur, & quicquid Italis publici honoris conceſſum eſt, id Germanis quoque ſine injuria & contumelia negari non poſſit. Itaque cùm Itali tum alia valde honorifica apud Reges, Principes, Respublicas pro more ſeculi obtinuerint, ut, Fraternitatem, Serenitatem, & quæ his connexa ſunt; tum verò jus Legationis optimum maximum in congreſſibus Legatorum exerceant, quemadmodum prolixè docuimus; ſupereſt ut exempla eorum Germaniæ quoque Principibus proficere debere concludamus.

Cap. LIV.

Postquam rationibus & exemplis Electorum ac Principum Italiæ *adstruximus* jus *Principum Germaniæ, superest, ut* possessionem *quoque ipsis asseramus. Et quidem hic non esset opus actibus possessoriis ad probandam possessionem, quia* quæ sunt meræ facultatis ipso jure possidentur. *Quemadmodum enim possideo jus ædificandi in fundo meo, etsi neque ego, neque meorum majorum quisquam id antea fecerit, ita qui Suprematum habet possidet jus exercendi actus ex eo promanantes, qualis est mittere Legatum cum charactere summo, etsi id nunquam antea fecisset. Ut taceam actus possessorios Electorum & Principum Italorum haberi posse pro nostris ob paritatem causæ.*

POstquam primum *rationibus*, deinde *exemplis alienis* dignitatem & *jus Legationis* summorum Germaniæ Principum adstruximus, superest ut nunc propriis ipsorum actibus possessionem ipsis asseramus. Possidetur unaquæque res pro natura ac conditione sua *detinendo, insistendo, exercendo*, imò sunt quæ possidentur non amittendo; Mobilia detinentur, immobilibus insistitur, incorporalia (jura scilicet atque actiones) exercentur, denique quæ sunt naturalis libertatis & dicuntur *meræ facultatis* ea possideri intelliguntur ipso jure, & retenta censentur, nisi amissa esse doceantur: qualia sunt, re, conditione, digni-

dignitate mea uti ac frui; exempli causa, in meo ædificare, rem meam pro arbitrio vendere, aliaque id genus, quæ nemo impedire potest, nisi servitutem in fundo meo quæsiverit, aut jus retractus vel pignoris vel aliud jus in rem meam obtinuerit. Atque hæc ejus sunt naturæ, ut non amittantur non utendo exempli causa si neque ipse, neque majo meorū quisquam in avito fundo ædificasset non ideo mihi domum objici poterit præscriptio à vicino cujus luminibus ædificando obstruetur, neq; enim illis quæ meræ facultati sunt, ullo tēpore præscribitur. Hujus autē naturæ est jus Legationis plenum, quod non minus apertè ex jure Suprematus promanat quam jus ædificandi ex dominio in fundum competente sequitur. Modus rem meræ facultatis amittendi unicus est, voluntaria demissio, sive expressa sive tacita: tacita autem omissio censetur, si quis re in controversiam deducta oblataque exercendi occasione, destitit atque usu juris sui sine protestatione cessit: Nam si contradicat, & se temporibus atque occasionibus cedere vel etiam rationes habere testetur, cur nūc actu abstinere è re sua ducat, cessat voluntariæ demissionis suspicio quare tunc jus non amititur, ne quidem non utendo. Atque hic est usus potestationum sollennium, passim etiam inter Principes frequentatarum, quibus unusquisque cavere se putat, ne quid juri suo decedat. Quæ cum ita sint

ſint, ad poſſeſſionem Principum noſtrorum in hoc negotio docendam nullis opus eſſet actibus, quoniam ut dixi *res meræ facultatis ipſo jure poſſidentur*, niſi quis jure ſuo his, quibus dixi, modis ceſſiſſe probetur, quod factum à Germaniæ Principibus nemo ſanus aſſeveraverit; conſtat enim Principibus nihil magis curæ cordique eſſe, quàm quicquid pertinet ad tuendam dignitatem, cui nunquam ſponte ac deliberato animo renuntiabunt, quanquam ſæpe aut effuſa humanitate faciles, aut gravioribus diſtracti, aut negligentia torpidi, occaſiones ejus oſtentandæ amittant. Præterea ſi quid hujuſmodi contra Principes allegari poſſet, id deberet actum eſſe à toto Principum Corpore. Neque enim una familia omnibus, imò fortè nec princeps nullus ſuis ſucceſſoribus in hoc negotio præjudicium facit. Sed non eſt cur in has quæſtiones digrediamur, quando conſtat nihil tale illis vel per ſomnium in mentem veniſſe. Illud verò notabile eſt, quod Juriſconſultis animadverſum; ſi plures in eadem ſint cauſa, nec niſi unus in judicio verſetur, unum alteri prodeſſe, ſi cauſam vincat; non nocere, ſi perdat: cujus rei manifeſta ratio eſt, æquitatis vim intelligentibus. Itaque ſi qui Principes juris ſui parum tenaces fuiſſent, eos liquet cæteris rerum ſuarum ſatagentibus, non eſſe nocituros; at ſi qui lucrati ſunt aliquid, reliquis quoque victoriam communicaturos.

Quare

Quare non est necesse, ut illi qui nunc plenum jus Legationis exercere volunt, ostendant id à majoribus suis factum, si alii, qui meliori conditionis non sunt, aliquando exercuisse doceantur: tametsi nihil ad ipsos pertineat si qui alii ostenderentur omisisse. Itaque *actu Electorum ac Principum Italiæ pro actibus possessoriis etiam nostris haberi possunt*, quoniam in conditione Suprematus, imò & Principi Imperii discrimen nullum esse docuimus. Nam si pro Germanis separatim, & pro Itali quoque separatim, actus exiguntur; expecto etiam ut adversarii pro quolibet Circulo exempla postulent, & actus Principum Circuli Inferioris Saxoniæ, Principibus Circuli Suevici utiles esse debere negent. Eodem modo si Electorum actus cæteris Principibus non prosunt, exspecto etiam ut actus Principum illorum qui ad Deputationes Imperii ordinarias nominantur, quasi scilicet inter reliquos emineant, ad alios porrigi debere negentur. Quæ omnia quàm inepta sint, quivis videt. Nec verò magis Electionis quàm Deputationis ordinariæ qualitas, jura Suprematus auget. Sed etsi actus nobis adesset nullus, non ideò minus adesset possessio, quemadmodum ex eorum quæ meræ facultati sunt, natura ostendi; idque si quis rationibus juris manifesti contentus non sit, palpabiliter evinci potest; ecce enim, ponamus Magnum Ducem Moscoviæ, exutis paulatim genti

moribus

moribus, nostras cæremonias recipere; missisque Legatis in Congressibus ac Conventibus intervenire; nemo dubitabit, credo, quin salvum atque integrum sit illi jus suum, etsi nunquam usus esset. Longius ibo, ponamus Magnum Neguz, quem vocant, sive potius Abyssinorum Regem Legatos ad Cæsarem, ad Reges, imò, si Diis placet, Noviomagum mittere, ut Christianos Christianus ipse ad communia in hostes fidei arma capienda exstimulet; quisquamne obsecro quasi possessione carenti jus negabit? Imò fingamus Rempublicam aliquam potentem una nocte nasci, velut fungum, nonne illa eodem cum Veneta aut Batava jure utetur? Sed non opus est fictione, cùm enim non ita dudum, Respublica, vel potius abortus Reipublicæ in Anglia apparuisset, Reges inter se certârunt, quis prior aut effusior in ea colenda esset. Fateor hoc temporibus tribuendum, illud tamen constat, si jure freta fuisset, non fuisse habituram cur novitatem vereretur. Unde satis opinor liquet, in his rebus rationem pro possessione esse, imò qui jus habet possidere videri, tametsi nullum actum exercuerit.

Cap. LV.

Ratio cur Itali circa cæremonialia curiosiores, quàm nostri. Italia est fons Cæremoniarum. Itali talia studiosissimè captant. Magnus Dux Hertruriæ olim Legationem misit ad Principes

 Germa-

Germaniæ, alio quidem prætextu, ſed revera ut ſibi poſſeſſionem tituli Serenitatis *arte compararet. Varia in his Italorum artificiola. Contra Germanorum negligentia, tum quòd exterorum cæremoniæ novæ eſſent, & ipſis ignotæ, tum quod patrios mores retinere mallent, tum denique quod bellum diutiſſimum animos eorum ad curas graviores avertiſſet.* Excellentia *Legatorum, diſcrimina Legatorum & Ablegatorum cæteraque cæremoniæ huc pertinentes vix nuperrimè ſtabilitæ, & noſtris noviſſimè innotuerunt. Certè non multis abhinc annis* Excellentia *Venetis, Batavis, Sabaudis, Mantuanis Legatis à multis negata eſt, & aliquando etiam honor loci potioris, & primæ Viſitationis.*

At verò, inquies, reddendam nihilominus rationem videri, cur factum ſit, ut creberrimi habeantur actus Principum Italorum, non æquè Germanorum. Poſſem ſanè declinare hanc quæſtionem, quoniam oſtendi, tantùm abeſſe ut numerus actuum ſit inſpiciendus, ut contra potius hoc loco ne unus quidem ſit neceſſarius ad poſſeſſionem: quemadmodum ego in poſſeſſione ſum juris ædificandi in fundo meo, tametſi nunquam ædificaverim. Attamen ut animis Lectorum penitus ſatisfaciam hoc quoque explicabo, cogitandum eſt nimirum Italos ſemper habitos deliciarum magiſtros; Pictura, ſculptura, Architectura apud ipſos ex vetuſtis ruderibus

bus resuscitatæ atque executæ, in reliquam Europam profectæ sunt. Musicam quoque ipsis debemus, imò & Religionem, quæ barbarorum animos in Occidente emollivit. Fateor Italos fuisse Græcis, quod nos ipsis, id est barbaros; certum est tamen Italiam velut canalem fuisse per quem his populis Occidentalibus Orientis artes atque opes infusæ sunt, usque adeo ut viticulturam olim, & Serici conficiendi rationem, non ita olim, ad ipsos primum, deinde ad Gallos Germanosque propagatam videamus. Nimirum, ut Græcia capta ferum victorem cepit, & artes intulit agresti Latio, ita Italia à Francis & Allemannis domita, Francos & Allemannos vicissim domuit, & vitæ melioris dulcedine cepit. Itàque mirum non est, si quæ religionis, eadem morum magistra Italia, etiam cæremonias nobis peperit, subtiliorem disciplinæ moralis partem. Sed vetera mittamus; illud constat & Serenitatem, & Excellentiã, & honorem Manus atq; Præcessionis, ac cæteras Occursuum, Visitationum, Comitationum subtilitates in Italia natas. Autor libri *della Real Grandezza della Republica di Genoa* contendit primos omnium Genuenses Duces in Italia *Serenissimos* appellatos. *Excellentia* qua occasione certus ac constans Legatorũ titulus esse cœperit, supra dictum est; cùm scilicet Dux Nivernensis, cui ille velut Principi Domus Mantuanę debebatur, Legatus Henrici IV. esset ad Ponti-
 ficem

ficem, & Legatus Hispanicus æmulatione Galli & Venetus Sabaudusque exemplo Hispani eundem titulum certatim sumsissent. Quousq; curiositatis processerint in his rebus, id ex *Ceremonialibus Romanis*, & *Magistro Cameræ* Italicè scripto, quem aliquoties citavi, intelligi potest. Et sunt illis observationes quædam subtiles, exteris sæpè imperceptibiles; exempli causa, cum Dux Venetiarum literas Reipublicæ causa scribit, ad alium Germaniæ aut Italiæ Principem primarium, inscriptio extrinsecus Latina est. *Illustrissimo atque Excellentissimo Principi.* At Celsitudo aut *Vostra Altezza* non nisi intus reperitur; quod alius fortè negligeret, at Sabaudus, gnarus animi eorum, ægrè tulit. Nam perinde est, ac si profiterentur se Celsitudinem non extra, id est publicè, dare velle; sed intus tantùm, velut privatim, ac nemine teste. Cum hujusmodi minutiæ Italis succedunt, mirificè gloriantur, quemadmodum patet ex Itinerario Danielis Eremitæ, qui Coloredo Legato Florentino Comes Itineris fuit circa annum 1609. Nempè Ferdinando Magno Hetruriæ Duce mortuo filius Ferdinandus Cosmus successerat, is prætextu colendæ amicitiæ quæ Principibus Germaniæ cum patre fuerat, reapse, quantum ex tota legationis historia intelligi potest, ut sibi *Serenissimi* titulum aliaque id genus ab incautis, & talium incuriosis arte eliceret, & postea exempla, vel, ut loquuntur, actus pos-
sesso-

fessorios allegare posset, Legatum in Germaniam miserat. Legatus Cæsare salutato primum ad Saxonem ivit, credo quod tunc opportunior calliditati isti videretur, quanquam & situs locorum ita ferret. Inde ad Brandeburgicum itum, ibi cùm forte Landgravium Hassiæ offendissent, atque huic literas à Magno Duce attulissent, indignatus ille quod Excellentiæ non Celsitudinis titulo honoraretur, Legatos sine responso, ut apparet, dimisit, nec verò quisquam ex illis qui in Legatione erant, Celsitudinis nomine Landgravium appellaverat, necessitate ejus appellationis apto verborum circuitu declinata. Indè ad Trevirensem itum, Confluentiæ degentem; Brunsvicensem adire debebant, sed obtentui sumptus pestis in illa regione metus; vera causa, quod honores quos postulabant obtinere desperarent. ElectorTrevirensisColoredum supra se in mensa accumbere jussit, sed literas discessuro dedit ad Magnum Ducem, quibus ille Illustrissimi tantùm titulo insigniebatur. Negavit Legatus tituli mediocritatem ejus magnitudini convenire, à nemine aliter quàm *Serenissimi* nomine compellatum, nec eum honorem Saxoniæ vel Brandeburgi Electorem denegasse; mirum cur ille solus tam receptum ab omnibus morem cavillaretur. Cùm Ille contra instaret & asseveraret conceptissimis verbis, nullum Italicum Principem trecentis abhinc annis alio titulo à

prædecessoribus suis insignitum : tum planè Coloredus refragatus est, &, literas, inquit, mittere, si placet, alio quàm me internuntio mittas, ego meum caput vocare in discrimen nolo, quod imminui Principis dignitatem facilè passus sim. Postulavit Elector, ut liceret inspicere à Saxone literas, quibus ut inscriptum Serenissimi nomen vidit, induci se passus est, & literas suas ad se recepit, mutaturumque se fidem dedit, dummodo scirent id non judicio aut prava voluntate, sed more factum. Ægrè habebat illum proculdubio, se Electorem Principem non alio quam Illustrissimi titulo honoratum, nec si constitisset Saxoniæ Ducem ampliori honore à Magno Duce appellatum, ulla se ratione ad mutationem propositi sui flecti passus esset. Misit tamen literas manè, quibus *Serenißimi* nomen inscriptum erat. Inde ad Johannem Schweickardum Moguntinum venere. Is quoque Illustrissimi titulum conspiciens dubitare cœpit, an reciperet, negans eas literas sibi scribi. Præsciebat offensionis causam Coloredus & præmeditata oratione argutè divertit, & quod studio factum erat, id vitio scribarum, propria titulorum ignorantium, contigisse, nec nomina in tali officio, sed animos spectari ajebat; cum tamen revera non alia esset Legationis causa quàm ut hæ minutiæ captarentur. Illud quoque penè ridiculum, quod addit auctor Itinerarii, se Germanici sermonis

gnarum,

gnarum, subinde Electorem augustissimo titulo compellasse, erroremque literarum iterata honorum appellatione erasisse. Ita scilicet illi homines nostros Electores Principesque ludibrio habebant. Et postea Epiphonema addit de hoc Principe: *in summa*, inquit, *virum bonum facilè dixeris, in quo nihil ferè reprehenderis quam nimiam facilitatem.* A Moguntino ad Herbipolensem, Palatinum, Wurtenbergicum, ivere; Palatinum morbus detinebat; Unus Wurtenbergicus ambitioni eorum minus satisfecit. Nam cum paulo antè Oratorē ad Ferdinandū Cosmum misisset, qui dolorem de morte amici Principis Ferdinandi Magni Ducis, testaretur, ille expectatione frigidiùs acceptus fuerat, ideo (ait autor) [Wurtenbergicus Italicæ gravitatis inimica imitatione eadem nos ratione tractavit, qua suum Oratorem tractatum Florentiæ acceperat, nostrasque nobis artes, velut in aliqua paris magnitudinis æmulatione, reddidit. Stabat ipse in medio atrii erectus, & nihilo secius quàm ipse Cæsar immotus, nec advenientibus obvius, nec comitatus abeuntes, quod à cæteris tamen Principibus factum. Nihilominus postridie, magis in sui gratiam, ne intermissa patriæ consuetudo ipsi vitio esset, quàm amore nostri, mensa nobiscum communi usus est. Et à prandio ad spectacula Circi educimur, comitante nos fratre ejus; quæ etsi nostro honori fieri fingerentur, in-

tellectum tamen ea ex necessitate fieri, quo equorum habilitati, eadem proximis Ducis nuptiis exhibituri, insuescerent. Die tertia à discessuris postulatum, ut unum adhuc illi diem largirentur, sed nec ipse nec illius nomine quispiam affuit, majorque ea die solitudo penes nos aulicorum & famulantium, quàm ante erat, nec illi ipsi quidem nobiles, qui ante nobiscum assidui erant, ultra videbantur. Iamque frustra per vanam cunctationem consumpto die, tandem nobiles duo aderant, qui pro duce nunciarent, se toto die distentum, non potuisse simul & suæ voluntati & nostræ exspectationi satisfacere. Coloredus, etsi quàm officiosissimè, dissimulato intellectu, responderet, indignari tamen aliquantùm, & irrisos nos dolere. Cujus ego rei causam (inquit autor Itinerarii) statim subjeci, quòd scirem certum esse ea fuisse voluntate Principem, ut nos inviseret. Nam & de muneribus, quibus nos donaret, cogitaverat. Sed ille quem antea missum in Hetruriam dixi, constantiùs asseverabat, ibi nihil tale sibi præstitum, desineret immodicis honoribus imminuere fastigium dignitatis suæ. Plus apud exteros gravitate quàm familiaritate profici. Ita summo mane nullo comitante aulicorum discessimus, satis mirati quod solus ille nos tam parvo in honore habitos, adhuc pene inani frustratione delusisset.] Hæc autor Itinerarii Daniel Eremita; Ego addiderim,

Ita

Ita meritos homines, qui ideo tantum venerant, ut Principibus nostris os sublinerent, & postea domi inter suos eorum facilitatem irriderent. Electorem quendam contumeliose appellat, ejus magnitudinem non nisi bibendi virtute metiendam, excepisse Legatos in pedes erectum, & operto semper capite, ignorantia magis morum, quam judicii delectu; aliaque id genus habet etiam mordaciora. Digna est relatio hæc quæ expendatur, tum ut imposterum Principes nostri caveant, ne bonitatem nimis effusam exteris irridendam propinent, tum ut veræ intelligantur causæ, cur Itali potius quam nostri, honores ejusmodi invaserint. His enim quæ nostris minuta atque inania visa sunt, illi potissimum invigilant, & non minus exultant syllaba aut passu obtento, quam urbe capta. Hinc etiam intelligi potest, plerosque actus possessorios, quos contra nos allegare possent, vitiosos esse, & clam aut precario obtentos adhibitis sæpe artificiolis illaudatis; quemadmodum ex Trevirensi ac Moguntino deceptis, hoc loco constitit. Cùm verò Principes nostri parum olim Gallorum atque Italorum mores morarentur; mirum non est, quòd Germanici potiùs candoris, quàm frivolæ subtilitatis rationem habuere; sed admoniti artium extranearum nonnunquam consultum duxere gravitate se digna honorem tueri; quemadmodum fecit hic Wurtenbergicus, cæterorum

exemplum secuturus, nisi fortè misso ante in Italiam Oratore, didicisset, exterorum fastum calcandum esse alio fastu. Principum ergo nostrorum facilitas huic uni rei imputari debet, quod à Roma cæremoniarum fonte remoti, & parum habentes, quod cum exteris agerent, ignoratione aut neglectu eorum quæ extra Germaniam inter eos qui Suprematu eminent, observari solent, patriis moribus insistendum sibi putavere. Ausim certe asserere in Germaniæ aulis triginta ab hinc annis (ne de propiori tempore loquar) consiliariorum paucissimos intellexisse vim harum cæremoniarum aut discrimina *Legati* atque *Ablegati*, cæterasque inter exteros visitationum ac congressuum regulas. Et vere præter commercii cum exteris raritatem diuturnum bellum eos ad graviores curas avertit, & Monasterii potiùs de recuperandis ditionibus quam aucupandis titulis agebatur; cùm omnis mora perniciosa esset, exercitus alienos in suo sæpe alentibus. Præter quam quod supra uberrimè ostendi, Monasterii fuisse non Legatos ad exteros, sed Deputatos ab Ordinibus ad Imperii Conventum, in quo nihil innovandum, nec à patrio ritu discedendum nostris Principibus videbatur. Huc accedit quòd subtilitates cæremoniales quæ nunc maximè vigent, tunc magnam partem novæ aut certe parum stabiles erant. Nondum *Excellentia* Legatorum in Germania re-

recepta erat, nondum eam Nuntius, Cæsareique atque Hispani Legati, Sabaudo aut Mantuano tribuebant, nondum omnes Electores ex familiis Serenissimis orti à Regibus *fratres* appellabantur, nec Reges à nostris omnibus *Majestatis* appellatione colebantur. Supra audivimus, à Cæsareo ac Hispano, etiam Venetis, non ita olim *Excellentiam* negatam; & tandem controversiam Memmius quoque qui postea Monasterii cum tractandi potestate fuit, paulo antè cum Tuillerio Venetiis legationem obiens Legatis Provinciarum Fœderatarum movit, utcunque à Regis sui amicis & fœderatis venirent. Hi tamen omnes qui *Excellentiam* Sabaudis, Mantuanis, Venetis, Batavis, negabant, primæ Visitationis ac Manus vel primi passus honorem concedebant. Unus Comes Harcurius longiùs progressus, Legato in Anglia Batavo præter *Excellentiam* etiam honoratiorem domi suæ locum visitaturo abnuit. Legatus Mantuanus coram Regibus semper caput texit, præterquam apud Hispanum; ubi tamen se tegunt *Grandes* Hispaniæ, quod in Gallia Duces ac Pares non ausint. Notandum est etiam hodieque Legatos Regios Ducalibus, ut Sabaudis aut Florentinis ubique domi suæ locum cedere, præterquam Romæ. Denique non ita olim Parmensis quoque Regiis Legatis Domi suæ superiorem locum negare cœpit. Quæ omnia evincunt id quod in Resolutione

tione sive Decreto Ordinum Fœderati Belgii supra citato annotatum est, pleraque cæremoniarum ac discriminum hujus generis non nisi hujus seculi inventa, novissimè demum vix ac ne quidem satis stabilita esse, ac proinde Principibus fraudi esse non debere, quod nondum satis constanter illis usi sunt.

Cap. LVI.

Quanquam autem ob rationes prædictas ad probandam possessionem juris Principum non esset opus actibus possessoriis, *attamen illi quoque nobis non desunt: Et licet alii, qui varia Archiva excutere possunt, plures utique producturi essent, producam tamen nonnullos satis validos mihi notos. Et primum* Lotharingus *nuper docuit multis exemplis, sibi ab antiquo fuisse plenum jus Legationis. Idque nuper Cæsar & Belgii Hispanici Gubernator Generalis agnovere. Lotharingum autem esse Principem ac Vasallum Imperii & pleno jure comprehendi ditione Imperii, ex Actis publicis hoc loco ostendo.*

TAmetsi autem hinc appareat ad ea quæ ipso jure competant persequenda nec exemplis nec actibus possessoriis opus esse, præsertim si occasiones utendi defuerint, aut res ipsa vel nondum satis stabilita vel nobis certè non satis fuerit explorata, juvat tamen ostendere nos ne quidem si *exemplis atque actibus* certandum esset, judicem vereri. Nolim

lim verò lectorem ex illis qui à me adducentur, metiri illos, qui adduci poſſent. Nam privatus privatim ſcribo, meapte ex penu, nec niſi illa annoto quæ in mentem veniunt, audita nuper aut lecta viſaque: neque enim ſatis otii ad inquirendum nunc fuit, nec olim materiam præparavi quemadmodum alioqui poſtulat argumenti natura. Conſtat autem argumentum aliquod ex tempore aggredienti, non ſolere ſtatim exempla ſuccurrere, quæ in promptu fuiſſent materiã diu meditatam tractanti; præterea ſi dignitatem tot magnorum Principum vindicanti aliquot Archiva patuiſſent, aut paſſim quæ opus erat, ſummiſſa fuiſſent, credo copia potius obruerer, quàm inopia laborarem: talia enim non uno ex loco petenda ſunt; nunc verò paſſa non eſt temporis brevitas, ut auxilia conquirerem quæ majori otio ſervare ſatius duco. Fortaſſe tamen pauca illa quæ dicturus ſum, aliquam convincendi vim habebunt. Non verò repetam quæ ſupra attigi, pertinentia ad dignitatem Magnorum Germaniæ Principum in univerſum; nec alia nova accumulabo, ut, quod etiam à Regibus fratres appellati ſunt, (quemadmodum literis quæ in promptu ſunt doceri poteſt) à Cæſare *Serenitatem* accepere, cum maximis Europæ poteſtatibus æquali jure tractavere; contentus hoc loco ea tantum afferre exempla quæ ad jus Legationis eorum unicè pertinent. Ac primum in-

telligo

telligo Baronem de Serainchamp Ministrum Lotharingicum nuper multis exemplis veteribus ac recentibus ostendisse, Serenissimos Lotharingiæ Duces solitos & mittere Legatos, & recipere pleno jure, à Gallia etiam sæpe agnito; quod scriptum quia in meas manus non pervenit, nec argumentis ejus uti possum; itaque satis habebo adjicere hoc loco Cæsaris & Hispaniæ Regis judicium, cujus interpres est Generalis Belgii Regii Gubernator, in fidei publicæ sive Salvi Conductus tabulis, quæ Lotharingicis Ministris Viennæ ac Bruxellis concessæ sunt; ubi expressis verbis *Legati & Ambassadeurs & Plenipotentiaires* appellantur, quod Galli hactenus recusavere. Nemo autem dubitare potest quin quod Lotharingo conceditur, ad alios quoq; magnos Germaniæ Principes pertineat; nam pleraque sua Lotharingus ab Imperio feudali jure tenet, reliqua etiam Imperio summissa esse, satis manifestum est. Nam generaliter constat quicquid Germaniæ, Italiæ, Galliæque Reguli tenent, id omne olim aut Pontifici, aut Imperio, aut Regno Galliæ fuisse subjectum; si quis autem se exemtum ferat, probationibus luce clarioribus indigere. Imperium ergo fundatam in omnes intentionem habet qui Regnis Italiæ, Germaniæ, Arelatensi, Lothariensi, comprehenduntur. Præterea Bodinus notat: [Stephanum Bononiensem possessionem Lotharingiæ ab Henrico I. Cæ-

are adeptum, & se eo nomine fiduciarium Imperii professum, anno 1019. item Fredericum Lotharingum Valdimontis Comitem, mortuo Carolo Duce sine prole mascula, principatum ad se jure proximitatis pertinere contendisse, apud Sigismundum Cæsarē, coram Patribus Concilii Constantiensis, ob eam tantùm causam quod Imperiale Feudum esset, cujus incapax erat Isabella Caroli hæres, quæ Renato Andium Duci nupserat, qui & ipse non quidem negavit Imperiale Feudum esse, sed asseruit pleraque id genus ad fœminas delata fuisse. Quod si Lotharingia Imperii Germanici finibus est comprehensa, neque Comes Asperi montis, neque Cumarum Dominus quæ Lotharingia continentur, jura majestatis sibi vindicare possunt, cum ipso jure perspicuum sit, eos qui agrum certis finibus descriptum habeant, eodem jure in singulos uti quo in universos; nisi singulari quodam beneficio immunes ac liberos esse tabulis certissimis testatum sit.] Hæc Bodinus. Sed Lotharingum Imperii Principem esse non aliunde rectius quàm ex Chiffletio discemus, juris Lothariensis Hyperaspista, cui ex Archivo Ducis necessaria ad illustrandam familiæ dignitatem adjumenta subministrata sunt. Exhibet ille tabulas fiduciarias sive formulam homagiorum, Tractatum Norībergensem anno 1542. initum. *Formula homagii quod* à Duce Lotharingiæ præstari solet, ita habet:

Pro-

Promitto & juro ad hæc sancta Dei Evangelia, corporaliter per me tacta, quod ex nunc in antea fidelis & obediens *ero Vobis Serenissimo Principi & Domino . . . . . Romanorum Imperatori semper Augusto, Domino meo Clementissimo, omnibus Majestatis vestræ successoribus Romanorum Imperatoribus & Regibus legitimè intrantibus, & sacro Romano Imperio, contra omnes homines: & non ero in Consilio, participatione, vel tractatu, ubi quicquam agetur contra Personam honorem aut statum Majestatis vestræ, & Sacri Romani imperii, neque in id ullo modo consentiam, sed bonum, utilitatem & honorem Majestatis vestræ & S. Romani Imperii fideliter promovebo, & si quid tractari cognovero contra Majestatis Vestræ Personam honorem & statum, huic pro virili obstabo, & Majestatē Vestram incunctanter admonebo, omniaque alia & singula faciam, ad quæ* fideles Principes & Vasalli Imperii *Domino suo Romanorum Imperatori & Sacro Romano Imperio de jure vel consuetudine tenentur, dolo & fraude penitus semotis: Ita me Deus adjuvet & hæc sancta Evangelia.* Tractatus *Noribergensis* initus fuit in Comitiis Noribergensibus anni 1542. inter Ferdinandum I. Regem Romanorum, nomine fratris sui Caroli V. Imperatoris & Imperii ab una, & Antonium Ducem Lotharingiæ ab altera parte; de scientia, consilio, & assensu Sacri Imperii Electorum, Principum, & Ordinum, & postea probatus à Carolo V. Porro ejus tractatus verba

verba ad rem pertinentia hæc sunt: *Convenimus virtute præsentis Instrumenti, ut noster consanguineus Dux Lotharingiæ non tantùm cum membris aut Statibus particularibus, dependentibus ex Feudo, & Feudo subalterno Imperii, verùm etiam cum Ducatu Lotharingiæ, & iis quæ ad illum pertinent, tanquam ad Ducatum, nempè Album montem, Mussipontem & similia, manere debeant impòsterum & in perpetuum sub tutela & defensione Imperatoris, Regis Romanorum, & Sacri Imperii, defendique ac protegi eodem modo quo alii Ducatus & Status Sacri Imperii: cujus rei causa offert Dux Antonius pro se & suis hæredibus ferre & persolvere ratam suam portionem de omnibus & qualibuscunque taxis & contributionibus quæ imponentur aut concedentur à Statibus Generalibus Sacri Imperii, quod est tertia parte minus eo, quod uni Principi Electori imponitur. Præterea* pro solutione talium collectarum & contributionum, pro conservatione Publicæ pacis erectæ in Imperio, pro Securitate & Salvo Conductu *Cæsareæ Majestatis* [is conductus est Imperatoris Romam euntis, Römer Zug/ ut ipsi scriptores Lotharingi apud Chiffletium interpretantur] *& nobis Romanis Imperatoribus & Regibus, qui quoque tempore erunt Sacro Romano Imperio ejusdemque jurisdictioni suberunt & ad id spectabunt. Alias autem ipsi cum Ducatu Lotharingiæ ejusdemque subditis ab omnibus processibus, mandatis & judiciis Sacri Romani Imperii tam in prima*

quàm in aliis instantiis liberi & exemti erunt Nullisque processibus, mandatis, citationibus appellationibus acceptandis, aliisque negotii quocunque sub titulo, nullo excepto (nisi iis, quæ ad solutionem collectarum & impositionum, ac manutentionem pacis publicæ, & ad Securitatem & salvum conductum, uti prædictum est, spectabunt) relinquentur immunes: Ducatusque Lotharingiæ cum suis appertinentiis liber & non incorporabilis Ducatus erit & manebit semper &c. Ubi notandũ est, Ducatũ Lotharingiæ subesse Imperio quoad publica, nõ quoad privata: nempè cum cæteris feret onera publica communis necessitatis causa indicta, scilicet collectas, & quæ Romanæ expeditionis causa Imperatori solvuntur, servabit Pacem publicam & suberit ejus executioni: id est si eam violet, subjacebit pœnis in rebelles decretis, & proscribi atque executione Circulari compelli poterit. In privatis verò non suberit Imperio, id est non poterit à judiciis ejus ad Cameram appellari, neque ipse quatenus Lotharingiæ Dux est, ob debita privata, & similes causas, sed tantùm ob debitas Imperio collectas, aut fractam Pacem, in Camera vel judicio aulico conveniri poterit. Ducatus autem declaratur liber & non *incorporabilis* Imperio, id est, non poterit ad Imperium recidere ex jure Feudi aperti, sed utetur jure hæreditario, quemadmodum aliæ quoque in Imperio ditiones, quæ etiam ad fœminas transeunt. Ex

quibus

quibus omnibus patet, Ducem esse Imperii *fidelem* & *Vasallum*, ut constat ex homagio; sed & omnes ejus terras in Imperii esse clientela, imò quoad publica ejus *jurisdictioni* subesse, adeoque nullum magni ad Suprematum momenti discrimen inter ipsum & alium primarium Imperii Principem allegari posse, ut constat ex Tractatu Noribergensi. Eaque est etiam ipsorum scriptorum Lotharingorum sententia, quemadmodum ex Chiffletio, & illis quos producit in medium, doceri posset; qui etiam fatentur, Tractatu Noribergensi multò plus quam antea immunitatis indultum, quia prius Ducis Lotharingiæ subditi ad Cameram trahebantur, & mandatis Imperialibus vexabantur.

Cap. LVII.

Tabulæ Salvi Conductus à Cæsare & Gubernatore Generali Belgii Regii, Ministris Lotharingis dati, in quibus Legati (Ambassadeurs) *agnoscuntur.*

Hoc jam stabilito, *Lotharingum* esse Principem Imperii, cum cæteris (quoad potissima) æquali jure utentem; subjiciemus jam tabulas publicas Cæsareas & Hispanicas, in quibus jus mittendi Legati vel Ambasciatoris, quod illi competit, agnoscitur.

LEOPOLDUS, *divina favente clementia Electus Imperator, semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Slavoniæ Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ, & Wirtenbergiæ, Comes Tyrolis, Serenissimis Regibus, Fratribus & Consanguineis nostris charissimis salutem ac prosperrimorum successuum continuum ac perpetuum incrementum; Nec non universis & singulis Electoribus aliisque Principibus Ecclesiasticis & secularibus, Archiepiscopis, Episcopis, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Militibus, Nobilibus, Clientibus, Præfectis, Præsidentibus, Capitaneis, Locumtenentibus, Vice-Dominis, Gubernatoribus, Castellanis, Vexilliferis, Antianis, & Potestatibus, ac Urbium, Civitatum, Oppidorum, & quorumcunque locorum ac Communitatum Rectoribus, Burgimagistris & Consulibus, nec non portuum, pontium & passuum quorumvis custodibus, ac aliis qui præsentibus requisiti fuerint, cujuscunque status, gradus, Ordinis, conditionis, dignitatis aut præeminentiæ existant; benevolentiam & gratiam nostram Cæsaream, ac omne bonum. Cùm Seren. Carolus Lotharingiæ & Barri Dux, Consanguineus & Princeps noster Charissimus, præsentium exhibitores, supremum aulæ suæ Præsidem & Consiliarium intimum, Nobilem Claudium Franciscum Liberum Baronem de Canon ----- Legatum vel Legatos suos Plenipotentiarios*

tiarios ad Tractatus Noviomagi institutos mittat, Nosque iisdem ejus Legatis vel conjunctim, vel seorsim illuc proficiscentibus liberum passum, tutum, securum & expeditum iter obtingere, cupiamus, Serenitates ac Celsitudines ac Dominationes Vestras, aliosque nobis non subjectos fraternè benevolè clementerq; hortamur & requirimus, Nostris verò & Sacri Imperii Regnorumq; ac Dominiorum nostrorum hæreditariorum subditis firmiter mandamus ac præcipimus, ut prædictos Sereniß. Ducis ad Tractatus Pacis Legatos Plenipotentiarios conjunctim vel divisim profecturos, cum famulis, equis, curribus, navibus, sarcinis, ac rebus quas secum habituri sunt omnibus ubique liberè, tutò & expeditè, ire, transire, proficisci, commorari, recedere ac redire sinant, nec ulla ipsos sive in personis sive in rebus molestia, impedimento vel injuria, afficiant, aut à quoquam affici permittant; quin potiùs ubi necessitas postulaverit aut ipsi id alias petierint, salvo eosdem conductu, fide & securitate publica, viarum monstratoribus, equis, curribus, navibus, aliisque ad commodius conficiendum iter hoc suum necessariis opportunisve rebus, haud gravatim juvent atque ab aliis pariter id fieri sedulò curent. Facturi sunt in eo Serenitates, Celsitudines ac Dominationes Vestræ aliique nobis non subjecti rem sua æquanimitate ac solitâ in Nos observantia dignam nobisque gratam, reciproco fraterni amoris affectu, Cæsareaque nostra benevolentia & gratia per occasionem vicissim agnoscendam;

noscendam;

noscendam; Nostri verò & sacri Imperii, Regnorumque & Dominiorum nostrorum hæreditariorum subditi exequentur hac in parte seriam & expressam voluntatem nostram. Datum in Civitate nostra Vienna, die ultima Mensis Martii, Anno Millesimo Sexcentesimo, Septuagesimo Septimo, Regnorum nostrorum, Romani decimonono, Hungariæ vigesimo secundo, Bohemiæ verò vigesimo primo.

LEOPOLDUS.

Vt. Leopoldus Guilielmus
Comes in Königseck.

(L.S.)

Ad Mandatum Sac. Cæs. Majestatis proprium

Christophorus Beyer.

DON CARLOS, *de Gurrea, Arragon & Boria, Duc de Villa Hermosa, Comte de Luna, Gentilhomme de la Chambre du Roy nostre Sire, Lieutenant Gouverneur & Capitaine des Pays Bas & de Bourgogne, &c. A tous Generaux, Gouverneurs de Provinces, Admiraux, Vice-Admiraux, Lieutenants Generaux, Generaux de Bataille; Gouverneurs particuliers, Commandans, Lieutenants Gouverneurs, Chefs, Maistres de Camps, Collonels, Capitaines, & autres Officiers & gens de Guerre, tant de cheval que*

que de pied, de quelle qualité, nation ou condition ils soyent; ensemble à tous autres Justiciers, Officiers & subjects de sa Majesté, qu' il appartiendra & ces presents verront, ou seront montrés, salut. Comme Monsieur Claude François Baron de Canon, President du Conseil privé de Monsieur le Duc de Lorraine, & Monsieur le Baron de Serainchamps, Ambassadeurs & Plenipotentiaires du dit Seigneur Duc s' acheminent dés le lieu de leur Residence vers la Ville de Nimmegue pour le Traitté de Paix. Nous vous mandons & commandons au nom de sa Majesté tres expressement, de laisser librement & seurement passer, repasser, aller, venir & sejourner tant par eau que par terre; conjointement & separément par tous les lieux & endroits des Provinces & jurisdictions de l'obeissance de sa dite Majesté, estant soubs nostre charge & commandement; leur ayant à cet effect accordé ce present passeport, sauf-conduit, & seureté, tant pour leur personnes, que pour leur suite, famille, Valets, chevaux, armes, chariots, navires, bagage, equipage, papiers & escritures; mesmos pour des Couriers, qui seront depeschés de leur part, pendant la durée de l'assemblée & conference, qui se fera pour le dit Traitté de Paix.; lesquels pourront aussi aller, venir & retourner seurement & librement, tant par eau que par terre, sans qu' ils puissent estre faits prisonniers ny arrestés souhs aucun Pretexte en faisant apparoir des passeports & saufconduits particuliers qu'ils auront pris des

 dits

dits Sieurs Ambassadeurs & Plenipotentiaires, voulans qu'au contraire il leur soit donné toute l'ayde, faveur & assistance, dont ils pourroient avoir besoing pour plus grande facilité & commodité des dits courses. Fait à Bruxelles le 7. de Juin 1677. Signé, *Villa Hermosa, Duc de Luna*, & cacheté du cachet du Roy & contresigné, *Verreiken.*

Cap. LVIII.

Alii Actus exerciti ab Archi-Ducibus Austriæ, *ut ab Alberto* Burgundiam & Brabantiæ Ducatum *tenente. Ejus Legati in Anglia Venetis cedere noluere, & Hagæ, cum de Induciis ageretur, novissimè venientes à Legatis Regis Galliæ sunt primum visitati; constat autem Ducem Brabantiæ fuisse jam olim & Ducem Burgundiæ factum à Carolo V. Principem Imperii & habere locum in Collegio Principum, ideò causa Austriacorum & Burgundorum communis est cum causa Principum cæterorum; ideò Nuntius quoque Monasterii Ministro Austriaco locum potiorem negavit se visitanti, per imperitiam Rerum Germanicarum; quòd crederet Principibus Germaniæ non competere jus Legationis, adeoque nec Austriacis. Itaque Seren. Domus Austriaca Principum causæ favere debet, ne sibi ipsi noceat.*

Coeperam à Lotharingo exemplum arcessere, quoniam illius occasione mota primum à Gallis controversia est, sed si ordine digni-

dignitatis agendum erat, utique à Sereniſſimis *Auſtriæ Archi-Ducibus* incipiendum videbatur, quibus plenum jus Legationis competere multis exemplis oſtendi poteſt. Suffecerit autem producere Archiducem Albertum, cui cum Infante Hiſpaniarum Iſabella Clara Eugenia Belgium certis conditionibus in dotem datum erat: ejus certè Legatis ubique idem qui Regiis (ne quid dicam de Electoralibus) honor habitus eſt, imò frater appellabatur à Rege Galliæ, multò ante Electores, quemadmodum ſupra notavimus. Et in Anglia Anno 1612. Legatus ejus Boiſchotius cum Veneto de loco ac dignitate certavit, allegans rempublicam ſine controverſia majoribus Domini ſui ceſſiſſe, cum non niſi Burgundiæ Duces eſſent. Idque verum eſſe arbitror, nam ſupra cap. 44. ex Cæremoniali Romano oſtendi, *Ducem Burgundiæ* antepoſitum eſſe Duci Venetiarum Reipublicæ perſonam referenti. Rex Jacobus controverſiæ hujus inter Legatum Archiducis & Venetum ſe judicem eſſe nolle declaravit & pari utrumque apud ſe honore eſſe ſcripto teſtatus eſt. Cum de Induciis Belgicis tractaretur, & Henricus IV. Præſidem Jeanninum, poſtea Archi-Dux Audientiarium Verreiken Hagam miſiſſet, ſcripſit Jeanninus Regi ſuo (ultimo Julii 1607) ſe (more conſueto) primæ viſitationis honorem Verreikio (qui noviſſimus venerat) habiturum fuiſſe, ſed veritum ne ſuſpicacibus

jam tum populorum animis major sermonum materies præberetur. *Negotiations du president Jeannin part. 1. pag. 262.* de l'edition de Hollande: *Le president Jeannin avoit écrit par un avis pris entre nous, que pour ne mettre en jalousie ces peuples, ils ne l'iroient visiter les premiers, attendu aussi qu'il ne venoit si non avec les lettres de Spinola, & non comme Ambassadeur des Archiducs, outre ce qu'on avoit mandé d'Anvers, qu'il avoit commandement de ne voir personne, ayant dit & repeté ces mesmes propos à plusieurs depuis son arrivée, & comme s'il l'eut fait pour s'excuser de voir les Ministres du Roy dont ils ont mauvaise opinion qui nous faisoit apprehender de le voir & de n'estre aprés visitez de luy. Toutesfois luy ayant esté oüi le 24. & parlé au nom des Archiducs ses Maistres, nous avons consideré, que s'il n'estoit point visité du tout, il se pourroit plaindre d'estre traité comme Ministre d'un Prince ennemy, ainsi qu'il estoit expedient de le faire visiter par Monsieur de Russi, qui est ordinaire & a la charge de resider prés de Messieurs les Estats, qui adjoutera, que si les Sieurs Jeannin & de Buzanval se sont abstenus de l'aller voir jusque alors, que ce n'estoit faute d'affection, mais pour avoir plus de moyen de le servir,&c.* Ex quibus patet, si suspicio abfuisset, Legatos Regios Archiducalibus primæ visitationis honorem fuisse habituros, & quia excusavêre abstinendi necessitate, jus agnovisse. Postea certè, cum rediisset Audientiarius cum

Patre

Patre Franciſcano, & correctam ratihabitionem Hiſpanicam nomine Archi-Ducum attuliſſet, Legati Regis eum primi viſitavere, ut patet ex literis Jeannini ad Bernium Miniſtrum Gallicum Bruxellis morantem ultimo Octobris 1607. Et poſtea cum Spinola & Richardotius Præſes veniſſent, hos quoque primus viſitavit Jeannius, ut ipſe ſcribit [à Monſieur de la Boderie Miniſtre du Roy en Angleterre 5. *Fevrier* 1608.] Porro nequis cauſam Archiducum & cæterorum præcipuorum Germaniæ Principum non eſſe communem arbitretur, ſciendum eſt, Archi-Duces eſſe in Collegio Principum, ac Ferdinandum Grazenſem, aut Carolum Marchionem Burgovienſem, aut Leopoldum Epiſcopum Argentoratenſem nunquam majori honore cultos, quàm qui cæteris Germaniæ Principibus ditiones amplas tenentibus, habetur. Nec Albertus cenſeri poterat niſi Burgundiæ, Brabantiæ, Flandriæ, &c. dotali jure poſſeſſor, qui ſunt Imperii Ducatus aut Principatus: *Brabantia* olim ſine controverſia, pariter atque aliæ ditiones, Burgundia autem & Flandria ſaltem ex quo Franciſcus I. omni juri renuntiavit; & Carolus V. omnes illas ditiones in peculiarem Circulum redactas, Imperio tranſactione Auguſtana ſubjecit. Et verò cauſam Archi-Ducum Ducumque Burgundiæ eandem eſſe cum noſtra, apparuit Monaſterii, cum Nuntius Comiti Wolkenſteinio

Miniſtro

Ministro in Collegio Principum Austriaco honoratiorem locum domi suæ concedere noluit, quod crederet Principibus Germaniæ non competere jus Legationis, imperitiâ rerum Germanicarum, quam ei Wolkenstenius rectè objecit: cum scire deberet; Austrios & Burgundos olim ante Venetos fuisse, hodie illis fortasse non esse cessuros. Principes autem Germaniæ amplarum ditionum possessores eodem quo Duces Italiæ aut Venetam Rempublicam jure Suprematus frui: certè Electoribus hac in parte non esse inferiores: *quare Serenissima Domus Austriaca cogitet suam quoque hic causam agi, ne si quorundam perversis suasionibus impulsa Principum juri adversetur, sibi ipsi præjudicium creet.* Porro olim Duces Burgundiæ nec Electoribus cessere, & in Concilio Basileensi Episcopus Basileensis Legatus Philippi Burgundi ante Electorales locum tenuit decreto Patrum: in Comitiis quoque Ratisbonensibus anni 1471. Caroli Burgundiæ Ducis Legati Electoralibus cedere negantes, sessionem extra ordinē obtinuere. (vide supra cap. 44.) Et in Cæremoniali Paridis de Grassis sæpe à me citato Dux Burgundiæ ante Electores & Venetos ponitur, Dux Austriæ, post Electores ante Venetos.

Itaque quod Electoribus hodie conceditur, quanto minus illis negabitur, qui dudum habuere.

Cap. LIX.

Cap. LIX.

ctus aliorum quoque Principum; *exempli causa* Landgrafii Hassiæ & Ducis Wurtenbergii, *qui cum Regibus quibusdam & Hagæ Mediatores sive conciliatores Induciarum fuêre inter Hispanos & Batavos. Et cum Hispani ad Mediatores scribentes, tantùm literas Legatis Gallis & Anglis inscripsissent, Legati Galli curavere, ut adderentur Electores & Principes Germaniæ. Guilielmus* Dux Juliacensis & Cliviensis *Legatos misit ad* Franciscum I. *Denique* Ducis Bavariæ nondum Electoris *Legati in Concilio Tridentino cum Venetis de sessione certavere, & ante Helvetios & Florentinos possessionem prærogativæ tenuere, & protestati sunt, se aliorum quoque Principum jus hac ratione velle conservare.*

SEd ne quis putet, aliorum Germaniæ Principum nobis exempla deesse, ideò operæ pretium erit notabilem huc afferre locum ex Negotiationibus Præsidis Jeannini paulo ante citatis. Nempe Hagæ cùm de Pace vel induciis tractaretur Anno 1608. aderant Legati quorundam Electorum Principumque Germaniæ, qui Regiis, Gallis, Anglis, Danis juncti velut Mediatores agebant. Hi communi omnes nomine literas dedere ad Præsidem Richardotium Legatum Archi-Ducalem, pacis promovendæ causa 10. Octobris ejus

ejus anni, subscriptio eorum hæc est: *Vos tre affectionés Serviteurs les Ambassadeurs des Roy tres Chrestiens, de la grande Bretagne & d Dennemark, & des Princes Electeurs Palatin de Brandebourg, & Landgrave de Hessen.* Pote rat ne quicquam fieri solennius, quo agnosce retur, jus Legationis Principibus nostris æqu ac Regibus esse? Sed exstat aliquid mult adhuc expressius. Richardotius initio cum scripsisset Mediatoribus, literas tantùm Legatis Regiis inscripserat, sed Jeanninus usu concessa sibi potestate, adjecit inscription etiam, Electorum Principumque Germania Legatos, *l'addresse de vostre lettre* (Ita scribit Jeanninus Richardotio) *n'estoit qu'aux Ambassadeurs d'Angleterre & à nous & j'ay fait adjouter à la superscription, des Electeurs & Prince d'Allemagne, craignant qu'ils ne se fussent offencez de cette obmission.* Adfuerat & Legatus Wurtenbergicus, sed ille jam tunc discesserat. Nec dubito, qui Archiva excuteret, innumera Legationum Principibus nostris plen jure atque honore missarum exempla reperturum; Autor Gallus libelli cujus titulus est. *Memoires & instructions pour servir dans les negotiations & affaires*, cùm notasset pag 294. Principes Imperii uti titulo *Dei gratia*, & Legatos mittere ad Reges ac Principes exteros, addit postea pag. 268. Guilielmum *Ducem Juliacensem ac Cliviensem* Anno 1540. Legatos (Ambassadeurs) misisse ad Franciscum I. Sed

&*Bava-*

BavariæDux multo ante quàm Electoratum
otinuit, Legatos optimo maximo jure mit-
bat .Notatum eſt in Concilio Tridentino
avaros Venetis controverſiam loci moviſſe,
uemadmodum ipſe Venetorum Hiſtorio-
raphus Petrus Juſtinianus fatetur. Sed rem
iſtinctè admodum expoſuit Cardiualis Pal-
ivicinus in Hiſtoria Concilii Tridentini, ex
ua illud quoque diſcimus, Bavaros ante Hel-
etios & Florentinos locum tenuiſſe. Is
rgo lib XVI. cap. 6. *Arrivarono à Trenta due
iandati dal Duca di Baviera, l' uno con titulo*
d' Ambaſciadore) *ch' era il Doctor Ago-
ino Baumgartner, l' altro Giovanni Cavillo-
io Theologo della Compagnia di Gieſu, viſi-
ando eſſi i Legati eſpoſer loro di tener inſtruzio-
è, che l' Ambaſciador nō ſedeſſe ad alteri Oratori,
ılvo di Rè, ò d' Elettori Imperiali, onde non
oteva ſtar ſotto à quei di Venetia. I Preſidenti
iſpoſero che quella Signoria godeva due Regni.
Replicarono eſſi che per aventura il lor Principe
omprendeva nel ſuo intendimento gli Oratori
Veneziani fra i Regii, ma che non per tuttociò
ra parte loro il far queſta interpretatione: che
iarebbono ſcritto di cio al Duca e che fra tanto
ıer non incorrere in lite deſideravano di preſen-
ſentare loro mandati in una congrega nella quale i
Veneziani foſſor contenti di non intervenire.*
Idem eodem libro cap 10. *In piu ſtretta neceſſi-
tà gli poneva la riſpoſta venuta per dianzi all'
oratore Bavarico, nella quale il Duca gli com-
manda-*

mandava, che se non havesse grado sopra i Venziani, si partisse inmantenente: il che portava co inevitabile necessità uno di duo grandissimi danni, percioche satisfacendosi al Duca si venivan à perdere gli Ambasciadori d'una Signoria ch'er il principal baloardo alla religione in Italia e unico sostegno di essa in Grecia. Et satisfacendo à Veneziani si perdevano gli Oratori d'un Princpe ch'era l' appoggio della medesima religione i Germania: anzi venivansi à perdere insieme pe aventura con tal esempio gli Oratori di tutii Pricipi Tedeschi, eziandio Ecclesiastici, à titolo ch si fosser negate le dovute onoranze à quelli di lo Nazione. Ed allora fù che i Legati presero tempo d'informarne il Pontefice, e lo fecero con la celerità d'un corriere, proponendo gli d' invia messo à post a che pregasse il Duca à suo nome à quella condescensione in Beneficio del Christianesimo con rappresentar gli le ragioni della convenevolezza. Significarongli anche, esser acconcia all intento una presente opportunità, mentre il Bavaro dovea ritrovarsi à Praga il giorno decimo quinto di Giugno per la Coronazione del Re di Bohemia suo cognato: ove potrebbono concorrer ad espugnarlo i conforti dell' Imperadore procurati da sua Santità col mezzo del Nunzio Delfino

Ex his locis intelligitur, Bavaros Legatos ita fuisse instructos domi, ut in Concilio non nis Regiis & Electoralibus cederent; cum vero dubitaretur, an non sub Regiis comprehendi possent Veneti, ob Regna duo *Cypri* & *Cretæ*

quæ

quæ tenebat Respublica, postulavere Bavari ut ipsi interim audirentur in cōgregatione, à qua Veneti abesse vellent, de reliquo se Dominum misso Celeri consulturos, qui cum retulisset postea mandatum Ducis, ut, loco supra Venetos non impetrato, discederent, Legati Pontificis non parum perplexi Papam per cursorem consulere ac proposuere, ut per Cæsarem Nuntiumque Delphinum Bavarus tentaretur; ne vel Respublica religionis propugnaculum in Italia ac Græcia, vel Bavarus ejus defensor in Germania offenderetur. Ita tandem Bavarus persuaderi se passus est, ne Synodus Ecclesiæ religionis causa congregata profanis litibus turbaretur: Itaque permisit ut Venetus locum, quem ante Bavari adventum habuerat, retineret, protestatione interposita, nihil suo aut Principum Germaniæ juribus indulgentia sua decedere debere. Sed audiamus Cardinalem lib. 17. cap. 4. *Nella competenza fra i Veneziani e i Bavarici ricorse il Pontefice, all' interposizione di Ferdinando: il quale ricordasse al Duca Alberto suo genero che la Republica di Venezia era veramente Rè, e stava in possesso: che i suoi Oratori ottenessero luogo immediato doppo quello de gli altri Rè. Ma in si fatto litigio che tocca la più sensitiva parte de' Grandi, ricusò di porne la mano l' Imperadore, se non con Ufficii assai generali; e più scrivendo le proposizioni de' Presidenti* [Legati Pontificii nel Concilio] *al genero, che trattandone*

al nome ſuo proprio confortollo tutta via che non cagionaſſe diſturbo al Sinodo. Ne ciò ſenza frutto l'Oratore de Duca hebbe in fine comandamento di cedere à Veneziani, ma con proteſto che ciò faceva per non turbare il concilio e ſenza pregiudizio del ſuo Signore. E coſi venne accolto nella congregazione à vinti ſette di Giugno e proteſtoſſi allegando molti argomenti che il ſuo Principe doveſſe precedere à quella Signoria, come di haver nella ſua familia la dignità Electorale: e di havervi goduta ancora l'Imperiale. Alla qual proteſtazione ſ' oppoſe quivi con un' altra Niccolò *da Ponte Primo Ambaſciadore Veneziano, dicendo che quella precedenza era debita onoranza per ſempre alla ſua Republica, e non liberale condeſcenſione al tempo. L'uno e l' altro ſi regiſtrò negli atti: e la competenza giunte à tale, che'l Bavaro negò la copia della ſua Orazione, perche l' havea prima negato il Venetiano.*] Proteſtationis Bavaricæ formam exhibet Petrus Juſtinianus, quemadmodum & reproteſtationis Venetæ. Bavarus allegat, domum ſuam ab Imperatoribus, Regibus, Electoribus, originem traxiſſe; nolle tamen de priore loco certare in Concilio, in quo de pietate agitur: & ubi humilitatione Deus eſt implorandus, ut Eccleſiæ ſuæ miſereatur. Ea tamen lege ac ſolenni proteſtatione præmiſſa, ut hoc ipſum poſthac in quibusvis Conventibus ſuæ Celſitudinis ejusdemque poſteris *cæterisque Germaniæ Principibus Electoribus ac*

Ducibus

Ducibus nulla ratione vel modo præjudicare possit vel debeat. Unde patet, ipsum Bavarum judicasse, causam suam cum aliis primariis Germaniæ Principibus esse communem, quod etiam Patres Concilii judicabant; ideóq; contra Bavarum pronuntiare verebantur, ne Germaniæ Principes universi offenderentur; ut notat Cardinalis. Eandem fuisse Ferdinandi I. sententiam judicat idem, ideoque tantum Bavarum rogavit, ut aliquid condonaret publico rei Christianæ bono. Sed sicut Bavarus Veneto possessionem (saltem, ut Jurisconsultorum vocabulo utar, momentaneam) cessit, ita eam supra Helvetium Florentinumque Cosmi Ducis Hetruriæ Legatum duos inter hos obtinuit. Nam convenerat ut alternis congregationibus adessent, at Bavaro superveniente effectum est à Patribus ut ambo pacis studio tantisper congregationibus cederent, Bavaro solo actibus interveniente. Cardinalis dicto loco ita habet: *Con questa rimessione dell' Orator Bavaro le differenze per suo rispetto rimasero piu tosto mutate che quietate; perche havea ricevate commessione di partirsi, ov' egli non precedesse all' Ambasciadore Elvezio ed' al Fiorentino; onde i Legati (Pontificii) à fatica impetrarono dall' Elvezio che non comparisse finche di ciò avisasse i suoi Signori, e ne ricesse nuovi comandamenti: e pregarono il Papa à fraporsi col Duca Cosimo; il cui Oratore in assenza dell' Elvezio soleva in-*

 tervenire

tervenire. Ex his intelligi poteſt, nemini vel per ſomnium in mentem veniſſe, ut Bavariæ Duci, tunc *nondum Electori*, vel alteri cuidam magno Germaniæ Principi, jus Legationis plenum negaretur, imò contra caviſſe Patres & Cæſarem ipſum, ne in eo cæteri Germaniæ Principes offenderentur. Illud utique conſtat, etſi Legatus ejus Veneto ceſſerit, parem tamen in ambobus fuiſſe Characteris honorem, præſertim cum Florentino non ceſſerit, ſed ipſi pariter atque Helvetio prælatus videatur.

Cap. LX.

Scriptum, in quo nomine Ducis Neoburgici *oſtenſum eſt, jus Legationis plenum Principibus Germaniæ æquè ac Electoribus competere, & amborum Miniſtros in Tabulis pacis Weſtphalicæ, Fœderis Rhenani, & alibi paſſim communi nomine Legatos fuiſſe appellatos & habitos ſine diſcrimine.*

SUprà multis oſtendimus, Electorum Principumque reliquorum Legatos aut Miniſtros in eodem fuiſſe honore, iis denique nominibus appellatos in Tractatibas Præliminaribus Hamburgenſibus, in ſubſcriptione Inſtrumenti Pacis Weſtphalicæ, Fœderis Rhenenſis, aliiſque multis Tractatibus atque occaſionibus; ſed quoniam id uberius deducitur in brevi ſcripto, quod à Miniſtris Sereniſ-

ſimi

imi Ducis Neoburgici Legatis Mediatoribus Anglis communicatum fuiſſe intellexi; ea, qua conceptum eſt, lingua, adjicere placet.

Bonnes & valables raiſons, qui font voir, que les Miniſtres, que les Princes doivent envoyer aux Traittés de Paix qui ſe font à Nimmegue, ont autant de droit de pretendre la qualité d'Ambaſſadeurs, (que les Roys de France & de Suede par une nouveauté mal fondeé leur refuſent dans leurs paſſeports) que ceux des Electeurs, *& qu'on ne peut pas bien obliger les Princes de l'Empire à renoncer à leurs legitimes pretenſions ſur ce ſubject.*

1. Les Princes de l'Empire poſſedent, „ effectivement au meſme degré que les „ Electeurs la Souveraineté de leurs Païs „ avec les droits qui en dependent, comme „ entre autres *Jus Legationum*, & par conſequens fraudra t'-il reſpecter leurs Miniſtret, ſi bien que ceux des Electeurs, „ comme des Ambaſſadeurs, quand ils les „ employent en cette qualité, & qu'ils ſont „ reveſtus de ce Caractere. „

2. Les Princes ont indubitablement, „ de meſme que les Electeurs, *Jus belli & Pacis*, „ *itemque Fœderum*, non ſeulement de toute „ ancienneté, mais auſſi par les Traittés de „ Paix qui ont eſté faits avec les Courronnes „ de France & de Suede, & par conſequent *Jus*, „

„ *mittendi Legatos*, comme ceux que l'on
„ employe le plus souvent en de pareilles
„ rencontres, & sans lesquels on ne peut rien
„ negocier.

„ 3. Dans les Constitutions de l'Empire,
„ comme aussi dans les Resolutions & les De-
„ crets de l'Empereur, l'on donne aux mini-
„ stres des Princes la mesme qualité qu'à
„ ceux des Electeurs, ainsi que la Practique
„ Journaliere le témoigne.

„ 4. Le mesme s'est fait dans l'Instru-
„ ment de la Paix de Westfalie, ainsi que cela
„ paroist par le 17. Article du Traitté entre l'
„ Empereur & la France *ubi Cæsarei & Regii*
„ *Ordinumque Imperii Ministri expressé vocan-*
„ *tur Legati & Plenipotentiarii.*

„ 5. Or puisque alors dans un congrés
„ pareil à celuy, qui se fait presentement à
„ Nimmegue, l'on n'a point fait de difference
„ sur ce subject, on ne la doit pas former
„ non plus presentement.

„ 6. D'autant moins, qu'il n'appartient
„ pas aux Couronnes estrangeres de changer
„ les coustumes de l'Empire, ny de revoquer
„ en doute les droits indisputables, dont les
„ Princes de l'Empire jouïssent tous les
„ jours, ny de s'attribuër l'arbitrage à donner
„ à l'un ou à l'autre tel traitement qui leur
„ plaira, ce qui ne peut servir qu'à causer de
„ la défiance entre les membres & d'autres
„ facheuses consequences.

7. Don-

7. Donques de mesme que le Roy de „ la Grande Bretagne comme Mediateur à „ trouvé bon de donner dans les Passeports „ la qualité d' Ambassadeurs aux Ministres „ des Electeurs, l' on s'asseure, qu'il ne ju- „ gera pas moins juste & raisonnable de faire „ donner la mesme qualité aux Ministres des „ Princes, *cum inter Electores & Principes Im-* „ *perii, extra causam Electionis & quoad jura* „ *communia, quale Legationis hocce jus est,* „ *nullum intercedat supradictum discrimen;* „ *quippe cum omnes illi membra sint ejusdem cor-* „ *poris, seu Reipublicæ, iisdem vivant legibus,* „ *par iis sit in subditos ac Vasallos superioritas;* „ *eadem jura belli, Pacis, Fœderum, & per* „ *consequens idem jus Legationum, eadem digni-* „ *tatis nomina comparentibus in Comitiis Ele-* „ *ctorum & Principum Legatis.* „

8. On a veu de tout temps, que les „ Princes de l' Empire ont tousjours envoyé „ leurs Ministres auprés de l' Empereur, „ des Roys, des Princes, ou aux assemblées „ qui se sont faites, avec la qualité de *Legati*, „ ou bien avec un moindre caractere, ainsi „ qu'ils l'ont jugé à propos, *lesquels* ont esté „ aussi reconneus, receus & traittés en cette „ qualité, en sorte qu'on ne peut desister en „ cette rencontre, puis qu'il depend entiere- „ rement de celuy qui depute, & non du bon „ plaisir d' aucun autre, de donner au Mini- „

,, ſtre, qu'il employe telle qualité qu'il luy
,, plaiſt.
,, Sur quoy les Princes de l'Empire ſe
,, ſont tous jours reglés, & cela ſe trouve
,, dans les Archives des Princes, auſſi bien
,, que dans les actes imprimés de Londorpi-
,, us, & dans les lettres, que les Roys de Fran-
,, ce & de Suede ont écrites aux Electeurs &
,, Eſtats de l'Empire, l'on ne trouvera point,
,, qu'on ait fait de difference entre les Mini-
,, ſtres des Electeurs & ceux des Princes à
,, l'égard des tiltres, ſur quoy l'on peut voir
,, entr'autres les lettres de la Reine Chriſtine
,, de Suede du 22. Mars 1641. & du 23.
,, Avril 1653.
,, 10. Il ſe voit meſmes par le texte des
,, lettres de creance, que quand quelque
,, maiſon des Princes a envoyé des Miniſtres
,, à la Cour d'un Roy avec la qualité de Le-
,, gats, ils y ont eſté receus & traittés en cet-
,, te qualité, leur ayant eſté donné dans les
,, expeditions le meſme predicat.
,, 11. Et lors qu'en l'an 1658 l'on nego-
,, tia l'Alliance du Rhin, & que dans la minu-
,, te qu'on avoit dreſſée, l'on euſt inſeré les
,, deux qualités de Legati & Deputati, on a
,, à l'inſtance de ceux, qui ſe trouverent à
,, Francfort de la part des Princes, effacé le
,, mot de Deputés, pour precautionner, que
,, l'on n'en puſt tirer quelque conſequence
,, prejudiciable à ſa grandeur & dignité des
Prin-

Princes : de sorte qu'on fit donner le mes- „
me tiltre aux Ministres des Princes qu'à „
ceux des Electeurs, ainsi que plusieurs s'en „
souviennent fort bien encore. „

12. Comme aussi qu'il y a environ huit „
ans, quelques Electeurs & Princes, ayant „
fait une deputation pour moyenner un ac- „
commodement entre les Roys de France „
& d'Espagne, l'on donna les mesmes let- „
tres de Creance si bien aux ministres des „
Electeurs qu'à ceux des Princes; sans y „
souffrir aucune difference, aussi ont ils esté „
traittés à la Cour des Roys de la mesme „
maniere, sans donner aucune prerogative „
à ceux des Electeurs par dessus ceux des „
Princes. C'est pourquoy l'on n'en de- „
vroit point maintenant faire de diffe- „
rence. „

13. Les Auteurs François disent eux „
mesmes, que les Princes de l'Empire posse- „
dent entre autres droits celuy d'envoyer „
des Ambassadeurs. Voyez les Memoires „
& Instructions pour servir dans les negotia- „
tions & affaires, & dont l'auteur dit en la „
page 294. de l'edition de Hollande, *que les* „
Princes de l'Empire prennent dans leurs lettres „
le tiltre, par la grace de Dieu, qu'ils envoyent „
des Ambassadeurs vers les Roys & Princes „
étrangers, &c. Et y adjouste en la page 298, „
Guillaume Duc de Juliers & de Cleves, en „
l'année 1540. envoya ses Ambassadeurs vers le „

„ *Roy François* I. de ſorte que ſelon leur pro-
„ pre témoignage l'on ne peut pas raiſonnab-
„ lement faire difficulté de donner la qualité
„ d'Ambaſſadeurs aux Miniſtres, que les
„ Princes envoyent.

„ 14. On n'allegue point, que les ancien-
„ nes familles des Princes ſeculiers ne ce-
„ dent en rien quant à l'ancienneté de leur
„ extraction, condition & dignité, droits &
„ prerogatives, aux familles des Electeurs;
„ ainſi qu'entr'eux ils ſe ſont tousjours re-
„ connus pour tels, & les eſtrangers n'y ont
„ jamais fait aucune difference: Meſme il
„ y a quelques familles des Princes, qui ont
„ poſſedé leurs Païs & terres pluſieurs cen-
„ taines d'années pluſtoſt que quelque Ele-
„ cteurs, ayants gouverné des grandes &
„ conſiderables provinces *abſolutâ & regia*
„ *quaſi manu*, leſquelles ils ont aprés incorpo-
„ rées à l'Empire.

„ 14 Et bien que le pouvoir d'élire un
„ Empereur, ou un Roy des Romains, ſoit
„ cedé à quelques uns des Princes, qu'on ap-
„ pelle maintenant Electeurs, les Hiſtoires
„ font pourtant aſſés voir, comment cela
„ s'eſt fait; comme auſſi, que cela n'a rien di-
„ minué des droits & de la dignité des autres
„ Princes de l'Empire, & que cela n'y a pas
„ peu prejudicier, s'y eſtans tousjours
„ maintenus jusqu'à preſent, auſſi n'y a-t-il
„ jamais eu de different entre les Electeurs
& les

& les Princes, au regard du Caractere d' „ Ambassadeur, Legat, ou Deputé. „

16. Et bien que l'on pûst alleguer, que „ Messieurs les Electeurs sont honorez de „ plus hauts tiltres que les Princes de l'Em- „ pire, & qu'on leur donne le rang & la pre- „ seance, à cause des charges qu'ils posse- „ dent dans l'Empire, il faut pourtant sça- „ voir, que des honneurs qui se rendent à „ leurs charges, l'on ne peut point tirer de „ consequence pour les droits mesmes, ny „ de bonne preuve contre ce que nous sou- „ stenons. Neantmoins les Princes de l'Em- „ pire peuvent faire voir par plusieurs „ escrits, qu'ils ont esté traités par des Puis- „ sances estrangeres avec les mesmes hon- „ neurs, & qu'ils ent ont receu les mesmes „ tiltres que les Electeurs. „

17. Et il ne s'agit pas simplement „ icy des tiltres & de la qualité: mais il y va „ aussi des droits qui y sont attachés insepa- „ blement; mais quant aux mots d'Ambassa- „ deur, Legat, Envoyé, Deputé, Plenipoten- „ tiaire, il est certain qu'ils ont esté souvent „ confondus, & qu'autres fois on n'y a pas „ tant fait de difference. On peut voir dans „ le Recés de l'Execution de Nurenberg de „ l'an 1650. que parmy les Ministres qui s'y „ trouverent, il y en eut quelques uns qui ne „ prirent point du tout de qualité; en sorte „ que parmy ceux des Princes il n'y eut que „ celui

„ celuy de Würtenberg, qui prit la qualité
„ de Deputé; là où celuy qui y estoit de la
„ part de la Ville de Francfurt, y fut traitté
„ de Legat, bien que la liste de ce qui devoit
„ estre restitué, & qui fut concertée par quel
„ ques Ministres des Electeurs & des Princes,
„ pendant la mesme assemblée de Nurenberg,
„ fust signée des Ministres des Princes aussi
„ bien que de ceux des Electeurs, ayant tous
„ la même qualité de Legats. *Hactenus illud*
„ *Scriptum.*

Cap. LXI.

Excerpta ex Apologia Gallorum olim pro Electore Trevirensi edita, quibus jus Suprematus, Fœderum, Legationis *Principum nostrorum multis exemplis, & sæpè cũ exaggeratione stabiliunt. Scriptũ illud prodiit publica autoritate.*

Quoniam autem in his rebus magnam vim habet confessio eorum, cum quibus disputamus, inprimis si aliis tẽporibus, quibus nemo de præsenti controversia cogitabat, eis exciderit, & tunc indubitabilis habita fuerit, ideò operæ pretium erit huc afferre excerpta ex Apologia, quam Galli edidêre pro Philippo Christophoro, Electore, Archi-Episcopo Trevirensi, & armis suis ejus defendendi aut potius ulciscendi causa sumptis. Hic enim primarius fuit color, cur anno 1635. pacem cum Austriaca domo, antea ut cunque servatam, abruperint. Ea Apologia postea inserta est libro Lutetiæ Parisiorum apud

apud Cramoysi, Typographum Regium Lupareæ Typographiæ præfectum, cum privilegio Regis, in folio, ut vocant, edito anno 1665. Cui titulus est: *Memoires & Instructions pour servir dans les negotiations & affaires concernant les droits du Roy de France.* Ubi pag. 175. habetur dissertatio, cujus titulus est: *Iustification du procedé de l' Electeur de Treves & quelle est la liberté* des Electeurs de l' Empire & autres Princes d' Allemagne, *de faire des Traitez & Alliances avec tous les Princes de la Chrestienté;* ubi expressis verbis quoad Suprematum Regibus æquantur, & plenum jus Legationis ipsis adscribitur. Quod scriptum sive Manifestum cum publicam quoddammodo autoritatem habeat, tantò minus à Gallis certè recusari potest, quanquam à nobis omnia, quæ de rebus Imperii habet, minimè probari possint. Porrò, quæ excerpsimus, ita habent.

L'*Empereur Maximilian I. bon & sage Prince, disoit ordinairement*, que des Rois de la Chrestienté l'un estoit Roy des asnes, l'autre Roy des hommes; mais que l'Empereur estoit Roy des Rois: *qualifiant Roys les Princes de l'Empire: & de verité ils sont Rois de leur establissement & de leur authorité sur leurs subjets, & sur l'Empereur mesme, lequel est Empereur par eux.*

Les Marques de cette puissance & Authorité

rité paroissent non pas en des privileges, mais aux grands pouvoirs & aux libertez qu'ils ont dans l'Empire, libertez d'autant plus grandes & asseurées qu'elles ne sont point escrites, que dans l'usage ordinaire & tres-ancien, & ne sont point accusez de crime, quand ils les observent & quand ils en usent, comme veut faire aujourd'huy l'Empeur contre l'Electeur de Treves pour le Traité qu'il a fait avec le Roy.

Les Princes de l'Empire ont autant de pouvoir dans leurs estats, que l'Empereur dans l'Empire.

Ils ont pouvoir sur la vie, biens & honneurs de leurs subjets.

Ils peuvent contracter librement des mariages avec les Princes estrangers, sans le sceû de l'Empereur, quand bien il ne l'auroit pas agreable, ils ne sont pas mesmes obligez de luy obeïr.

Ils prennent dans leurs lettres le titre : Par la grace de Dieu.

Ils envoyent des Ambassadeurs vers les Roys & Princes estrangers.

Ils peuvent lever des gens de Guerre, non seulement pour leur propre deffense & conservation, mais pour assister leurs amis.

Ils peuvent fortifier leurs villes, & construire des places fortes aux limites de leurs Estats.

Il leur est permis de faire des traitez entre eux & avec les Princes estrangers : non seulement pour mettre ordre à la paix publique, & pour leurs

affaires

iffaires communes, mais pour rechercher leur protection, pourveu qu'il ne s'y fasse rien au prejudice de la Republique.

Pour l'execution de cette liberté & prerogative, ils ont droit de faire des assemblées, sans estre obligez d'en demander permission à l'Empereur.

Nous avons un Traité fait l'an 1324. par le Duc d'Austriche Leopold, avec le Roy Charles le Bel, par lequel il luy promet de le faire eslire Roy des Romains: pour puis aprés estre promeu à l'Empire.

En l'année 1338. Albert & Othon Freres, Ducs d'Austriche, tant pour eux que pour leurs descendans, firent un Traité avec le Roy Philippe de Valois, par lequel ils luy promirent de luy estre bons & fideles amis & de l'aider envers & contre tous, fors contre le S. Empire.

En l'année 1430. Frederic Duc d'Austriche, de Stirie, & autres Seigneuries promit mariage pour son fils Sigismond avec Radegonde fille du Roy Charles VII. & ensuite il promit de faire la guerre contre les Bourguignons & le Roy d'Angleterre, en faveur du Roy de France.

Ces exemples sont d'autant plus notables, qu'ils sont de divers Princes de la maison d'Austriche, qui ne creurent pas lors avoir besoin de l'authorité de l'Empereur.

Albert Duc de Baviere, Comte de Hainaut & de Hollande, ne rechercha point le consentement de l'Empereur, lors qu'il traitta le Mariage

riage de Guillaume d'Ostrevant sons fils avec Marie de France fille de Charles V. l'an 1373. & en suite du mariage, il fit un Traité pour la defense du Roy & du Royaume de France, tant pour luy que pour ses enfans.

En l'année 1532. l'Electeur de Saxe & son fils, les Ducs de Baviere, le Landgrave de Hesse, & autres Princes Allemans, aprés plusieurs assemblées, firent un Traité de Ligue pour la conservation des Droits & Libertez du Saint Empire, ils envoyerent plusieurs fois en France requerir le Roy François I. de vouloir entrer avec eux en cette Ligue, qui n'alloit que pour empescher, que Ferdinand Roy de Bohême fust eleu Roy des Romains pendant la vie de l'Empereur Charles V. son Frere: ce qui estoit contre les privileges de la Bulle d'Or, les Coustumes anciennes & la dignité de la Nation Germanique : neantmoins l'Election se fit, en suite de laquelle Guillaume Duc de Baviere, bisayeul du Duc de Baviere qui est à present, donna pouvoir, tant pour luy que pour les autres Princes liguez avec luy, de traiter une ligue avec ledit Roy François I. au cas qu'ils fussent molestez pour s'estre opposez à cette Election. On ne peut pas s'imaginer, que l'Empereur eust donné son consentement à ce Traité de Ligue & à ces oppositions.

Guillaume Duc de Juliers & de Cleves en l'année 1540. envoya ses Ambassadeurs vers le Roy François I. qui traiterent une ligue deffensive perpetuelle pour leur secours. Le Cardinal de Tournon

ιon & le Chancelier Poyet furent commis de la part du Roy pour faire ce Traité.

Maurice Duc de Saxe Electeur, & les Principaux Princes de l'Empire traiterent avec le Roy Henry II. à Chambor l'an 1551. En suite de quoy le Roy Henry entra dans l'Allemagne, & depuis ce temps nos Rois rentrerent en la possession des Villes des Mets, Toul & Verdun.

Les Princes Protestans d'Allemagne envoyerent en France un secours notable en faveur de ceux de la Religion pretenduë reformée en l'année 1571. les mesmes Princes favorisans le feu Roy, lors Roy de Navarre, firent entrer en ce Royaume un notable secours, qui perit en partie à Anneau.

L'Empereur ne donna jamais son consentement à ce secours, si l'on ne veut croire, qu'il ait favorisé ceux de ladite Religion au prejudice de la Ligue, dont le Roy d'Espagne esperoit tirer seul le l'advantage.

En l'année 1586. les Electeurs & Princes Protestans d'Allemagne, & les Villes Imperiales comme Strasbourg & Ulm, envoyerent une grande Ambassade vers le Roy Henry III. pour se plaindre de ce qu'il avoit revoqué son Edict fait en faveur des Hugenots, & pour le supplier de restablir ce qui avoit esté revoqué. Les Ambassadeurs furent fort mal receus par le Roy, non pas parce que l'Empereur ne les avoit pas authorisez, mais parce qu'il avoit fait dans son Estat ce que tout Prince Souverain fait absolument, & ordon-

X né ce

né ce qu'il luy plaist, & connoit estre utile pour le bien de ses peuples.

Au traité de Hall fait en Fevrier 1610. entre le feu Roy Henry le Grand, & les Electeurs Palatin & de Brandebourg & autres Princes & Estats de l'Empire unis, ces Princes furent sommez de declarer, s'ils entendoient deferer aux mandemens qui pourroient venir de la part de l'Empereur, & de se departir pour cela de la deffense de la cause qu'ils avoient entreprise, ils declarerent qu'ils demeureroient fermes en leur union, sans avoir esgard à aucun mandement ou Ban qui puisse venir de la part de l'Empereur.

Quelques Electeurs & Princes Allemans en l'annee 1612. firent un Traité avec le Roy d'Angleterre pour la conservation des Duchez de Juliers, Cleves, Berg, & autres. Ces Princes aprés avoir declaré que ce qu'ils faisoient estoit pour le bien de l'Empire, & pour la conservation de l'authorité de l'Empereur, traiterent une alliance deffensive & reciproque avec le Roy, qui promit à ces Princes un secours specifié au Traité, & ces Princes reciproquement. Au mois de May 1631. l'Electeur de Baviere seul contracta avec le Roy une ligue deffensive. Le Roy promettoit, le deffendre luy & son pais, avec les troupes y specifiées & luy au reciproque. Et par un article il est dit, que ce traité est licite & permis par le droit de nature, & convenable au Roy & audit Electeur, le quel reserve le serment par luy fait à l'Empereur & à l'Empire.

Les

Les Princes protestans en 1613. firent un traité de ligue defensive avec les Estats generaux des Provinces Unies des pais bas, avec beaucoup d'articles, qui contiennent particulierement les secours mutuels que les traitans se doivent rendre. En ce Traité il est parlé de l'Empire comme de la France, de l'Angleterre, & du College Electoral; mais il n'est point fait mention de l'Empire, de sorte que ces Princes creussent avoir besoin de l'authorité de l'Empereur pour rendre leur Traité valable. Hactenus illud Manifestum. Quod etsi subinde nimium detrahat Cæsari, (quod in Gallia mirum non est) illud tamen utiliter excipimus, quod fortissimis expressionibus tuendæ Principum nostrorum dignitati, & stabiliendo *Legationis Juri*, dicitur. Nec video, quid solidi à Gallis ei eludendo afferri possit; nisi affectus nudare, & fateri velint, se nulla juris ratione habita pro suis tantùm commodis & temporum facie ratiocinari.

Cap. LXII.

Legatio Ducis Holsatiæ à Suecis maximis honoribus excepta. Tres Legationes Neoburgici ad Polonos. In prima Legatus ejus tractatus ut Mantuanus; in duabus novissimis Excellentiam *habuit à Legatis Regiis. Texit se coram Rege, & novissimè coram Regina sorore Cæsaris, & per omnia cum Regiis Gallis & Suecis pari jure usus est. Legatio quorundam Electorum & Principum ad Regem Galliæ 1667.*

 promo-

promovendæ pacis causa. Ministri eorum in Gallia eodem modo tractati. Rex Christianissimus majorem Electoribus & Principibus honorem exhibet quàm Cæsar.

EX novissimis Legationibus non est opus memorare hoc loco illam satis splendidam, quam quondam Holsatiæ Dux Fridericus in Moscoviam Persiamq; misit commerciorum causa, quoniam quid Moscus aut Persa concesserint, apud nos exemplum non faci Illud tamen annotare operæ pretiū est, ad Narvam urbem Suecicam venientibus 18. Ma 1634. Legatos Suecicos in Moscoviā destinatos Henricum Fleming, Ericum Gyllenstierna & Andreā Bureū multo comitatu una ab urb leuca obviam venisse, cæteraque eos velu magni Principis characterem referentes omnibus honoribus coluisse, displosis cum intrarent tormentis. Utraque Legatio iisdem cæremoniis à Russis excepta est, cum facil esset Suecis, qui aliquot septimanarum spati præcesserant, avertere animos Moscorum per se satis in re cæremoniali difficilium, quidem ipsis in mentem venisset, Principe Germaniæ præcipuos non eodem quo Rege gradu, jus Legationis habere; sed ad propri veniamus. Cum anno *1646.* Vladislau Rex Poloniæ cum Maria Ludovisia Mantuana nuptias celebraret, comparuere solenni pompa Episcopus Arausionensis Legatus Ducis Mantuæ, proximi Reginæ cognati, & Episcopu

opus Posnaniensis Legatus Neoburgici, ui Regis sororem duxerat, ambo à Rege pater atque exteris Legatis æquali honore abiti. Nuper duas ejusdem Neoburgici Leationes solenni apparatu missas Polonia vit: unam anno 1669. alteram anno 1674. in traque Legati ejus splendidè excepti & agnificè culti sunt. Texêre caput coram ege; posterior etiam coram Reginâ Cæsaris orore. Nec ulla solennium observatione à egiis Legatis distincti sunt; nam & *Excellenam* ipsis dedêre Legati Regum, & cæteroui circa visitationem & loci honorem pari re usi sunt; nemine tunc ne quidem suspiante quicquam de controversia, quæ nunc iennio post serò movetur; postquam res amliùs integra non est. Hoc quidam ineptè sic xcusant, quòd Legatus Neoburgicus à Coonæ Candidato venerit, ideóque liberaliùs t habitus: quasi verò Candidatum esse jus triuat, aut dignitatem ambientis augeat; cum tiam Piastus, id est privatus, modò ingenuus tque indigena, in Polonia Candidatus esse ossit. Neque verò Legatos magnorum Reum erga alios Ministros circa *Excellentiam* *& Visitationes locúmque* liberales esse solere, onstat ex tot concertationibus acerrimis, uarum aliquas nos quoque hoc loco memoavimus. Ita scilicet affectus viros etiam rudentes in transversum rapit, ut quid diant nihil pensi habeant. Antequam finiamus,

mus, operæ pretium erit, attingi Legationem, quæ Electorum quorundam Imperii atque Principũ nomine, promovendæ pacis causa, quæ postea Aquis-Grani conclusa est anno 1667. ad Regem Christianissimum missa erat. Equidem ambigi potest, Legati fuerint an Ablegati: (*Ambassadeurs ou Envoyez*) nam ni fallor Ablegati ab ipsis Dominis habiti sunt in Gallia tamen Rex medium tenuit; nam quoniam hactenus non erat concessum Electorum Principumque Germaniæ Ministris ut se coram Rege tegerent, ideò Rex eos recepit ipsemet stans detecto capite, ne ipsi tegendi sese occasio vel prætextus esset. Simile apud Reginam temperamentum adhibitum, ne quis Regem casu stetisse suspicaretur. Sed & recredentialibus Tabulis missio hæc *Legatio* appellabatur. Illud constat, cùm quinque fuerint Plenipotentiarii, tres fuisse ab Electoribus, duos à Principibus, neque à Rege Christianissimo distinctionem inter eos factam. Et qui nuper pro Serenissimi Electoris Brandeburgici jure mittendi plures æquali potestate Legatos scripsit, hoc exemplo usus est, quod utique claudicat, si Plenipotentiarii isti non Legati sed Ablegati fuere, ipsi enim autori de Legatis ratiocinari propositum erat. Itaque quoniam ipse alibi innuit, Monasterii discrimen inter Principum atque Electorum Legatos fuisse receptum (quod supra fusè refutavimus) argumentum hoc in ipsum valebit

lebit, præsertim cum hoc loco dubitare videatur, jure an injuria Principes ab Electoribus distinguantur. Sed verba ipsius adducere pretium operæ erit sunt enim notabilia, quia allegat, nullam inter Electorum atq Principum Legatos tunc in aula Gallica factam fuisse distinctionem, quamvis eam Minister Cæsareus facere voluerit. Et addit, notum esse, semper Regem Galliæ plus honoris Electoribus atq; Principibus Imperii exhibere, quàm Cæsar solet. Quæ omnia prorsus ad rem nostram pertinent. Quod vero addit, Ministrum Cæsareum eos discriminasse, id, si Ablegati fuere, inane fuit, constat enim Ablegatos Regum Principumque non solere honorum genere distingui; sin Legati habiti sunt, non fuit in ejus potestate distinguere eos qui pari jure pro indiviso gaudebant, & collegæ censebantur. Sed hoc misso, verba autoris hujus adducamus, ita ergo ille: *Considerons seulement, de quelle façon sa Majesté tres-Chrestienne a traitté les cinq Plenipotentiaires, qui luy furent envoyez l'année 1667. de la part de la Mediation, qu'en ce temps-là avoyent entrepris l'Electeur de Brandebourg avec les autres Electeurs, & quelques Princes de l'Empire pour moyenner la paix, la quelle peu aprés s'ensuivit, & fut concluë à Aix la Chapelle; le Roy, aussi bien que ses Ministres, n'on fait aucun scrupule de traitter les dits cinq Plenipotentiaires, comme estans envoyés d'un corps, munis d'un mesme pouvoir, & pour-*

 veus

veus d' un mesme caractere, tous esgalement, sans faire entre eux la moindre distinction, laquelle autrement l' on auroit pû faire avec bien plus de raison & avec plus de pretexte entre ces cinq Plenipotentiaires envoyez de divers Maistres, qu' on ne le sçauroit faire entre deux Ambassadeurs d' un mesme Maistre, pourveus & munis tous deux de mesme pouvoir & de même caractere. Non obstant que le sieur Vica Plenipotentiaire de sa Majesté Imp. qui en ce mesme temps fut à la Cour de France, fit entre les dits cinq Plenipotentiaires non seulement une separation, mais aussi une assez grande & tres-essentielle difference, (soit qu' il l' aye fait avec ou sans fondement) en traittant les trois premiers qui estoient envoyez de la part des Electeurs, tout autrement, que les deux autres qui l' estoient des Princes. Un exemple d' autant plus remarquable, qu' il s' est fait en même temps en France à la veuë du Roy & des ses Ministres, sans que ceux cy pour cela l' ayent voulu suivre pour faire entre les dits cinq Plenipotentiaires cette distinction là, laquelle y fit le susdit Ministre de l' Empereur. Si les Ambassadeurs de France voulussent seulement considerer cet exemple, ils en seroient convaincus, que c' est sans raison, de vouloir faire en ce lieu icy de la distinction entre deux Ambassadeurs d' un mesme Maistre l' Electeur de Brandebourg, pourveus d' un mesme pouvoir & caractere. Et comme il est notoire, outre ce que le dit exemple verifie, que la Majesté Tres Chrestienne a tous

jours

ours fait plus de civilité & d' honneur aux Electeurs & aux Princes de l' Empire & de leurs Ministres, que non pas Sa Majesté Imp. *qui est-ce, qui le pourra comprendre, que les Ambassadeurs de France refusent sur le congrez icy à ceux de Brandebourg, ce que l' Empereur & ses Ambassadeurs y accordent aux Ambassadeurs dudit Electeur, & qu'ils observent avec eux sans aucune difficulté.*

Cap. LXIII.

Galli ipsi Neoburgicos Ministros in literis Salvi conductus, Anglico Ministro jam traditis, vocabant Ambassadeurs: *sed postea revocavere, sine idonea ratione. Galli professi sunt, se facturos erga Principes idem quod Cæsar. Cæsar verò declaravit, se Principum Ministros agnoscere Legatos cum charactere. Superest dubitatio de quibusdam cæremoniis. Sed quia eas Cæsar concessit Electoribus, non obstante magno inter se & ipsos discrimine, concedet & Principibus, nisi Electores minus sibi subjectos fatetur. Frustra allegatur, Electores non cedere Legatis Regiis domi suæ, at Principes cedere. Nam quidam Electores cessere aliquando, imò & Reges; quidam Principes non cessere. Dubium, an Legatus Regius cedat Principi Condæo, & Johanni Austriaco, à Lionnæo examinatum. Rex putabat, cedere eos debere Condæo, quanto magis ergo nostris Principibus, qui habẽt Suprematũ, non tantum ut ille personalem, sed & realem.*

alem & territorialem. Legati Electoris Saxoniæ Osnabrugam venientes Cæsareos & Suecos visitavere primi, non exspectata visitatione ipsorum. Ergo Electores quoque non semper jure suo usi. Regula de Visitatione novissimi *olim incerta ex relatione Grignani, Francisci I. Legati Romæ. Quod attinet ad* locum potiorem, *eum Legatus* Brunsvicensis *in Deputatione Francofurtensi 1555. ab Episcopo Wormatiensi, Legato Cæsareo habuit. Itaque actus possessorios omnibus modis habemus.*

SEd misso hoc ultimo exemplo, quod in controversiam vocari potest, ad superiora redeamus. Nimirum Galli, cum viderent Serenissimum Neoburgicum triennio abhinc sine controversia obtinuisse, ut Legati Regii Legatos ejus *Excellentiæ* appellatione cæterisque solennibus honorarent, neque negare possent, Episcopum de Beziers, mox Archi-Episcopum Tolosanum, hodie Narbonensem, Cardinalem Bonzium, & novissimè, biennio abhinc, Episcopum Massiliensem, Cardinalem designatum, in re manifesta manus dedisse, perplexi satis erant. Quoniam enim professi erant, se possessioni simpliciter insistere velle, & jus Legationis Lotharingi agnoscere, si exempla Gallica afferre posset, ideo cogebantur & Neoburgico concedere, quod illum per ipsos Gallicos Ministros habuisse, novissimo exemplo constabat. Itaque in tabulis

bulis fidei publicæ ſive Salvi Conductus pro Miniſtris Neoburgici ſcriptis, quas Legato Anglico Mediatori jam in manus conſignaverant Galli, nomen Legatorum (*des Ambaſſadeurs*) expreſſum erat. Et fama erat, eos Neoburgicum à cæteris Principibus, Brandeburgicum à cæteris Electoribus ſeparare velle: ſed uti poſteriores cogitationes ſolent eſſe ſapientiores, animadverterunt Galli, quàm abſurdum futurum eſſet, ſi eos, qui omni jure ac propria confeſſione æquales erant, inepta argutatione diſtinguere conarentur; itaque declaravere idem cæteris Electoribus, quod Brandeburgico, idem cæteris Principibus quod Neoburgico jus fore, nec aliud remedium erroris admiſſi invenère, quàm ut Literas Salvi Conductus Neoburgicis deſtinatas, quæ caſu adhuc apud Mediatorem Templium reperiebantur, revocarent; quaſi vocabulum *Ambaſſadeurs* negligentia ſcribentium irrepſiſſet. Quæ excuſatio omnibus aliena viſa eſt, quoniam conſtabat, Gallos paulo antè in hoc ipſo nomine concedendo difficillimos ſe præbuiſſe, neque Lotharingo quicquam indulſiſſe. Quare ſi juris rigore cum ipſis agendum eſt, cauſam vincimus: nam faſſi ſunt, Neoburgicum in poſſeſſione eſſe, & poſſeſſionem habenti jus deberi. (quoniam ex hoc capite literis nomen Ambaſciatorum inſeruere;) Porro faſſi ſunt quoque, qui in eadem cauſa ſunt, eos pari honore frui debere. (quia

literas

literas Neoburgicis destinatas revocavere, ne cæteris quoque Principibus concedere cogerentur) Itaque si primo suo judicio stabunt & parte postremi, jus Legatorum in cæteris quoque Principibus Neoburgico non inferioribus agnoscere non detractabunt. Præterea Galli testati sunt, se quod Cæsar Principibus Germaniæ indulgeret, non recusaturos. Atqui Cæsar professus est, jus ipsis esse mittendi Ambasciatores cū repræsentatitio charactere, neque id à se in controversiam vocari, quod hactenus Galli fecêre. Tantùm circa cæremoniarum minutias à Ministris Cæsaris dubitatum est. Sed hoc quoque, quod restat controversiæ, facilè compositum iri credo: nam constat, non minus submissionem ab Electoribus, quàm à cæteris Principibus Cæsari deberi; nihilominus Cæsar Electorum Legatis *Excellentiam*, & *Visitationes*, & *Locum* visitantibus *honoratiorem* indulsit. Quare non habet, cur Principibus difficiliorem se præbeat, nisi Electores sibi minùs subjectos fateatur. Et frustra sunt, qui allegant, olim Cæsareis Regiisque Legatis Principes cessisse domi suæ, non verò Electores, ut scilicet discrimen aliquod undecunque exsculpant: utrumque enim aliquando falsum est. Nam multis exemplis constat, aliquando Principes non cessisse domi suæ Legatis Regiis, & contra aliquando Electores ipsis cessisse. Consuli potest exhibita supra historia Itineris Danielis

nielis Eremitæ, cum Legato Florentino. Et Elector Saxoniæ aliquando nuntio Gallico (ne Ablegatum quidem professo) in mensa sua cessit; & Rex ipse Daniæ Legatos Cæsareum & Regium sibi aliquando anteposuit. Idem indulsit aliquando Hetruriæ Dux Legato Hispanico, cujus exemplũ supra adduximus. Archi-Episcopus Ambrunius, Legatus Regis Christianissimi ad Catholicum Regẽ aliquando cessit Johanni Austriaco in ipsa Johannis Austriaci domo, quod tamen Cæsareus Legatus facere noluerat. Ideo etiam Ambrunius à Lyonnæo reprehensus est, vel ideo quòd constaret, Hollisium Anglum, & Legatum Venetum Principi Condæo ne in loco quidem tertio cedere voluisse; quæ demonstrant quàm ambigua sint hæc omnia. Sed operæ pretium est, adducere ipsa Lyonnæi verba scribentis Regi suo, sumpta ex scriptis quibusdam penultimo bello Belgico interceptis. Sic ergo ille: *Je voy par la derniere depéche de Monsieur l' Archevéque d' Ambrun, qu' il a fait une tres-grande faute d' avoir visité Don Jean d' Austriche, sans avoir eu la main droite chez luy, l' Ambassadeur mesme de l' Empereur ne l' a pas voulu faire, ny luy en montrer l' exemple, & ledit Seigneur Archevesque se laisse vilainement duper sur trois fondemens faux. Car je ne crois pas, qu' il soit vray, comme ledit Archevesque le mande, que Don Jean d' Austriche ayt precedé en Flandres l' Archi-Duc Leopold, ny que Don Jean ayt*

precedé

precedé en lieu tiers Monseigneur le Prince, & que Monseigneur le Prince ne donne pas, icy la main chez luy aux Ambassadeurs des testes Couronnées. Un Ambassadeur de France ne doit point demeurer d'accord de cette pretention Chimerique, que ce Prince tienne le rang des enfans de Castille: & ledit Archevesque n'a peu vivre avec Don Jean, que comme le Marquis de la Fuente auroit vescu icy avec Monsieur de Vendosme, qu'il pretendroit mesme preceder en lieu tiers. Nous avons veu Monsr. Hollis & l'Ambassadeur de Venise ne vouloir pas se trouver avec Monseigneur le Prince, pour ne luy pas ceder. Cependant Monsieur d'Ambrun va chez Don Jean, qui est d'une condition inferieure à celle de Monseigneur le Prince, & chez luy mesme luy cede la main. Il n'y a plus d'autre remede à une chose faite; si ce n'est qu'afin que les Espagnols n'ayent pas sujet de se mocquer du Roy, & de ceux qui ont l'honneur de le servir, comme ils se seront mocquez dudit Archevesque, sa Majesté mande à celuy-cy qu'elle a fort desapprouvé sa conduite en cette occasion, & luy en dit les raisons, & qu'aprés elle luy ordonne de faire entendre dans Madrid, qu'il a receu des deffences de plus visiter Don Jean, s'il ne luy donne la main dans la maison, & mesme qu'il a ordre de ne luy pas ceder en lieu tiers. Comme les Ambassadeurs des testes Couronnées ne veulent pas ceder icy à Monseigneur le Prince, qui doit bien tenir un plus grand poste qu'un fils naturel d'un Roy. Rex Lyonnæo ita respondit:

it: *le Roy approuve tout cecy, pourveu qu'on ne parle point de la difficulté, que font les Ambassadeurs de ceder à Monseigneur le Prince, laquelle ne faut pas autoriser.* Quod si ergo Rex Legatos Regios vult cedere Principi Condæo, poteritne velle ut præcedant Principes Germaniæ, qui habent Suprematum & realem & personalem? cùm Condæus tantùm personalem habeat. Et certè Italiæ Duces Legato Regio nec Domi suæ cedunt. Eodemque jure si sunt, Bavarus nondum Elector, & Neoburgicus, aliique apud nos Principes: quod paucis ex Collectaneis de Legatorum jure Gallicis versatissimi in his rebus viri, docere operæ pretium erit. Ita ergo ille: *L'an 1635. les Estats envoyerent Gaspar de Vorbergue en qualité d'Ambassadeur a l'Electeur de Cologne, à l'Evesque d'Osnabrug, & au Duc de Neubourg. Le Duc receut l'Ambassadeur dans l'Antichambre, & le mena a la chambre, où il luy devoir donner audience, prenant tousjours la main & le pas sur luy. En se mettant à table, le Duc prit la premiere place, & fit témoigner à l'Ambassadeur, qu'il ne l'avoit jamais donnée à l'Ambassadeut des Provinces Unies; qu'il avoit traité de même façon le Comte de Grimbergue que l'Infante luy avoit envoyé, & que mesme chez luy il ne cedoit point la main au Nonce ny aux Ambassadeurs de la maison de' Austriche, mais seulement à celuy du Roy d'Espagne:* [irregularité manifeste, mais sans doute purement arbitraire] *qu'il ne se*

ne se trouveroit pas, qu'aucun des Electurs sur le Rhin l'eust fait : qu'ils estoient un peu plus ponctuëls & difficiles au sujet des ceremonies, que les Electeurs de Saxe, & de Brandebourg. L'auteur adjoûte cecy : *Le Duc avoit raison en ce qu'il pouvoit prendre chez luy les mesmes avantages, que les Ducs de Savoye & de Mantouë & le Grand Duc se donnent chez eux sur les Ambassadeurs : mais je ne sçay pas, s'il se pouvoit mettre en parallele avec le Electeurs.* [pourquoy non en cecy, puisque les Ambassadeurs de Savoye, de Mantoüe & de Florence font la même chose.] *Ce que le Duc de Neubourg dit, que les ceremonies sont mieux reglées dans les Cours, qui sont plus voisines de la France & de l'Italie, est tres vray. La Cour de Dresde a tousjours eu ses maximes particulieres. Au congrez de Westphalie les Plenipotentiaires de France ne negotioient pas immediatement avec ceux de l'Electeur de Saxe, par ce que ceux cy ne voulant point donner le tiltre de Majesté au Roy, on ne leur vouloit point donner celuy d'* Excellence, *ny le Roy ne donnoit point à leur Maistre la qualité de frere, comme aux autres Electeurs seculiers. Les Plenipotentiaires de l'Electeur estant arrivés à Osnabrug n'attendirent pas la premiere visite de ceux de l'Empereur, mais ils la previnrent : c'est pourquoy les Ambassadeurs de Suede pretendoient le même avantage, & l'obtinrent enfin, aprés une longue & tres facheuse contestation. Pour faire voir, que à la*

la Cour de Dresde on ne s' arreste pas beaucoup *ux punctualitez des ceremonies; je ne marqueray* *y qu' un seul exemple.* En l' an 1632. le Roy e France y envoya le fils d' un Medecin de letz nommé la Grange aux Ormes, sans au-e qualité que de celle de porteur de lettre. ' Electeur ne laissa pas de le recevoir avec s mesmes honneurs, qu'il auroit pû faire à n Ambassadeur; le faisant laver le premier, : luy faisant prendre la premiere place à sa ible. J'ay veu des Princes d' Allemagne don-er aux Ambassadeurs des Electeurs la place ' honneur par tout, dans le Carosse, à la table, : ailleurs. *Mais c' est ce qu'ils ne devroient* *s faire à l' Ambassadeur du plus grand Roy de la* *hrestienté; puisque le Duc de Baviere mesmes,* *evant qu'il fust Electeur, ne le faisoit point, &* *s Ducs de Savoye, de Lorraine & de Mantoüe* *e le font point encore. Ces Princes ne font point* *e distinction entre le Ministre & celuy qui l' en-* *oye; & de l'autre costé ces Ambassadeurs oublient* *e qu'ils sont, & s' imaginent qu'ils sont Princes* *n effect.* Le Roy de Dannemark mariant : Prince son fils à la troisiéme fille de l' Ele-teur de Saxe en l' an 1634. fit des honneurs i grands au Ambassadeurs de l' Empereur & e France; que je ne sçay comment les repre-entans oserent les recevoir. Aprés la be-edistion du mariage le Roy & les trois Prin-es qui avoyent conduit le marié & la mariée, rirent les premieres places, mais l' Electrice

de Saxe, mere de la mariée, fut placée aprés les Ambassadeurs. Le Roy ne se trouva point au souper, où les mesmes Ambassadeurs eurent les chaises immediatement aprés celles des mariés, devant celles de tous les Princes & de toutes les Princesses. Au souper du troisiéme jour les Ambassadeurs furent placés les premiers devant les nouveaux mariez; & au Ballet, qui se dança ensuite, *Le Roy mesme prit la quatriéme place aprés les trois Ambassadeurs.* Trois ou quatre jours aprés se fit le mariage du Comte Pens, avec une des filles naturelles du Roy, où les Ambassadeurs de l'Empereur & de France conduisirent le marié, le Roy & celuy de Pologne la mariée. Au carouzel, qui se fit le Dimanche suivant, le Roy prit encore place aprés les Ambassadeurs. *Les Roys & les Souverains, qui en usent de cette façon, ne connoissent pas la qualité de leur Caractere, qui est tellement au dessus du reste des hommes, qu'il n'y a point de civilité, qui les puisse obliger de ceder à qui que ce soit, si non à leurs semblables.* Expendi hæc merentur, ut appareat, quàm parum in his, ut videri possit, minutiis exacti fuerint Reges Septentrionales & Germaniæ Electores ac Principes; ne scilicet imposterum illis nimia facilitas exprobretur. Postquam enim Rex Legatum, Elector vix Ablegatum Regium sibi anteposuit, quid alios fecisse credemus? Ignorantiâ haud dubiè aut neglectu cæremoniarum, quæ apud exteros

:xteros vigent. Nec amplius mirabimur, juòd Principum Ministri novissimè venientes aliquando visitationibus non expectatis id alios Legatos ivêre, quoniam Regulam de novissimè veniente primum visitando, novam ipud Germanos fuisse, ex eo, quod Electois Saxoniæ Legati fecere, constat; certè superiore seculo parum cognitam fuisse, intelligi vel ex eo potest, quod *Grignanus* Legatus Francisci I. apud Papam ad Comitem stabuli Momorantium scribit, se Imperatoris Legatum ibi novissimè venienti, visitationem primam minantem, prævenire voluisse, sed frustra: Venisse enim Imperatoris Legatum, antequam ipse egredi domo potuerat. Talia ergo olim parum fuêre stabilita. Idem est de honoratiore loco vel incessu, quem Legatus apud se Legato hodie debet, nullo mittentium discrimine; modo suprematum habeant; cum olim hæc civilitatis potiùs quàm juris essent. Hoc utem semel recepto, Principes nostri Legatis uis dudum injunxêre, ut eâdem qua cæteri onditione utantur. Idque ab ipsis jure fieri, llustri admodum exemplo agnitum est à Cæarianis, quod mihi à Magni Principis Ministro transmissum bona fide huc dducam. Nimirum anno 1655. ad Francofurtensem Deputationem convenerant omplurium Principum Legati sive Ministri. CaputLegationis Cæsareæ sive primus Commissarius erat Reverendissimus Episcopus

Wormatienſis, Sacri Imperii Princeps; ad hunc cùm die 6. Septembris inviſiſſet Legatus ſive Miniſter Brunsvicenſis Polycarpus Heiland, primi gradus ſive manus paſſusque honorem in domo ejus habuit; quod ut pateat clariùs, verba relationis ab ipſo ad Dominum transmiſſæ exhibere, operæ pretium erit.

6. SEPTEMBRIS.

[Bin ich zu geſagter Stunde nemblich um 10. Uhr nach denen Herꝛn Käyſerlichen gefahren/ an ſtatt deſſen aber, daß ich vermainet/ es würde die Käyſerliche Geſandtſchafft beyſammen ſeyn/habe ich doch nur all in deß Herꝛn Biſchoffs zu Worms Fürſtliche Gnaden in der Thum-Probſtey angetroffen/ welcher dann in reſpect deß Fürſtlichen Hauſes mir groſze Ehre angethan / und mit entblößetem Haupt mir an die äuſzerſte Pforte entgegen kommen / mir auch im Eintretten in das Haus, Anti-camera, und Audienz-Gemach den Vortritt gelaſſen; mich gegen dero übergeſetzet, &c. Nach gemelter Conferenz haben ſeine Fürſtliche Gnaden mich wider biß in den Hoff begleitet / und wie beym Eingehen geſchehen den Vortritt mir allemahl gelaſſen &c.] Nec vero putandum eſt, hoc indulgentia quadam vel facilitate factum, cùm eo ipſo tempore jam cum Electoralibus recruduiſſet contentio de *Excellentia*, quam ab eodem Wormatienſi Epiſcopo Electorales fruſtra poſtulabant.

CAP.

Cap. LXIV.

Jure & possessione probatis: suasoria paucis attinguntur. Cæsar quemadmodum errorem veterem deposuit de Comitiis ejus potestati damnosis, ita hunc credo exuet, quod Electoribus potiùs quam Principibus favere debeat. Electoribus salva manebit prærogativa, si obtinere possunt, ut Ministri ipsorum velut Veneti seu Regii tractentur, modo nostri tractentur ut Ducales, Sabaudi & Florentini, quod ipsimet Electores procurare debent: sic enim facilius persuadebunt, se Regibus æquari; si Principes, quibus ipsi dignitate præstant, Ducibus liberis æquantur. Idem ad honorem Imperii pertinet.

Atque hæc jam exempla sufficient credo, ut appareat, magnos Germaniæ Principes plenum Legationis jus non habuisse tantùm, sed & exercuisse. Non dubito, quin innumera alia adducere posset cui passim in Archiva aditus pateret. Ego pauca, & non nisi ea quæ sese obiter quærenti primo obtutu objecêre, attuli, sed memorabilia satis, & ad evincendos actus possessorios valitura. Quibus tamen actibus, supra demonstratum, non esse opus ad possessionem, quoniam quæ meræ sunt facultatis, & cuique ex natura dignitatis suæ cæterorum exemplo competunt;

ipso jure possidentur; & in ipsius arbitrio est, exercere ubi commodum erit. Nunc autem inprimis jus urgendum est, postquam res in controversiam deduci cœpit; nam etiam quæ meræ sunt facultatis, amitti possunt, si tunc omittantur; quemadmodum apud Juris consultos ex Servitutum constitutione patet. Nec verò dubito, quin manifestæ æquitati locum daturi sint Cæsar & Rex Christianissimus, & cæteri Reges aut Suprematum habentes. Nam quod *Cæsarem* attinet, falluntur, quicunque nescio quas Austriacorum consiliorum næ-nias veteres repetentes credunt, interesse Cæsaris, ut Electores unicè colat, cæteris insuper habitis. Esto ita: fuerint tempora, quibus è re videbatur plus solito indulgere Electoribus, sunt tamen eruntve alia quoque, ubi non minor magnorum Principum habenda ratio videbitur. Neque enim quotidiè Romanorum Reges creantur. Nam quod ad Imperii administrationem attinet, non habet Cæsar, cur se potissimum applicet Electoribus, imò contra ipsius interest, servari æquilibrium, quod ipse adjecto calculo suo in utramvis partem inclinare possit. Oligarchiam, seu paucorum Dominatum, odia parere constat ex regimine Ferdinandi II. qui Electores tantùm audiebat. Sapientiùs facit Leopoldus, qui omnibus æquum sese ac popularem ostendit, quæ est vera ad amorem, imò & ad potentiam via. Nimirum exuit ille veteris er-

roris

ris præjudicium,quo Cæſares imbuti Comi-
ı oderant,velut poteſtatis ſuæ frænum ; nam
ɪntra felici hodie experimento conſtitit ,
æſari ſapienti & ju ſta tantum affectanti ,
omitia potentiæ inſtrumentum eſſe. Uti-
eſt,omnes conſulere omnibus conſulenti.
ıò nunquàm rectiùs neque auguſtius appa-
t autoritasCæſaris,quā in hocTheatro.Poſt-
ıāergo depoſitus eſt capitalis error,quiCæſa-
s à Comitiis averterat , credo & alterum
ım ipſo exſtirpatum, qui à Principibus ad E-
ctores omnia referebat. Tum demum ex-
ıctis odiis atque ſimultatibus vera Imperio
anquillitas redibit , cum unusquisque intra
nites conceſſæ poteſtatis ſe tenebit, & cum
ıtoritas cuique erit pro modo facultatum
:que onerum ; quod ſecus fit , iniquum nec
ırabile eſt. Electores plerique agnoſcunt
ıtoritatem ſuam pace Imperii inprimis ſtare.
aque ſimultates vitabunt paci inimicas , nec
ios audient qui ſoli in turbido piſcantur.
acem autem cum nomino , non externam,
:d domeſticam intelligo. Nam cuivis hoſti
ıres ſumus, ſi domi pacem habemus. Sed
ıgredior in alienum à meo argumentum :
eque enim hoc loco ſuaſoriam ſcribimus ;
:d,ut ita dicam,in judiciali genere verſamur;
ec quid interſit , ſed quid juſtum ſit, tracta-
ıus. Præterea etſi fortaſſe de Republica
ec pauca , nec contemnenda, nec omnino
iena dici poſſent , ea tamen hoc loco pro-

 ducere,

ducere, proſtituere eſſet. Cæterum nihil mihi excidere, ſpero, paſſus ſum, quod Electoribus grave eſſe poſſit. Imò contrà ipſis pariter ac cæteris Germaniæ Principibus magnis, Suprematum aſſerui multo apparatu, & fortè majore ſoliditate, quàm hactenus quisquam, ſalva Cæſaris Majeſtate. Nec video quid decedat Electoribus, ſi quos æque liberos ipſi fatentur, æquo libertatis ſive Suprematus jure utantur. Imò, qua ſunt ſapientiâ, libenter concordiam publicam omniumque amorem rediment tantilla facilitate. Et ad honorem Germaniæ pertinere fatebuntur, ut magni ejus Principes exteris, nihilo potentioribus, non inferiores cenſeantur. Cur enim in illis ægre ferant, quæ in Parmenſi aut Mutinenſi tolerantur. Sed non eſt, cur de optimo eorum animo dubitemus; nam & qui nuper pro ipſis ſcripſêre teſtati ſunt, nunquam in mentem veniſſe Electoribus, ut cæterorum Principum honoribus obſtaculo eſſent. Imò contrà, quanto Principum aliorum dignitas teſtatior, tantò ipſorum prærogativa eminentior erit. Nam ſint, ſi videtur, Electores Regibus pares, eodem cum Venetis honore fruantur, in Sala Regia Romæ, & in Sacello locum inter Legatos Regios habeant; Legati eorum tali introitu excipiantur, qualis à Regiis fieri ſolet. Noſtris Principibus ſufficit, inter Duces Sereniſſimos, ſive Suprematum habentes, locum tueri, & quicquid

quid Florentinus, Sabaudus, Mutinenſis, aut Parmenſis obtinuêre, ſibi vindicare. In quo nihil Electoribus decedit. Imò facilius Electores ſe Venetis id eſt Regibus æquales, orbi perſuadebunt, ſi Principes noſtri, quos ſine controverſia anteeunt dignitate, Florentino ac Sabaudo comparentur. Satis enim magnum hactenus intervallum inter Venetos & Florentinos, id eſt Regem ac Ducem, conſtituit uſus, ut adeò Electorem paris à magno aliquo Germaniæ Principe diſcriminis pudere non debeat. Nec video, quomodo ipſis offerri à nobis honorificentiores Concordiæ conditiones poſſint: itaque ſibi ipſis proderunt, ſi nobis laborabunt. Et, ſi quod ex uſu ſuo eſt intelligunt, (quod de tantis Principibus in dubium vocari non debet,) ſuis Miniſtris in mandatis dabunt, ut *Excellentiam* noſtrorum, & cæteras Characteris conſequentias primi agnoſcant. Viciſſim noſtri Principes eundem Electoralibus, quem Regiis Venetisque honorem ſpondebunt. Quo tranſactionis genere neuter perdet; ambo lucrabuntur, ac ſuo pariter atque Imperii honori utraque pars velificabitur.

Cap. LXV.

Hiſpanis eadem quæ Cæſareis rationes eſſe debent. Cæſarei non alia magis ratione difficiliores Noviomagi fuere, quam quod nondum cum Cæſare Principes ea de re, ut fecerat Brandeburgicus

burgicus, tractaverant, ut patet ex relatione Beverningii. Testimonium pro Principibus ex autore, qui pro Electoribus scripsit.

DE Hispanis non est cur separatim dicam, quia easdem ipsis cum Cæsare rationes esse, aut certè esse debere arbitror. Tantùm annoto, Gubernatorem Generalem Belgii Regii, qui in his rebus plena potestate utitur, promptitudinem suam prolixè testatum esse. Sed & Cæsarei professi sunt Noviomagi, ex Domini mandato, agnituros se in Principum nostrorum Ministris Legatorum Characterem. Tantùm circa cæremonias nondum conventum, quia nec tractatum est, quod ipsi Cæsarei satis insinuavêre verbis, ex quibus judicari possit, plura, quàm quidam suspicati sunt, concessuros, si, ut par est, cum hoc ipso Cæsare hac de re (Brandeburgici exemplo) tractetur. Apparet hoc ex Beverningii relatione, qui cùm ex Sententia Ordinum pro Ministrorum Neoburgicorum, Lunæburgicorũ, ac Lotharingorũ jure apud Mediatores, cæterosque Ministros Fœderatos egisset; hoc à Mediatoribus Regis Magnæ Britanniæ Legatis, & postea à Cæsareis quoque responsum tulit: Mediatores cum Legatis Regis Christianissimi contulisse, & Principum supradictorum causa officia sua interposuisse, sed responsi loco duas à Legatis Gallis quæstiones retulisse, unam, an allegata eorum

Princi-

Principum jura tãtùm à Fœderatis Ordinibus, an verò & à cæteris Fœderatis, Cæsare, Rege Catholico, Rege Daniæ, sustinerentur; alteram, an ipsi Mediatores hoc velut Mediatores, an verò velut Legati Regis Magnæ Britanniæ urgerent. Denique Gallos declarasse, etsi in suo Archivo vestigia hujus Principum juris nulla reperissent, [hoc quàm rectè dicatur, ex iis judicari potest, quæ exemplis ac rationibus demonstravimus] se tamen cæterarum Potestatum Christianarum sententiæ non obstituros. Hoc fuit Gallorum responsum. At Comes Kinskius Cæsareus Legatus hæc duo, cur assentiri nondum posset, allegavit; quòd scilicet nec dum apud Cæsarem ea de re egissent Serenissimi Principes, deinde quod Cæsarem certum esse oporteat, Gallos exemplum secuturos. Verba Beverningii ita Dominis suis referentis, Belgicè, uti concepta sunt, exhibere operæ pretium erit: Maer wy hebben tot noch toe het ongeluck gehadt, dat den Heere Grave Kinsky daer toe niet heeft konnen werden gedisponeert, hebbende sijne *Negative* daerop gefondeert, datter aen sijne Keyserlicke Majesteyt niet en werdt geverght, noch yets aen deselve versocht, ende datter geene redenen en waren, waer om deselve sigh voor af soude verklaren sonder verseeckert te zijn, dat den Koningh van Vranckrijck daer aen by gevolge soude defereeren, &c. Hæc Beverningius, 22. Febr. 4. Mart.

4. Mart. hujus anni 1677. Unde intelligi poteſt, Cæſarem meritò voluiſſe ac debuiſſe rogari exemplo Brandeburgici; de reliquo autem jus noſtrum plerisque indubitabile videri, etſi alter alterius declarationem exſpectet. Quod ut appareat clariùs, libet illius ipſius verba adducere, qui Diſſertationem ſub titulo: *Lettre d' un des intereſſé*, &c. pro Electorum prærogativa edidit. Ille profeſſus, Electores dignitati Principum, & nominatim Juri Legationis non obſtare, ſubjicit pag. 38. & ſeqq. [Je m'étonne grãdement, que les Princes dans l'eſtat, & conſiderez qu' ils ſont, & où leur ſuperiorité n'eſt conteſtée de perſonne, agiſſent neantmoins tout de meſme, comme ſi la dite leur ſuperiorité eſtoit douteuſe, & que la France en fuſt l' arbitre & le maiſtre. Ils pourroient en tout cas ſouſtenir à tres-bonne raiſon, comme je vois, que là où un Prince de ſon propre chef peut envoyer ou employer un Envoyé avec plein pouvoir dans un congrés, comme eſt celuy de Nimwe-guen pour traiter la paix, il y pourra envoyer auſſi un Ambaſſadeur, ſans qu' il aye beſoin d' en demander ou de tirer la permiſſion ou l' authoriſation des paſſeports du Roy de France, puis qu' il n' y a point d' autre difference, que je ſçache, entre un Ambaſſadeur & un Envoyé Plenipotentiaire d' un meſme Maiſtre, ſi non les frays & la parade, que l' un eſt obligé de faire plusque l'autre. Les Princes feroiẽt

certes,

certes, à mon petit avis, beaucoup mieux, de separer soigneusement leur interest & celuy de l'Empire d'avec l'interest de la France, & de se tenir sur leurs gardes, sans donner lieu à des propositions si suspectes, comme toutes celles, qui en viennent, & qui n'ont rien de bon & de solide qu'en apparence. Pourquoy donc s'attacher aux desirs passionés de cette nation capables de les ruiner de fonds en comble? Ils ne s'en devroient point mettre en peine, quel Passeport la France leur voudroit donner, pourveu que leurs Ministres y trouvassent leur seureté, pour aller à Nimweguen, & en retourner librement, & qu'on ne leur y ostât rien de leurs droits de Superiorité; Ils pourroient en tout cas donner des Passeports en mesme forme aux Plenipotentiaires François, qu'ils en recevront. Ils pourroient envoyer leurs Ministres avec un tel Caractere au congrés, qu'ils trouveront bon. Et si la France voudra faire difficulté d'accepter leurs Plenipotentiaires en telle qualité qu'ils les envoyent, ou ne leur faire l'honneur qui leur appartient; Il ne tiendra qu'à eux de n'accepter non plus les pouvoirs du Roy Tres Chrestien, & de traitter ses Plenipotentiaires de mesme qu'ils traitteront les leurs. en attendant ce qui en deviendra, ils pourroient estre asseurez, que l'Empereur & les Electeurs les y assisteront, si les François leur voudroient refuser ce qui leur est deu, si bien,

bien que les François n'y trouveroient nullement leur compte.] Ubi, ut obiter dicam, in eo errat, quod Legatum ab Ablegato non putat differre nisi sumptu & pompa, cùm differant qualitate dignitatis, & Charactere repræsentatitio. Sed satis est, eum probare jus Legationis Principum; eosque hortari, ut non exspectatis Gallorum Salvi Conductus tabulis suo jure utantur, & recusantes Gallos eodem planè modo tractent, quo ipsorum Ministros tractabunt.

Cap. LXVI.

Ejusdem confessio de splendore quorundam Principum & magnitudine. Objectio, quod nimia multitudo exiguorum Principum, Comitum, Civitatum magnis Principibus noceat. Responsio facilis ex superioribus, quod non nisi Serenissimi Principes, qui subinde armis & fœderibus sibi autoritatem faciunt, Suprematum exerceant. Talium autem nunquam magnus nimis est numerus in Mundo.

IDem tamen autor paulo ante nonnulla dignitati Principum objecerat, quæ discuti merentur. Ita enim habet pag. 36. [Il est vray, si nous voulons regarder l'ancienneté, la splendeur, le lustre & la puissance des familles d' aucuns des Princes de l' Empire, dont quelques-uns sont issus mesme des maisons Electorales; qu'on en trouvera parmy eux, qui sont tres-considerables, & où il n'

y a rien

y a rien à redire, mais il faudra avoüer aussi, si les dits Princes voulussent pour cela introduire cette nouveauté dans l' Empire, que de s'esgaler & parifier aux Electeurs, qu'il n'y auroit point d'Evesque d'Allemagne si petit, n'y aucun Prince si nouvellement receu, & si peu considerable, qu'il puisse estre, se trouvant aux Assemblées & diétes de l'Empire avec les susdits Princes, & y joüissant avec eux du droit de suffrage, lequel ne voudroit marcher avec eux sur le mesme pas: ce que les dits Princes trouveroient pourtant sans toute bien ridicule. Et si les Princes voudroient fonder leur pretension (d'estre autant, que les Electeurs) sur leurs droits territoriaux & de superiorité, ne seroient-ils pas obligez d'avoüer, (ce que neantmoins seroit encore beaucoup plus estrange) que les Prelats, les Comtes, les Barons & les Villes Imperiales, qui ont aussi bien des droits territoriaux, pourroient pretendre avec eux tout le mesme. Si bien, que dans l' Empire il n'y auroit plus de Regle, ny d'ordre, ny aucune mesure à prendre.] Hoc ideò adduxi, quia scio, etiam exteros quosdam hoc phantasmate nimiæ Regulorum ac Rerumpublicarum in Germania multitudinis terreri. Sed præterquam quòd non sunt tot in Germania Domus Serenissimæ, quot Romæ reperiuntur Cardinales, (qui tamen cum Electoribus contendunt) nec numerus Germanicarum

usque

usque adeò magno excessu Italicas vincit; Hoc, inquam, misso, considerandum est, Principes nostros non niti jure superioritatis Territorialis, sed Suprematus; quem non nisi pauci in Mundo exercent; illi scilicet, qui exercitum extra fines suos ducere, armisque & fœderibus plurimum ad summam rerum cōferre possunt, quod Serenissimis Germaniæ domibus competit. Horum ergo Ministros congressibus pleno jure & honore intervenire æquum est, quoniam de jure gentium seu belli ac pacis non minus ac alii participant. Et si hoc ipsis negaretur, fieri posset, ut congressus animos exacerbaret magis, quàm pacem promoveret; nam omne contemtûs signum erga potentes periculosum, & ideo paci, primo juris gentium scopo, contrarium est; Cum inter omnes Suprematu gaudentes quandam velut Societatem & quodammodo æqualitatem natura constituerit, & jus gentium pacis causa exigat, ut supra multis ostendi. Quæ omnia cessant in illis, qui solam habent superioritatem territorialem, ut plurimi in Germania & alibi Dynastæ, (qui aliquando Principum nomen ferunt) & urbes Imperiales, & Principes aliqui noviter creati. Sed difficultatem motam non miror, quia nullus scriptorum hactenus discrimina ista distinctè satis explicavit.

Cap.

Cap. LXVII.

Suasoria ad Gallos, & alios exteros. Sueci sunt in Collegio Principum. Coronæ Principibus favere antea visæ. Si Rex Christianissimus nostros Ministros distinguit ab Italis, nostri eum à Cæsare essentialiter distinguent. Plus honoris nostris debetur ab exteris quã à Cæsare. Galli Sabaudis & Mãtuanis dedere Excellentiã, nõ Cæsarei; Cæsarei nobis Jus Legati seu Ambasciatoris concessere, & Galli gratiam absoluti negotii inibunt à nobis, si re concessa, etiam cæremonialia velut consequentias addent. Galli æquè cum nostris ac Italis fædera utilia & efficacia ineunt. Si nostri talibus olim institissent ut Itali, ea dudum obtinuissent. Paucis abhinc annis credo Principes nostros omnia sine controversiâ habituros, quæ alii, & vereor ne tunc scriptum hoc meum nugax & in re clara superfluum, habeatur.

PORRO cum ex his pateat tantum superesse, ut publica confessio manifestissimi juris nostri habeatur; ideò in rem istam apud Imperatorem, Hispanum, Electores, quæ diximus; apud Gallos verò & apud Suecos quæ dicemus, urgeantur; Sueci in Collegio Principum locum habent, Galli monebuntur primum, Imperatorem & Regem Catholicum jam partem itineris confecisse agnita Legati qualitate, ipsos verò gratiam absolvendi habituros, si re concessa etiam annexa cæremonia-

lia nostris deberi profiteantur. Nec exemplo Imperatoris (à quo tamen nostri eadem quæ Italis Imperii Principibus conceduntur, exspectant) præfractè adeò Regem Christianissimum insistere debere, nisi velit inter ipsum quoque & Imperatorem à nobis essentiale dignitatis, & in Legatis characteris, fieri discrimen. Præsertim cum Galli Monasterii Sabaudis & Mantuanis *Excellentiam* à Cæsareis negatam dederint, & Principibus quoque Imperii plus semper honoris à Rege Christianissimo quàm ab Imperatore sit habitum: certè Paterfamilias suos propinquos (quales quodammodo respectu Cæsaris sunt Imperii Ordines,) familiarius tractat quàm ab exteris fieri deceret, & rectè ait autor *de la lettre d' un des interessé*, qui pro Electorum prærogativa scripsit pag. 30 [Les Roys de France ont de tout temps accordé & exhibé aux Princes d' Allemagne beaucoup plus d' honneur & de civilité, que non pas les Empereurs qui en sont reconnus comme Chefs de l' Empire. Le Roy Tres-Chrestien trouveroit aussi sans doute bien estrange, si l' Empereur ou quelque autre Roy ou Potentat voudroit entrependre de traitter un frere du Roy, un Prince de Condé, &c. de la façon que le dit Roy Tres-Crestien les traitte.] Addi possunt quæ iisdem pene verbis supra adduximus ex autore libelli: [*Denoüement de la question*, &c.] qui æqualitatem duorum Electoris

ris Brandeburgici Legatorum asserit; & placuit quod alibi observatum vidi his verbis: [il seroit en quelque façon contre la justice du Roy tres-Chrestien de s'en vouloir rapporter à l'Empereur aux choses qui peuvent prejudicier à l'estat des Princes, ne le suivant pas en des choses favorables; estant connu, que l'Empereur écrivant aux Princes d'Allemagne leur donne la *Serenité*, & se souscrit avec courtoisie; ce que le Roy ne fait pas.] Constat autem, semper Regem Christianissimum fuisse professum curæ sibi Principum libertatem atque honorem esse, in Monasteriensi pace id egisse, ut publica Imperii lege condita jus quod ipsis dudum competebat fœderum, Legationum, belli & pacis, verbo Suprematus, publica declaratione constaret. Rectè facturum Regem, si Beneficium suum integrum esse velit, ne quod una manu dedit, altera adimat. Suprematui enim dignitatem & honores connecti, qui Ministris, charactere utentibus, sine controversia conceduntur. Denique si Regi justum videtur, cum nostris Principibus æque ac cum Italis fœdera inire, justum etiam ipsi videri debere, in utrisque æqualiter agnoscere liberi Principis notas. Et scire velim, quo denique colore rationis Parmensem aut Mutinensem anteferant nostris, quos paulo plus aliquando posse ad summam rerum, nî fallor, constat. Promptiores fuere nostri in concedendo Regi titulo

Majeſtatis, nec viciſſim (ut Electores fecêre) ſtipulati ſunt, quæ ſibi deberi dudum arbitrabantur; an ergo æquum erit, hanc facilitatem ingenuam ipſis præjudicio eſſe; cùm contra ad generoſitatem Regis pertineat, pari eam candore agnoſcere. Nam ſi Rex, in ſua Cancellaria non invenit Principum noſtrorum Legatis conceſſum olim fuiſſe *Excellentiam*, credo nec ſibi olim inveniet tributum à noſtris Majeſtatem; cum tamen *Majeſtas* ſit vetus, *Excellentia* Legatorum nova. Etiam in Parmenſi & Mutinenſi, imò & Sabaudo aut Electorali Legato ſerò demum agnitum, quod noſtris negatur, quoniam tota harum cæremoniarum & nominum ratio diutiſſimè fluctuans, nunc demum in ordinem redigi cœpit; injuſtum eſt autem, omnia in aliorum gratiam novari, noſtris ſolis vetera opponi; cum tamen cæremoniæ, velut nummi, ex uſu temporum valeant. Quibus addantur, quæ ſub finem Præfationis diximus. Nec vero prudens quiſquam dubitabit, quin paucis ab hinc annis tam ſtabile & certum apud omnes futurum ſit jus magnorum Germaniæ Principum, quam nunc eſt Italorum: natura enim inter noſtros Italosque Principes æqualitatem conſtituit, naturæ autem munera fruſtra artibus differuntur. Tantum ergo quæritur, quis ſuam promtitudinem, ac in manifeſtiſſima cauſæ æquitate agnoſcenda facilitatem, Principibus noſtris probare velit primus:

Chri-

Christianissimo ne an Catholico Regi priùs aut plus debituri simus. Certè si nostri, ut Itali solent, talia dudum curassent, mille habebant occasiones in manu, qua exprimere exteris poterant juris sui confessionem. An enim Georgio Lunæburgico, aut Elisabetæ Amaliæ Landgrafiæ Hassiæ, aut nuper fœderis Rhenani sociis quicquam hujus generis Galli Suecique negassent? at nostris, juris sui certis, inutile visum est, emercari, quod dudum tenere videbantur. Sed quid in re manifestissima amplius verba perdo? & certè propè vereri debeo, ne aliquot ab hinc annis, quando in confesso apud omnes erunt Principum jura, me clarissima tanto apparatu probantem fuisse nugatum, homines arbitrentur, quasi in meridie facem Soli accenderim. Sed affectus erga patriam, cujus honor in summis ejus Capitibus situs est, & argumenti dignitas, incitavit me non alioqui scripturientem. Et jam nunc finiendi tempus esse arbitror, ubi primum testatus fuero: Terrarum Dominis, Cæsari, Regibus, Electoribus ac Magnis Principibus nihil à me detractum esse, & cum argumenti necessitas Advocatum causæ æquissimæ liberius loqui coëgit, profundæ summissionis reverentiam semper integram fuisse.

FINIS.

